

NICOLAI REVSNERI
LEORINI SILESII

SYMBOLORVM

IMPERATORIO.

R V M

Classis Tertia.

DE CONTINENTVR SYMBOLA

DE CESARVMq; ROMANORVM GER-
MANICORVM: a CAROLO MAGNO PRI-
MO CÆS. GERMANICO, VSQVE AD
RYDOLPHVM II. CÆS.
Austriacum.

OPVS IVCVNDISSIMAE ET VTI-
LISSIMÆ LECTIONIS.

NON SINE PRIVILEGIO.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,

Curante Ioanne Spiesio.

clo 15 xliic.

Cim. o. 618/3

AD SERENISSI-
MVM CELSISSIMVMQVE
PRINCIPEM, DOMINVM
MATTHIAM, EXARCHVM ET
MAGNVN DVCEM

Austriæ, &c.

DIVI MAXIMILIANI II.

IMP. ROM. F.

NICOLAI REVSNERI

Iurisc. Prefatio.

VÆ ME CAUSÆ IMPV-
lerūt antea, MATTHIA Prin-
ceps Serenissime, & Dux Maxi-
me: vt Symbolorum meorum
Imperatoriorū classes duas pri-
ores, inclytis & summis princi-
pibus ERNESTO & MAXIMILIANO, fra-
tribus tuis coniunctissimis, publicè dedicarem,
& quasi consecrarem: eadem causæ iam quo-
que me compulerunt: vt residuam hanc Clas-
sem nomini tuo amplissimo inscriberem: ac
in eodem loco ita offerrem: quum vniuersum
hoc opus in vna & eadem familia, eaq; Augu-
stæ & Imperatoria, omnino manere vellem.
Quæ verò hoc munus literarium ingratum
mihi fore confido. Nam vt maximè cupiam

z

aliud

N. REVSNERI

aliud fortassis munus offerre: quod opinio
hominum maximi fieri solet: cuiusmodi for-
tuna plerunque confert dona mortalibus: ta-
men, vt Flacci verbis vtar:

Non isthac mihi vis, nec tibi talium

Res est, aut animis deliciarum egens.

Quippe quē ingenij potiùs & doctrinæ, quàm
fortunæ & sortis muneribus delectari animadu-
uerto: quum præsertim gratissimum sit acci-
pienti, dari sibi, quod nulli sit creptū, auctore
C. Plinio Iuniore. Sed & munus hoc in pri-
mis persona tua heroica, & ingenio tuo sum-
mo ac penè diuino aptum fore puto: quom-
um in te obsequium fidele, studium quæ testifi-
cer: quod si minus vulgo imperitorum, ac cer-
tè iudicio intelligentium virorum, ac præter-
tim eorum, qui cæterorum obtinent principa-
tum, pulcrum atque admirabile videri quæ-
quos profectò vtile est, ac decorum maxime,
in eiusmodi scriptis assiduè versari: quæ non
solum ad ingenij cultum, & morum elegan-
tiam; verum etiam ad vitæ integritatem ac di-
gnitatem quandam, & ad Reipublicæ admi-
strationem conducunt plurimum. Cuiusge-
neris sunt libri huiusmodi Politici & Gno-
mologi: qui præcepta dant vitæ & sapientiæ
utilis: quorum lectione haud scio an quicquam
melius

melius aut fructuosius esse possit. Siquidem,
 Gallio auctore, grauissimæ sunt ad bene bea-
 que viuendum breuiter argutèq; enunciatæ
 sententiæ: quæ aut quid sit, aut quid esse oporteat
 in vita perspicuè ostendunt. Quarum sanè
 ad lectionem & auscultationem assiduam om-
 nes reges ac principes cohortatur Sapia-
 tia diuina apud Salomonem in Prouerbijs:
*Audite (inquit) quæ loquor: nam loquor nobilia
 & digna principibus: & de virtute verba facio.
 Accipite disciplinam meam, ac scientiam potius,
 quam argentum vel aurum lectissimum. Melior
 quidem est sapientia gemmis: cum hac quacunque
 expetuntur, nullo modo sunt comparanda. Per me re-
 gnant, & gubernatores iusta sciunt: per me
 principes imperant, illustresq; sunt omnes orbis præ-
 sules. Ego diligentes me diligo: meq; diligenter qui
 merentur, reperiunt. Penes me sunt diuitiæ & gloria:
 & opes, atque iustitia. Cæterum tale quoq;
 est hoc nostrum opus Symbolicum: quod est
 iuxta Amaltheion quoddam, & thesaurus sa-
 pientiæ ciuilis: quæ consilia moderatur in Re-
 publica, benè rectèq; administranda: & ad bea-
 tam vitam animos hominū recta ratione in-
 format, atque condocet. Quod equidem
 quicunque, Princeps optime & maxi-
 me, idcirco fidei & clientela tuæ commendo:*

idq; sine vllis magnificis verbis nomini tuo
 Illustrissimo simpliciter candideque nuncup
 atque consecro: quoniam intelligo, te & in
 entia, & virtutis veræ maximè studiosum esse
 & in vtraque percipienda patriam auitam
 laudem tueri: eamque ob causam à lectione
 operis istius minimè posse abhorre: cui non
 solum iucundum, sed & vtile futurum arbitror
 cum tot & tã magnis ac præclaris auctoribus
 optimis illis & maximis principibus, ac Impe
 ratoribus, atque adeò cum maioribus ac pro
 genitoribus tuis clarissimis, interdum sic con
 loqui: &, quoties opus fuerit, de summa Re
 publicæ cum his in deliberationem consulti
 tionemque venire: qui profectò consultationem
 suam & scientia augere, & opinione virtutis
 cile poterunt. Quamobrè opellam hanc qua
 lem cunque meam, & voluntatem egregiam,
 quam ob maximorum beneficiorum accepto
 rum memoriam, inclytæ domui Austriacæ
 regum ac Imperatorum clarissimorum parentum
 & alumne, addictissimam esse perpetuo cupio,
 non planè improbatum iri à bonitate & sapie
 ntia tua singulari, equidem spero, vel place
 potius confido: eamq; vt hoc modo probari
 sibi, meque præterea in ea iucundè & suauiter
 ita conquiescere patiatur, submisè, vt decesset,
 & ha-

humilit
 Maxima
 incolum
 perpetua
 az gloria
 elio

D. MAT
 CAES.

MAT

C

Prodest co
 A R.

MATV
 Auspic

P R A E F A T I O.

humiliter oro atque obtestor. Vale optime
Maxime Princeps MATTHIA: & salute
incolumitate tua, quam ego diuturnam &
perpetuam exopto, & communi utilitati, &
gloriae consule. Idibus Octobris, Anno
1510 XIIIIC.

Anagrammatismi.

D. MATTHIAE, D. MAXIMIL.

CAES. F. EXARCHO AVSTRIAE
Serenissimo.

MATTHIAS AVSTRIACVS

αναγραμματισμός.

Cautius armat hastis.

μετωπολις.

Prodest cauta, nocet semper temeraria virtus:

ARMAT DUX HASTIS CAUTIVS
ipse suos.

MATVRA MEIS ADSIT VIS COMPRECOR HASTIS:

Auspice dum Christo rem gero, victor ero.

N. Reusnerus F.

4

Aliter.

ANAGRAMMATA.

Aliter:

MATTHIAS AVSTRIVS.

Matura vis hastis.

EI Aage Dux, animo castrorum concipe curas:
Monstrabit cuneos Mars, Pater armatae.

Externo virtus non est monitore petenda:

Laus tibi virtutis nonne ministra domi?

HASTIS VIS MATVRA tibi, mens corporis

Eta tu donis suffice nixae Iouis.

N. Clemens Trelaus.

Symbolum

D. MATTHIÆ ARCHIDVCS

Austriæ Sereniss.

Amat victoria curam.

Multum potest assiduitas & diligentia in omni vitæ ac studiorum genere: sed in primis ad spem victoriæ cura & industria adhibenda est: qua fit, vt secundum veterem Poetam:

Superet sæpè velocem tardior,

Aquilam & breui testudo (vt aiunt) tempore

Pulcre enim Xenophon: $\chi\rho\epsilon\iota\tau\eta\rho\upsilon\varsigma\ \tau\eta\ \sigma\upsilon\mu\mu\alpha\tau\iota$
 $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\alpha\ \eta\ \tau\eta\ \sigma\upsilon\mu\mu\alpha\tau\iota$. Et Cornelius Tacitus: Victoria
consilij & ratione perficitur. Frustra autem
currit ad metam, qui prius, quàm ad metam
venit, deficit, auctore Gregorio. De hoc Sym-

ANAAGRAMMATA.

hilo extat in Symbolis Heroicis nostris hoc

Epigramma:

(RAM:

Es palmam felix, & AMAT VICTORIA CV-

At vincere se ipsum fortiter, palmarium est.

Ad eundem

D. MATTHIAM ARCHIDUCEM

AVSTRIAE,

De Symbolo eiusdem Emblematico.

EX PARALIPOMENIS

Emblematum.

Aegide quem Pallas, pennis armanit & harpâ
Mercurius, victor Phorcydos ille fere:

Liberat Andromedam Perseus Ione natus amatâ:
Que fuit à seculo capta dracone diu.

meritis tantis caelo nunc additus heros,

Aeterno sidus fulget honore nouum.

Atræa sic quoque semper AMAT VICTORIA

At sit cura Dei prima, secunda Ducis. (CVRAM:

tem, nisi de caelo, nulla est victoria felix:

Et male pigra Deum lingua manusq; colit.

Tempe hac est tibi cura, ducum Dux optime, curæ:

Pallas cui pariter, Mercuriusq; fauet.

Quid restat? nisi gentis ut olim sidera clara

Illustres radijs, sidus & ipse, tuis?

N. Reusnerus F.

5

SYM-

550
SYMBOLVM ET INSIGNE
GENTILITIVM NICOLAI
REVSNERI IC.

Φέρει χαλκὸν Φέρει.

STella quid hæc? Fatum. Leo quid? Mens regis
quid istuc?

FER SIC FERRE, iubet ferre quod ipse
Deus.

Epigram

EPIGRAMMATA.

Epigrammata

AD INSIGNIA NIC. REV-
SNERI LEORINI IC. ET P. C.

PAVLI MELISSI.

QVI Leo per clypeum galeaq; suprema, iubato
Crine, ferroq; minax vngue, videndus adest;
Ambiguum facit, is ne tuis animosior, an tu
Ausibus illius stes, Leorine, super.
Erra. nam patrij longè est te forma leonis
Inferior, celsos deuenerant is auos:
Ac monet, vt cæptis peragendis mente virili
Sis præsens, dubias neu vereare vices.
Carnis, vt ancipitem percellant flamina vulgum!
Sic trepidant pauida sæpe timore fera.
Egregie cordatus homo vulgaria temnit;
Erectoq; humilem despicit ore metum.

Patauij, M. D. LXXIIX.

Ipsa die Solstitij æstiu.

IOANNIS POSTHII.

Formidanda gerens animosi signa Leonis,
REVSNERVS ille nobilis
Pater, Historicusq; bonus, Legumq; peritus;
Feritatis haud micam unicam
Sedet, astit animi constantia rara per illum
Notatur, & robur viri,

Virtu-

EPIGRAMMATA.

*Virtutesq; alia generosi pectoris ipsi
Iam Cesari notissima.*

IANI IACOBI BOISSARDI.

Magnanimum gestant insignia vestra Leonem,
Exerto cuius sidus in ungue micat.
Perpetuum signo hoc Leorinâ sidus in urbe
Quod REVSNERORUM stemmata nobilitat
Promisit virtus; nec vos decepit. At inter
Tot patriæ stirpis lumina, quotus eris?
Quâ genus illustrent REVSNERVM sidera matris?
Turgentis potis es Phosphorus esse tua.

NICODEMI FRISCHLINI.

AN, quia Nicoleos positum tibi nomen, & nomen
Idcirco effigiem scuta Leonis habent?
Sicut enim duris animalia cætera membris
Vincit, & ore minax, & ferus ungue leo:
Sic tuus hic animus, vitio sublimior omni,
Multorum mentes vincit, & ora virum.
Nam si nemo potest tibi se præponere vates:
Nec Rhetor, proficiens iura, nec Historicus:
Verè es Nicoleos: populum qui robore vincis:
Ora nec immerito scuta Leonis habent.

IANI FERSCHII Vratisl. Med.

Cœlitis ingenij atq; animæ exardentis Olympi
Vestrum, ô REVSNERI sidus hoc, instat habet.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

At neque vos cassos animo, & vi pectoris esse
 Ira animoq; potens, id Leo testis ait.
 Nil ex coniugium: si non sapientia robur
 Destituit: & quod iure coronat honora

IOANNIS ORTELII CY-

G N O C O M A E I.

Κίχλιδ' ὁ ἐκ βεβαῶς, ἀλλ' ἄγευσθης ἄλτο κορώνης
 Λίς π' μαθητεῖ; πᾶς βροτὸς ἐστὶ λείων.
 Ἀλλὰ χιτῶν ἦθες, κίχλιδ' ἄγευσθ' ἄλτο κορώνης
 Εὐφρατέθ' ὥς: τὸ το μὲν ἐσθλὸς ἔχθ'·
 Κίχλιδ' ὅσ' ἄρετῆς ἐφέπῃ πάντ' ἦθεα: σῶφρων
 ὅς περ ἐχθ' μεγάλοις, πολλὰ δ' ἐσθλὰ μαθόν.
 Λίς π' ἐλβερέτης; κρείττης, φιλόπνευστος ἀκέστας,
 Ἀνὴρ ἀπὸ δύναιται χεῖροσ' ὅτι κρατέειν.
 Ἐκαστοῦ χαρὰ κτῆρες δεδαῶται ἅπαντα.
 Τοῖδ' ὅς ἐν διδασχῇ νῦν τεφαίωμα φέρει.

EIVSDEM DIALOGVS.

Q Vis Leo? cancellis geminis erumpit, & albo
 Et rubro; hoc fortis, bonus illo.
 Quid ora volunt? halat patiente laborum
 Sudores certamine partos.
 Quid igitur? ius, historiam, Sophiamq; disertam,
 Multo quæ sudore parauit.
 Quid diadema ligat medium? quia præmia cura
 Certa ferunt, & honore fruuntur.

Sed

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

*Sed Leo cur? celsam velut hic vim pectore claudis,
Dum rugiens vitam accipit, & dat.
Sic vitam dat voce suâ multiplice veram
REVSNERVS, profitendo tot artes.
Et Leo ceu Galli cantum strepitusq; rotarum,
Et limos exhorret ocellos:
Pigritiam hic, sortisq; vices, fraudesq; perosus
Sic spernit, sincerus in omnes.
Quos colit ergo? Deum & Regem: quia certus est,
Hic doctos alit, ille ministrat.
Ceu Leo, fortis an est? Ita. nam mortalia vincit,
Cui Deus est vis, lausq; salusq;.*

PETRI ALBINI NIV-
MONTII.

*Q*uod geris in clypeo fuluū REVSNERE LEONIS?
Parcit Olor, vatū qui solet esse decus.
Namque illi laudum stat gloria salua suarum:
Cygnus es, & cygni vox tua voce sonat.
Sed Leo quod clypeum tibi fortis imagine pingit,
Egregijs merit is hoc datur elogium.
In pulcris quis te studijs constantior alter?
Ceu Leo magnanimo pectore robur habet.
Quis virtute tibi certet? quis fortibus ausus?
Dum vigil assidue docta Lycea colis.
Defendit catulos generosi cura Leonis:
Pierides sic tu diligis usque deas.

EPIGRAMMATA.

Strategis & teneros, qui te venerantur, alumnos:
 Nec subeunt animo tadia longa tuo.
 At nec bella gerunt inter se dura leones:
 Sic tu concordēs mente imitare feras.
 Latus es officij, pacis studiosus & alma:
 Omnibus esse bono, nemini obesse cupis.
 Fortē gerit plures sub honesto pectore dotes,
 Quae tibi conueniunt gentis ob arma, Leo:
 Quas tuus ALBINVS praesens in tempus omittit,
 Tractandasq; alijs vatibus insinuat.
 Maestē animo Leorine Leo: tua gloria toto
 Orbe rugit: rugiet post magis axe poli.

GEORGII CALAMINI.

REVSNERI geminum quicunq; rubere leonē,
 Ac laevo stellis vngue micare vides:
 Atq; adumbrari statuas fatalibus armis:
 Dimisso quicquid continet ingenio.
 Atres stella refert: animos leo: fulua corona
 Laudes: os galea corda patere notat.
 Tuamēte pari, sic FERRIS: cumq; Poeta
 Dic: VIRTVS MEA LAVS, EST QVÆ
 IEHOVA SALVS.

VALEN.

EPIGRAMMATA

VALENTINI THILONIS

TENDIT AD ARDVA
VIRTUS.

SVrgit in alta Leo, pedib VS que sub aëra rapt VS
Tendit, & explici To fulgure signa geri T.
Au- Reus in Galeâ Rutilat nitor ille co Roma.
Et mIcat, ex va- rIâ sorte colo rIs honor.
Iâ mihi r V memora ca VSas, DEA, n V men, olympi
QVæ tr Ahis, & r Apidis astrA renouit equis
Cur Leotam, r Virilum V ectas V b sidera sidui?
Aurea quid tã Dem Dic DEA, ferta notant?
Sub- ri- dens quid Rê Re Refert: ruit acer m. aut
Ut Leo, dum, super A s audeat adire domos:
Sic virtus comitãte si De De Ducta per altum.
Explicat ad meritA s Aure A ferta comas:
Sic so- cia es- T cer- T is vir T uti gloria pectus
Et qua- s I stellant I luce mIcare facit.
Ast ea qui D clypeum Decorât, mea DIVA, nunc
REVS NERIE gētis? Nec mora, musa Notat:
Vt leo, REusneridũ sic r Endit ad ardua, stEllis
Tuta suis, virtus, e T super astra vo- la T.

BASILEÆ Rauricorum
CIO IO XVC

IMPE

IMPERATORVM,
AC CAESARVM ROMA-
NORVM GERMANI-
CORVM,

Symbola Heroica.

SYMBOLVM I.
CAROLI MAGNI.

CHRISTVS
REGNAT, VINCIT,
TRIVMPHAT.

CHRISTVS REGNAT, SI VINCIT,
TRIVMPHAT:

[IMPERAT: idem]

Sit praestes regni, praeses & ipse mei.

Frustra vincere, & imperare frustra,
Aut regnare ferunt in orbe numum,
Triumphareq;: nota vox notha haec est.
Christus Maximus Optimusq; vincit:
Christus Maximus Optimusq; regnat:

A a a

Christus

*Christus imperat, & triumphat vnus:
Christus victor, & imperator, & rex
Cunctorum dominantium supremus;
Cum quo vincere, & imperare qui vult,
Aut regnare, beatus is triumphat.*

AROLI MAGNI, ROMANORUM Imperatoris Christianissimi, Christianissimum hoc fuit Symbolum: CHRISTVS REGNAT: CHRISTVS VINCIT: CHRISTVS IMPERAT: ex veteri dicto, vt opor-
nor, sic immutatum: quod est apud Alanum
NUMVS VINCIT, NUMVS REGNAT: NUMVS IMPERAT VNIVERSIS. Quod
equidem Symbolo summus ille, & maximus
Cæsar confessus est: se non, nisi in Christo
gloriari: à quo regnum est: à quo victoria est:
à quo imperium est. Malè enim regnat, qui
sine Christo regnat: malè vincit, qui sine
Christo vincit: malè imperat, qui sine Christo
imperat. Siquidem Christus omnia nobis est
secundum Ambrosium: fortis, vt Bernardus
loquitur, auxiliarius, fidelis consiliarius, effu-
cax patronus: cuius prouidentia omnia ro-
gna constituuntur. Nam, secundum Homero-
rum,

S Y M B O L A .

rum, regum potestas à Deo est: & *omne sub regno grauiore regnū est*: vt Seneca ait in Thyeste. Quippe, vt Flaccus canit, *Regum timendorum in proprios greges: Reges in ipsos imperiū est Iouis*, adeoq; secundum Ouidium *cedunt Iouis omnia regno*. Neque multitudo, aut robur in bello victoriæ causa est, sed Deus solus: vt grauitè dixit Xenophon. Quid enim aliud est regnum sine Deo, quàm tyrannis impia? quid victoria sine Deo, quàm magnum latrocinium? quid imperium sine Deo, quàm crudelissimus dominatus? Nimirum omne regnum, omnis victoria, omne imperium solius Dei est: cuius est omnis gloria, maiestas, potentia. Is est, qui, secundum Danielelem, supremus in hominum regno dominatur: & regnum, cui vult, dat: & victoriam, cui vult, dat: & imperium, cui vult, dat: rex regum, dominus dominorum, princeps principum optimus maximus. Quod suo exemplo edoctus, spontè fatetur Nabuchodonosor ille rex Babylonius: solius Dei regnum, perpetuum esse regnum: solius Dei victoriam, æternam esse victoriam: solius Dei imperium, sempiternum esse imperium: ad quem vniuersi terrarum incolæ nihil sunt: qui arbitrato suo, & coelesti exercitu, & terræ habitatoribus vtitur: nec esse quenquam, qui

cuius manum impediatur: aut ab eo facti rationem exigatur: ut est apud Daniele Prophetam. Is nimirum est, qui, secundum Psaltem, astat in conspectu diuino: & in medio gubernatorum iudicat: quos & nomine suo honorificentissime appellat diuos, & Dei excelsi filios: sed etiam tamen mortales: quod mori aliquando eos necesse sit, ut dignum est, principes, hoc est, mortales, non deos immortales. Quod & Euripides confirmat in Archelao his verbis:

τρεῖς ἄνδρες εἶναι θεῶν βίῃ νομίζουσι:

ὃ μὴ φανεῖν γὰρ οὐκ ἔχεται, ἀλλὰ δ' ἔχει:

Regnum deorum vita quedam est: cetera

Quod, præter immortalitatem, habet omnia.

Sed diuos quidem appellat Deus reges: quod legati sint, & quasi vicarij supernæ illius potestatis, & legis iustitiæque diuinæ administratores: quodque inter homines Dei quasi mortalis personam sustineant: & officium in his terre gerant amplissimum, ac propè diuinum: pacem, atque salutem populorum, & sacrarum religionem tuendo: & Christi regnum propagando: ex quo vberissimi, lectissimi que præpotenti Deo, integritatis, atque innocentie fructus promanent. Quod enim maior est & diuiniorem regum, ac principum potestas (ὡς καὶ τῶν, νῦν νομίζουσι θεὸς, quod imperat, nunc pro

pro deo habetur : secundum Menandrum ;
 cui aliàs etiam εἰκὼν ὁ βασιλεὺς ὅστις ἐμψυχος ἦεν ,
Animata rex imago est ipsius Dei) eò sanè ma-
 ior pietas eorum , & rerum diuinarum cura
 esse debet : quos exemplo suo religionem sub-
 ditos docere : eamque his sanctam integram-
 que , & ab omni errore puram putam , quod
 auint , conseruare : & , si necessitas postulet , vi-
 uisilque propugnare decet . Quam ob cau-
 sam legum diuinarum volumen cum gladio
 olim regi designato apud Ebræos tradi solitū
 legimus : vt meminerit , verum Dei cultum
 ad suam curam , & propugnationem in primis
 pertinere . Quod exemplis notū est summo-
 rum illorum , & clarissimorum heroum Ec-
 clesiæ ; vt Iosue , vt Dauidis , vt Iosaphati , vt
 Ezechie , vt Iosie : itemq; Constantini , Theo-
 dosii , Caroli Magni , & aliorum principum ve-
 re diuinorum , atque heroicorum : quorum
 & pietas erga Deum , & iustitia aduersus ho-
 mines , & fortitudo in vtraque tuenda , ac pro-
 pugnanda , omniū literis , & linguis celebrata
 est . Quod rectè etiam hoc modo intellexe-
 runt Philosophi : qui regnum , munus quod-
 dam , & officium diuinum dixerunt : in quo
 benè recteq; administrando in primis opus sit
 religione sancta , & cultu diuino : sine quo ni-

hil neque domi, neque belli feliciter geri, aut
 confici possit. Sic enim Diotogenes Pytha-
 goræus scribit in libro de regno: τὸν μὲν πόλε-
 βασιλέα, ἀνάγκη στρατηγὸν τε ἀγαθὸν εἶναι, καὶ δι-
 καστὴν, καὶ ἱερέα. ταῦτα γὰρ καὶ ἀκόλουθα, καὶ ἀ-
 ποτὰ ὅτι βασιλέως ὑποβολή τε, καὶ ἀρετή. καὶ
 αἷμα μὲν γὰρ ἔργον ὅτι, πλὴν ταῦν σώζειν: ἡ δὲ
 ἀρετή: ἡ δὲ τὸ νοσοῦντας: βασιλέως δὲ, καὶ
 τηροῦ τὰς ἐν πολέμῳ κινδυνεύουσας. ὁ γὰρ βασι-
 λεὺς ὅτι συστήματι, τὰ τε καὶ ὁπλιστάς, καὶ ὁ
 μισθός. καὶ μὴν τὸ δικαιοσύνην, καὶ ἀνέμεναι
 δικασμόν, ἴδιον ἔργον ὅτι ὁ βασιλέως, ὡς ἀπὸ τοῦ
 σμῶ: ὁ ἡγεμὼν τε, καὶ ἀρετῆς ὅτι: ἐπὶ δὲ τοῦ
 εἶναι, καὶ εὐεργελεῖν τὰς ὑποτασσάμενους: ταῦτα
 οὐκ ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ νόμου. τὸ γὰρ μὲν τὸν, τὸ
 ἀρετῆς τὰς θεῶς, βασιλέως ἀντάξιον. δὲ γὰρ
 ἀρετῆς τὸν ὁ ἀρετῆς τοῦ πᾶσι, καὶ τὸ ἡγεμονεῖν
 ὁ ἡγεμονεῖν ὅτι. ὁ μὲν γὰρ φύσις τιμωτάτος
 τὸν ὁ θεός: τὸ δὲ ὅτι γινώσκει τὰς ἀνθρώπων, ὁ
 βασιλεὺς. ἔχει δὲ καὶ, ὡς θεός ἀρετῆς κόσμος, βασιλεὺς
 ἀρετῆς πόλιν: καὶ ὡς πόλις ἀρετῆς κόσμος, βασιλεὺς
 ἀρετῆς θεόν: ἡ μὲν γὰρ πόλις, ἐκ πολλῶν, καὶ ἀ-
 φερόντων συναρμοδεῖσα κόσμῳ σύνταξις, καὶ ἀρετῆς
 μεμνημένη. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀρχὴν ἔχων ἀνθρώπων,
 καὶ αὐτὸς ὁ νόμος ἔμφυχος, θεός ἐν ἀνθρώποις πα-
 ρεσχέματις αἱ: Perfectus ut rex sit, eum bonum
 imperatorem, & iudicem, & sacerdotem esse
 necesse

necesse est. Hæc namque virtutem, & maiesta-
 tem regiam comitantur, atque ornant. Nam
 gubernatoris munus est, seruare nauim : au-
 tem currum : medici, ægrum : ita regis, & im-
 peratoris officium est, seruare in bello pericli-
 nantes. Cuicumque enim rei quis præfectus est ;
 eiusdem tutor, & artifex est. Deinde iudica-
 re, & ius suum singulis distribuere, proprium
 munus est regis : qui, ceu Deus, in mundo
 iuxta, atque præses est : prætereà benefacere sub-
 ditis, & benefactis sibi demereri : idque non
 præter iustitiam ac legem. Postremò cultus
 diuinus, omninò regiae dignitatis est. Quippe
 optimum ab optimo, & summum à summo
 colitur. Siquidem inter præstantissima na-
 turæ, Deus excellit : inter homines verò, &
 terrenis rex, aut princeps. Nempe ut Deus
 ad mundum, sic rex se habet ad Rempublicam :
 ut respublica ad mundum, ita rex ad Deum.
 Civitas enim ex multis diuersisque concinna-
 ta, mundi structuram, & harmoniam imita-
 tur : rex autem innoxie, & iuste imperans, &
 æterna viuens, Dei figuram inter homines
 præsentat. Et Ecphantès Pythagoricus in
 libro de regno : τὸν βασιλέα δεῖ καὶ τῷ τρόπῳ τῷ
 κόσμῳ διδάσκαλον εἶναι. ἐκλάμπει γὰρ αὐτὸν ἐν τῷ
 κόσμῳ ; ἀλλ' ὁ μὴ σὸς μόνον διὰ ἀρετῆς αὐτῷ πεφίλοτο,

ὃν μεμίμηται, καὶ πολὺν πλεον τοῖς ὑπ' αὐτοῖ πα-
 μύροις: Principem oportet etiam moribus im-
 perium docere: ex quo statim imperij pul-
 tudo, & decus elucescit. Qui enim Dei virtu-
 tem imitatur: & ei carus est, quem imitatur
 & præterea suis etiam subditis. Et Sthenidas
 Pythagoricus: καὶ τὸν βασιλέα σοφὸν εἶναι καὶ
 γὰρ ἔσται ἀντίπμῃ, καὶ ἡλιωτῆς ὅτι ὁ αὐτοῦ γένος
 γὰρ καὶ φύσις ἐστὶ καὶ ὁ αὐτοῦ βασιλεὺς τε καὶ ἡ αἰ-
 σῆς: ὁ δὲ γενέσθαι, καὶ μιμήσθαι, καὶ ὁ μὲν τῷ πατρὶ καὶ
 ὁ δὲ τῷ γένει: καὶ ὁ μὲν αἰεὶ τὰ πάντα δικαιο-
 καὶ ὡς, αὐτὸς δὲ ἀντὶ κακῆς καὶ τῷ σοφῷ
 δὲ δὲ καὶ ὅτι καὶ ἡμεῖς. μιμητὴς ἄρα, καὶ ὑπομνη-
 ἔσται νόμιμος τῷ θεῷ ὁ σοφός τε καὶ βασιλεὺς: Sa-
 pientem esse regem oportet: quod fiet, ut sit re-
 nerandus omnibus, & summi Dei imitator:
 qui natura primus est rex, & princeps: hic ve-
 rò ortu, & imitatione. Ac Deus quidem in
 toto, & vniuerso: rex verò in terra duntaxat:
 ille omnia semper gubernat, & viuít, suam in
 se ipso possidens sapientiam: hic verò ad rem-
 pus scientia præditus est. Semper autem Dei
 imitator, & minister legitimus erit rex, & in-
 sapiens. Sic Isocrates principem quemque re-
 ligiosissimum, καὶ ὡς τὰ τῶν θεῶν εὐσεβεῖν
 καί μνησθαι: Deo carum, & in imperio felicem esse
 affirmat: si quidem ut Deo grata est pietas: ita
 pios

pios reges, ac principes à Deo negligi minimè
 consentaneum est: qui perpetuò sunt in tuto:
 & de reliquo cursu vniuerso spem habent me-
 iorem: Deo & hominibus semper acceptissi-
 mi. Et Antisthenes apud Plutarchum eum,
 qui imperio antecellit, non sapientia solùm,
 verùm etiam religione alijs antecellere debere
 dicit. Sic Philippus Macedo regē meminisse
 reportere dixit: ὅτι ἀνθρώπου ὄν, ἐξ ὧσιν εἰληφεί-
 ναι: ἵνα παραγῇται καλὰ μὲν, καὶ θεῶν, φωνῇ
 καὶ ἀνθρώπων χροῖται: quod, homo quum sit, po-
 testate fungatur diuina: vt res honestas, & di-
 uinas instituendo, sermone vtatur humano.
 Et Plutarchus: Princeps (inquit) minister est
 Dei, ad curam, & salutem hominum: vt bo-
 na, quæ Deus his largitur, partim distribuat,
 partim tueatur, & conseruet. Cæterùm aliud
 eisdem Cæsaris dicitur à quibusdam refer-
 ri: nihil esse, quod plus valeat ad ponendum
 laborem: quàm quum intellectum est, nihil
 profici, & frustra laborari. Nam, vt Fabius
 moner, ei labori incumbendum est, vbi effe-
 ctus promittitur: & secundum Gregorium,
 in omni labore fructus semper pensandus est.
 Insuper autem niti, & sese fatigando, nihil nisi
 vniuersum querere, extremæ dementiæ est: vt Sal-
 ustius scribit. Quemadmodum & cum for-
 tuna

10 CAES. ROM. GERMANIC.

tuna ruere, dementia est, teste Fabio: quæ
Seneca ait, nulli tam dedita est: vt multat
tanti vbique respondeat.

Symbolum II.

L V D O V I C I P I L

*Circulus res sunt hominum recurrens:
Fors rotam versat: rotat omne satum:
Sic bonis misceat mala. nempe RERV
OMNIVM sic magna VICISSITVDO.*

VT sunt humana, nihil est perpetuum durans:
inquit Plautus in Cistellaria: *ταῖς ἡμέραις
βαρὺ βίης, καὶ τὰ ἄλλα μὴ δύνει.* Et, secundum Ovi-
dium, *nil homini certum est:* seu, vt Cicero ait,
nil semper floret: & *nil semper in suo statu ma-
net:* sed abeunt omnia, vnde orta sunt: eas
veluti æstuuario quodam fluxu, refluxuq; acci-
dunt, & recedunt: adeoque, secundum Pini-
dæm, *ῥοαὶ ἄλλοτε ἄλλαι εὐθυμαῖ τε μέλαι τε
καὶ ἀδραγεῖται:* iucunda ac tristia, æstus in mo-
rem.

em, vicissim accidunt mortalibus. Sic verè
 ut, vt in prouerbio dicitur, κύκλος τῶν ἀνθρώπων
 , circulus res mortalium : quæ à fortuna
 circumaguntur, & velut in orbem recurrunt.
 De quo ita Herodotus: ὡς κύκλος τῶν ἀνθρώπων
 περιστρέφεται. Et Corn. Tacitus: Rebus cunctis in-
 quidam velut orbis. Etenim regna, impe-
 ria, honores, nobilitas, diuitiæ, opes, eaque,
 sunt ijs contraria, in casu sita, maximè
 temporibus gubernantur: & his quasi vici-
 bus fortunæ ab alijs ad alios transferuntur: vt
 nemo confidere debeat, semper sibi illud sta-
 bile, & firmum permanens, quod fragile,
 caducum sit, auctore Tullio. Rectè enim
 Seneca in Thyeste:

*Nemo tam diuos habuit fauentes,
 Crastinum vt posset sibi polliceri:
 Res deus nostras celeritate
 Turbine versat.*

Et in Octauia:

*Nisi bi quisquam spondere potest
 firmum, & stabile: perq̃ casus
 Voluitur varios semper nobis
 Metuenda dies.*

vt Euripides in Cressis dixit, ἐφήμερον τὸ
 Fortuna diurna. Quippe, vt in Oedipo
 eiusdem

eiusdem legitur, *μία ἡμέρα τοι μέγα βολαὶ πο-
λαὶ ἔχεται*: Fert una multas lux vicissitudines ho-
rae, non ulli similis producitur hora, secundum
Manilium. ἄλλοτε γὰρ τε φίλη πέλας ἡμέρα
δ' ἐσθρὴ, vt Q. Calaber dixit: seu, vt Heliodorus:
ἄλλοτε μὴ τέ ἐστιν πέλας ἡμέρη, ἄλλοτε μή τι γὰρ ἰσχυρὴ
quandog, parens, quandog, nouerca est. Sic quis
quisque velit, nunquam homini satis cauentur
horas, teste Horatio: & vt Mimus vult, *Ἄλλος
quid optes, aut fugias, ita ludit dies*. Minimus
quidem momentis auctore Tullio, maxima
temporū inclinationes fiūt: & vt Maro canit:

*Multa dies, variusq; labor mutabilis eni
Rettulit in melius: multos alternare uisum
Lusit, & in solidorursus fortuna locauit.*

Nam & secundum Liuium, simul parta deco-
ra vnius horæ fortuna euertere solet: & secun-
dum Tragoediam, *Quos felices Cynthia uidit
Vidit miseros abitura dies*. Sed & plerumq; mu-
tatis rebus, vt Plinius loquitur, ea quoque mu-
tata videntur, quæ manent. Quo fit, vt tam
facile seruum tuum ingenuum videre possis,
quàm ille te seruum, teste Seneca. Adeo ne-
rum est, quod in Senario Græco dicitur:

τὰ ἴση τὰ πάντα μέγα βολαὶ πολλαὶ ἔχεται
Quod apud Terentium in Eunuchis ita sym-
bolicè expressum legitur: OMNIVM RE-
RTM

VM VICISSITUDO EST. Cum quo
 simbolo congruit Euripideum illud in Ione:

τὰ θνητὰ τοιαῦτα: ὅθεν ἐν ταυτῷ μῦθῳ:
 Nil durat humanum, in eodem semper statu:

Et Diphili hoc apud Stobæum:

ὅλον ὅθεν ἔστιν ἐν θνητῷ βίῳ:
 Formum nihil mortali in vita est uspiam.

Sic Alexis in Brettia:

τοῦτο τὸ ζῆν ἔστιν, ὥς τῶ οἱ κύβοι:
 ἐν ταῦτ' αἰεὶ πίπτουσιν: ὅθεν τῷ βίῳ
 ταυτὸν ἀγ. μὴ σῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει:

Sic vita hominum est, quasi quum ludas tesseris:

Non iactus semper est idem: nec qualitas
 Eadem manet vite, sed est mutabilis.

Et Menander in Plocijs:

ὅτι ἔστιν ἀγαθὸν τῷ βίῳ βίωμενον,
 ὅτε δένδρου εἰς χεῖρ πρὸς ἐκρίσης μιᾶς:
 ἀλλ' ἐχρὶς ἀγαθὸς τὸ δένδρον κε καὶ χεῖρ ὄν:
 καὶ ἔκαστος τ' ὕψις ἀγαθὸν ἢ φύσις:

Nullum sibi simile in vita durat bonum:

Non fructus una ex arbore vnus nascitur:

Semper malum bono vicinum agnascitur:

Natura ceu saepe ex malo profert bonum.

Sed interdum miscentur tristitia letis: vt Naso.

Nam, si Flacco credimus: Quid placet, aut

quid, quod non mutabile credas? ὡς εἰα γὰρ, ὅθεν

μουσικῆς ὅπως αἰ μετέστασις: Musica volu-

cris in

cris in morem, Inconstantiæ res rotat humanæ
 Simonides loquitur: seu, vt Æschylus:

πικρὸν ὁδὸν ἔδωκε μάλλον, ἢ χεῖρον οὐκ ἀ:

Quod umbra fumi, res hoc sunt mortalium.

Sic, vt Horatius canit:

Nil proprium cuiquam: puncto quod mobilis hora,

Nunc prece, nunc precio, nunc vi, nunc sorte pre-

Permutat dominos, & cedit in altera iura.

Nam propria telluris herum natura nec illam,

Nec me, nec quenquam statuit.

ἑλίας ὁμῆθα δὲ ἐκ εἴθεν ἐνθάδε δις τε χάσι, εἰς τε

τε πάλιν: vt est apud Euripidem in Ione:

bus verbis monet, huc illuc trahinos modis

felicitate, modò infelicitate.

Benè itaque Euripides monet in Rheso:

ὄρα τὸ μέλλον, πολλ' αἰετ' ἐφ' ἑός:

Finem vide: omne per vices mutat Deus.

Quippe qui, vt Plautino verbo vtat, quæpiam

homines habet: &, vt Naso canit:

Ludit in humanis diuina potentiæ rebus:

Et certam præsens vix habet hora fidem.

Nam &, secundum Theognidem, ὁ θεὸς πάλιν

λατὸν ὁππρὲς πρὸ ἄλλοτεν ἄλλω, nunc huc in

libram, nunc Iupiter illi: quemadmodum & apud

Homerū in Iliade Iupiter aureis expendit ian-

cibus Troianorum, & Græcorum fata: & ex

duobus dolijs variè miscet res mortaliū: & ex

quorum

SYMBOLA.

15

quorū vno sunt bona, in altero mala: Et apud
 Horatium, *informes hyemes reducit Iupiter: idem*
commouet: & apud Theocritum, *χ' ὁ ζεὺς ἄλ-*
λας μὲν πέλει ἀβροῖο, ἄλλοι δ' ὕψι: Nunc pluit,
 claro nunc Iupiter aethere fulget. Nam, vt idem
 Homerus ait, *θεὸς ἄλλοι ἐπ' ἄλλω ζεὺς ἀγαθὸν*
παρεχόν τε δίδοι: nunc huic nunc Iupiter illi Tri-
 stitia vel leta immittit. ἄλλοτε δὲ ἄλλοιαι πρὸς ἡμ-
 ἰν ἀνέμων, vt in Pythijs canit Pindarus: seu,
 in Isthmij, ἄλλοτε ἄλλοι ὅς ῥ' ὅς πάντας ἀν-
 ὀμοῖς ἐπαύσαν ἐλαύνει: id est, aliās alij ventorū
 status sunt: &, vt in Olympijs, *ἐν μὲν μοῖρα*
ἄλλοι ἄλλοιαι διαβύουσιν αὐραὶ: vno &
 cōdē temporis memento aliā, eaq̃ue diuersā
 fūrant aurā. Nam, secundum Euripidem in
 Alexandro:

τὸ φῆον ὡς ἀέλπιον ἔρχεται
ἡμῶσιν, ἔλκει δ' ἔποτ' ἐκ ταύτης τύχης:
Quam numen insperatum adest mortalibus:
Fortunam eandem semper haud secum trahens.
 Secundum Simonidem, *ὅς κ' ἐστὶ χαλὸν ἀνέπι-*
στον ἀνθρώποις: ὀλίγα δὲ χρόνω πάντα μεταρεί-
ναι θεὸς πάλιν: Nullum malum inopinatum est
 hominibus: momento breui vicissitudinem
 adducit Deus. Sic nimirum, vt Manilius vult,
 — magna est rerum discordia in aeo.

subiecta malis bona sunt, lacrymæ sequuntur

Vota:

*Vota: nec in cunctis seruat fortuna tenorem:
Usque adeò permixta fluit; nec permanet usquam.
Amisitq. fidem variando cuncta per orbem.*

Nam, vt Theognis ait:

ἔδ' ἐν ἐν ἀνθρώποισι μὲν χεῖμα ἔμπεδον αἰεὶ:
Nil firmū manet in rebus mortalibus unquam.

Sic Euripides apud Stobæum:

οὐκ ἔστιν ἔδ' ἐν τῷ ἐν ἀνθρώποις ἴσον:
In rebus humanis nil est æquabile.

Et in Oreste:

βροτῶν ὁ πᾶς ἀσάθμητος αἰὼν:
Mortalium vniversum eum est instabile.

Quod & alterum Caesaris Ludouici Symbolum probat; ab alijs hoc modo relatum: EX OCIO NEGOCIVM, EX NEGOCIO OCIVM: cuius fit mentio apud Suidam: ἀράματα' ἐξ ἀσφαλείας. ἐξίσταται γὰρ πάντ' ἐν ἀλλήλων δίχῃ: *Cedunt sibi inuicem sic humana omnia*: vt est apud Euripidem in Hercule ferente. Quò etiam pertinet eiusdem sententia in Archelao:

πάλαυ σκοπέμην τὰς τύχας μὲν τῷ βροτῷ,
ὥς εὐ μετελλάσουσιν: ὅς γὰρ αἰσφαλῶν,
εἰς ὀρθὸν ἔστη: ὁ δ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν, πίπτει:
*Iam pridem ego fortunam humanam cogito,
Mutabilis quàm sæpè sit: nam qui cadit,
Stat rectus: at erectus ille mox cadit.*

Et in Bellerophonte:

ποῦ δὲ τὸ σαφές θνατοῖσι βιοταῖς;
 πᾶσι μὲν ναῦσι πόρον πλοῦς χεῖ
 βεῖθης ἄλιον ἰδυῖσαι: τύχας δὲ θνητῶν
 τὸ μὲν μέγ' εἰς ὅδ' ἐν ὁ πολὺς χρόνος
 μέσσησι: τὸ δὲ μείον, αὔξων:

Mortalium vitæ ecqua certitudo sit?

Cymbam quidem ventus profundum per mare

Sic dirigit: sed fortunam mortalium

Tandem dies consumit longa splendidam:

Parvam sed auget longa fortunam dies.

Symbolum III.

LOTHARII I.

VBI MEL,

IBI FEL.

MEL est dulce VBI, IBI FEL est amarum:

Quamquam mel sine felle: nempe quedam est

mingatio mellis, atque fellis:

ut tuber, ubi vber est: sibiq;

cadant sic dolor inuicem, & voluptas.

ITa comparata est naturæ, vitæq; nostræ-
tio : vt dolor voluptatem, & voluptas do-
lorem fatali lege semper comitetur, atq; con-
fectetur. Siquidem, teste Plinio, nihil est tam
malum in rerum natura : cui non boni quip-
piam sit adiunctum : contrà autem nihil tam
bonum, cui non mali aliquid admixtum sit.
Nam, vt Publius ait :

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil posui queri.

E diuerso autem, vt Naso canit :

Nil adeò fortuna grauis miserabile fecit,

Vt minuant nulla gaudia parte malum.

Quam vtriusq; fortunæ coherentiam Socra-
tes apud Platonem in Phædone eleganti fabula
explicat. Nam quo tempore, Saturno ex cælis
& regnis pulso cœlestibus, Iupiter imperium
constituere, ac ordinare cœperat : ferunt co-
ram eo affuisse voluptatem, & dolorem : cum
grauissimis criminibus, & postulationibus
quibus se mutuò incessabant. Iupiter ratus
ex usu maximè esse, & suo, & Reipublicæ : ini-
micitias, & odia deleri : operam dedit, vt in
gratiam litigantes eos redigeret : sed frustra
expertus omnia, tandem reluctantes, & iniu-
stos, adamantina quadam catena inter se co-
pulauit, atque deuinxit : vt quamuis inter se
dissiderent, nihilominus necessariò simul, &

ma essent, ac manerent perpetuo. Sic nimirum, secundum Ovidium, *miscentur tristia letitia*: & *mala sunt vicina bonis*: quorum illa spem, haec metum habere fas est. Sic vita melle, & felle est *fecundissima*: seu, ut Symbolum habet, *VBI MEL, IBI FEL*: & vbi vber, ibi tuber: & vbi vinum, ibi faex:

τοῖς μὲν γὰρ ἡδὴ, τοῖς δ' ἐν ὑτέρῳ χεῖρον
τὰ περὶ πικρὰ, καὶ θὶς φίλα:
Statim quibusdam, sed quibusdam in posterum
Amara grata, rursus grata amara sunt:
ut Sophocles scribit in Oedipo Coloneo. *Vbi*
secundum Nasonem, *nulla est sincera voluptas*:
voluntatemque, aliquid letis interuenit. Et, secundum
Senecam in Thyeste:

Nulla sors longa est: dolor, ac voluptas
Inuicem cedunt: breuior voluptas:
Ima permutat brevis hora summis.

Rectè enim Menander:
ἡμῶν αἰὲς δ' ἐν τῷ ἀπέναντον ἐν βίῳ
ἀγρόν, ὅπου τι μὴ πρὸς ἐστὶ καὶ χαλόν:
Nil est boni in vita, in quo non aliquid mali est.

Et Euripides apud Plutarchum:
ὅτε αἰὲς γένοιτο χαρὶς ἐοῦλα, καὶ χαρὶς,
ἀλλ' ὅστις συσχερασις:
Bona separare non licet malis; sed est
Mixtura semper quæpiam boni, ac mali.

Sic Plautus in Amphitryone:

*Multa in hominum atate eueniunt huiusmodi,
Capiunt voluptates, capiunt rursum miseriae.*

Et in Curculione:

Nulli est homini perpetuum bonum:

Iam huic voluptati hoc adiunctum est odium.

Et Publius:

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Et Apuleius in Floridis: verum est protectio
verbum, quod aiunt: nihil quicquam tam
prosperè diuinitus hominibus datum: quin de
tamen admixtum sit aliquid difficultatis. Sic
Homerus in Iliade mixturam hanc bonorum
& malorum, rerumque humanarum vicissi-
tudinem, figmento duorum doliorum, scire
admodum, & eleganter expressit: quæ in Ili-
ne Iouis sita esse scribit: ex quibus ille mortu-
lium res temperans:

ἄλλοτε μὲν τε καὶ καὶ ὄγε κέρεαι, ἄλλοτε δ' ἐὶ καὶ

Nunc letis vitam miscet, nunc tribuit odorem.

Quamquam, si rectè iudicare volumus, nimis
fortassis malignè temperat Iupiter res huma-
nas: nimio plus admiscens malorum, quam
bonorum. Nam, ut Pindarus scribit in Pythiæ
*ἐν παρ' ἑσλόν, πῆμα τε σὺν δὴ δαίμονα βροτῶν ἀν-
νατοί:* Ad vnum bonum duo pariter mala di-
tribuunt mortalibus hominibus dii immor-
tales.

ales. Qu
um, plus
molestia
phitryon
lum' par
Atque in
tequam q
Et in at
ha displa
Quin inco
git q
Sic
ταῖς το
ἰσφραγί
Talis qu
Semper
Et
ταῖς χείρ
Plurag
m est apu
Tragicus
αὐτὸ μ
τοδ' ὁ
emper ma
quod fut
Fortuna

ales. Quò fit, vt *vita humana*, secundum Plau-
 tum, *plus aloës habeat, quàm mellis*: id est, plus
 molestiæ, quàm voluptatis. Nam, vt in Am-
 phitryone idem Comicus scribit:

Latine parua res est voluptatum in vita
Atque in ætate agunda,
Præquàm quod molestum est. Ita quoq; comparatum
Est in ætate hominum, (tur:
ita displicitū, voluptati vt mæror comes consequa-
Quin incommodi plus, maliq; illicò afit, boni si obti-
git quid.

Sic Philemon apud Stobæum:

ταῖς τοῖς ὀβρίῳ ἐστὶν αὐθρόπῳ, ἀεὶ
ὠφραγόμεθ' ἐλαττον, ἢ λυπόμεθα.

Talis quidem vita est humana, quod minus
Semper voluptatis sit, quàm molestia.

Et Euripides in Supplicibus:

τὰ χείρονα πλείω βροτοῖσιν ἐστὶ τῶν ἀμεινόνων:
Pluraq; sunt semper deteriora bonis:

est apud Ovidium. Nam, vt idem scribit
 Tragicus in Æolo:

ἀεὶ τὸ μὲν γὰρ ζῆν, τὸ δὲ μεθίσταται κακόν
τὸ δ' ὅκ' ἐφ' ἡνέκεν αὐτὶς ἐξ ἀρχῆς νέον:

Semper malum viget unum, & præterit alterum,
Et quod futurum est mox, nondum apparet, nouum.

Siquidem, vt Mimus vult:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

*Quæ verò, vt Satyrici verbis vtat, præclara
prosperatanti,*

Vt rebus letis par sit mensura malorum?

Quò autem pulcrius est aliquid, aut excellen-
tius: eò maiore cum molestia, & difficultate
plerunq; coniunctū est. δύσκολα γὰρ τὰ καλά.
Difficilia, quæ pulcra: vt vetus habet adagiū.
Sicigitur, qui sperat bonum eruditionis, diffi-
di mala toleret: & qui expectat præmium vir-
tutis, aut fructum, & dulcedinem doctrinæ,
defatigationem, atq; molestias quasi culturæ
illius prius sustineat: & qui voluptatem quer-
rit, prius experiatur sudorem, & laborem ferat
necesse est: sine quo non paratur vera volu-
ptas. Scitè enim Plautus:

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.
Et Aristophanes in Pluto: ἐπὶ δὲ καὶ τῶν οὐρανῶν
πίνην, συνεκποτέον ἐστὶ σοὶ καὶ τὴν γῆνα:

Vinum bibens, fecem unā oportet eibat.
ἐπιπονον δ' ἔλαβον χάριμα παῦροι πῖνες ἐργαζο-
μεν βιότοιο φάος: Laboris expertem voluptatem
pauci assecuti sunt, vitæ ante omnia lumen:
vt Pindarus scribit in Olympijs. Quoniam,
auctore Liuiο, labor, voluptasq;, dissimilima
natura, societate quadā naturali inter se sunt
innexa. Sic & Isocrates præclare illud dicit:
ὅτι τὸ μὲν παιδείας αἰρίδας πικρὰν, γλυκεῖς δὲ τῆς

radices doctrinæ amaras esse, sed fructus
dulces, ac iucundos. Quò etiam referendum
est Homericum illud figmentū de Moly her-
ba: cuius radix nigra, flos lacteus est: quo si-
gnificatum est illud, optimarum rerum prin-
cipia plerunq; esse difficilima: sed ex ijs lætum
 tandem, & optatum finem consequi felicitati,
gloriæq; immortalis. Sed & huc pertinet
vera illa religio, vel potiùs superstîtio Roma-
norum: quos duas Diuas coluisse refert Ma-
crobîus: Angeroniam & Volupiam: quarum
illa sic ab angore, hæc à voluptate dicta fuit.
Fuit autem Angeroniæ simulacrum in ara Vo-
lupiar, ore obligato, atque obsignato efficta:
quod nimirum dolor sit comes voluptatis, &
voluptas doloris: quem qui dissimulant ta-
cite, patientiæ beneficio ad maximam tan-
dem voluptatem perueniunt.

Symbolum IV.

L V D O V I C I I I

[Golz. Nihil laborauerante fortuna prodest.]

Quid, sine fortuna, labor est? FORTUNA LA

Par sit: qui felix est labor, ille placet. (BOR)

Lysandrum, Lacedæmoniorum ducē fortissimum, scribit Xenophon; quum Socrates ad Cyrum legatus venisset: ei quæ à socijs donata attulisset: & cæteris in rebus comiter, humaniterquæ; à rege exceptū: & in agrum quandam conseptum, ac diligenter consitum, deductum fuisse. In quo is quum & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui afflarentur è floribus, admiraretur: ea quæ omnia hoc modo à Cyro ipsodimensa, atque descripta esse animaduertit: tum intuens ille eius purpuram, & ornamentum corporis, ornatum quæ Persicum, multum auro, multisque gemmis: *δρεγίως* (inquit) *δοκῆς, ὡς χρυσεῖ, εὐδ' ἀμυνεῖται: ἀγαθὸς γὰρ ἀμυνεῖται: εὐδ' ἀμυνεῖται*: hoc est, ut M. Cicero in Carone Maiore interpretatur: Rectè te, Cyre, beatum ferunt: quoniam VIRTUTITU FORTUNAE coniuncta est. Quibus verbis Lyfander illud monere voluit: ad veram, solidam quæ felicitatem requiri non modò virtutem, sed etiam fortunam; quoniam ea demum sit vera felicitas.

itas, si VIRTVTI FORTVNA COMES
 sit: & si fortunæ bonis æterna quadam socie-
 tate virtus sese adiunxerit: simul etiam innu-
 ens illud, fortunæ munera bonis viris vel ma-
 ximè deberi. Quemadmodum & Callima-
 chus à Ioue optat simul & virtutem, & fortu-
 nam: quum ait in hymno:

— δίδυ ἀρετῶν τ', ἀφενθε πε:
 ἢ ἀρετῆς ἀπερ' ὅλ' ἔσθ' ἑκίαιαι ἀνδρας ἀέξειν,
 ἢ ἀρετῇ ἀφενθοιο: δίδυ δ' ἀρετῶν τε, καὶ ὅλ' ἔσθ'.

— Virtutem da largus, opesq̃:
 Nam sine virtute haud reddit fortuna beatum:

Nec sine fortuna virtus: da dexter virumque.

Sic & Peripatetici docent, in vna virtute esse
 positam vitam beatam: nec tamen beatissi-
 mam: nisi adiungantur bona & corporis, &
 fortunæ, ad virtutis vsum idonea: quæ com-
 plicant vitam beatissimam. Vnde Architas

Pythagoricus Philosophus, πλὴν εὐδαιμονίας
 οὐκ ἔστιν ἀρετῆς ἐν εὐτυχίᾳ, beatudinem virtutis

in felicitate vsum appellat. Et Aristoteles in

comachicis scribit, τὸ βίον ἀρίστον ἀφ' οὗ πλὴν ἀρε-
 τῆς, καὶ εὐτυχίας γίνασθαι: præstantissimam homi-

nam vitam & virtute, & felicitate constare.

nam, vt Pindarus scribit in Pythijs: ὁ πλεῖστος
 θεῶν, ὅταν τις ἀρετῇ κεκραμμένος καθαρῶς βρο-
 χῇ, καὶ αἰὲρ, πότμου τὸ ἔσθ' ὀνείσθ' αὐτὸν, ἀνάγη πο-

λύφιλον ἐπέται: Multum valent diuitiæ, vī-
 TVTE DVCE, COMITE FORTVNA
 partæ: quarum multi semper sunt comites.
 Et in Olympijs: *ἄκρον ἀρετῆς ἡλθον ὡς τι-
 νων ἐγέσσαντο, σὺν θεῷ δὲ τυχα:* Ad summum vir-
 tutis conscenderunt fastigium, labore, & for-
 tuna, tanquam Deo duce. Quanquam enim
virtus ipsa sibi est merces pulcherrima: qua sola, vt
 Claudianus loquitur, latè

Fortuna secur a nitet: nil indiga laudis,

Nil opis externa cupiens: vt satius sit secundū
 Plautum, *bonum, quàm beatum nimio dici: ta-*
 men, eodem Comico auctore:

Boni sibi hoc expetunt, rem, fidem, honorem,

Gloriam, & gratiam: hoc probis precium est.

Quis enim, vt Satyrici verbis vtar, virtutem
amplectitur ipsam, Premia sitollas? Plus enim
 mereri debet, in quo virtus est: vt ait Varro
 apud Nonium. Sic nimirum florens fortuna
 maximum est ornamentum virtutis: quæ, se-
 cundum Solomonem, coniuncta ambo, ce-
 poma aurea in lance argentea, multò sunt gra-
 tiora. Ex quo rectè Menander:

*ἔδει με λυπεῖ μάλλον, ἢ χηρὸς πέπον-
 ἄς χαλεπὸν ὅταν ἦ συγκελευσθῆναι βίον.*

Nil tam fero egre, quàm si virtuti domi

Angusta res obstat, ne emergat, vt dect.

Quem-

ὅτι αἱ δούλῳ μὴ καμῶν εὐδαιμονεῖν:
 Si non labores, haud beatus vixeris: cui suffra-
 gatur Menander hoc versu:

audis, *et* si multum quidem labores, sed frustra: &

mod Græco prouerbio dicitur, πόνω σποκρίνε-

potius nihil efficitur, si non multum officitur

am, vt Symbolum hoc monet, NIHIL LA.

EST: &, vt Mimus vult Publilianus:

...τον δε γ' εζω παρ' αμείνων ἔχον πόδα,

domum est, negocia extra habere sic pedem,
Qui conculcat pedem suum, id est, qui

loc eiusdem in Stenebze apud Sten...

πάντες μακάριτοι. ὁ γὰρ ἔσται ὁ ἀληθὺς βασιλεὺς

Exp

This image shows a blank, aged, light brown page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a textured, slightly mottled appearance with visible creases and some minor discoloration or foxing, characteristic of old paper. There is no text or other markings on the page.

*Exper's labor fortuna, ut in prouerio est,
Haud amplius fuerit grauis mortalibus.*

Nam ut opes, & copiae, & dignitates tolerabilem faciunt quodammodo laborem, & suauiore: ita multum abhorret opus: cuius inchoatio, inuidia; continuatio, labor; finis, odium est: teste Seneca. Summa autem stultitia est, frustra confici labore: quum intelligas, nihil posse profici: auctore Tullio. Ceterum verum est Epicuri illud dictum: fortunam interuenire sapienti: quod & Aristotelicum illud verbum confirmat vulgo videntur: ibi fortunæ esse plurimum, vbi metus sit minimum. Et notum est Euripideum illud in Antigona: vbi sapientes esse dicuntur uos fortunæ, subiectos huic necessitate quodam. Vnde & Græcus ille optat sibi guttulam malis fortunæ; quam dolium sapientiae atque ingenij:

Ἰέλω τύχης ἑλάσσω, ἢ φρεῶν πένον.
propterea quod fortuna omnium sapientum consilijs sit potentior: secundum Græcum versum:

τύχη τὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅσα εὐδαιμόνια.
Vitam regit fortuna, non sapientia.
Quemadmodum & Plautus apud Aristophanem, stultos & improbos potius, quam viros bonos.

nos, & sapientes complectitur, ac fouet. Et
Hercules in Tragoedia exclamat:

ὦ τλήμων ἀρετῇ, λόστ' ἀπ' ἡοδᾶ ἄλλως.

ἢ δ' ἐπεὶ ὡς ἔργον ἡσπου: σὺ δ' ἀπ' αἰῶ-

ἀνέλκεις τύχη: *O misera virtus*, quàm tu res

nugatoria! equidem serio in te exerce-

bas: at tu fortunæ inserviebas. Ex quo etiam

Manilio *infelix virtus, & noxia felix*: & à Se-

ntino. Florente, desultrix virtus nominatur.

Quod & Q. Curtius libro octauo confirmat:

quis neget (inquit) eximiam quoq; gloriam

quis fortunæ, quàm virtutis esse beneficiū?

Et L. Florus in Epitoma historiæ Romanæ:

Quanto est (inquit) efficacior fortuna, quàm

virtus: & quàm verum est, quod moriens ef-

ficit: non in re, sed verbo tantum esse virtu-

tem! Enimuerò quamuis magna est fortunæ

in vtramque partem, vel ad secundas res,

vel aduersas: tamen longè maior profectò est

virtutis: quæ omnia, quæ in hominem ca-

pi possunt, subitus se habet: eaquæ despici-

unt, casus contemnit humanos: culpaquæ o-

mniscarens, præter seipsam, nihil censet potis-

simum ad se pertinere. Quò fit, vt non mul-

to ei possit obesse fortuna, qui sibi firmitus,

virtute, quàm in fortuna, præsidium collo-

cavit. Et quanquam non est facile, vt Aristo-

teles

teles loquitur, τὰ καὶ ἀφ' αὐτῆς, ἀχρηστῶς,
 sine choragijs fortunæ exercere virtutem: ta-
 men animus est potissimum, secundum Seneca-
 cam, qui diuites facit: adeoque breuissima ad
 diuitias, per contemptum diuitiarum via est.
 Neque enim, qui parum habet, sed, qui plus
 cupit, pauper est: & DITIOR EST, QUI
 DIVITIAS SPERNIT, QUAM QUI EAS
 POSSIDET: quod alterum eiusdem Cæsaris
 Ludouici Symbolum fuisse perhibetur. Nam
 ut Valerius Maximus ait, omne nimium ha-
 bet, qui nihil concupiscit: & non esse cupienti
 pecunia est: contentum verò suis rebus esse,
 maximæ sunt, certissimæque diuitiæ: ut M.
 Cicero scribit in Paradoxo illo, ὅτι μόνος το-
 φὸς πλέσις, quòd solus sapiens sit diues. Cui
 respondet vox illa Pindari in Olympijs, οὐδὲν
 εἰς πῶς ὄλβον ἀρδῆ, ἐξ ἀρκέων κτεάεσσιν, καὶ εὐχῇ
 πλεονεξέειν, μὴ μαθῶσι θεὸς γενέσθαι. Si quis famam
 fruatur diuitijs, contentus sorte sua, &
 claro celebris nomine, ne cupiat
 deus fieri.

Symbolum V.

CAROLI II. CALVI.

IVSTITIAM
INIVSTITIA
PARIT.

IVSTITIAE GENITRIX INIVSTITIA

esse putatur:

Nam, facit leges sic mala vita bonas.

A L I V D.

QVOD PASTORI,
HOC
OVIBVS.

QVOD PASTORI, OVIBVS simul HOC

contingit: in urbe

Si benè rex habet, & grex habet ipse benè.

Ornelius Tacitus lib. 15. Annalium: Vsu
(inquit) probatum est, leges egregias, &
empla honesta apud bonos, ex delictis alio-
rum

rum gigni. Et Macrobius Saturnalium
 tertio: Vetus verbum est: Leges bonæ er-
 lis moribus procreantur. Cui responderi
 Symbolum: IUSTITIAM PARIT IN-
 STITIA. Perinde enim ut optima remota
 ex pessimis morbis nata sunt: ita optima
 ges ex pessimis nata sunt moribus: qui
 morbi quidam sunt animi: quos sanant leges
 tanquam medicinæ: quæ fruendæ iustitiæ cau-
 sa constitutæ sunt: non minùs ac benè mor-
 reges: qui leges quædam animatæ sunt: ut
 Cicero refert ex Herodoto. Siquidem hoc
 num spectant leges, & hoc volunt: incolu-
 esse ciuium coniunctionem: ex qua effici-
 iustitia: qua sola Respublica sustentatur, re-
 Augustino. Etenim ut ex medicina nihil
 portet expectare proficisci: nisi quod ad cor-
 poris vtilitatem spectat: quoniam eius causa
 est instituta: sic à legibus nihil conuenit
 trari, nisi quod Reipublicæ conducatur, pro-
 ficisci: quoniam eius causa sunt comparatæ
 ut Cicero docet in Rhetoricis. Sic nimirum
 ut Horatius dixit, iura inuenta metu in-
 & ut Ouidius:

*Inde data leges, ne fortior omnia possit
 ut earum scilicet metu coërceantur vici-
 cundum Augustinum. Quæ profecto non*

sent: & si omnes probi essent, & iusti quor-
 um opus foret legibus, & magistratibus? Per-
 dext si morbis non laboraremus, facile ca-
 re possemus medicinis, & medicis. Sic So-
 crates Atheniensium legislator sapientissimus,
 interrogatus à quibusdam, cur nullum suppli-
 cium constituisset in eum, qui parentem ne-
 casset: respondit, se id neminem facturum pu-
 tasse. Sapienter quidem illud & benè, auctore
 Gellio: quum de eo nihil sanxerit, quod antea
 commissum non erat: ne non tam prohibere,
 quam admonere videretur. Vnde & apud Æ-
 schinas olim pecuniaria poena mulstabatur is,
 qui legis instituendæ occasionem dedisset: &
 apud Locros is, qui nouam legem ad populū
 ferre vellet: inserto prius in collum laqueo,
 ad plebi exponere cogeatur: vt si ea displi-
 ceret, statim is strangularetur. Sed & D. Pau-
 lus apostolus negat iusto legem positam esse.
 Ergo prius iniustitia nata est, & morū ma-
 litia: quàm iustitiæ, & legum obseruatio: qua
 iniustitia, morumq; malitia coërceatur. Lex
 quidem, vt Chrysostomus ait, hostis est ma-
 litie, & radix vitæ: & iustitia iniustitiæ est pri-
 mario, vt Gellio placet. Adeoque, secundum
 rationem, ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, ὡς εἶπεν, ὑγεία τε τίς
 καὶ νόσος, καὶ εὐεξία καὶ ψυχῆς: κακία δὲ, νόσος
 καὶ ψυχῆς.

τε, καὶ αἴσχος, καὶ ἀσθένεια. Et paulò ante
 μὴ ὑγίαινα, ὑγίαιαν ἐμποιεῖ: τὰ δὲ νοσῶντα νοσῶν: καὶ
 μὴ δίκαια φράττειν, δικαιοσύνην ἐμποιεῖ: τὸ δὲ
 καὶ ἀδικίαν: ἐστὶ δὲ, τὸ μὴ ὑγίαιαν ποιεῖν τὰ ἐν τῇ
 ματι καὶ φύσιν καθαρίζον, κρατεῖν τε, καὶ κρατεῖσθαι
 ὑπ' ἀλλήλων: τὸ δὲ νόσον, τὸ καὶ φύσιν ἀρῶν
 ἀρχαῖς ἄλλο ὑπ' ἀλλήλων. τὸ δὲ δικαιοσύνην ποιεῖν
 εἰν, τὰ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ φύσιν καθαρίζον, κρατεῖν τε
 καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων: τὸ δὲ ἀδικίαν, τὸ καὶ
 σιν ἀρῶν τε, καὶ ἀρχαῖς ἄλλο ὑπ' ἄλλων: Virtus
 nitas quædam est, & pulcritudo, & bonitas
 citio: at vitium, morbus est, & turpitudine, & im-
 becillitas. Item: Salubria quidem sanitatem
 insalubria verò morbum faciunt. Sic iniustitia
 gere, iustitiam in animo parit: iniustitia verò,
 iniustitiam. Ac sanitatem quidem dare, ut
 omnes corporis partes sic disponere; vt secundum
 dum naturam inuicem pareant, & imperentur
 morbum autem, vt contra naturam hac com-
 nia faciant. At iustitiam facere, nihil aliud est
 quàm omnes animi partes ita constitutere, ut
 secundum naturam pareant, atque imperentur
 iniustitiam verò, vt contra naturam superentur
 inuicem, aut superentur. Sic & Isidorus in
 tymologico: Factæ (inquit) sunt leges: vt
 rum metu coërceatur audacia: tutaque
 ter improbos innocentia: & in improbos
 formi-

formida-
 cultas
 probant
 Nam, v
 dixit
 Iniuri
 qui verè
 cosiffim
 τὸ π
 Ita
 dixit
 Si iust
 Qui enin
 Antip
 iudic
 τὸ καλ
 Qui m
 Quod
 Nam, vt
 vir non
 legibu
 equitur,
 iudic
 non amo
 bonu
 opere
 possit

formidato supplicio, refrenetur nocendi facultas. Et Augustinus : Legibus malis boni probantur : legibus bonis mali emendantur. Nam, vt Menander ait :

δίνυθ' ἀδινεῖν ὅτεν' ἐπίσταται τὸ πῶθ' :

Iniuriari mores iusti nesciunt :

qui verè sunt, eodem auctore, peculium preciosissimū : cuius hic est versus apud Stobæū :

τὸ πῶθ' δίνυθ', κατ' ἤματα τιμώτατον.

Itaque, vt Menander idem scribit :

δίνυθ' αἰ' ἧς, τῶ τὸ πῶθ' χεῖρον νόμῳ :

Sinister es, cum lege, moribus utere.

Qui enim probus est, ipse sibi pro lege est : &, vt Antiphanes loquitur :

ὁ μὲν ἐπ' ἀδυνάων, ὁ δὲ νόμος δέεται νόμος :

το καλῶς ἔχον πού, κατ' ἐπὶ τὸν ὅτι καὶ νόμος :

Qui nemini est iniurius, lege haud eget :

Quod rectè habet, lege est omni prastantius.

Nam, vt in Paradoxo scribit Cicero, sapiens non nisi recta sequitur : & gaudet officio : legibus non propter metum paret : sed eas sequitur, atque colit ; quia id salutare maximè iudicat. Quando autem timore poenæ, non amore iustitiæ fit bonum, nondum benè fit bonum : nec fit in corde, quod fieri videtur in opere : quoniam mallet homo non facere, posset impunè. Sic Flaccus :

Oderunt peccare mali, formidine pene:

Oderunt peccare boni, virtutis amore.

Quem Philosophiæ fructum longè maximum
esse dixit Aristoteles: vt vltro facias; quod alij
metu legum, faciunt coacti. Publica enim dis-
ciplina, rectaq; adolescentiæ educatio id præ-
stat, ne multis opus sit legibus: sed vt sponte
suum quisq; faciat officium: teste Xenopho-
te: qui sic scribit in Cyropædia: οἱ φρονιμοὶ
προλαβόντες ὅτι μέλονται: ὅπως τὴν ἀρχὴν καὶ
τοῖς τοι ἔσονται αἱ πολιταί, οἷοι πονηρὰ πρὸς ἐμὴν
ἀσχεσθῇ ἐφίεσθαι: Persicæ leges antevertentes pro-
curant: ne omnino ij sint ciues, qui rem præ-
uam, aut turpē appetant. Cui astipulatur So-
crates in Arcopagitico, cuius verba sunt hæc:

οἱ μὲν φρόνιμοι ἡμέτεροι ἔτι καὶ τὴν σωφροσύνην
δαζον: ὥστε τὴν ἐξ ἀρετῆς πάρεχον ὁρῶντες
λεῖψαν τῆς εὐκοσμίας: ἥς ὁκ οἶόν τινι μετὰ
πλείω τοῖς χαλῶς γεγενηόσι, καὶ πολλῶν ἀρετῶν
σωφροσύνην εἶναι βίῳ ἐνδεδεῖσιν ἡμέτεροις. οἱ τὸς ἡμέ-
τερος ἐν ταῦθα βελτίστοις αἰσθρῶς γίνεσθαι, παρὰ
νόμοι μετὰ πλείστης ἀκριβείας ἡμετέροις τυγχάνου-
σιν ἀγνοεῖν ἐνόμιστον, ὃ δὲν γὰρ καὶ λυγρὸν, ὁμοίως ἀπει-
ναί τὸς ἑλλήνας: ἐνεκα γὰρ τῆς ῥάδιον εἶναι ταχέως
τα λαβεῖν παρ' ἀλλήλων. ἀλλὰ γὰρ ὅτι καὶ ἐκ τῆς
τὴν ὁπίδου εἶναι τ' ἀρετῆς: ἀλλ' ἐκ τῆς καὶ ἐκ
ἡμέραν ὅτι τὴν δυνάμει. τὸς γὰρ πολλοὺς πρὸς τὴν
ἀρετῇ.

ὁμοίους ἀνάγκη; ἐν οἷς αὖ ἔλατοι παυδε-
 ῖται. ἐπεὶ ἄρα πλήθη, καὶ τὰς ἀκριβείας τῶν νόμων,
 οὐκ εἶναι τῶν ἡμετέρων οἰκείων τὴν πόλιν αὐτῶν.
 ἀλλὰ γὰρ αὐτὰς ποικιλύνει τῶν ἀμαρτημάτων,
 πολλοὺς γίνεσθαι τὰς νόμους ἀνάγκη ἔχειν. δὲ δὲ
 ἐν πολλοῖς νομοῖς καὶ τὰς ποταῖς ἐμπιπλάται αἰσχυρά,
 ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχει τὸ δίκαιον: ὃ γὰρ
 οὐκ ἐστὶν ἀλλὰ τοῖς ἡθεσι καλῶς οἰκείων
 τῶν πόλεως. καὶ τὰς μὲν ἡμετέρας τετραμμένους, καὶ τὰς
 ἄλλων τῶν νόμων ἀναγεγραμμένους, τοὺς μὲν τῶν
 πόλεως τὰς δὲ ἀσφαλῶς πεπαυδεμένους, καὶ τοῖς ἡμε-
 τέροις κειμένοις φελέσθαι ἐμμελύνει: Maiores nostri
 tantam rationem habuerunt: ut
 Areopagiticū censuræ morum præ-
 ferrent: in quem ordinem admitti nefas erat:
 & honesto loco natos: & virtute, ac vitæ
 moderatione spectatissimos. Et quidem in-
 cunctis reosegerunt eos; qui ibi præstantissimos
 fore putarent; ubi leges exquisitissimæ
 haberentur. Quod si ita esset; nihil prohibe-
 ret, quò minùs omnes Græci æquales essent:
 ut proclive sit, leges alios ab alijs exscriptas
 mutuari. Verùm nō eam rem virtutis afferre
 incrementa: sed quotidianæ vitæ consuetudi-
 nem, atque exercitationem. Nam plerosque
 moribus similes euadere necesse esse: quib.
 singuli educati fuerint; multitudinem autem,

& accuratorem legum constitutionem, si-
 gnum esse mali status Reipublicæ. Nam dum
 delicta, quasi aggeribus obiectis, coercere in-
 tantur: necessariò cumulari leges. Decere
 autem prudentes magistratus; non potius
 implere legibus: sed efficere, ut ciues animis
 insitum habeant iustitiæ studium. Non enim
 Senatusconsulta, aut plebescita, sed præclara
 instituta felicem efficere ciuitatem. Nam ho-
 mines malè institutos, leges etiam exquisiti-
 simas negligere audere: qui autem rectè, &
 constanter educati sunt, eos demum bonis
 legibus velle obtemperare. Similis locus est
 apud eundem oratorem in Panegyrico: τοὶ
 νόμοις (inquit) σκοπεῖν δεῖ, ὅπως ἀκριβοῦς ἔσται
 ἡ πόλις: ἔχ' ἔγωγε τοὺς δὲ τῶν ἰδίων συμβολαίων
 τοὺς δὲ τῶν καθ' ἐξέστην ἡμέραν ὅτι τι δέον ἐστὶ
 τοῖς μὴ γὰρ χαλοῖς καὶ καθατοῖς τ' ἀνθρώπων ἐδιδόθη
 πολλῶν γραμμάτων: ἀλλ' ἀπ' ὀλίγων συνήματα
 ῥαδίως, καὶ δὲ τῶν ἰδίων, καὶ δὲ τῶν κοινῶν
 νόμων σουσιν: Opera danda est, ut leges præclara
 & accuratæ sint: non tam priuatorum con-
 tractuum, quàm publicæ disciplinæ. Neque
 enim bonis viris opus est multis legibus: sed
 paucis veluti tesseriis: ut de re tùm publica
 tùm priuata consentiant. Quò etiam pertinet
 Arcefilai Scythæ illud apud Laërtiū: Quæ-
 αἰμα-

modum (inquit) vbi multi sunt medici, ibi
multi sunt morbi: ita vbi multæ leges sunt, ibi
multum est vitiorum. Sed hæc quidem etiam
vera sunt, & negari nullo modo possunt: ta-
men quoniam natura humana ita corrupta,
& debilitata est, vt in deterius semper ruat:
minimis opus est legibus: ad tot morbos ani-
mi quasi sanandos, & cohibendos: non secus
in pluribus opus est medicinis, ad tot morbos
corporis depellendos, atque reprimendos.
Quamquam verò pauci obtemperant bonis
legibus: propterea quòd, secundum Lactan-
tium, amara sunt malè viuentibus præcepta
vitiarum: tamen quantulumcunq; id est, quod
valent leges, atque efficiunt, minimè negli-
gendum est: quippe quæ suam habent utilita-
tem, velleo saltem nomine: quòd si absque his
legibus perturbatio, & confusio vitæ longè ma-
ior fortassis sequeretur. Quæ autem sint bonæ
leges: facillè intelligitur: quib. nimirum pax,
concordia, libertas, disciplina, res bo-
næ deniq; omnes conseruantur: &, quantum
potest, mala his contraria propulsantur.
Eorum conditiones Isocrates ad Nicoclem
recenset: vt sint in vniuersum æquæ & vti-
les, & inter se consentientes: atq; etiam tales,
& controuersias subditorum quàm pau-

sed quæ inter hæctria ; animam dico, corpus,
 & pecuniam, animæ quidem virtutem pre-
 ciosissimam efficiant : secundam verò corpo-
 ris, animæ virtute inferiorem : tertium autem,
 & postremū pecuniæ studium, quod corpori
 simul, & animo inseruiat. Sed & Solonis illa
 vox vera est de legibus : qui interrogatus, quas
 leges optimas condidisset Atheniensibus : re-
 spondit, eas se iudicare optimas, quibus popu-
 lus vteretur. Leges enim firmanur, quum
 moribus vtentium approbantur, teste Augu-
 stino. Nam *quid leges sine morib. vana proficiunt?*
 Cæterum non minùs elegans, & venustum est
 alterum eiusdem Cæsaris Symbolum : QVOD
 PASTORI, HOC OVIBVS : quo monere
 voluit : principis salute, salutem contineri sub-
 ditum. Quod enim pastor est ouibus : hoc
 princeps est populis sibi subiectis. Vnde &
 Homerus reges appellat ποιμένες λαόν, id est,
 pastores populorū. Et Cyrus ille Xenophon-
 tus boni pastoris, & regis boni operā esse con-
 similia affirmat. Quorum ille vt imperium
 habet in oues, quæ ei spontè obtemperant : &
 ascendendo in ijs locis, in quæ ab eo deducuntur :
 & abstinendo ab ijs, vnde prohibentur : insu-
 per & fructum gregis libenter eidem permit-
 tendo : Ita hic imperium habet in homines :

Ccc s qui

qui & ipsi parere libenter; & non solum ab iniuria inferenda abstinere; sed & iustitiae studere: adeoque omnem honoris cultum, & censum magistratui suo, sub cuius tutela sum, & clientela, vltro prestare debent: ex quorumque felicitas, & salus publica, atq; privata consequitur. Quae omnia praeclare disputat hoc modo Xenophon in libro primo, & octauo de Cyri disciplina. Sic & C. Caesar apud Philonem cum pastore comparans principem: Quemadmodum (inquit) qui ceteris gregibus praesunt, bubulci, caprarij, pastores, neque boves ipsi, neque caprae, neque oves, sed homines sunt, potiorẽ sortiti apparatus: ita principem quoque, qui praestit gregi optimo generi humano, statuendum est, esse praestantiorẽ, neque similem hominis; & maius, diuinitus, fatum huic contigisse. Sed & Plato in Minore: οἱ μὲν (inquit) ἔτι ποιμὴν ὁ νόμος ἀριστοῖ τοῖς ἀνθρώποις. οἱ δὲ νόμοι ἔτι βασιλεὺς ἀριστοῖ τοῖς ἡγεταῖς τοῦ αἰθρώπου: Leges pastoris, ouibus sunt optimae; leges autem regis, animis hominum optimae sunt. De quo sanè plura cognoscere qui cupit, is legat Aristotelem libro septimo Nicomacheorum: itemque Socraticas disputationes in primo libro Rerum publicarum Platonis. Porro cum Symbolo congruit aliquo modo senten-

tentia illa Cassiodori : Tuta est conditio
 obiectorum : vbi viuatur sub æquitate regen-
 ra. Siquidem membrum, vt Bernardus lo-
 quitur, caput sequitur: quo laborante, omnes
 corporis partes laborare necesse est.

Symbolum VI.

CAROLI III. CRASSI.

*Os peius ore garrulo, aut nocentius: (OMNIA.
 OS GARRVLVM, quæ vult, INTRICAT*

*Uicrè Euripides in Oreste, ἀκόλαστον γλῶσ-
 σον, ἀσχίστην νόσον, linguam petulantē, mor-
 tam vocat turpissimum: quæ loquacitas, siue
 perulitas nominatur: quæ, secundum Theo-
 crastum, ἀκρασία τῆς λόγου, sermonis inconti-
 nentia est: seu, vt Asphydamantis illud habet,
 ἡ γλῶσσις περὶ πάντων ἐστὶν ἀδολοσχία.*

Lingua decambulatio est loquacitas.

Ea ve-

Ea verò non solum ipsa per se est odiosa:

τὰ γὰρ ὀείσας πανταχοῦ λυπηρὲς ἐστὶν:

Molesta sunt ubique verba garrula,
secundum Sophoclem: sed & inutilis plerum-
que, & cum damno, aut calamitate coniuncta
est. Siquidem, teste Euripide in Antiopo:

τὸ δ' ἐκ λαοῦ ἔθ' ἡδονῆς μὲν ἀπέσαι,

χερὸν δ' ὀμίλῃ, ἀδελφεὸς δὲ χεῖρ' ἀπολῇ:

Nec suave quicquam in vita habet loquentia:

Nec utilis vite, nec urbi commoda est.

Neque verò ea solum faciliè in calamitatem
præcipitat hominem: cui verba, vt Plinius lo-
quitur, sæpè per iugulum redeunt: & vt Me-
nander vult:

ῥῆμα ὄψα χερὸν ῥηθὲν αἰστέπει βίον:

Subuertit hominis vitam lingua garrula:

verum etiam publicam turbat tranquillitatem:
ac dissidijs, bellis, seditionib. complet omnia.

Quod Symbolum hoc Ludouici Balbi Cæsa-
ris monet: OS GARRVLVM INTRICAT

OMNIA. Cui affine est Solomonis illud:

Mors, & vita in potestate linguæ est. Nam, vt

Ambrosius ait, ingreditur mors per ostium
tuum; si falsum loquaris: si turpiter, si proci-

citer, si, vbi non oportet, loquaris. Sic Siraci-
des: Mala lingua multos de gradu deiecit: &

turbat pacem: & alios ex alia in aliam gentem
pellit:

tollit: & validas vrbes diruit: & potentū do-
 pos euertit: & populorum vires excindit: &
 potentes delet gentes. Lingua mala genero-
 rum mulieres eijcit, & suis has defraudat labo-
 res. Qui ei deditus est; tranquillitatem non
 inuenit, nec quietē viuit. Scuticæ ictus vibi-
 res facit: at linguæ ictus confringit ossa. Multī
 gladij occubuerunt: sed non tot, quot per
 linguam. Felix qui contra eam defensus est:
 qui in eius furorem non incurrit: qui eius nec
 iugo, nec vinculis constrictus est. Quippe eius
 iugum, ferreū iugum est: & vincula, arca vin-
 cula. Mors mala, mors eius est: & Orcusea est
 conducibilior. Sic & Gregorius: Qui dimittit
 linguā, caput est iurgiorū: quia qui linguā non
 retinet, concordiam dissipat. Sic Bernardus:
 leuis quidem sermo; quia leuiter volat, sed
 grauius vulnerat: leuiter transit, sed grauius
 penetrat: leuiter profert, sed non leuiter reuocatur:
 facile volat, ideò caritatem facile violat. Et
 Iulianus: Lingua ex eo dicitur: quòd lingit adu-
 ersarios: mordet detrahendo: attrahit menti-
 endo: ligat, & ligari non potest: labilis est, &
 non potest: sed labitur, & fallitur. Labi-
 osus, vt anguilla: penetrat vt sagitta: tollit ami-
 cos: multiplicat inimicos; mouet rixas: semi-
 nat

nat discordias: vno ictu multos pereunt, atque
interficit: blanda est, & subdola: lata & para-
ta, ad exhaurienda bona, & miscenda mala.
Quod suo exemplo confirmat Medea apud
Euripidem, ad Creontem sic loquens:

ἔνι μὲν ὦρ᾽ ὅτ' οἶν, ἀλλὰ πολλὰ κ' αἰσῶν, Κρέον,
ἔβλαψε γλώσσα, μέγαλα τ' ἔργα καὶ νόσος:

Non lingua primum nunc nocet, Creon, morbus

Miseræ: sed ante damna non semel delit.

Et de Tantalo sic scribit Nalo:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacis capta

Tantalus: hoc illi garrula lingua delit.

Rectè enim Philemon:

γλώσση μαλαίει ζήμια τοῦ σπέρματος:

Plerumque inani lingue damnum impingitur.

Et Euripides in Bacchis:

ἀχελίνων τομάτων,

αἰὼμος τ' ἀφροσύνης

τὸ τέλος δυστυχίας:

Infrenis oris, ac illegitimæ stultitiæ, finis
calamitas.

Et Theodorides apud Stobæum:

ἡνιτοῖς ἐν γλώσσᾳ δολία, νόσος αἰὲν ἀχελύς

ἀφροσύνη τίς τ' ἢ πολλὰ καὶ δυστυχίας:

Quæ sedet in lingua morbus plerumque dolus

Stultitiæ effrenis; maxima damna parat.

Sic & Theophrastus ille Oresius dicere solent

alt: equo potius, quam linguæ effreni fiden-
 tum esse: à qua plus sit periculi. Periculum
 enim est, vt cum Ambrosio loquar, non solum
 illa dicere, sed etiam vera: si is ea, non quibus
 oportet, insinuet: quod vitium quadriparti-
 tum est: vel adulationis, vel auaritiæ, vel ia-
 ciendi, vel loquacitatis incautæ. Itaq; benè
 monet M. Tullius Cicero in Officijs: in pri-
 mis prouidendum esse: ne sermo vitium ali-
 quod indicet inesse moribus: quod tunc ma-
 ius solet euenire: quum studiosè de absen-
 tiis, detrahendi causa, aut per ridiculum, aut
 scelerè, aliquid maledicè, contumeliosèq; di-
 citur. Ac quemadmodum in omni vita re-
 ctissime præcipitur: vt perturbationes fugia-
 mus, id est, motus animi nimios, rationi non
 inotemperantes: sic eiusmodi motibus sermo
 debet vacare: ne aut ira existat; aut cupiditas
 aliqua, aut pigritia, aut ignauia, aut tale ali-
 quid appareat. Sic recta ratio linguæ mode-
 atrix esse debet: cuius quasi compedibus, &
 vinculis cursus iste linguæ inhibendus est: ne
 in exitium temeritate sua, & pernicio-
 sa operatione. Quod & Isocrates monet in
 arenesi: πᾶν ὅ, τι αὐτὸ μέλλης λέγειν, πρὶν ἔπει-
 σαι τῇ γνώμῃ: πολλοῖς γὰρ ἢ γλῶττα πρὸς πᾶσι
 ἄγνοίας: Quicquid dicturus es, prius cum
 animo

animo tuo reputa. Multi enim sunt, quorum lingua anteuertat cogitationi. Atq; hocquidem loquacitatis vitium eò magis cauendum est: quò magis hoc auersatur Deus: *ὁ τὸν αἰγρεῖς λόγους ὑπερβύους πεποίηκε*: suo tempore omnium dictorum & factorum ab vnoquoque mortalium rationem exacturus. Quod profectò si aut crederent, aut cogitarent homines linguaces, & vaniloqui, *σι πολλοί αὖ, καὶ λαοὶ γόραι*: linguam sibi potiùs ipsi præciderent: quàm ea hoc modo abuterentur, ad omnem vanitatem, & turpitudinem, & calumniam, ipsamque iuramentorum, & execrationum temeritatem, nimis hoc pessimo seculo vitaram: adeoque, vt Æschyli verbis vtat: *τῶν ἀσχετῶν λόγων αἰ δάκνοιντο τόμα*: potiùs eos sibi morderent, quàm turpia, aut obscena loquerentur. Sic Ambrosius libro primo de Officijs: Alliga (inquit) sermonem tuum, ne latriet, ne lasciuia, ne multiloquio sibi peccata colligat. Si restrictior sit & ripis coëctetur: citò lutum colligit amnis, & vndas. Iugum sit verbis tuis statera, & mensura: vt sit grani in sensu, in sermone pondus, in verbis modus. Et Hieronymus in Epistolis: Diu considera, quid loquendum sit: & adhuc tacens provide, ne quid dixisse pœniteat. Et Seneca: Sermo

tem maxi
penfa
undiam,
entus ini
entus inf

[Golz. F.
catum

gnus ejc
Spontè, n

M Alun
stote
theorum.

quod, secu
nitum, b

inquit) ὅ
it, vt ide

το δὲ ἀγα

at, quorum
tq; hoc qui-
caudum
s: & tunc
tempore
vnoquoque
Quod pro-
nt homines
y, xylala-
ra cident:
ad omni
alumniam,
erationum
eculovis
is vtar: &
otiusos fin
cena loque
mo de Osi
m, ne lura
ibi peccata
oerceatur
as. In qua
ut sit gra
bis modis
considera
s providen
a: Sermo
tunc

em maximo temperamento cum loquente
penfa: in quo patitur aut extraneus vere-
undiam, aut familiaris calumniam, aut im-
eritus iniuriam, aut crudelis invidiam, aut
eritus infamiam.

Symbolum VII.

A R N V L P H I.

FACILIS DESCENSUS
AVERNI.

[Golz. Facile vocaueris Cacodæmona: sed vo-
catum non facile repuleris.]

*Genius eijcitur, quàm non admittitur, hospes;
Sponte, malus Genius, qui, velut hostis, adest.*

Malum facile esse, & bonum difficile Ari-
stoteles scribit libro secundo Nicoma-
chorum. Cuius rei hanc rationem reddit:
quod, secundum Pythagoricos, malum sit in-
finitum, bonum verò finitum: τὸ κακὸν, μὴ
ἐπεὶ ἄπειρος: τὸ δὲ ἀγαθὸν, ὅτι πεπερασμένον.
ut idem scribit Aristoteles libro septimò:
τὸ μὴ ἀγαθὸν, ἀπλοῦν: τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον:
D d d Bonum

Bonum est simplex: malum verò multiplex,
& varium. Quò fit, vt multis quidem modis
malè facere: at non nisi vno modo bene fa-
cere liceat.

ἑοῖλοι μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.
Vno nanque boni, cunctimodisq; mali,
secundum Poëram. Quod & Hesiodum illud
vulgò notum comprobât:

τίμ' ἰδὲ τοι κακότης καὶ ἰλαδὸν ὄσιν ἐλάνθῃ.
τὴ δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ παρὰ ποσσὶν ἔχουσιν.
Improbilas captu facilis, velut agmine factus:

At virtus sudore paratur, numine diuam.
Et nota est Cleomenis vox illa apud Platu-
chum: σύντομος ἡ πορνεία, βραδύτα δὲ ἀρετή.
Compendiaria res est improbitas, longa vero
virtus. Nam, vt Seneca ait, Facilis in procumben-
tiorū decursus est. Et, vt Epictetus, *ὡς ποταμὸς*
ἢ ὕδατος, seu vt Maro:

— FACILIS DESCENSUS AVERNÆ
Noctes atque dies patet atriianua Ditis:
Sed renocare gradū, superasq; enadere ad antra.
Hoc opus, hic labor est, pauci, quos aquas emittit
Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.
Dys geniti, potuere.

Ex quo verum est, quod prouerbio dicitur:
MALA VLTRO ADSUNT, etiam non re-
cata. Cum quo congruit Symbolum illud A-
nalphii

Alphi Cæsaris: qui dicere solitus fuit: MA-
 VM GENIVM VOCARE FACILE,
 ED VOCATVM REPELLERE PER-
 IDE HAUD FACILE ESSE. Nam, v-
 arcus ille loquitur, διζορμύοισι τὰ γὰρ μάλισ-
 τὰ δὲ καὶ μὴ διζορμύοισι: id est, bo-
 na contingunt ijs, qui quærunt: mala au-
 tem vel non quærentib. obtingunt. Et Theo-
 phrastus apud Stobæum: χαλεπὰ (inquit) τὰ καλὰ:
 τὰ δὲ καλὰ, ὁ χαλεπὰ: Difficilia, quæ pulcra:
 mala verò, haud difficilia. Quanto aut diffi-
 cilius sit, benè, quàm malè facere: satis hoc
 declarat figmentum Homericum de Ate, &
 Ate: quod extat in libro nono Iliados. Ac
 malè quidem facere, admodum proclive est:
 quippe, secundum Aristotelem, πρὸς φάσιν
 καὶ μόνον ἡ πονηρία: occasione duntaxat o-
 casus est malitiæ. Quod & Menander hoc mo-
 do dixit:

μικρὰ πρὸς φάσιν ὅτι τὸ πρὸς καὶ καλῶς:

Ad prave agendum parva satis occasio est.

Et Publius Syrus:

Malè facere qui vult, nusquam nō causam inuenit.

Admodum igitur vitia animum homi-

nis facile occupant: ira occupatū semel haud

facile relinquunt: quippe quæ finem sibi ali-

quid ipsa excipiunt, teste Fabio: & ante con-

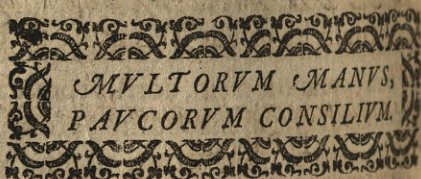
ersionem, vt Isidorus loquitur, quasi pacem
 cum homine habent: adeoq; captum homi-
 nem quodammodò faciunt diabolum, vt Ba-
 silius vult: quæ quum amamus, defendimus:
 vt malimus ea excusare, quàm excutere, au-
 ctore Seneca. E diuerso autem virtutis iter
 arduum est, secundum Sallustium: sed virtus
 tamen semel retenta non facîle exire potest:
 facilisq; eius deinceps tutela est: vt Seneca
 scribit in Epistola 13. Sed asperam quidem ro-
 bis, & insuauem virtutis viam facit, nimia vi-
 tiorum consuetudo: quæ si in alteram partem
 transferatur; inuenitur semita iustitiæ leuis,
 & plana, vt ait Hieronymus. Sic nimirum ro-
 monisi à se ipso læditur: siquidem malitia, se-
 cundum Basilium, quisque auctor est suæ: cu-
 ius comes indiuidua est miseria, teste Augu-
 stino: qua fit, vt semper in proclui sint mala:
 quoniam, secundum Plautum, *nimio celeriter*
semper solet venire, quod molestum est, quàm ut
quod cupide petas. Nam, vt Plato scribit, *ἡ δὲ*
ἐστὶν ἀθλίον εἶναι, ἢ ἑπιθυμεῖν τῆς ἡσυχίας, & τῆς
 Quid aliud est, miserum esse: quàm mala de-
 derare, & in ea quasi incurrere? Quamquam
 igitur multa mala affert hominibus natura:
 quædā necessitas: cuiusmodi sunt omnes ca-
 lamitates necessariae, quas *ἐμφορὰς* *ἡ φύσις*
 Trape-

tragædia nominat : tamen non pauciores,
 imò verò plures gignit malitia, & inscitia
 humana : quæ mala sibi vltro accersit : qui-
 bus, si vellet, carere facile posset : cuiusmodi
 sunt bella, lites, morbi, cædes, & pleraque alia
 mala : quæ ex prauo iudicio, corruptoque ap-
 petitu oriuntur : quasi sua sponte parum ad-
 iunguntur vita malorum. Sic verum est illud Me-
 nandri : licet infinita sint mala αὐτόματα : tamē
 longe plura esse ἐκούσια : id est, quorum causa
 est aut error in iudicando, aut voluntas rectæ
 rationi non obtemperans : quæ omnia mul-
 tis modis auget, & cumulat Satanias malus
 genius, & hostis Dei, ac hominum : vt verè
 quod Poëta vetus dixit, πλεῖα γὰρ κακῶν,
 ἢ ἐπὶ θαλάσσης, mare plenum, & tellus plena
 malorum. Caterùm vt calamitates volunta-
 tes cauere; ita necessarias pulchrè ferre; & pru-
 dentiz est, & magni animi, & moderati : vt
 præclarè hoc docet Isocrates in Panegy-
 rico, & Archidamo.

§ 50

Symbolum IIX.
L V D O V I C I I I I

[Goltz. Multis quidem aggrediendi hostes :
pauci verò consulendi.]

MVLTORVM MANIBVS pugnas :
CONSULE PAVCOS :

Consilij virtus prima, secunda manu.

DVO sunt belli rectè gerendi capita, & quæ
adminicula : armorum virtus, & confilij
prudentia. Parua enim sunt arma foris, nullum
sit consilium domi : teste Tullio. Quippe con-
silium vincit manum, secundum Sophoclem
qui sic ait :

βελὰ γ' ἔφραξαν νικίῳ, ἢ χερσὶν ἀείθε·
adeoque, secundum Euripidem in Phœnissæ
ἀεὶ τὸ νικῆν βεῖ πάντ' εὐβουλία :

Victoria omnis pendet à prudentia.

Quo in loco Eteocles quoque monet :

οἰκεία καὶ κοινὰ συμβαλεῖν βελέμεθα :
ᾧ εἰς μάχην τε, καὶ δόρυ τάξιν μάχης :

Conferre

*Conferre consilia privata, & publica,
Aciem prius, quam vel petant exercitum.*

& Apollonius Rhodius in Argonauticis:

μὴ δ' αὖτως ἀλκῇ, ὅρην ἔπεισ' ἵ γε περὶ θινῶν:

Quem versum ita extulit Terentius in Euc-
riacho:

Antea consilio prius experiri, quam armis sapientē

Et Publius:

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Idem, ut Thucydides scribit, ὅστις ἐν βυλευσίᾳ

πρὸς τὰς ἀππάλυς, χρεῖσων ἔστιν, ἢ μετ' ἔργων ἰ-

σχυρὸς, αἰσίου ἔστιν. Qui benè consulendo nocet

multis: melior est: quam qui vi, aut robore,

imprudētia eos aggreditur. Siquidem, au-

ditore Tullio, non viribus, aut velocitatibus,

aut celeritate corporum res magnæ geruntur:

sed consilio antiquorum, & scientia.

πορὸν γὰρ εἰ βύλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ:

οὐ γὰρ δ' ἀμαθία, πλεονεχέον:

Multas manus vincit consilium unum bonum.

At imperita turba maius est malum:

Euripideum illud habet.

γνώμη δὲ χρεῖστων ἔστιν, ἢ ῥώμῃ χειρῶν:

Idem ait Euripides in Antiopa: seu, ut A-

eschon:

γνώμη πλεονεχέειν, ἢ αἰεὶ ὁ χειρῶν:

Plus vis valet consilij, quam robur manus.

Sed neque tamen consilio solo ab inermibus bellum conficitur: neque verbis vincuntur hostes, sed armis: secundum Demosthenem. Itaque ubi eò ventum est: tunc utrumque hoc coniungendum est: ne aut virtus desit militum, aut consilij prudentia. Notum est enim Isocrateū illud: *ῥῶμη μέγα μὲν φρονήσεως ἀφάρτου, αἶψα δὲ πάντης, πλείω τὸς ἔχοντες ἑλάνη*: Corporis vires, cum prudentia coniunctæ, sanè profunt: sed sine hac plus ipsi ipsis nocent, penes quos sunt. Sed horum tamen diuersa esse videtur ratio. Nam, vt Symbolum docet, **MULTIS AGGREDIENDI SVNT HOSTES, PAUCI CONSVLENDI.** Quod & Pittacus monere voluit: quum principem ait nullis indigere debere consiliarijs: sed deliberaret tantum cum amicis. Cum quo conuenit hoc Siracidæ cap. 6. Cole pacem cum omnibus: sed de mille vix vnum in consilium adhibe. Nec alienum est ab eo Bernardi hoc dictum: Principis sint multi necessarij: vnus tamen consiliarius. Rectè hoc quidem, & sapienter, meo quidem iudicio. *πλείων γὰρ πλεονων μελέτη*, secundum Hesiodum: seu, vt Homero placet, *πλεόνων ὃ ἔργον ἀμεινον*: *Multorum industria maior.* *μιάς γὰρ χειρὸς ἀδυνάμει*: *Vnius imbecillior pugna est manus*: teste Euripide in He-

in Heraclidis: & vt in prouerbio dicitur, mul-
 manus onus reddunt leuius. At contrà non
 omnium consilio opus est, quorum fortitu-
 dine opus est, in bello conficiendo. Neque
 enim vnusquisque militum pariter est, vt Vlyf-
 ses ille Homericus, οἱ βελεύμεν, ἡδὲ μάχεται.
Consilio bonus, & bonus armis: & vt Euripides
 ait in Rhefo:
 ἔχ' αὐτὸς αἷψ' πᾶν ἔπιτασθαι βροτῶν
 πεφυκεν: ἄλλω δ' ἄλλο πρὸς κείναι γέρας,
 σὲ μὲ μάχεται, τὸς δὲ βελεύει κελῶς:
Non omnia omnes possumus: nec omnia
Eadem dederunt Di, sed alia quidem alijs:
Pugnare nimirum vni, consulere alteri.
 Nec sanè expedit multorū vti consilio in bel-
 lo: etiam si plurimū valeant consilio. Quippe
 in quo occultatione opus est consilij, & dissi-
 mulatione multiplici: vt quo genere pugna-
 turus sis, nesciat hostis: ne aliquibus remedijs
 resistere moliatur. Nulla enim consilia sunt
 meliora: quàm quæ ignorauerit aduersarius,
 antequàm facias. Quò fit, vt dispositionem
 omninò mutare conueniat: quum consilia
 aduersario prodita esse cognitum fuerit: vt
 rectè hoc docet Vegetius. Pauci enim sunt,
 quibus fidere tutum est: multi verò sunt, qui-
 bus confringere tesseram libido est: vt ne fidei

quidē ipsi in bello fidem habere expediat. Sic
 Plautus in Milite: *Opus est* (inquit) *nūc tuta loco,*
Vnde inimicus ne quis nostris spolia capiat conflix:
Atque vnde inimicus ne quis spolia capiat aut tuus.
Nam benè cōsultū, inconsultū est, si inimici sitis:
Neque potest quin, si id inimicis vsui est, ob sit militi,
Nam bonum consiliū surripitur sepiissime;
Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum sit.
 Rectē igitur M. Cicero pro Planco: *Gravior*
 (inquit) & validior est decem virorum bono-
 rum sententia: quā totius multitudinis im-
 perita. Sic ergo in bello semper cōsulrandum
 est, sed cum paucis: antē quā hostem aggre-
 diaris cum multis. Nam nullo consilio quic-
 quam magnæ rei aggredi, tyrannicum est:
 multa autem, quæ natura impedita sunt, con-
 silio expediri vero est consentaneum. Quod
 & Publius monet in Mimis:

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Et Poëta Græcus:

Ἰπὸν βλαύς, ἢ ἔχῃ καὶ πολλὰ ἀμείνων:
Consultato diu, multum ut præcellere possis.

Quippe, secundum Homerum:

εἰ ταῖς χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βυβά:
In manibus belli finis est, orationis in consilio.

Symbol

Symbolum IX.
CONRADII.

FALLIT, cum quo BLANDANIMIS FORTV-
NA iocatur:

Namque facit stultum, quem nimis ipsa fouet.

Magnam vim esse fortunæ in vtranq; par-
tem, vel ad secundas res, vel aduersas,
scribit M. Tullius Cicero in Officijs. Nam &
quum prospero flatu eius vtimur, ad optatos
exitus prouehimur: & quum reslauit, affligi-
mur. Vnde fortunā nonnulli pingunt in mari
globo alato insistentem, & velatis oculis veli-
ficantem. Sic Demosthenes in Olynthiaca
secunda: μεράλη (inquit) ῥωπή, μάλλον δὲ ἔλονη
ἐστὶν ὅσα πάντα ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀράματα.
Ea verò nihil aliud est, quàm occultum Dei, &
siderum decretum: vt Pontanus vult: seu, vt
alijs placet, ignoratio, & cæcitas humanæ mē-
tis: hoc est, euentus, cuius homines rationem
reddo-

reddere nequeunt. τύχη γὰρ ἀνυπερβύθη, secundum Philosophum. Sic fortuna est, ut Hippocrates loquitur, ἡμῖν μὲν αὐτόματοι, τῇ δὲ αἰτίᾳ μὲν εἰ αὐτόματοι. Nam & à prima causa gubernatur; quæ est Deus, auctor & moderator rerum omnium: & causam plerunque aliam in natura habet positam: quæ quum cognita est, tunc definit esse fortuita. Quomodo & Philemon fortunam definit, τὸ αὐτόματον, ὃ γὰρ ἴσεται ὡς ἐτυχ' ἐκείτω, quicquid forte, aut sorte homini contingit: vnde ab Euripide τύχης παῖς καλεῖται, *Fortuna Sors filia* nominatur apud Plutarchum. Quæquam Aristoteles distinguit inter τύχην, καὶ αὐτόματον: quorum illa καὶ παρορρεσιν fit; hoc verò μη καὶ παρορρεσιν: quod ex eo sic dicitur, ὅτι αὐτὸ ματὴν καὶ τύχην, secundum Aristotelem: quod superuacaneus sit euentus, non quæsitus, aut expectatus, sed vltro productus. Cicero autem in Topicis fortunam esse scribit aliquid occultè, & latenter agens: quod & ipsum quale sit, Aristoteles humanæ intelligentiæ cognitum esse negat: quæ nec Deum, nec genios bonos, aut malos per se ipsa nouit: nisi quatenus hoc explicat doctrina Ecclesiæ. Et Plutarchus alias αὐτόματα ἔξω παράξενως, id est, casum & euentum extra actionem esse dicit: quæ ab eo, qui agit, re-

gi, aut

gl' aut gubernari nullo modo possunt: & quo-
 rum euentus semper est dubius: modò bonus,
 modò malus: ex quo duplex fortuna esse dici-
 tur, vel bona, vel mala. Neque enim vnus est
 fortunæ modus, secundum Euripidē, qui ait:
 τῶν τύχης ὅχ' εἰς τέρας: sed, vt idem scribit in
 Troadibus, τοῖς μὲν τέρασ τοῖς τετυχεῖσι, καὶ εἰς
 τοὺς ἐντυχῆι ποτέ: *Mos haud idem est fortuna,*
eadem aut felicitas. Quippe qua nihil est incon-
 stantius, aut mutabilius in vita: quæ, vt Sabel-
 licus loquitur nunc blanda, & indulgens, nunc
 fera, & infesta est: nec vllis infestius irascitur:
 quàm quos indulgentissimè fouit: fitque ex
 matre subitò nouerca, aut ex nouerca mater:
 nec, si quærat, causa alia reddi potest: quàm
 quòd ita libeat: quodque incertæ sortis sint
 res humanæ: & nihilominus circumscribit se
 multa mortalitas: prudentiamque reputat su-
 am: tanquàm homo semper sapiat: præsertim
 in rebus subitis, aut inopinatis: in quibus ne
 sapientes quidem satis sibi sapiunt. Multum
 igitur refert, qualis sit cuiusque animus: cui
 fortuna accidit vel prospera, vel aduersa: *ἢ κα-*
ὶ ἐντυχῶν ἡσυχῆσαν ἢ, μήτε ἀπορῶν ταπείνων:
ἢ καὶ μέτερος ἐφ' ἐργάτας τύχης: ne vel in rebus
 secundis insolens, vel in aduersis humilis, sed
 in vtraque fortuna sit moderatus, secundum
 præce-

præceptum Theobuli. Ex quo rectè homo vel sapiens, vel stultus nominatur: qui fortuna bene, aut malè utitur sua. Quod vel Plautipius testimonio notū est: qui sic ait in Pseudolo:

———— Perinde ut quisque fortuna utitur,
Ita præcellit: atq; exinde sapere eum omnes dicimus.
Benè ubi quid discimus consilium accidisse, hominē
cautum eum

Esse declaramus: stultum aut illum, cui vortit malè.
Stulti haud scimus frustra ut scimus, quum quodcū-
pienter dari

Petimus nobis, quasi quid in rem sit, possumus nosse.
Certa amittimus, dum incerta petimus: atq; hoc cunctis
In labore, atque in dolore ut mors obrepit interitum.
Semper autem ferè magnæ fortunæ comites
sunt stultitia, & arrogantia: contrā, quam
multi existimant, fortunæ vel ducem, vel pe-
dissequam esse sapientiam. Fortunæ siquidem
blanditiæ, sunt fomenta vācordiæ: vel ipso
Publio teste:

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.
Quod & Demosthenes scribit in Olynthiaca
prima: τὸ ὡς ἂν τὴν ἀχίαν εὖ ἀπάσῃ, καὶ ἐκείνῃ
ἀπορροῖν ἐν τῇ κακῇ φρονεῖν τοῖς ἀνθρώποις: Felicitas,
quæ euenit non merentibus, occasio delipien-
di est ingenijs stultis. Et M. Cicero in Labio:
Non solum ipsa fortuna cæca est: sed eos etiam

erunque efficit cæcos, quos complexa est:
 ni efferruntur fastidio ferè, & contumacia: ne-
 me quicquam insipiente fortunato intolera-
 bus fieri potest. Hinc Seneca in Epistolis:
 malo (inquit) me fortuna in castris suis, quam
 solijs habeat. Nam, vt Naso canit:

Luxuriant animi rebus plerunque secundis:

Nec facile est equa commodamente pati.

Hinc Cyrus ille Xenophonteus: δοκῇ (inquit)
 χαλεπώτερον εἶναι τὰ χαθὰ χαλῶς φέρειν, ἢ τὰ
 τὰ μὲν γὰρ ὕβρειν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύ-
 νῃ τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ: Difficilius esse mihi vide-
 re secundas res, quàm aduersas pulchrè ferre,
 illæ insolentiam multis, hæ verò mode-
 ramur omnibus ingenerant. Sic Plautus: *Res
 secundas decent superbia.* Quod vel vnus Han-
 nibal exemplo notissimum est: qui felicitate
 Cannensis, ex principe huma-
 nissimo tandem factus est tyrannus crudelissi-
 mus. Semper itaque fortunæ mediocritas est
 prima: siquidem & *summa periculis obuia*, se-
 cundum Poëtam: & felicibus omnia sunt du-
 ra, teste Seneca. Quò enim maior est fortu-
 ra, tò minus secura est, Aristotele auctore:
 tunc maximè suspecta est, quum maxi-
 me est prospera: vt Symbolum hoc testatur
 Iulianum:

FOR-

FORTVNA QVVM BLANDITVR, CAPTATVM VENIT.

Cui affine est alterum hoc & ipsum Publilius
Fortuna vitrea est; quæ, quum splendet, fragitur.

Nam, vt Iuuenalis ait:

—— *Ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna iocari.*

Et Seneca in Agamemnone:

Quicquid in altum fortuna tulit, ruit.

Et in Otauia:

Quicquid excelsum est, cadet.

Et Laberius apud Macrobiū libro secundo
Saturnalium:

*Non possunt (inquit) primi esse omnes omnia
Summū ad gradum quum claritatis venerit.*

Consistes egrè: & citius, quàm ascendas.

Cecidi ego; cadet, qui sequitur: laus est publica.

Sic nimirū ludit fortuna: sēno, vt Horatius ait:

leta negotio, & Ludum insolentem ludere periculis.

quæ & ipsa constantiæ nihil habet, aut, sicut

dum Poëtam, tantum constans in leuitate

& falsa specie boni deludit animos hominum

quos ea quasi pilas habet, vt Plautus loquitur

Captiuis. Quippe quæ pilæ in modum

euehit in altum; nunc solo allidit moenia

ex quo non sine causâ homo à quibusdam

ludibrium appellatur: Sors enim pro Decem

betur

SYMBOLA.

65

tur: qua deus probatur incertus, vt ait Pli-
 us. Quod apud Synesium extat in libro de
 providentia: δοκεῖ μοι (inquit) χαλῶς εἰρησθαι;
 πάλιν εἶναι αἰθρῶπον, πάλιν ὄντος αἰ τοῖς πρά-
 ται, καὶ περ εὖν). Rectè mihi dictum vide-
 tur: quod homo sit Dei ludibrium, ludentis
 semper in rebus mortalium, & quasi aleam ia-
 gentis. Et Zeno Imperator, cognita suorum
 rage, ingemiscens ob acceptam cladem: ἤξει
 (inquit) πάλιν αὐτὸς αἰθρῶπος: εἴ γε καὶ ἐμὲ ἔγω-
 γον φιλεῖ τὸ δαμόνιον. Dei ludibrium est ho-
 mo: quoniā & mihi sic illudere amat fortuna.
 sempe dat, & quodcunque libet, fortuna, rapit;
 & est subito, qui modo Cræsus erat,
 secundum Ovidiū. Itaq; , vt Satyricus scribit:
 si fortuna volet, fies de Rhetore consul:
 si volet hac eadem, fies de consule Rhetor.
 Vnde illud de Ventidio Basso:
 Concurrite omnes augures, & aruspices:
 Fortentum inusitatum conflatum est recens.
 Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.
 Igitur Seneca in Epistolis: Malo (inquit)
 fortuna in castris suis, quàm in delitijs ha-
 bitare. Et alibi: Tunc consilia salutaria aduo-
 cum tibi alludit vitæ prosperitas: tunc
 relinquit in lubrico retinebis: nec tibi dabis im-
 menses liberos: sed circumspicies, quò eundem
 Ecce sit, &

sit, & quò vsque. Sic & in Octauia Nerone de
se arrogantius iactanti, fortunam suam cum-
cta sibi permittere, & respondet Seneca:

Crede obsequenti parcus, lenis est Dea.

Nam, secundum Publum:

Male geritur, quicquid geritur fortuna fide
quæ, vt Q. Curtius dixit, nunquam simplici-
indulget: eosque, quos vni sibi credere coegit,
magna ex parte auidos magis gloriæ, quam
capaces facit. Sic, vt in Moschinis illo legitur

apud Stobæum, τὰ λαμπρὰ τῆς τύχης
τῶν κτῆσιν ὁ βέλαιον ἀνθρώποις νέμει:

Fortuna quum splendet, tunc fallit maxime.

Quò etiam pertinet Epeisodium illud Tra-
cum apud eundem Stobæum:

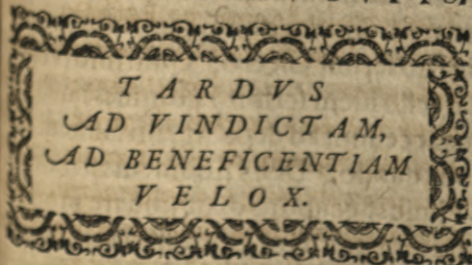
τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης ἔχει φόβον,
καὶ τὸ πάνυ λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ.
ὅδ' ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐν γῆν τῶ γένει;
ὃ πρὸς ἐπὶ φαν ἢ χερόνθ' περ, ἢ φθόνθ';
ἐπὶ ἐπ' ἄκρον πῖς ὄχλῳ δρᾷ τὴν δρᾷ.
ἢ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα:
τῶ μὴ τε λίσαν ἐν ταπεινῶ τῆς τύχης
μέρῃ φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῶ πάλιν.
ἵαν γὰρ πέσις πῖς ἐξ ἐλάττωνθ' μέτρη,
εὐπείθεα λυπὸν ἔσχε τῶν δυνατά ζῆαι.
ὄγκου δὲ μεγάλῃ πῶμα γίνεσθαι μέγα.

Neronide
suam
neca:
Dea.
ni:
rune
simpliciter
dere
ria,
illo
s
d:
maxim
ud Trop

ἡ δὲ τὸ λαμπρὸν ὁ φόβος βιάζεται:
ἐπ' αὐτὸν δ' ἐκείνης, ὅς αὖ ἐν φόβῳ τύχη:
Magna haud carent metu fortuna munera:
Periculi nec expers splendor magnus est:
Tutum nec est altum quicquam mortalibus:
Quod tempus euertit, vel linor protinus;
Si fors an ad summum venit fastigium:
At tutior longè est ipsa mediocritas:
Fortuna quam gubernat, aut fors, nec nimis
Humilis, nec ipsa rursus sublimis nimis.
Nam si cadat fors quispiam ex loco infimo,
Melius calamitatem celat is suam.
Magna ruina magna molis decedit:
In vim liuor grassatur sic ad splendida:
Turbatq, rursus, quos fortuna subleuat.

Symbolum X.

HENRICI L. AUCVPIS.

Sit PIGER AD POENAS princeps, AD PRAE-
MIA VELOX:

Nam virtus magnos hac facit vna deos.

Magna est, & omnino diuina virtus in prin-
cipe, clementia: quæ, vt Seneca vult, alie-
no sanguini parcit, tanquam suo: quo scit pro-
digè vtendum non esse. Nam &, secundum
Iuvenalem, *separat hac nos Agre brutorum*
virtus: quoniam, vt idem ait Satyrus:
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animu quog: mutans et nos,
Affectus petere auxilium, & prestare iubet:
Et, secundum Ouidium:

Conueniens homini est, hominem seruare, nullus at.
Tum verò in primis *regi res est*, vt idem Naso
canit, *succurrere lapsis*. Neque enim principis
fortuna quicquam habet maius, quam vt pos-
sit: neque natura melius, quam vt velit con-
seruare homines quam plurimos, vt pro Q.
Ligario scribit Cicero. Quin imò (vt pro M.
Marcello idem scribit) homines nulla re pro-
piùs accedunt ad deos, quam salutem homi-
nibus dando. Deus siquidem est mortali (vt
C. Plinius Secundus dixit) iuuare mortalem:
& hæc ad æternam gloriam via est. Maxime
autem ærumnoso fit homo homini Deus: mi-
seri-

cordiam Dei imitando : quippe nihil ho-
 mo æquè diuinum habet, ac beneficentiam,
 Gregorio Nazianzeno. Nam iracundia,
 auaritia, cùm in hac priuata, quotidianaque
 vita leuis esse animi, atque infirmi videtur :
 in verò nihil est tã deforme : quàm ad sum-
 mum imperium, etiam acerbitatem naturæ
 transgredere : vt ad Q. fratrem scribit M. Cicero.
 Maxime verò hominū naturæ inimica est cru-
 elitas : satisque est, homines imprudentia la-
 ti non erigere : vrgere verò iacentes, aut præ-
 cipitantes impellere, certè est inhumanum : vt
 pro C. Rabirio Posthumo. Ex quo & Clau-
 dius Honorio suo ita præcipit :

*Maxime in primis : nam quum vincamur in omni
 Munere ; sola deos æquat clementia nobis.
 Mirum hæc est illa virtus ; vt eiusdem Poë-
 tis verbis vtat :*

*Quæ docet, vt pœnis hominum, vel sanguine pasci
 præferamq. putes : vt ferrum Marte cruentum
 cum pace premas : vt non infensus alendis
 Materiam præstes odijs : vt fontibus ultro
 monuisse velis, deponas ocyus iram,* (ster.

*nam moueas : precibus nunquam implacabilis ob-
 Sic & Seneca in Hercule furente :*

*Sanguine (inquit) humano abstine
 quicunque regnas : quisquis est placidè potens,*

*Dominusq; vita, seruat innocuas manus:
Et metuentum mitis imperium regit,
Animoq; parcat: longa permensus diu
Felicis aui spacia; vel cælum petit,
Vel lata felix memoris Elysij loca
Index futurus.*

Et in Octauia:

*Pulcrum eminere est inter illustres viros:
Consulere patriæ: parcere afflictis: fera
Cæde abstinere: tempus atque tradere,
Orbi quietem, seculo pacem suo:*

*Hæc summa virtus: petitur hac cælum via:
Sic ille Patriæ primus Augustus parens,
Complexus astræ est, colitur & templis Deus.*

Quam in sententiam etiam M. Aurelius Antoninus Imperator olim Faustinae uxori rescripsit: quum ea immitius consuluisset, vt Cæsarianæ rebellionis reos supplicio afficeret: Tu (inquit) religiosè quidem pro marito, & liberis nostris agis: quum me hortaris, vt in Auidii confcios vindicem. Ego verò & liberis eius parcam, & genero, & uxori: & ad Senatum scribam: ne aut proscriptio grauior sit, aut poena crudelior. Nihil enim est, quod Rom. Imperatorem melius commendet gentibus, quàm clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit: hæc Augustum consecrauit: hæc Antoninum

parcam

rem tuum præcipuè ornauit. Denique si
animi mei sententia de bello esset iudicatū:
Ac Auidius esset occisus. Secura igitur esto:
Dij me tuentur: Dijs pietas mea cordi est. Sic
Cyrus ille Xenophonteus, nullam virtutem
magis propriam imperij, & potestatis esse af-
firmat: quàm clementiam: qua qui præditi
sunt, verè dij nominantur. Quemadmodum
hanc etiam multi reges, ac principes in nu-
merum deorum relati apud veteres, postea di-
mos honores consecuti sunt. Quippe ob
hanc Cyri immortalis gloria viuit: Pyrrhi
gloria viuit: Scipionis gloria viuit: Iulij Cæ-
saris gloria viuit. Quorū postremus iste quum
decies centena hostium millia in acie fudis-
set, & Romanum hoc imperium auctoritate
& virtute sua constituisset: tot regum, & po-
tulum solus victor, ac triumphator: tamen
causatus est sapientissimus, atq; eloquentissimus
M. Cicero ad eum dicere: nullam de o-
mnibus virtutibus eius maiore, nullam admi-
rabiliorem, nullam diuiniorem esse clemen-
tiam, & misericordiam: qua in puniendis inimicis
vix usus fuisset: qui nihil obliuisci soleat, nisi
inimarias: quod pulcerrimum disciplinæ præ-
ceptū esse scribit Æschines contra Ctesiphon-
em. Sic Augustus Cæsar imperium adeptus,

nihil se magis sibi gratulari dixit: quam quòd illum gradum iam cōscenderit: vnde vniuersis benefaciēdi facultas praestetur: quum illud amplitudinis certum sit testimonium: omnes beneficentia promereri. Quemadmodum & Anaxilaus rex hoc vnum regib: felicissimum euenire existimauit: quod à nemine beneficiis vinci possent. Et Aristoteli cuidam supra modum laudanti Cleomenis hoc dictum: bonum regem amicis benefacere, inimicis malefacere oportere: Quantò (inquit) praestabilis est, amicis benefacere, & ex inimicis reddere amicos. Rectè enim Sophocles in Oedipo:

αἰδοῖα ὠφελεῖν, ἀπ' αἰ
ἔχοι τε, καὶ δύναιτο, καὶ λίσσῃς πόνον:

Praclarus est iuuare, quoad possis, labor.

Et Seneca: Clementia omnibus hominibus necessaria: maximè autem decora est Imperatoribus: quæ & ipsa verecundiam peccandi facit. Quod & Symbolo hoc docetur Ouidiano:

SIT PIGER AD POENAS PRINCEPS

AD PRAEMIA VELOX:

Cuiq; dolet, quoties cogitur esse ferox.

Melior enim est venia, quàm vindicta: vt Graecus ille monet vir sapiens: ευχρίστης καὶ ἐπιεικής. Crudelitas autem minimè humanum

malum

quàm quòd
 de vniuer-
 quum illud
 um: omnes
 modum &
 licissimum
 e beneficijs
 ipra modū
 ponum re-
 malefacere
 bilis est,
 ddere ami-
 ipo:
 bor.
 minibus
 est Impe-
 peccandi
 tur Omi-
 NCEPS
 ut Gra-
 etiam
 manum
 malum

malum est; indignumque regio animo, san-
 mine ac vulneribus gaudere, teste Seneca.
 am, secundum Poëtam:
tendere posse sat est, si quem inuat ista potestas:
 et, secundum Senecam, satis est poenarum,
 misse puniri. Quòd si omninò ad vindi-
 cam procedendum est: non eò procedendū
 est, quia læsi sumus: sed quia disciplina serue-
 re, mores corrigantur, licentia comprimatur:
 ut rectè monet Lactantius. Sæpè enim in
 disciscendis vitijs sit crudelitas, quæ iustitia pu-
 nitur, auctore Gregorio. Innocentem autem
 punire, scelus est: multoquæ satius est, mille
 nocentes dimittere, quàm in vnum animad-
 vertere innocentem: quod Iurisconsultis hoc
 modo placuisse videmus: quorum commu-
 nis hæc est, & trita sermone omnium senten-
 tia. Quam ob causam & Scipio laudatur: qui
 malles vnum ciuem seruare, quàm mille oc-
 cidere dixit. Et Agesilaus quum in cæteris re-
 bus esset quodammodò seuerior, & iusti ob-
 seruantiior: tamen in amicorum negocijs in-
 humanitatis, & sæuitiæ prætextum quendam
 esse existimauit: aduersus eos nimis esse iu-
 rum, ac seuerum: cuius rei testis est epistola
 quædam perbreuis: quæ fertur ad Hydrieum
 eam scripta: in qua amico cuidam veniam

Ecc 5 depre-

deprecatur Nicias: Si (inquit) nihil peccat,
 dimitte hominem: si peccat, mihi dimitte:
 sed omninò eum dimitte. Cum qua cògruit
 egregium illud rescriptum in Codice, Theo-
 dosij, Arcadij, & Honorij Imperatorum: Si
 (inquiunt) opprobriū exleuitate processerit,
 negligendum: si ex furore, & infania, condo-
 lendum: si ab iniuria, remittendū. Sic Chry-
 sostomus super Matthæum: Iustus est (inquit)
 iniustum iustè euadere: quàm iustum iuste
 puniri: quoniam reus etsi fortassis semel eua-
 serit, potest iterum puniri: at innocens, si se-
 mel morte mulctatus fuerit, in vitam non po-
 test iterum reuocari. Et Basiliius: Regi apum
 aculeus est: sed eo ad vliscendum is non vri-
 tur. Sunt hæ naturæ quædam veluti leges non
 scriptæ: vt quisque maximè potense est, ita tar-
 dum ad puniendum esse oportere. Et Seneca:
 Maiorem potestatem non oportet esse noxiā:
 si ad naturæ legem componitur: quæ còmen-
 ta est in apibus regem, sed sine aculeo: quem
 noluit ea nec sæuum esse, nec vltionē magno
 constiturā petere: telumq; detraxit, & irā eius
 inermē reliquit. Et alibi: Cunctis esto benignus:
 nemini blandus: paucis familiaris: omnibus
 æquus: sed ad iram tardus: ad misericordiam
 pronus: in aduersis firmus: in prosperis cautus.

Symbo-

O T

[Colz. S
petere

si bonus v

D

Sit tibi:

A V T M

T

prestat nem

Q Vonis

Adum

quàm viue

glorios

Orestes

hon, a x x e a

mortis, om

Maximè v

Symbolum XI.

OTHONIS MAGNI.

AVT MORS,

AVT VITA

DECORA.

[Colz. Satiusest, ratione æquitatis mortem optere, quàm fugere, aut inhonestè viuere.]

Si bonus ut princeps: AVT MORS, AVT VITA DECORA

Sit tibi: mors bona plus, quàm mala vita placet.

AVT MORS, AVT *sit* HONESTA VITA: pulchrè

præstat nempe mori, quàm malè viuere.

Quoniam naturæ decreto semel morientium est omnibus: præstat mori honestè, quàm viuere turpiter. Nam gratis mori, quàm gloriosè facere possis, mera insania est: &, ut Orestes loquitur apud Euripidem, *ὅς αἰσχροῦ, ἀρχαῖος τὸ κατθανεῖν*. Turpis autem fuga mortis, omni morte peior est, auctore Tullio. Maxime verò *honestamors est, p bona causa mori:* secun-

secundum Publium. *Qui enim per virtutem perit, non interit: ut est apud Plautum in Captivis. Quod & Magnus ille Otho Imperator sensit: cuius Symbolū hoc fuisse perhibetur: SATIVS ESSE, PRO IUSTITIA MORI, QUAM FUGERE TURPITER, AUT INHONESTE VIVERE.* Nam, ut Sophocles ait in Aiace:

ἡ χαλῶς ζῆν,
ἡ χαλῶς τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ ζῆν:
Mori, aut honeste vivere nobilem deest.

Et Æschylus:
βίη ποτὶρ θανάτῳ εὐχέεσσθῃ:
Mors gloriosior, quàm vita est improba:
seu, ut Cornelius Tacitus interpretatur, *Honestas mors, turpi vita potior.*

Et Claudianus:
Nempe mori satius, vitæ quàm ferre pudorem.
Etenim, secundum Menandrum:
ὄνηδος ἀσχερὸς βίη, ὄμνος καὶ ἡδὺς ἦ:
Suavis licet sit, vita turpis est probrum:
τὸ γὰρ ζῆν μὴ χαλῶς, μέγας πόνος:
Labor fit ingens, non honeste vivere:
ut est apud Euripidē in Hecuba. Sed, & Plutarchus teste in Olympijs, αἶδα τοι λάθεις αἰὶν ὀφθαλμοῖς ἀράξας ἀνὴρ: mortis sanè obliuiscitur, quisquis pia, & honesta perficit. Mortem siquidem timidi,

midij, fortes ignominiam reformidant. Quan-
 tum enim, vt Lucanus ait, *pauido fortiq; caden-*
um est: neque vlla est, vt Horatius canit, *aut ma-*
ius, aut paruo lethi fuga: a deoq; secundum Pin-
 arum; ἀφνός τε, περιχρός τε θανάτω τοῦ δὲ σῆμα-
 τος: vtrūque & diues, & pauper in eodem
 sunt mortis fumulo: tamen vera est Menelai
 vox apud Euripidem in Helena:

ὅς δ' ὦν / τις, ἢ μὴ δ' ὦν / τις; ἢ διον θανεῖν:

Pugnando, quàm cessando melius est mori.

Imperatorem in acie stantē mori oportet:
 vt Commodus ille Imperator, nunquam
 Commodus dixit: cuius quum vulnera intue-
 tur miles bonus: non sentit, aut pertimescit
 ea: teste Bernardo: Quemadmodum & pul-
 chor est miles in prælio occisus, quàm in fuga
 cecidisse, auctore Tertulliano. Siquidem, vt
 Eschylus vult:

ὅς τις φιλεῖ αἰεὶ τὰ λῶτα πάντα τ' αἰθρώπων στρατῶ:

Mars pignori ari quemque gaudet optimum.

ὅς τις γὰρ ὕδ' ἐν τῷ χερσὶν λογίζεαι:

Mars curat haud ignavos, sed nullos putat:

secundum Sophoclem: quos scilicet, vt Ho-
 merico verbo utar, ἡ κυναμῦα ἀγὰ, *musca canina*
 vocat: à quib. trophæum non facillè statuitur:
 est in prouerbio. Sed & Iustinus victos nus-
 quam honestiùs perire ait, quàm in castris ho-
 stium.

stium. Et Ombrici in pugnis victos ab hostib.
viuere turpissimum ducūt: sed necesse est eos
aut vincere, aut mori. Rectè igitur Flaccus:

Dulce, & decorum est pro patria mori:

Mors & fugacem persequitur virum.

Et Pindarus in Olympijs: θανεῖν οἷσιν ἀνὰ χεῖρα
κέπς ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότειν καὶ ἡμιδυοῦ ἐλπίσιν
παν, ἀπάντων χαλῶν ἀμμοροῦ; Mori quum malitia
necesse sit: cur obscuram ille ætatem, in tene-
bris desidens, frustra transigat, omnium actio-
num honestarum expers? Sic Euripides in
Rheso:

θανεῖν τοι εὐκλεῶς, εἴ ποθ' θανεῖν χρεῖται.
λυπρὸν μὲ οἶμαι τῷ θανόντι: πῶς γὰρ εἰς
τοῖς ζῶσι δ' ὄϊκος, καὶ δομῶν εὐδοξία.

Cum gloria mori, necesse si mori est,

Triste est quidem morienti: nam cur nō sit hoc?

Sed gloria est viuis, & familia decus.

Et Antiphanes:

ἐπεὶ δὲ ποθὴ σκεδὴν ἀνὰ χεῖρα γίνεσθαι,
τὸ πρὸς γὰρ δὲ ποθὴ θανεῖν, ἐπὶ πανταυτοῦ ζημία:

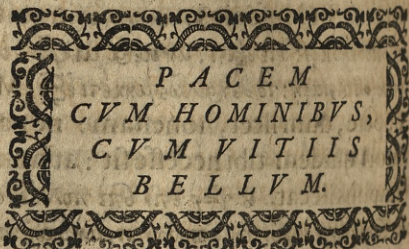
Quum sit necesse tandem cunctis emori,

Gratis mori, nonne est hoc damnum maximum?

Quod apud Lacedæmonios Lycurgum olim
legislatorem effecisse scribit Xenophon de La-
conum Republica: vt honestam mortē turpi
vitæ anteponerent: ἀρετῶτερον εἶναι τὴν χαλῶν
κατὰ

Symbolum XII.

OTHONIS II.

[Golz. Cum omnibus pacem, aduersus vitia bellum.]

Cum VITIIS BELLVM, PAX CVM MOR-
TALIBVS esto:

Pax homines, seuas trux decet ira ferus.

SENECA hoc præceptum est optimum, atque
humanissimum: PACEM CVM HOMI-
NIBVS HABETO, CVM VITIIS BEL-
LVM: seu, vt in sententijs extat, Mimis Publii
similibus: *Cum hominibus pacem, bella cum vitiis
habe.* Quod & Leo Papa refert dist. 86. Odio
(inquit) habeto peccata, non homines. Et
Augustinus: Hoc est perfecto odio odisse: vt
vitia, non homines oderis: nec vitia propter
homines diligas. Et Cassiodorus: Perfectum
odium est, homines diligere, & eorum vitia
semper

semper horrere: nā in illa parte, qua creatura
 dei sunt, amandos esse, non dubium est: in illa
 iniquitate horrendi sunt, qua se polluerunt.
 talibus: Pax vera est, concordiam habere cum
 moribus probis: & litigare cum vitiis. Sic Mar-
 tialis: *Licuit, semperq̃ licebit Parcere personis, di-
 scere de vitiis.* Nec multum ab eo discrepat Pli-
 niana illa sententia: Qui (inquit) vitia odit,
 homines odit. Siquidem, ut Horatius scribit,
*vitii nemo sine nascitur: optimus ille Qui mini-
 mus vitii.* Quamquam enim vitia merito in-
 iusta esse debent bonis viris, & virtutis amanti-
 bus; tamen quoniam homines sumus, humani
 nihil a nobis alienum putemus: ne, si fortassis
 ferius inquiramus in vitia, & mores homi-
 num; hominem, vel ipsam potius humanita-
 tem exuamus: & dū alios ob vitia oderimus,
 ipsi quoque alijs nos iniustos reddamus. Sed
 potius cum his viuamus, ne cum ijs vnquā
 in gratiam redeamus: quod T. Pomponium
 Atticum de matre, ac sororibus, quibus cum
 semper vixit, dicere solitum fuisse refert Cor-
 nelius Nepos. Ex quo rectē Seneca: Non est
 (inquit) prudentis, errantes odisse: alioquin
 ipse sibi odio futurus est. Et M. Cicero: Opor-
 tet hominem ab homine, ob hoc ipsum, quod
 homo sit, non alienū videri. Vitia enim erunt,
 Fff donec

donec homines teste Cornel. Tacito. Sati-
us, est igitur interdum, atq; consultius, ad multa
conuiuere: & humanæ imbecillitati, tot terro-
ribus, tot vitijs, tot malis obnoxie, sepius igno-
scere: nec tam, qui sint alij, quàm quales nos
esse deceat, considerare: denique multas of-
fensas, aut iniurias priuatas tranquillitati pu-
blicæ condonare: ne vtrinq; factionibus exci-
tatis, priuata mala in Rempublicā redundent.
Simile est Græcorum illud prouerbium:

φίλῃ τρέποις γίνωσκε, μισήσεις δὲ μή:

Mores amici noueris, non oderis.

Quo sanè monemur; in moribus amicorum
vitia quædam interdum dissimulanda esse, sic,
vt ea intelligantur quidem, sed tolerentur.
Nam amicorum vitia non nosse, hominis est
parùm diligentis, quos diligit: edisse verò, pa-
rùm ciuilis, & humani. Itaque noscenda sunt
quidem amicorum vitia; vt aut corrigat ea,
aut certè minuat amicus: sed non ita noscen-
da, vt ob ea odio is amicum habeat. Siquidem
nulli futurus est amicus: qui nihil vitiorum in
amico ferre potest: quiq; in his obseruandis
nimis seuerus est, aut oculatus: quo ipso vel
maximè subuertitur amicitia. Placet itaque
C. Plinij Secundi sententia illa: Optimum (in-
quit) & emendatissimum iudico: qui cæteris
ira

to. Satiſ,
s, ad multa
ti, terro-
piusigno-
qualesnos
multasof-
millitati pu-
nibus exci-
redundent.
dium:
h:

ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita
peccatis abstinere, tanquam nemini parcat.

Nam pater ut gnati, sic nos debemus amici,

Si quod sit, vitium non fastidire:

secundum Horatium: Quomodo & Theo-
philus optat sibi amicū, qui mores & vitia ipsius
sciat, atque noscat, instar fratris. Sic enim ait:

τοῖς φίλοις ἐμοὶ φίλος εἶναι, ὅς τ' ἐταῖρον
κρίσκειν, ὀργίζει καὶ βαρύνει, φέρει
καὶ χεῖρ γνῆται.

Et ibidem:

ὅτις ἀμαρτωλῶσι φίλος ἐπὶ παντί, χαλῶται.

ἢ ποῦ αὖ ἀλλήλοις ἀρῆμοι, ἔδδ' φίλοι εἶεν:

Quisquis amicorum vitis succenset, amicus

Nec concors unquam, sed nec amicus erit.

tanquam si eiusmodi sint vitia: quæ ad fa-
ctum, & salutem pertinent amicorum: tunc
profectò non solum ea noscenda, sed etiam li-
bertate admonendi, & consulendi coercenda
sunt. Plurimum enim in amicitia amicorum
ut suadentium valere debet auctoritas: quæ
adhibenda est ad monendum, non modò a-
uctoritas: sed etiam acriter, si res ita postulabit: ut
melius auctoritati adhibere pareatur. Ami-
tia siquidem est, teste Tullio, monere, & mo-
nere: in qua nihil esse fictum, aut simulatum
est, Quorum alterū quidem liberè facere,

non asperè: alterum patienter accipere, non repugnanter oportet. Nam, vt Mimus vult: *Amici vitia si feras, facis tua.* Et Plautus in Trinummo: *Amicum non castigare obmerita mala noxia, immane est facinus.* Sic & Ambrosius in Officijs: Si quid (inquit) vitij in amico cognoueris, corripe occultè: si non audierit, corripe palàm: errantem amicum corripere: incorrigentem desere. Quo dicto monet vir sanctus: odio quidem digna esse vitia: sed eo odio, quo ea ab hominibus amoliri studemus: vt eos diligere possimus: quam ob causam & priuatim, & publicè eos admoneri opus est: quòd si tamen nulla emendationis spes est: vitandos potius esse, si fieri potest, quàm odio prosequendos. Nam qui vitia odit simpliciter: non tantùm, vt dixit Plinius, hominès odit: sed semetipsum etià eodem crimine condemnat; & alijs id facit, quòd ipse sibi fieri noler: & eam veniam negat alijs, quam sibi & Deo, & ab omnibus alijs tribuendam esse censeret: Quo ipso vel maximè delinquit contra legem naturæ, vel potius contra præceptum illud Christi: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: cui respondet hoc: Quod tibi fieri vis, alteri quoque feceris. Quis enim est mortalium, qui non sibi ignosci, & bene fieri cupiat?

Quare

cipere, non
 limus vult:
 Plautus in
 re obmerita
 & Ambro-
 siji in amico
 non audierit,
 non corrigere:
 non monet vir-
 titia: sed co-
 stitutum est
 causam &
 prius opus est:
 his spes est:
 quam odio
 sit simplici-
 omnes o-
 mine con-
 si fieri nol-
 im fieri & a-
 m fieri & a-
 contra le-
 ceptum il-
 , alteri ne
 si fieri vis,
 t mortali-
 ri cupiat?

Quare

quare quum nemo mortalium omnibus ho-
 sapiat: sed peccet sæpenuerò: vt rectè di-
 Socrates: ὅτι πάντες πεφύλακται πλείων ἑα-
 ραίνῃ, ἢ καπορθοῦν: &, secundum Iacobum
 apostolum: πολλὰ πιάσονται πάντες: iustū pro-
 bito, & pium est: vt talem se quisq; erga alios
 habeat: quales in se esse illos velit: &, vt Flac-
 ius monet:

Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,

Postulat; ignoscat verrucis illius aquum est.

Quod qui facit, is & facilimus, & humanissi-

mus sit, necesse est. Cæterum ascribere huclia-

et egregium locum ex Lactantio: qui libro

de Institutionum diuinarū sic scribit: Misa-

cordia, quæ & humanitas, virtus propria est

cultorū, & cultorum Dei: quæ sola vitæ com-

munis in se rationem continet. Deus enim,

qui cæteris animalibus sapientiam non dedit,

naturalibus ea munimentis ab incurisibus, at-

que periculis tutiora generauit: hominem ve-

ro nudum, fragilemque formauit: vt eum sa-

pientia potius instrueret: cui dedit præter cæ-

tera hunc pietatis affectum: vt homo homi-

nem tueatur, diligat, foueat: contraq; omnia

pericula & accipiat, & præstet auxilium. Sum-

um igitur inter se hominum vinculum est

humanitas: quod qui diruperit, is nefarius, &

parricida existimandus est. Nam si ab vno homine, quem Deus finxit, omnes sumus oriundi: certè consanguinei sumus: & ideò maximum scelus putandum est, odisse hominem, vel nocentem. Propterea Deus præcepit inimicitias per nos nunquam faciendas: sed semper eas esse tollendas: vt scilicet eos, qui sunt nobis inimici, necessitudinis admonitos mitigemus. Quòd si ab vno Deo inspirati omnes, & animati sumus: quid aliud, quàm fratres sumus? Et quidem cōiunctiores sumus animis, quàm corporibus. Itaq; non errat Lucretius Poëta vetustissimus, quum dicit:

Denique caelesti sumus omnes semine nati:

Omnibus ille idem pater est.

Ergo pro belluis immanib; sunt habendi: qui homini nocent; qui contra ius humanitatis, & fas omne spoliant, cruciant, occidunt, exterminant. Ob hanc necessitudinem generitatis, docet nos Deus malum nunquam facere: bonum autem semper. Id autem ipsum benefacere quid sit, idem ipse præscribit Deus: præstare auxilium depressis, & laborantibus: & impartiri victum non habentibus. Deus enim, quoniam pius est, animal nos voluit esse sociale. Itaque in alijs hominibus nos ipsos cogitare debemus: non meremur in periculo

liberare

a si ab vno ho- berari, si non succurrimus: non meremur
 sumus oriu- auxilium, si negamus. Nam qui se à præstan-
 & idem maxi- to auxilio remouet; etiam ab accipiendo se
 te hominem, moueat necesse est: quia nullius ope indi-
 præcepti ini- gere se putat, qui alteri suam denegat. Reti-
 das: sed sem- dum igitur est omnino vinculum societa-
 eos, qui sunt humana: quia homo sine homine nullo
 non itos mini- modo poterit viuere. Retentio autem socie-
 irati omnes, tatis est cōmunitas: id est, auxilium præstare,
 am fratres su- possumus accipere. Si verò, vt quibusdam
 mus animis, necet, humanitatis ipsius causa facta est ho-
 at Lucretius minum congregatio: homo certè hominem
 debet agnoscere. Conseruanda est igitur hu-
 renati: manitas, si homines rectè dici velimus. Id au-
 tem ipsum conseruare, quid aliud est, quàm
 agere hominem? Quia homo sit, & idem,
 quod nos sumus. Discordia igitur, & dissensio
 non secundum hominis rationem est: verum.
 que est illud Ciceronis: qui dixit, hominem
 nature obedientem homini nocere non posse.
 ergo si nocere homini contra naturā est: pro-
 pteresse homini secundum naturam sit necesse
 est: quod qui non facit, hominis se appellatio-
 ne despoliat: quia humanitatis officium est,
 necessitati hominis, ac periculo subuenire:
 que huius operis, & officij merces à Deo ex-
 petenda solo. Nam si ab homine expetitur:

iam non humanitas erit illa, sed beneficij fo-
 neratio: nec potest videri benè meruisse: qui
 quod fecit, non alteri, sed sibi præstet. Hæte-
 nus ille. Scitum est etiam Aristotelis illud: qui
 reprehensus à quodam, quod homini impro-
 bo beneficium dedisset: Atqui (inquit) non
 moribus, sed homini: vel, ut ab alijs refertur,
 non homini, sed humanitati, id est, sorti hu-
 manæ, hoc dedi beneficium. Sentiens nimi-
 rum, virum bonum etiam improbo prodesse,
 aut succurrere solere in necessitate: quod of-
 ficiū istud si non meritis illius, & moribus:
 at naturæ, & humanitati vel maximè debeat-
 ur. Præclare igitur Seneca: Dum inter ho-
 mines sumus: colamus humanitatem: non
 timori cuiquam, non periculo sumus: detri-
 menta, iniurias, conuitia, vellicationes con-
 temnamus: & magno animo breuia feramus
 incommoda: quia, dum respicimus, quod
 aiunt, vertimusq; nos, immor-
 talitas aderit.

Symbolum XIII.

OTHONIS III

[Colz. Facile singula rumpuntur iacula: coniuncta non idem.]

VIRTVS VNITA VALET. *Vis nescia
simens una, fides una sit, una manus. (vinci,*

*que coniuncta valent, franguntur singula tela:
Sic que non prosunt singula, multa iuvant.*

Hilosophorum hoc placitū est, vulgo notum: VIRTVS VNITA VALENTI-
QUAM DISPERSA. Quo Symbolicè
notatur: quanta sit vis concordia: quæ, secundum Chrysostomum, vnum facit ex pluribus: quæque, vt Cyprianus dixit, simul iuncta
faci non potest: & vinculum est incolumitatis, & pacis firmissimum. Quod & Homerum illud testatur prouerbium:

συμφορὴ ἀρετῇ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρὸν:
Coniuncti pollent etiam vehementer inertes.

Fff 5 Nam

Nam concordia fulciuntur opes etiā exiguae
quando nimirum, vt Homerus ait in Iliade:

ἀλλήλοις γέλ' ὀμύλῃ ἀλεξέμεναι πόνοισιν;

Mutua opem sibi fert pulso plebs iuncta labore.

Mutua siquidem defensio tutissima est; & vt
Salomon ait, funiculus triplex non rumpitur.

Hinc & Publius:

Auxilia humilia firma consensus facit.

Fite enim, vt minus lædi possint, qui concordēs
sele mutuo defendunt:

φερίξαντες δὲ πῦρ δουρὶ, σάκος σάκει τ' ἐπεδιδόσαν
secundum Homerum: id est, vt Satyricus in-
terpretatur: ——— *quos sic*

Defendit numerus, iuncti quoque imboe phalanges.

Contrā autem omnium iniuriæ sunt expoliti:
qui factionib. dissident intestinis: vt à quouis
facile superari, aut vinci possint. Siquidem
discordia, & seditio omnia facit opportuno-
ra insidiantibus, auctore Livio: vnde & So-
crates in Panegyrico monet, hostes dispersos
singulatim inuadendos esse: & Vegetius sapi-
entis esse ducis scribit: inter hostes discordie
causas ferere. Quippe vt in discordia intestina
nihil potest esse occultum, secundum Livium:
ita tum maximè via patefit hostibus, ad opes
aliorum expugnandas: quum, vt Poëta ait:
Sano discordia erine. Extulit ad superos Stygia

capit.

licet aliàs nulla, quamuis sit minima,
 ab aduersarijs deleri facile queat: nisi pro-
 prijs simultatibus se ipsa confecerit: eodem
 esse Vegetio. Quemadmodum enim SIN-
 GULA HASTILIA FACILE FRAN-
 GUNTUR: CONIUNCTA NON ITEM:
 ita dissidentes facile superantur: secùs autem
 concordēs: qua similitudine ex Plutarcho
 sumpta frequēter vsus fuisse perhibetur Otho
 Tertius Imperator. Quod exemplo notum
 est Scyluri Scythæ: de quo est apud Plutar-
 chum: qui octoginta liberorum pater, quum
 moriturus esset, fascem iaculorum singu-
 lis porrexit: eosque frangere iussit. Quod
 quum nemo eorum præstare conando posset:
 singula exemit iacula: ijsque sine negotio
 agentibus omnia: Si (inquit) concordēs
 eritis, validi, inuictique manebitis: sin verò
 discordēs, imbelles, & imbecilles, facilesque
 expugnati futuri estis: Cum quo exemplo
 congruit Æsopi illius Phrygis fabulatoris apo-
 logus: qui apud eum legitur in hunc modum,
 quum pater in extremo articulo mortis
 filios ad concordiam inuitare vellet: eis vir-
 gum fasciculum proposuit: quem quum
 unusquisque eorum fortissimus frustra rum-
 pere fuisset conatus: tum ei, qui minor natu
 fuit,

fuit, virgas seorsim perfringendas dedit: quas ille quum minimo negotio confregisset: En (inquit) vobis, Filij, quantum mali affert discordia. Facit enim, vt quæ iuncta, inuicta sunt, simulac dissipantur, facile interdicti queant. Quare si res vestras diuturnas esse, & si vos inuictos reddere vultis: concordia colite. Vnde & Cicero ciues suos tam foedè dissidentes, eadem figura scopas dissolutas appellat. Simile exemplum in cauda equina proposuit militibus dissidentibus Sertorius: cuius setas nemo tam robustus fuit in exercitu, qui conglobatas potuerit euellere: mox autem distinctas imbecillis, & iners lixa decerpit: vt est apud Plutarchum. Adeò verum est, quod Sallustius dixit: Concordia parua res crescunt: discordia magnæ dilabuntur. Quem admodum enim lapis è Scyro (quem Tyrhenū aliàs Plinius nominat) quamuis grandis, fluctuat integer; sed comminutus sedit: sic res discordia pessum eunt, concordia sustentantur. Quò fit, vt nihil, secundum Platonem, sit perniciosius ciuitati, quàm diuisio: nihil melius, quàm vnio: siquidem, vt Augustinus ait, concordia ciuitates construuntur: quæ destruuntur discordia: Quippe quæ, teste Liuius, duas ex vna ciuitates facit. Ex quò re-

ad con-

edit: quas
egisset: En
i affectu
ta, inuicta
ercidi que-
sse esse, & si
diā colire,
ē dissiden-
s appellat.
proposuit
cuius setas
quicon-
tem distin-
sit: vtest
est, quod
res cre-
Quem-
em Tyr-
uis gran-
tus si dit:
dia susti-
m Plato.
diuilio;
ut Augu-
uuntur;
quæ, teste
x quore-
tē con-

ē concordia à Philosopho pulcritudo ciui-
tis nominatur. Nam, vt Plato scribit in Al-
biade: ὅταν φιλία μὲν τοῖς πολίταις γένηται, πρὸς
ἑαυτοὺς; τὸ δὲ μισεῖν τε, καὶ φασιάζειν. Σπορίστη-
ται; βελτίων γίνεσθαι, καὶ ἄμεινον φερεσθαι, καὶ δι-
καιοτάται ἡ πόλις: Quando amicitia est inter ci-
uitates: odia verò, & seditiones absunt: melior
efficitur, & melius instituitur, ac gubernatur
ciuitas. Sic & Xenophon: ὁμόνοια (inquit) μέ-
γιστον ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι: Maximum
boni ciuitatis bonum videtur esse concordia. Et
subiungit: ἀνευ ὁμονοίας, ἔτι αἱ πόλεις εὖ πολιτευ-
σθαι, ἔτι οἶκος καλῶς οἰκηθῆναι: Sine concordia
neque ciuitas benè gubernari, neque domus
rectè administrari potest. Quod & M. Cicero
testatur in Lælio de amicitia: Quæ (inquit)
ciuitas tam stabilis, quæ tam firma ciuitas est;
quæ non odij, atque dissidij funditus possit
interiri: ex quo quantum boni sit in amicitia,
concordia, iudicari potest. Quo in loco et-
iam citat Empedoclem: qui dixerit, ea, quæ in
mundi natura, totoque mundo constarent,
si non mouerentur, omnia contrahere ami-
ciam, dissipare discordiam. Sic & Antisthe-
nes ciuium inter se concordiam, quouis muro
firmius munimentum esse dixit: Et Isæus So-
lita Lacedæmonijs periclitantibus, ac de
vrbe

vrbe moenibus cingenda consultantibus: ver-
 ficulum recitauit Homericū: ἄσπις δ' ἀπ' ἄσπιδος
 ἔρειδε, κορὲς κορυῶν, αἰέεα δ' αἰὲρ: Scutum hest
 scuto, galeæ galea, atque viro vir: eoque versū
 recitato ad ciues conuersus: Sic (inquit) sic
 vos state Lacedæmonij: & muris satis muniti,
 aut septi sumus. Maximū enim vt ornamen-
 tum, ita præsidium Rerū publicarū est con-
 cordia: &, vt Nazarius ait, fundamentum
 ocij, bonorum ciuium seminariū, seges quie-
 tis publicæ: cuius sanè beneficio, vt Democri-
 to placet, τὰ μέγιστα ἔργα, καὶ τὰς πόλεις πο-
 λέμοις δυνατὸν κατεργάζεσθαι: & alia magna o-
 pera perficere, & bella conficere ciuitatibus
 licet: quod ciuibz inter se dissidentibus, factū
 haud facile est. Quod si minus fortassis intel-
 ligitur: quanta vis amicitiae, concordiaeq; sit
 vno, aut altero exemplo faciliè planum me fa-
 cturū arbitror. Dissidebant aliquando Cre-
 tes: capitalibusq; odijs in mutuam pernici-
 em anhelabant: tunc hostes sibi rem factam
 putantes, tumultuaria classe collecta in eos
 expeditionem facere moliebantur. Quod
 quum à Cretibus rescitum foret: deposita si-
 militate: in concordiam rediēre: quam ex eo
 euentu συκρετισμὸν, id est, Cretensium concili-
 ationem appellauerunt. Nec minùs pruden-
 ter

tibus: res apud Athenienses, quum Thrasybulus à
 ginta tyrannis patriam liberaffet; & ob ve-
 res iniurias, exactosque ciues, eorumq; bo-
 occupata, magnæ dissensiones, & calami-
 tes imminere viderentur: lex salubris, & ne-
 cessaria toti Reipublicæ introducta est: quam
 id est, iniuriarum obliuionem nun-
 quauere: ne qua iniuriarum suspicio, & quasi
 secula in hominum animis resideret. Et id
 eundem prudenter: moniti nimirum exem-
 plo Rheginorum: qui quum discordia labo-
 rant: ciuitasque per dissensionem diuisa in
 duas partes esset: veterani ab altera parte ab-
 sumpta in auxilium vocati: pulsæ ciuitate
 contra quos implorati fuerant; & mox cæ-
 quibus tulerant auxilium: urbem cū con-
 quibus, & liberis sociorum occupauere: ita
 Rheginis multò melius fuerit vinci, quàm
 nocere. Quod & Hierosolymæ accidit, sed
 aiori cum clade, & periculo: quæ vrbs adeo
 moribus, & comætu, & maximis præsi-
 fortissimorum virorum munita: vt incre-
 dibile videretur, humanis opibus eam expu-
 gnatam posse: tamen quum factiones essent in-
 ludæos: vt alij alios trucidarent, & horrea
 tenderent: vltro sibi exitium ipsa accersuit:
 one diuina furijs agitata: id quod & Titus
 Impe-

Imperator, expugnata vrbe, agnouisse fertur:
 quum amicis diceret: οὐδ' ἴστω ἐμὰ χεῖρ' ἡτῆς, cū
 Deo pugnauius. Quæ exempla satis, vt o-
 pinor, declarant: quantum possit concordia:
 & quàm infirma sit, & regnis, vrbibusque cala-
 mitosa discordia: quæ verè est, vt quidam di-
 xit, Pandora illa ab Hesiodo celebrata: per
 quam omnis generis mala humano generi in-
 pyxide importata fuerint. Nam quum regnū
 benè consentiens, & cōstitutum, sit quasi cor-
 pus sanum, & sua vtens valetudine: in qua rex
 ipse, & princeps summum locum habet: cui
 omnia membra, veluti duces, & proceres, ob-
 sequi decet: quum primū ea vel à rege, vel
 inter se dissidere cōperint, certissimum huic
 regno imminet exitium: siquidem vbi partes
 labant, vt Q. Curtius loquitur, summam tur-
 bari necesse est: quando hæc est maxima re-
 rum publicarū, & regnorum calamitas. Quod
 & Menenius ille Agrippa sic intellexit: qui
 eiusmodi apologo secessionē populi Romanī
 à patribus, tanquam intestinam corporis sedi-
 tionem, sedauit: irritatosque animos vt fingit
 conciliauit: quum pedes, manusque, & mem-
 bra cætera à capite, vel, vt Liuius placet, à ven-
 tre, olim descuiisse memorauit: quum vtrum-
 que hoc membrum quasi iners, & inutile iu-
 dica-

uisse fertur: & nisi in antiquam amicitiam re-
 uerent, maturum omnibus interitum immi-
 nent, qui tūc demum presenti exi-
 tium intellexerint, quàm periculosum foret, vel
 in ignauo capite, aut ventre viuere. Qua o-
 ratione moniti Quirites non inuiti sibi con-
 cordiam persuaderi permiserunt. Sed & no-
 tum est figmentum illud veterum de Geryone
 in corpore, aut tricipite: qui cum duobus fra-
 tribus Euryto, & Creato, tanta animorum vi-
 uat concordia: vt vno nomine omnes Geryo-
 nes dicerentur: & vnam habere animam in
 triplicato corpore existimarentur: quos Her-
 cules nunquam, nisi separatos, aut à se disun-
 ctos, superare potuerit: teste Iustino, lib. 44.
 quo sanè perspicuum esse arbitror: quàm
 multa, & quàm insuperabilis res sit concor-
 dia: quam antiquitas ita necessariam iudica-
 uit: vt Camillus ei templum dedicauerit: eiq;
 omnium rerum copiam, & vbertatem acce-
 ptum tulerit. Quare in antiquis numismati-
 bus nunc ea craterè dextra, laua copiae cornu
 mens: nunc sceptrum ex quo fructus exeant,
 erigens spectatur. Quin & Ægyptij cornices
 eas: Hebraei verò, punica mala vestibus de-
 corant, concordiae symbolum in myste-
 riis, & sacris literis ascribebant: quibus omni-

bus concordiae summa & utilitas, & pulcritudo, iucunditasque representatur: ut verè sit, quod Silius dixit, *parvis diues concordia rebus*: quam ego quavis harmonia, & Symphonia suaviorem, aut iucundiorem esse puto. Nam ut in fidibus, ac tibijs, atque cantu ipso, ac voce concentus est quidam tenendus ex distinctis sonis: quem immutatum, aut discrepantem aures erudita ferre non possunt: isque concentus ex dissimilimarum vocum moderatione, concors tamen efficitur, atque congruens: Sic ex summis, & medijs, & infimis interiectis ordinibus, tanquam sonis, moderatam ratione ciuitatem, consensu dissimiliorum concinnere oportet: quò sit, ut, quæ harmonia à musicis dicitur in cantu, ea sit in ciuitate concordia: arctissimum, atque optimum in Republica vinculum incolumitatis: quæ quidem sine iustitia nullo pacto esse potest: teste M. Tullio: quem citat Augustinus libro primo, de ciuit. Dei. Contrà autem ut in fidibus si aliqua sit dissonantia; ingratissimus sonus redditur, & carminis dulcedo corrumpitur: ita & hi, qui Deo militant, si dissensiones, & discordias inter se habeant, ingrata erunt omnia: etiam si multa bella conficiant; & spolia multa deferant; & multa munera offerant Deo: ut Origenes

genes sc
tur vetus
inquit) &
w, us d
Non aa
Qua

HEN

[Colz.N
contr

NII

N

Omn

A

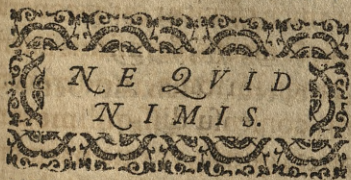
M Edio
ita ad
tenda est
rim medi
Gallo: &

genes scribit in Homilia quadam. Pulerè igitur
vetus Poëta ille apud Platonem: ὁ Ζεὺς
ἐμπερικλυτὸν ἀνδρῶν ἔστω ἀδάμας ὅπως ἀπράγμει πᾶσι
ἦν, ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφροσύνων νόσις.

*Non adamas, non sic in ocellis fulgurat aurum:
Quam si fida bonis mens sit, & una viris.*

Symbolum XIV.

HENRICI II. CLAVDI

[Colz. Nihil impensè ames: ita fiet, vt in nullo
contristeris.]

NIL NIMIUM cupias:

Ne nimium doceas.

Omne nocet nimium:

Mel quoque fel nimium est.

Mediocritas vt in omnibus rebus optima:
ita ad omnem vsum, cultumque vitæ re-
ferenda est: auctore Tullio in Officijs: *Maiores
in medijs gratia rebus inest*, teste Cornelio
Gallo: & secundum Senecam, *modicis rebus*

Ggg 2 longius

*longius eum est: adeoque, secundum Comi-
cum, apprimè in vita utile est, ut ne quid nimis.*
Nam, ut Euripides vult in Medea:

τὸ μὲν μετρίων, ὥσπερ αὖ ἐπὶ πᾶσι
τὸ νομα νικᾷ, χερσὶ δὲ τοῦ μακρῶ
λῶσα βροτοῖσι: τὰ δὲ ἄλλα
ἐδένα χερσὶν δυνάτω θνατοῖς:

*Sic popularius aequi iuris
Primum est nomen, & experiundo, &
Vsu longè prestabilius:*

*At sublimia nunquam stabili
Perstant homini fixa pede.*

Et Seneca in Hercule Oeteo:

*Quicquid excessit modum,
Pendet instabili loco.*

Quod & Plautus testatur in Pœnulo:

— modus omnibus
In rebus optimus est habitus: nimia omnia

Nimium exhibent ex se negotium hominibus.

Et Plinius: Perniciosissimum est in omni vita,
quod nimium est. Itaque rectè inter oracula
Delphica refertur à Platone illud: ΝΕ QUID
NIMIS: quod monet, nil nimium cupere, ut
Plinius interpretatur: quodque modum præ-
cipit: à sapientibus hominibus, ut Pindarus
testatur apud Plutarchum, præter modum sem-
per laudatum. Sic enim ait: σοφοὶ καὶ τοῦ μὲν ἑ-

ἔχον αἰσίων θεωρῶς. Quod Aristoteles in
Rhetoricis ad Biantem auctorem referre vi-
detur: Laërtius verò aliàs Pythagoræ, aliàs So-
loni, aliàs Pittaco, aliàs Thaleti ascribit. Sic
nim Pythagoras: πολλὰ μέσσιον ἀρίστα: *Multa
sunt medijs bona.* Et apud Aufonium:

Ἐξ Μιτυληνῆς, NIMIVM NIL Pittacus oris:
Μένειν ἄνθρωπον ὀπίσθην, αἰτ Cleobulus Lindius, in re.

Thales verò apud eundem sic loquitur:

NIL NIMIVM SATIS EST, NE SIT
ET HOC NIMIVM.

Quo Symbolum hoc Henrici Claudii Cæsaris
maximè exprimitur: qui dixit, NIHIL IM-
PENSE QVENVAM CVPERE O-
PORTERE: ITA FIERI POSSE, VT
NVLLO VNQVAM CONTRISTE-
VR. Quod sanè vitium familiare est adole-
scentiæ: cuius animus est, secundum Horatiū,
inanimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.
Nam & ob vehementiam affectuum adolescē-
tis amare nimium, pariter & odisse solent: qui
iuxta Biantis sententiam, φιλοῦσιν ὡς μισοῦσιν τις,
μίσουσιν ὡς φιλοῦντες, teste Aristotele: & vt
impensè concupiscunt, ac vehementer: ita
deserunt, & subito languent. Siquidem au-
tem Platone, his natura maximè profudit cu-
piditates: & secundum Senecam:

Iuvenile vitium est, regere non posse impetum.

Quorū idcirco cupiditas maturē reprimenda est: & ad modestiam flectenda: ut modum, ac decus in omni vita teneat: sine quo nihil rectū, aut laudabile esse potest. Ex quo rectē Socrates percunctanti cuidam, quænam adolescentis virtus esset maxima: respondit, NE QUID NIMIS. Plutarchus verò in Camillo: *ἡ εὐλαβεία* (inquit) καὶ τὸ μὲν εἰς ἀγῶνα, ἀρίστον: Pietas, & quod aiunt, Ne quid nimis, optimum. Sic Pindarus in Olympijs: *ἔπειτα ἐν ἐκείτῳ μέτρῳ νοῆσαι δὲ χαρὸς ἀρίστος*: Quavis in re modus est: quem intelligere, optimum est. Et in Pythijs: *καὶ κατ' αὐτὸν αἰεὶ πάντῳ ὀρθὸν μέτρον*: In re omni modum tenere, aut obseruare vnumquemque fas est. Sic Hesiodus:

μέτρα φυλάσσειν: χαρὸς δ' ἔστι πῶς ἀρίστη:
Mensuram serua: modus est pulcerrima virtus.

Et Theognis:

μὲν εἰς ἀγῶνα πᾶσι δὲ: πάντων μέσ' ἀρίστη:

Ne properes nimium: medio iustissimus ibis.

Et Phocylides:

πάντων μέτρον ἀρίστον: Omniū modus optimus. Quam in sententiam etiam scribit Hecrates in Paranesi: *χράτιστον μὲν τῆς ἀκμῆς τὸ χαλεπὸν τυχεῖν*: Optimum est, seruare mediocritatem: quæ rerum omnium est opportunitas maxi-

impetum.
 imprimenda.
 modum, ac
 nihil rectū,
 cū Socrate
 adolescens.
 NE QUID
 illo: *νῦν δὲ*
 Pietas, &
 num. Sic
 quā *μετρίως*:
 modus est:
 in Pythijs:
 in re omni
 in quem.

maxima. Et Suidas: *μετρίως ἐφ' ἑαυτὸν ἀπάσματος*
καὶ μετρίως τῶν, καὶ μετρίως τῶν. Mediocritate
 in vnaquavis re nihil est opportunius, aut vti-
 lius: qui & Sophoclis eo in loco citat versum:
μετρίως μέγιστος ἔργου πάντος ἐκτελέτης:

Magister est operis cuiusque occasio:
 liquidem, vt Chrysostomus dixit, ad oppor-
 tunitatem superfluum inutile est. Et Alphicus
 in Epigrammate:

το μὲν δὲ ἄγαν, ἄγαν μὲ τέρπει:
 Ne quid nimis, verbum hoc placet mihi nimis.

Quale est etiam Horatianum istud in Arte:

hoc tibi dictum
 Tollememor: certis medium, & tolerabile rebus.

Recte concedi.

Et in Satyris:
 Est modus in rebus: sunt certi denique fines:

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Et Martialis hoc:

Quod quod medium est, atq; inter utrumq; probatur.

Cicero in Officijs: Modus est optimus,

locus ipsum tenere: nec progredi longius. Et

Quintilianus: Modus regnat in reb. omnibus.

Bernardus: Tene medium: si non vis per-

tere modum: in te cōsiste: locus medius tuus

est: medium, sedes modi, & modus virtus.

Maximè verò opus est moderatione quadam,

Ggg 4 & me-

& mediocritate, in compescendis affectibus; ne scilicet nimium aliquid cupias: ex quo nimium aliquando doleas, aut contristeris: vt in Symbolo est. Quod & Terentius monet in Phormione: *Quàm scitum est* (inquit) *cuiusmodi parare in animo cupiditates. Quas, quum res aduerse sunt, paulo mederi possis.* Et Publius:

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Siquidem, vt Flaccus ait:

Latius regnes quidum domando spiritum: cōtracto scilicet (vt aliàs loquitur) cupidine: &, secundum Publium:

Hoc est regnum, nolle regnare, quum possis: quum imperare magis posse, quàm velle quifque debeat: auctore Cornel. Tacito. Magna enim cupiditatis, si quis ea frustretur, indiu-duus ferè comes est dolor, ac mœror: quoniam, teste Valerio Maximo, inutiliter aliquid concupiscere, & in eo perseveranter morari, exitio ea dulcedo vicina est præsertim quum nihil aequè gratum esse soleat adeptis, quàm concupiscentibus: vt C. Plinius Secundus scripsit: Sic Seneca: Nulli assecuto satis fuit, quod optanti nimium videbatur. Omnium verò facillimum est, se ipsum quemque decipere: quando vnusquisque, quod cupit, in animum inducit suum, & planè sibi hoc persuadet,

et, teste Demetrio. Nec tamen magna res
 (vt Thucydides loquitur) assequi, quod
 quis desiderat: sed potius non desiderare id,
 quo carere porest. Porro quanta vis sit me-
 diocritatis: ex eo facile perspicitur: quod ni-
 ill est rerum omnium, etiam bonarum: in
 non peccetur ipsa, vt ita loquar, nimietate
 si scilicet modus ille, qui inter nimium, &
 quod parum est, versatur, non obseruetur.
 ola excepta virtute, & sapientia: quæ ipsa est
 mediocritas, & in meditullio vitiorum posi-
 ta: teste Horatio:

Virtus est medium vitiorum utrinque redactum.
 Nam & secundum Euripidē, τοσοῦτον ὁ σοφία:
 est, vt Horatius interpretatur: *Desipere est,*
nimium sapere. Quippe quum, eodem auctore,
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Vltra quàm satis est, virtutem si petat ipsam:
 verum sit Martialis illud:

Quisquis plus nimio non sapit ille sapit:
 cut & is demum iustus est, qui non nimium
 stus est, secundum Salomonem: quoniam
 nimium ius, summa iniuria, summa crux,
 omnia malitia est. Sic & vitæ exercitationes
 magis obsunt, quàm profunt: vt Euri-
 des docet in Hippyto:

ῥίον ἀτρεχέως ὁπλινδελος
 Ggg s φασί

φασὶ σφάλειν πλέον, ἢ τέρπειν:

τῇ δ' ὑγείᾳ μάλλον πολέμειν.

Nam, secundum Hippocratem, omnemimum, naturæ inimicum est: & ut alibi scripsit Euripides:

Ἰσοτοῖς τὰ μέλ' ὅς τ' ἔσονται πικρὰ νόσος:

Morbos parit, nimium quod est, mor talibus:

sicut è diverso valetudinis noxa leuior putatur accidere ijs, quibus πάντα μέτρια. Quid? quod & nimias amicitias fugiendas esse monet Epicurus: non solum eas ob causas, quod necesse sit, vnum sollicitum esse pro pluribus: satis superque esse sibi suarum cuique rerum curam: alienis nimis implicari, molestum esse: commodissimum esse, quàm laxissimas habenas habere amicitiae: quas vel adducas, quum velis, vel remittas: caput esse ad beatè viuendum, securitatem: qua frui non possit animus, si tanquam parturiant vnus pro pluribus: quas causas pulchrè refutat M. Cicero in Lælio: sed multò magis ob hanc causam, quia placere semper nõ potest, secundum Homerum:

ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέουσιν,

ἔξοχα δ' ἐχθρήουσιν: ἀμείνω δ' αἰσιμα πάντα:

qui nimium vel amant,

Oderit aut nimium: semper modus optimus esse.

Quod & Martialis monet his versiculis:

Si est

*Si vitare voles acerba quaedam;
Et tristes animi cauere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem?
Gaudebis minùs, & minùs dolebis.*

Denique, ne longum faciam, omnium rerum
satietas est: & vt Homerus ait in Iliade:

πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὑπὲρ, καὶ φιλότιμος,
μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμων ὀρχημοῖο:

*Cunctarum rerum satiàs contingit, amoris
Et somni, & blanda cithara, choreaq; decentis.*

Quinimò, secundum Pindarum in Nemcis,
καὶ τὸ μέλι: satietas etiam quaedam
cellis est. De quo notum est Græcum illud
epigramma:

τοῦ ἀετῖον, ἀχαρὸν: ἐπεὶ λόγῳ ἐστὶ παλαιὸς,
καὶ τὸ μέλι τοῦ πλέον ἐστὶ χορὴ:

Non nocet nimium: vetus hinc est ista loquela:

Quod felerit, non mel, si melerit nimium.

Quæ quum optimis satiati sumus: varietas
etiam ex vilioribus grata est, teste Quintiliano:

quum, secundum Publium, sit

Nil incundum, nisi quod commendat varietas:

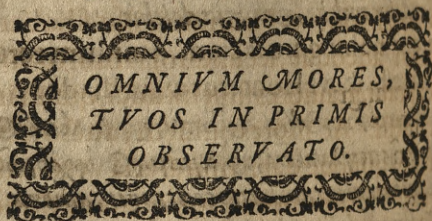
ἡ δὲ γὰρ πάντων γλυκύ, *Vici situdo rerum in-*

unda omnium: vt Euripideum illud verbum

occurrit in Oreste, passim ab Aristotele relatum,

vulgò usurpatum.

Symbolum XV.
CONRADI II.

Fac OMNIVM MORES, SED IN PRIMIS TVOS

Sic cautus OBSERVES: vt ex illo tibi Prudens, at ex hoc sapias alijs omnibus.

*Prima sit in nobis morum tutela bonorum:
Indicium mores nobilitatis habent.*

Prima in homine morum tutela esse debet: vt recte monet Ouidius: qui si boni sunt, & iusti: omni patrimonio praestantiores sunt. Nam, secundum Comicum:

τέπος δὲ χρηστὴ κτήματα μάλιστα.
Mores boni, pulcerrimum peculium.

Etenim, vt Menander ait:

χαλὸν φύσει χαρπὸν οἱ σεμνοὶ τέποι:
χαρπὸς δὲ ἀγαθὸς ἐστὶν εὐτακτοῦ βίῃς.
Proger

Progerminant fructum bonum mores boni:

At fructus hic, modestia est vita, bonus.

Contra autem pulcrum ornatum turpes mores pe-
ccato collinunt: ut Plautinum illud habet in
mulo: adeoque, secundum Ambrosium,
mores pravi, grauiores sunt inimici, quam ini-
mici infesti. Ac mores quidem, auctore Se-
neca, sibi quisque dat: ministeria verò casus
signat. Plurimum itaque refert, apud quos,
quo more, aut quorum arbitratu homo vi-
uat. Et quanquam omnium mores (vt Sym-
macho hoc monemur) obseruare vtile est: quò
his mores conformemus nostros: tamen
morum duntaxat mores imitari, aut effin-
gi: malorū verò negligere, aut dissimulare
non præstat. Nam, vt Xenophon scribit, ἡ μὲν
ἐν τοῖς φίλοις ὁμιλία, ἀσκησίς ἐστι τῆς ἀρετῆς; ἡ δὲ τῆς
κακίας καὶ ἀλυσίς: Bonorum hominum con-
uersatio, exercitium est virtutis: prauorum
autem, eiusdem destructio. Sic Theognis:
καὶ ἐν τοῖς φίλοις ἀπὸ ἐοικέντων μαθήσεται: καὶ ἐν τοῖς κακοῖς
ἐκβλήσεται τὸ κακόν.
conuersando bonis, bona discēs: namque malorum
consuetudo, bonis, umbræ semper obest.

Et Menander:

ἐν τοῖς φίλοις ὁμιλῶν, καὶ αὐτὸς ἐκβλήσεται σοφός:

ἐν τοῖς κακοῖς ὁμιλῶν, καὶ αὐτὸς ἐκβλήσεται κακός:

Prudens

Prudens eris, prudenti si conuixeris:

Malus ipse fies, si malo conuixeris.

Nam, eodem Menandro auctore:

ὥς ἔργον εὖ ζῆν ἐν πομπῶις ἡθεσιν:

Magnum est opus, bene viuere morib. in malis

Siquidem, vt Diuus Paulus ex eodem Poëta docet:

φθείρεσιν ἥθη χεῖρόν' ὁμιλῶν κακῶν:

Mores bonos conuictus inquinat malus:

quando ferè accidit, vt necesse sit, secundum

Euripidem, συνασφείν τοῖς μὴ σοφοῖς, cum stultis

stultescere: & cum vulpe, quod aiunt, vulpi-

nari: quemadmodum & natura, vt Iuuenalis

dixit: ——— *dociles imitandis*

Turpibus ac prauis sumus omnes:

& mala societas res est contagiosa, teste Au-

gustino: vt rectè Thyestes ille exclamat apud

Poëtam:

Nolite hospites adire ad me illicò istis;

Ne contagio mea bonis, umbræ obsit:

Tanta vis sceleris in corpore hæret:

vt est apud Tullium 2. Tusc. Quæst. Sic ni-

mirum inimica est multorum, ac præsertim

malorum conuersatio: in qua, vt Seneca ver-

bis vtar, nemo non aliquod nobis vitium aut

commodat, aut imprimit: vtique quò maior

est numerus eorum, quib, cum conuersamur,

cò plus

plus est periculi : nunquam mores, quos ef-
fero, refero : redeo auarior, aut ambitiosior :
non verò crudelior, & inhumanior : quia in-
fero homines fui : vtrunque autem vitandum
est : ne vel similis malis fias, quia multi sunt :
neque inimicus multis, quia dissimiles sunt.
neque recede in te ipsum, quantum potes :
cum his versare, qui te meliorem faciunt :
non eos admitte, quos tu facere potes meliores :
ut ista fiunt, & homines dum docent, di-
cunt. Sic & Epictetus monet hominem, cum
non conuerferis, trifariam considerare : nem-
pe ut tanquam se præstantiorem, aut inferiorem,
aut certe sibi æqualem : ut præstantiori qui-
bus auscultare, & obtemperare : inferiori re-
fringere : æquali benè consentire velit :
ut fiet, ut cum eo nunquam in contentione
eridat. Et Thucydides : οἱ πῖνες (inquit) τοῖς μὴ
καὶ εἰχνοῦσι : τοῖς δὲ χρεῖταισι καλῶς τῶν φέρον-
των εἰς τὰς ἡσυχίας μέτριοι εἶσι : πλεῖς αὐτὸν οὐκ ὀρθοῦντο :
neque unquam non concedunt æqualibus : & er-
gentes superiores se gerunt, ut decet ; ac inferiori-
bus modestos se exhibent : præ cæteris successu
valentur maximo. Nec alienum est ab his
maximi illud præceptum : Iustitia est, reddere
aliqui, quod suum est. Tribue ergo tri-
butum, quæ sua sunt : superiori, æquali, inferiori.
Redde

Redde reuerentiam praelato, & obedientiam :
 quorum altera cordis, altera corporis est. Tri-
 bue equali consilium : quò ignorantia erudia-
 tur : & auxilium, quo infirmitas iuuetur. Tri-
 bue subiecto custodiam : vt possit cauere pec-
 catum ; & disciplinam, vt quod minus cauit,
 minimè impunitū maneat. Et Anselmi hoc :
 Iustitia est animi libertas : tribuens vnique
 suam propriam dignitatem : maiori reueren-
 tiam : pari concordiam : minori disciplinam :
 Deo obedientiam : sibi sanctimoniam : inimi-
 co patientiam : egeno misericordiam. Prae-
 clarè ergo Epictetus : εἰ βέλτῃ ἀπαράχῃ, εὐνο-
 εως ζῆν : πείρω τὰς συνοικουῦντάς σοι συμπαθεῖς
 ἀγαθοὺς ἔχον, ἔξῃς δὲ ἀγαθοὺς : εἰ τὰς μὲν ἐκόντας παρ-
 δούσης : τὰς δὲ ἀκόντας ἐπὶ τὰ κεχειρομνησμένους διπλο-
 ούσης : συμφεῦξέαι γὰρ τοῖς φυροῦσιν ἡ μετ' ἐλευθε-
 ρίας, καὶ ἡ κεκαία : συναπολειφθήσεται τοῖς συμμέ-
 νουσί σοι ἡ χερότης, καὶ ἡ ἐλευθερία. Si placidè, &
 iucundè vis vitam transigere : operam da, vt
 eos, qui tecū habitant, omnes bonos habeas.
 Bonos autem habebis : si eos, qui libenter te-
 cum sunt, tanquam cum bono, informes : eos
 autem, qui inuiti sunt tecū, improbitate iam
 corruptos, à te segreges. Comes enim erit fu-
 gientibus malitia simul, ac vitium : relinque-
 tur autem vnà cum his, qui tecum permanēt,
 boni-

onitas, & libertas. Et Charondas in legibus
 ἄδικο ἀνδρὶ κεκριμένῳ τὸ πόλεως, ἐπάρω-
 ῖν μὴ ποιεῖσθαι, μηδὲ ὀμιλεῖν δεῖ μηδένα: ἢ οὐκ εἰ-
 σθαι, ὡς οἱ ἄλλοι οἰοῖον, ὡς οἰκεῖ: τοῖς δὲ πρὸς κεκριμέ-
 νῳ ἀνδράς ἀγαθοὺς, ἀγαπᾶν δὲ εἰς τυχεῖν ἐν αὐτοῖς:
 ἀλλὰ δὲ τε τιμὴν μεγίστην, καὶ τελειοτάτην τελετῶν,
 ἀγαθὰ μῦθους ἐπὶ ἀληθείᾳ, καὶ κατὰ μῦθους
 ἀρετῶν, ὅς εἰς γὰρ αὐτὴν τέλει αἶεν ταύτης:
 multo, aut improbo viro nemo auxiliari, ne-
 que conuersari cum eo debet: nisi exprobrari
 ei velit, se esse similem ei, quī cum versetur.
 Contra autem bonos, & eximios viros amare:
 cum his conuersari conuenit: & probitatē
 eorum verè imitando, & virtute comparan-
 do, maximum, atque perfectissimum obire
 sacrificium: quoniam sine virtute nemo per-
 fectus est. Sic & Philosophus ille optat, vt li-
 ceat sibi ἀειζωεῖν αὐτοῖς σοφροσι: καὶ πρὸς ἀλλέ-
 γου, παρ' ὧν ὅτι πᾶντως ἀπελθεῖν χρῆσθον πρὸς
 ἑαυτοῖς: id est, semper conuersari cum sapien-
 tibus: & cum his colloqui, à quibus discedat
 nunquam, nisi boni aliquid adeptus. Rectè
 enim Ambrosius: Qui cum sapientibus con-
 uersatur, sapiens est. Et Seneca: Nulla res ma-
 ior animos induit honestos: & in prauum in-
 corrigibiles reuocat ad rectum: quàm bonorū
 conuersatio. Paulatim enim descen-
 dit in

H h

dit in

dit in pectora: & vim præceptorum obtinet, frequenter aspici, frequenter audiri: occurfus meherculè sapientum inuat: & est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias. Sic igitur vir sapiens, & bonus, vt in Symbolo est, OMNIUM MORES, SVOS IN PRIMIS OBSERVANDOS esse putat: nimirum, ex aliorum morib. mores suos rectè conformando: & si quidem boni erunt, studiosè eos imitando: sin verò mali, ex his tanquam vitij vitia sua emendando: quod sapientis esse docet Publius ille Syrus: in vniuersum autem mores suos ad omnem virtutem, vitæque modestiam componendo: ne quid in moribus fiat: quod cuiusquam oculos, aut animum offendant: sed vt in his rebus, quæ tractantur in vita, modum quendam, & ordinem adhibendo, honestas, ac decus conseruetur. Quod nimirum is facit; qui studet, vt, secundum Sotiadem, in adolescentia sit continens, in aetate virili iustus, in senectute sapiens, in morte denique fortis, & patiens: quique, vt Maro canit:

Index ipse sui, totum se explorat ad vnguem:
semper ita viuendo: vt rationem sibi reddendam arbitretur: & à recta conscientia ne transuersum quidem vnguem in omni vita discendo. Quod præclarè monet M. Tullius Cicero

a obtinet,
 occurfus
 t aliquid,
 ficias. Sic
 mbolo est,
 PRIMIS
 mirum, ex
 nforman-
 e eos imi-
 n vitijs vi-
 esse docet
 utem mo-
 ue mode-
 ribus fiat:
 um offen-
 tur in vi-
 adhiben-
 Quod
 cundum
 ens, in a-
 in morte
 ro canit:
 guem:
 i reddem-
 ne trans-
 ra dice-
 allius Ci-
 cero

vero in lib. 2. de Orat. Omnis (inquit) nostra
 cura debet in hoc versari: vt, si possimus, boni
 aliquid faciamus: sin minus, ne quid mali.
 Plautus in Trinummo: *Semper hoc facere co-*
ntes, id optimum esse, tute vt sis optimus: si id ne-
uueris, saltē, vt optimo sis proximus. Caterum
 male obseruat mores & alienos, & suos: qui
 curiosius aliorū mores intuetur, quā suos:
 more Grammaticorum: quos Diogenes Cy-
 ricus ridiculē facere dicebat; qui tanto stu-
 dio Vlyssis mala inquirerent, ignorarent sua.
 Quod vitium *πολυπραγμοσύνη* dicitur: quæ est,
 secundum Plutarchum, *φιλομάθεια ἀλλοτρίων*
πραγμάτων, studiū aliena mala cognoscendi: quod
 omni habent, similes eos esse idem Plutarchus
 firmat lamijs: quæ domi oculos recondi-
 tor habent, foras egressuræ reponunt: quod sit,
 in domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ: in-
 ter senum quorundā, vt Sophocles loquitur:
πρόσθε λείποντες, καὶ ἔχουσι τοφλοί:
ἢ λείποντες, sed plus videntes eminus:
 que videntes mantica, quod in tergo est, vt Ca-
 tullus dixit: adeoq; papulas obseruantes alie-
 nas, ipsi plurimis vlceribus obfiti. Quod &
 Hieronymus notans: Illa (inquit) vera est
 per amicos reprehensio: si nostra opera non
 videntes, aliorum, iuxta Persium, manticam

consideremus. Quantò melius est *in se defendere*: & in suum ipsius sinum, vt Lucianus loquitur, inspuere: & *secum habitare*; neque se extra se querere, vt Persius monet: adeoq; considerare diligenter, quod Homerus ait:

ὅτι τοι ἐν μεγάροισι γινώσκ' ἀγαθὸν τε καὶ κακόν·

Aedib. in nostris quæ praua, aut recta gerantur?

Siquidem, vt Seneca vult, fortasse vitium, de quo queritur, si diligenter se excusserit, in sinu inueniet: qui per trabem oculi sui, vt Augustinus loquitur, festucam alterius nititur eruere. Quod hominum genus eleganter notat Horatius, his versibus:

Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis:

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,

Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Sic curiosus nemo est, quin sit malenolus,

secundum Publium. Porro mores seculi dissimulandi magis, quàm effingendi sunt: quos qui laudat, sibi displicet: qui exprobrat ceteris. De quo notetur salutare hoc præceptum:

ὅτι ὁ θεὸς ἀσχεῖν τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν ὤτον· ἀλλὰ τὸν ὀφθαλμὸν λέγον· μᾶλλον δὲ τὸ φεῖν ἡγεμόνα ποιεῖται ὁ θεός, καὶ σύμμαχον: id est, Neminem debere se tenere prauī sui seculi more: sed rectam rationem, ac potius ipsum Deum, vitæ ducem, & socium esse decernendum.

Symbo-

Symbolum XVI.

HENRICI III. NIGRI.

QUI LITEM AVFERT,
EXECRATIONEM
IN BENEDICTIO-
NEM MUTAT.

*Qui tollit litem, fas huic est fascta precari:
Lis litem generat: concordia nutrit amorem.*

De Rælarè Fabius Quintilianus libro quarto
Institutionū oratoriarum: Semper (inquit)
hominum honestus occasus est: & dum simul,
res nihil aliud habent: quàm nocendi cupi-
tatem: speciosa in melius animi mutatio est,
perpetua enim res est, odisse sine causa. Et Al-
cibiades ab Atheniensibus vocatus in iudici-
um: ut criminibus obiectis responderet: clam
se abscondit: negans litigandum esse, si quo
modoliceret effugere: ἔξω (inquit) φυγεῖν, μὴ
οὐκ ἔστιν. Et honesta est oratio illius apud
Sophoclem: ὁ τοῦς τὸ συνέχῃ, ἀλλὰ τοῦς τὸ
ἀπὸ τοῦ αἰνῶ. Sum mutuo amori, haud odionatus
mutuo: significans nimirum illud, quod pulcrè

H h h 3

dixit

dixit Liuius; inimicitias mortales, amicitias
immortales esse debere.

πειθὸς τε γὰρ ὄνειδος, ἐκείνῳ δ' ἐν αἰτιότητι:

Lis litem ferit, at concordia nutrit amorem:

secundum Phocylidem: & vt apud Suidā est:

δίκη δὲ κλύει πικρὰ, καὶ βλάπτει βλάπῃ:

Litem parit lis, noxa noxam sic parit.

Itaque nihil bono viro, ac quieto magis con-
uenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs,
auctore Tullio: satiùsque est de suo iure ali-
quando concedere: vt malis regredi, quàm
progredi: quemadmodum senex ille in Co-
mœdia: *Non habeo* (inquit) *neceſſe omnia pro meo*
iure agere. Quæ species liberalitatis, quædam,
& benignitatis à Cicerone nominatur. Sic
enim ait in Officijs: Conuenit tùm in dando
munificum esse: tùm in exigendo non acer-
bum: in omni re contrahenda, venden-
do, emendo, conducendo, locando, in vicini-
tatibus & confinijis æquum, & facilem: multa
multis de suo iure concedentem: à litibus re-
rò, quantum liceat, & nescio, an paulò plus
etiam, quàm liceat, abhorrentem. Est enim
non modò liberale, paulùm nonnunquam de
suo iure decedere: sed interdum etiam fru-
tuosum. Quod pulcro exemplo de duabus
capellis prodito confirmat Plinius: cuius ver-
ba hæc

amicitia hæc sunt: Solertiam caprarum Mutianus
 sibi prodidit in ponte prætenui: duabus
 cuius è diuerso: quum circumactum angu-
 stie non caperent: nec reciprocationem lon-
 gitudine, in exilitate cæca: torrente rapido mi-
 raciter subterfluente: alteram decubuisse:
 itaque ita alteram proculcata: supergressam.
 & Socrates in via publica aliquando eun-
 tum, quum improbus quidam calce eum feri-
 uit: amicis suadentibus, vt in ius hunc voca-
 ret: Ridiculum (inquit) si me asinus calcibus
 percussisset, num vobis auctoribus asinum in-
 ius traherem? Et Cato Maior Lentulo cui-
 dam in os sibi conspuenti, nihil aliud respon-
 dit: quàm habere se in posterum: quod re-
 spondeat his, qui negent huic esse os, id est, ni-
 hil eum habere pudoris, aut honoris. Recte
 agitur Mitio apud Terentium in Adelphis:
Facilitate nihil homini melius, neque clementia.

Et Euripides in Andromacha:

τοιοι σφοδρῶς ἐξευλαβουῦται μὴ φίλοις τεύ-
 χεν εἶεν:

apiens cauet, ne litem amico fabricet.

& à Martiale inter beatæ vitæ conditiones
 numeratur:

Li nunquam, toga rara, mens quieta.

Sed & non minorem sapientiæ laudē merentur ij: qui non solum ipsi libenter pacem colunt: sed aliorum quoque lites, & controuersias, tanquam honorarij arbitri, & disceptatores, ex fide bona iudicant, & componunt: quoniam, secundum Euripidem in Medea:

δεινὴ τις ὄργη, καὶ δυσίατος πέλας:

ὅταν φίλοι φίλοισι συμβάλωσ' εἶν:

Grauis irares est, & malum insanabile,

Amici amicis conferunt quum iurgia.

Pacem enim amantes, Deum, qui est auctor pacis, amant: teste Isidoro: quos ipse quoque amat vicissim Deus: quemadmodum & Christus beatos pronunciat mites, & pacificos. Quò fit, vt omnes omnia faulta ijs comprecantur; qui paci, & tranquillitati student. Nam, vt Symbolū habet, QUI LITEM AVFERT, EXECRATIONEM IN BENEDICTIONEM, hoc est, imprecationem in faulta CONVERTIT precationem. Nimirum fructus spiritus est caritas: quem ferre recusant; qui seruare pacem non curant: vt Gregorius loquitur. Multa equidem conturbare solent vitia hominum: & alienare aliorum ab alijs voluntates: tantumque vel odij, vel inuidiae incendium excitare: vt nulla queat interdum humana prudentia restringi. συνικρῖς γὰρ ἀπὸ κρῖς

ad meriti-
 pacem co-
 controner-
 disceptato-
 nunt: quo-
 deca:
 :
 ile,
 gia.
 est auctor
 se quoque
 ſū & Chri-
 pacificos.
 s compre-
 ent. Nam,
 VFERT,
 ICTIO-
 ſtā CON-
 m fructus
 ſant; qui
 gorius lo-
 ſolent vi-
 n ab alijs
 l inuidia
 aterdum
 γὰρ ἀπὸ
 ἀφ' ἑαυ-

ἡμεῖς αὐθρόποις μέγα γλῶσσαν ἐκπορεύει:
 secundum Euripidem in Andromacha. Ea
 rō omnia vna caritas, quum alia ratione è
 medio tolli nequeant, ita debilitat, & frangit:
 nulla iam perniciēs inde impēdeat amplius
 is, qui cœlesti amore ardent. Est namque ca-
 ritas, vt Apostolus scribit, magnanima in per-
 cendo: benigna & lenis in condonando: in
 tribus aliorum prosperis non inuida, non in-
 humana: neque sæua, aut crudelis in aduersis:
 constanti leuitate non fluctuat: contumaci
 perbia non intumescit. Hæc nimirum vir-
 tus est: quæ, vt Cassiodorus ait, patiens est in
 aduersis, temperata in prosperis: humilitate
 potens, afflictione hilaris, inimicis beneuola,
 bonis denique suis superans malos: cuius pro-
 prium est, teste Gregorio, nutrire cōcordiam,
 conuare composita, componere dissociata, o-
 mnia denique praua dirigere, omnesque vir-
 tutes cæteras perfectionis suæ munimine qua-
 solidare. Sola enim caritas est, secundum
 Augustinum, quæ vincit omnia: & sine qua
 nihil valent omnia: & quæ, vbicunque fuerit,
 trahit ad se omnia. Quò fit, vt qui pacem tur-
 bat, quia caritatem violat, vehementer sanè
 peccet: & non hominibus solùm, sed & Deo
 iudicium se reddat. Quod vitium eò grauius
 est:

H h h s

est: quò perniciosius: quippe, secundum Pœ-
tam: — *maxima regna*

Luxuries vitijs, odijq; superbia vertit.

Nam lis, & contentio paulatim crescens, au-
get dissidia: quæ quum latius vagantur: saepe
numero totas Respublicas euertunt. Quod
chorus testatur apud Euripidem in Phœnissis:

ἢ δ' εἰνὰ τίς ἐξ ἑσδς, ἀ τὰ δὲ

μῆσσι το πῆματ' αἶς βασιλεῶσι :

Est discordia atrox dea, regibus

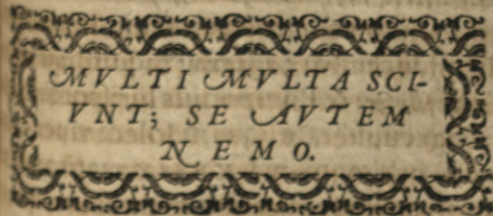
Quæ tot iam patriæ peperit mala.

Qua de re pulcherrima extat Siracidæ concio,
in qua ad mansuetudinem nos hortatur: quum
non omnes iniurias persequitur: sed multas
publicæ tranquillitati condonat. Sic enim
ait: Qui vindictæ cupidus est: vindex huius
ipse erit Deus: qui in peccata eius animad-
uertet. Remitte alteri iniuriam: ita fiet, ut
oranti tibi peccata condonentur. Homone
in hominem iram retineat, & à Domino re-
medium petat? homini sui simili misericor-
diam non tribuat, & peccata sua deprecetur?
ipse mortalis foueat iram, & Deum veniam
oret? Memento extrema; & depone inimici-
tias: né ve alteri exitium, & necem per iram
molire: sed in præceptis perfiste. Memento
præceptorum diuinorum, & alteri ne irascere:
memento

mento foederis, & alterius imprudentiæ
 molce. Abstine à iurgiis; sic peccata minu-
 nam iracundus homo pugnam accendit:
 probus homo turbat amicos: inter pacatas
 alumniam iniiciens. Prout est materia, ita
 accenditur flamma: pro cuiusque viribus est
 furor: & pro cuiusque diuitijs intumescit
 & pro rixæ vehementia gliscit ardor. Fe-
 nata lis incendit ignem: & festinata pugna
 fundit sanguinem. Scintillam si affles, exar-
 decit: sin conspuas, extinguitur: & tamen
 rumque ex ore tuo proficiscitur. Hæc ille.
 Salomon: Odium contentiones excitat;
 omnia peccata tegit: scilicet non qui-
 peccata propria coram Deo: sed aliena
 societate humana.

Symbolum XVII.

HENRICI QVARTI

MVLTÀ

MULTI MVLTASCIUNT: *sed ipse NEMO*
SE scit, quod scit, id ergo nescit omne.

<i>Cetera vni vult</i>	<i>Vincere discat.</i>
<i>Noscere, seipsum</i>	<i>Maxima laus est,</i>
<i>Noscere discat.</i>	<i>Vincere seipsum.</i>
<i>Cetera qui vult</i>	<i>Noscere seipsum,</i>
<i>Vincere, seipsum</i>	<i>Maxima virtus.</i>

Qui se vincit homo, facile hic quoque cetera vincit:
Et qui se nescit, cetera nescit homo.

Quoniam verum est, quod M. Tullius Cicerone, ex veteri quodam Poeta Græco dixit:
 ἡ δὲ γλυκύτερόν ἐστιν, ἢ πάντ' εἰδέναι:
Nil dulcius, quam scire prorsus omnia:
 cum quo congruit vetus illud verbum, ab eodem passim celebratum, πάντα εἰδέναι: ut & Menandri illud dictum:

σοφία μὲν ἐστὶ, καὶ μάθειν, ἢ μὴ νοεῖς:
Et discere id, quod nescias, sapientia est:
 Ex quo Solon consenescere se ait, multa quotidianè addiscendo: μάθω (inquit) αἰεὶ πάντα διδασκόμενος: & Pomponius Iurisconsultus de discendi cupiditate, quam solam viuendirationem optimam, in LXXIX, ætatis annum duxerit, memorem esse ait sententiæ, quam

Julia.

Manus dixisse fertur: καὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ
 ἔχῳ, περιμαθεῖν τι βελοῖμην: Et si alterum
 idem habeam in sepulcro: non piget meta-
 ten aliquid addiscere. Veruntamen quoni-
 am scientia, secundum Augustinum, si sola
 inflat: remota scilicet caritate, & pruden-
 tia: & plerunque ea cum superbia, aut arro-
 gentia, aut curiositate coniuncta est: qua fit,
 necessaria ignoremus, quia non necessaria
 discimus, auctore Seneca: rectius mihi di-
 citur videtur Hippo apud Athenæum:

πολλὰ μαθησοῦνός τις ἔδ' ἐν κενεώτερον ἄλλο:
 non haud quicquā, quā scire, & discere multa
 tam quo concordat Dionysij illa lex vetus:
 πᾶν ἄκουε, μηδ' ἐπ' ἅντα μάθαιρε:
 Nec discito quiduis, nec audito omnia.
 ut, vi Æschylus ait: ὁ χεῖσι μ' εἰδώς, ἔχ' ὁ πολλ'

ὁ σοφός:
 qui multa quidem, sed qui scit commoda vita,
 si, dici sapiens cur mereatur, habet.

Admodum & Plato in sua Republica ci-
 mon nisi vnā artē singulos discere voluit:
 propterea quod, vt Xenophon ait, fieri non
 potest: vt is, qui multa simul agit, eadem rectē
 omnia: quoniā, secundum Euripidem:

πολλὰ τεράσσων, πλεῖστ' ἀμαρτάνει βροτῶν:

Qui plurimum facit, peccat quoque plurimum.

Neque

Neque enim vera hæc est sapientia: sed inanitas
 potius sapientiæ persuasio: cui, teste Parme-
 nide, *ὅτι οὐκ ἐστὶν πῖστις ἀληθής*: id est, *Cui nec certa fi-
 des, nec inest persuasio vera*. Nam verū est, quod
 Plato dixit: *ποῖς πολλοῖς διημαρτηκέναί τ' ἔβλη-
 του, αἵ τε νῦν δόξῃ πεπιτυκότες*: multo seo, quod
 optimum est, frustrari: opinionioni suæ absque
 mente nimium credentes. *λυσιτελεῖ ἅπαντες οἱ
 πολλοῖς, μήτε εἰδέναι μηδὲν, μήτε οἶεσθαι εἰδέναι·
 εἰ γὰρ γε παρθυμήσουσιν μάλλον πράττειν τὰ ὑπὸ
 αὐτοῖς εἰδῶσιν, ἢ οἰηθῶσιν εἰδέναι: πράττοντες δὲ βλάπτου-
 σιν τὰ πλείω μάλλον, ἢ ὠφελεῖα*. Prodest igitur
 multis, neque nosse quicquam, neque pu-
 tare se nouisse: siquidem promptiores erunt
 ad ea perficienda, quæ vel cognōrunt, vel co-
 gnoscere opinantur: agentes autem, sibi no-
 cebunt sapius, quàm commodabūt: ut idem
 scribit Plato in Alcibiade secundo. Hinc &
 Seneca: Puto (inquit) multos potuisse ad sa-
 pientiam peruenire: nisi putassent, se perue-
 nisse. Et Gregorius in Moralibus: Ad veram
 sapientiam peruenire non possunt: qui fallax
 suæ sapientiæ fiducia desipiunt. Quippe, ut
 Simonidi placet, *δόξα βιάζεται ἀλήθειαν*: opi-
 nio vim affert veritati: quam arrogantia co-
 mitatur, & morum insolentia: qua nihil est
 odiosius, aut insipientius.

Atque

Atque hanc quidem ironiam M. Cicero & facceram, & elegantem putat: quod nimirum hoc minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceti sit: quum de sapientia disceptetur, hanc sibi ipsum detrahare: & omnium rerum inscium fingere, ac rudem. Nam, ut Æschylus ait in Prometheus:

κέρδιτον εὖ φρονεῖν τα μὴ δοκεῖν φρονεῖν:

Qui benè sapit, si non sapere vult, optimum.

Et Plautus:

Qui ipsius se contemnit, in eo est indoles industrie.
Quo fit, ut qui omnem sibi hoc modo derogat sapientiæ opinionem, & suose metitur modulo ac pede: melius nôrit semetipsum: in quo omnis sapientiæ laus posita est. Quod Alcibiadi apud Platonem omnium difficilimum esse videtur: quum ait: τὸ γινῶσκειν ἑαυτὸν παντὸς λεπτόν, καὶ ἐχὲν παντός: Seipsum nosse omnium difficilimum, & non est cuiusvis. Quemadmodum & Thales rogatus, τί ἐστὶ δύσκολον; εἶπε, τὸ ἑαυτὸν γινῶσκειν. τί εύκολον; ἄλλω ὑποτίθειαι: id est, Quid est difficile? respondit, Seipsum nosse. Quid facile? alium admonere. Et Chilon, quid difficilimum esset, à quodam interrogatus: τὸ γινῶσκειν (inquit) ἑαυτὸν. πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας εἰσὶν εἰδήματα πειθεῖναι. Seipsum cognoscere: nam ex cæco amore sui vnum-

quon-

quenq; multa sibi attribuere. Et **Demetrius**:
 Difficile est, hominem in voluptatibus se no-
 cere. Et **M. Cicero** 3. de Rhet. Minimè sibi
 quisque notus est: & difficilè de se quisque iu-
 dicare, & sentire potest. Sic fit nimirum, vt
 multi multa sciant, se autem nemo; vt est in
 Symbolo, cuius meminit **Hugo** libro primo
 de anima: Melior (inquit) res, si te ipsum co-
 gnoscas: quàm si te neglecto, cursus siderum,
 vires herbarum, complexiones hominum, na-
 turas animalium, omnium deniq; coelestium,
 & terrestrium scientiam haberes. **M V L T I**
 nim **M V L T A** **SCIUNT**; **SE IPSVM** **AV-**
TEM NEMO: quum tamen summa Philo-
 sophia sit cognitio sui. Et ibidem: Disce ex
 tuo spiritu cognoscere: quid debeas de alijs
 spiritibus aestimare: hæc schola, hæc porta, hic
 introitus, hic ascensus: hâc intrat ad intima:
 hâc eleuatur ad summa: hâc proficiscitur ho-
 mo ad cognitionem omnium coelestium, &
 terrestrium, & infernorum. Prudentis igitur
 est, secundum **Hieronymum**, nosse mensuram
 suam: & vt **Seneca** scribit, opus est ad sapien-
 tiam sui experimento: multoq; magis ad rem
 pertinet, qualis tibi videaris, quàm alijs: eo-
 dem **Seneca** auctore. Nam, vt **Diphili** illud
 habet:

αὐτὸς γινώσκει, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ἡ δὲ ὧν ἔστι:

Si noueris, quid homo sit, viues suauius.

Itaque, vt Varro ille Satyricus monet apud Nonium:

τὸ γινώθι σεαυτὸν πανταχοῦσι χηρίσιμον:

Cognosce te ipsum, hoc verbum ubique est utile.

Siquidem, vt Iuuenalis canit:

———— ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γινώθι σεαυτὸν:

Figendum, & memori tractandum pectore: sine

Coniugium queras: vel sacri in parte senatus

Esse velis. ———

Quod verbum Plato in Charmide præforibus templi Delphici ab Amphictyonibus, tanquā Apolline Deo dignum oraculum, aureis literis inscriptum fuisse docet. Et Philemon apud Stobæum ita scribit:

τὸ γινώθι σεαυτὸν, & μάττω, εὐ' ἰδ' ὅτι

τὸ ῥῆμα τὸ τοῦ δοξάν' ἐν δελφοῖς ἔχει:

Cognosce te ipsum, iure verbum hoc optimo

Celebritatem adeptum Delphis maximam.

Menander autem saluberrimum hoc verbum interpretatus:

τὸ γινώθι σεαυτὸν (inquit) ὅτι, αὐτὰ τὰ ἀνθρώπων

ἰδὲς τὰ σεαυτοῦ, καὶ τί σοι ποιητέον:

Quid nosse seipsum est? nosse sua negocia,

Et nosse recte, quid faciendum sit sibi.

Sed Plato in amatoribus: τὸ ἐν δελφοῖς (inquit)

ῥήματι

us.
onet apud

ue est utile.

it:
τόν:

pectore: sine
esentiam

oratoribus
us, tanquā

laureis lite-
mon apud

optimo
imam.

c verbum

ad, sua

cia,

is (inquit)

γάμμα

ἡμῶν κελεύειν σωφροσύνην ἀσχεῖν, καὶ δι-
μοσύνην. ἢ μὴ γὰρ κολάζειν ὁρθῶς ὅτις ἀμαθία, δι-
μοσύνη αὐτῆς ἐστίν: ἢ δὲ ἀφ' ἡρώσων καὶ ἑαυτὸν, καὶ
ἄλλους, σωφροσύνη. ταυτὸν ἄρα ὅτι διχνοσύνη τῇ
σωφροσύνῃ: καὶ τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, ὅτι σωφροεῖν:
Oraculum Delphicum præcipit iustitiam &
prudentiam colere: nam qua virtute rectè co-
hibere scimus, ea utique iustitia est: qua verò
nosmetipsos, & alios dignoscere, prudentia.
Sic eadem est iustitia, atque prudentia: & se
ipsum noscere, sapere est. Et in Charmide:
ἐστὶ ταυτὸν τὸ γινώθι σαυτὸν, καὶ τὸ σωφρόνῃ: Eadem
sunt hæc duo, cognoscere seipsum, & sapere;
vel, ut alijs placet, modestè viuere. Sic in Al-
cibiade primo idem Plato luculentè explicat
hoc dictum: vbi inter alia sic scribit: εἰσὶ καὶ ταύ-
τα πάλαι εἶναι κατεδιδόντες ἑαυτοῖς, καὶ μιᾷ τέχνῃ, ἑαυ-
τὸν, τὰ αὐτῶν, καὶ τὰ τῶν ἑαυτῶν: Sanè vnius at-
que eiusdem artis esse videtur, seipsum, & quæ
sua, & quæ suorum sunt, cognoscere. Et paulo
ἀντὶ: ψυχὴν ἄρα ἡμᾶς κελεύει γινώσκειν, ὅτι πάντα τ-
αυτῶν, γινώσκειν ἑαυτὸν. ὅστις ἄρα τῶν ὅσων μαθη-
ται, τὰ αὐτῶν, ἀλλ' ἔχει ἑαυτὸν ἐγγινώσκων. ὅστις δὲ καὶ
τὰ ἑαυτοῦ γινώσκει, ἔπειτα ἑαυτὸν, ἔπειτα τὰ ἑαυτοῦ,
ἐπὶ πόρρω τερῶν ἑαυτῶν γινώσκει. Qui se ipsum
nosce iubet, animum nosce iubet. Quicunque
igitur corpus cognoscit, sua quidem, non au-
tem

tem seipsum cognoscit. Qui verò curat fortunas: nec se, nec sua; sed quæ procul sunt à suis, curat. Eribidem: ἡ ψυχὴ εἰ μέλλει γινώσκειν αὐτὴν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλέπειον: καὶ μάστιγα εἰς τὸτον αὐτὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐξήγενεαι ἡ ψυχὴς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο, ᾧ τὸ τοῦ χάνει ὁμοιονδν. ἔδεν δὲ ἔργον, ὅ, πῦρ τῆς ψυχῆς θεότερον, ἢ τὸ τοῦ. καὶ τὸ εἰδέναι καὶ φρονεῖν ἐστίν. τὸ θεῖον ἄρα τὸ τοῦ εἰδέναι καὶ φρονεῖν ἐστίν. καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνῶναι, καὶ πᾶν εἰς τὸ βλέπον, καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνῶναι, καὶ πᾶν φρονεῖν, ἔστι καὶ αὐτὸν αὐτοῦ γνῶναι μάστιγα. τὸ δὲ γινώσκειν αὐτὸν, σωφροσύνη ἐστίν. Animus si vult seipsum cognoscere, in animum sanè ipsum intueatur: & in eum præsertim locum animi: in quo inest virtus animi, sapientia: & in aliud, cuius hoc est simile. Nihil autem in animo diuinius est, quàm hoc ipsum, in quo intelligentia, sapientiaque versatur. Id igitur, quod in animo est, numini simile est: in quod sanè quis intuens, & omne diuinum, Deum scilicet, & sapientiam cernens, ita & seipsum cognoscet. Seipsum verò cognoscere, prudentia est. Sic M. Tullius Cicero, Platonem secutus, præclarè explicat hoc oraculum diuinū multis in locis: & quæ vis eius sit, egregiè demonstrat. Locus est in 2. Tuscul. Quæst. Est illud vel maximum (inquit) animo ipso animum videre: & nimirum hanc vim habet præce-

præceptum Apollinis: quo monet, vt se quis-
que noscat. Non enim, credo, id præcipit, vt
membra nostra, aut staturam, figuramue no-
scamus: neque nos corpora sumus: neq; ego
hæc dicens, corpori tuo dico. Quum igitur,
NOSCE TE, dicit: hoc dicit: Nosce ani-
mum tuum. Nam corpus quidem quasi vas
est, aut aliquod animi receptaculum: ab ani-
motuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc
igitur nosse, nisi diuinum esset: non esset hoc
maioris cuiusdam animi præceptum: sic vt
tributum Deo sit, hoc est, seipsum posse co-
gnoscere. Et libro primo de legibus: Qui se-
ipsum nôrit: primùm se aliquid habere sentiet
animum: tantoque munere deorum semper
signum aliquid & faciet, & sentiet: & quum
ipse perspexerit, totumque tentarit: intelli-
get, quemadmodum à natura subornatus in
vitam venerit: quantaq; instrumenta habeat,
ad obtinendam, adipiscendamque sapienti-
am: quemadmodum principio rerum omni-
um, quasi adumbratas intelligentias animo,
ex mente conceperit: quibus illustratus, sapi-
entia duce, bonum virum, & ob eam ipsam
causam cernat se beatum fore. Nam quum
animus, cognitis, perceptisque virtutibus, à
corporis obsequio, indulgentiaque discesserit;

voluptatemq; sicut labem aliquam dedecoris
 oppresserit; omnemque mortis, dolorisque
 timorem effugerit; societatemque carnis eie-
 cerit; tum omnib. se naturâ coniunctum du-
 xerit; cultumque deorum, & puram religio-
 nem susceperit: & exacerit illam vt oculo-
 rum, sic ingenij aciem, ad bona eligenda, &
 reiicienda contraria: quæ virtus ex providen-
 do est appellata prudentia: quid eo dici, aut
 cogitari poterit beatus? Idemque quum coe-
 lum, terras, maria, rerumque omnium natu-
 ram perspexerit: eaque vnde generata; quo
 recurrant; quando, & quomodo obitura;
 quid in his mortale, & caducum; quid diui-
 num, æternumque sit, viderit; ipsumque ea
 moderantem, & regentem penè prehenderit,
 seque non vnus circumdatum mœnib. popu-
 larem alicuius definiti loci, sed eiuem totius
 mundi, quasi vrbis vnus agnouerit: in hac ille
 magnificentia rerum, atque in hoc conspectu,
 & cognitione naturæ quum se noscet (quod
 Apollo præcepit Pythius) quàm contemnet;
 quàm despiciet, quàm pro nihilo putabit, Di-
 immortales, ea quæ vulgò dicuntur amplissi-
 ma. Atq; hæc omnia quasi sepimento aliquo
 vallabit, differendi ratione, veri & falsi iudi-
 candi scientia, & arte quadam intelligendi,
 quid,

quid, quamq; rem sequatur, & quid sit cuique contrarium. Et hæc hæctenus Cicero. Præclare igitur Plato: Philosophia est (inquit) seipsum, & alios rectè cognoscere. Et Democritus interrogatus, quando cœpisset philosophari: Quando (inquit) cœpi me ipsum noscere. Nam, vt Dion Chrysostomus scribit, nemo insipiens seipsum nouit: neq; hoc sanè ab Apolline fuisset præceptum: nisi cuique difficilimū visum esset. Sic & Clemens Alexandrinus in Pædagogo omnium disciplinarum maximam, & pulcerrimā esse ait, seipsum nosse: quòd nimirum is, qui seipsum nōrit, Deum cognoscat: vt primus sapientiæ gradus sit SEIPSVN NOSSE: vltimus NOSSE DEVM. Et Agapetus ad Iustinianū scribens: τῶν (inquit) μαθημάτων, καὶ πρῶτον οἱ ἀνθρώποι, τὸ γινῶσθαι ἑαυτὸν, διδασκόμεθα. ὁ γὰρ ἑαυτὸν γινώσκει, γινώσκει θεόν: θεὸν δὲ ὁ γινώσκει, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁ ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἀξιωματιζόμενος θεοῦ. ἀξιωματιζόμενος δὲ θεῷ, ὁ μὴ ἐν ἀνάξιον ἀράτων θεῷ: ἀλλὰ φρονῶν μὲν πρὸς αὐτὸν: λαλῶν δὲ, ἀφρονεῖ: ποιῶν δὲ ἀλάτῃ. Diuinum hoc, & primum præceptum discimus, vt noscat quisq; seipsum. Nam qui seipsum nouit, Deum noscet. Qui Deum nouit, Deo fiet similis. Sed Deo fit similis, qui Deo dignus fuerit. Fit autem dignus Deo, qui

nihil committit indignum Deo: sed & cogitat
res diuinas: & quæ cogitat, loquitur: & quæ
loquitur, facit. Et Hugo lib. 3. de anima: Fru-
stra cordis oculum erigit ad videndū Deum:
qui nondum idoneus est ad videndū seipsum.
Præcipuum enim, & principale speculum est
ad videndum Deum, animus seipsum cernēs.
Si non potes cognoscere te; ne putes te co-
gnoscere posse ea, quæ sunt supra te: nam de
cognitione tui poteris rectè subleuari ad co-
gnitionem Dei. Et Chrysostomus: Sapientis
hominis est, primū: seipsum cognoscere,
aut contemplari: quid ipse sit, quid intra se,
quid infra, quid supra, quid contra, quid ante,
quid post se sit. Nimirum hæc consideratio
fructum habet quadruplicem: vtilitatem sui:
caritatem proximi: contemptum mundi: a-
morem Dei. Et Bernardus: Nemo absque sui
cognitione saluatur: de qua mater salutis ori-
tur humilitas, & timor Domini: qui vti-
um sapientiæ, ita & salutis est. Sed & Xeno-
phōteus ille Socrates in dictis & factis suis pul-
crè hanc sententiam enarrans: *φανερὸν (inquit)*
τὸ ὅτι: ὅτι ἀλλ' οὐ μὲν εἰδέναι ἑαυτὸς πλείους ἀν-
θρώπων πάσχουσιν ἄνθρωποι: ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐφύλατταί ἑαυτὸν,
πλείους καὶ καὶ. οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς, ἅ ἐστιν
διὰ ἑαυτοῖς ἴσασι, καὶ ἀλλ' ἡρώσονται, ὅτε δύνανται,
καὶ ἄ

et cognita
 ar: & quæ
 ima: Fru-
 ti Deum:
 i seipsum
 culum est
 m carnẽs
 tes te co-
 e: nam de
 ri ad co-
 Sapientis
 gnoscere,
 i intra se,
 uid ante,
 sideratio
 tem fui:
 andi: a-
 que sui
 utis ori-
 i vt initi-
 & Xeno-
 suis pul-
 (inquit
 i quæ
 i eu tñ
 i & tñ
 i dñs) ai,
 xñ dñ

facile sciunt: & quæ facere, aut non facere possint, intelligunt: ac proinde quum agunt ea, quæ sciunt; comparant sibi ea, quibus opus habent: atq; ita benè beateq; viuunt: quemadmodum & ab his, quæ ignorant, spontè abstinent: nec in aliquo peccant, nec malè quicquam agunt: quin imò quum alios quoque iudicare possint, cum ipsorum commodo & sibi consulunt, & mala præcauent. Contra autem, qui se ipsos ignorant, & quantum possint, nesciunt: ineptè se habent & aduersus ceteros homines, & aduersus res omnes humanas: quippe nec quibus indigeant, sciunt; nec quid agant; nec quibus vtantur: sed his omnibus frustrati, bonis priuantur, atque in mala incidunt. Sed & illi, qui sciunt, quid agant, quum res, quas velint, obtineant, honore afficiuntur: quò fit, vt & hi, qui ei similes sunt, libenter eis vtantur: & illi, qui rebus propolitis frustrantur, eos consulere, ac sibi præferre, & in his omnem spem suam ponere, ac in primis eos ob id diligere cupiant. Qui verò ignorant, quid agant: frustrati labore suo, non solum incurrunt damnum: sed etiam ignominia aliorum, & derisui se exponunt: negligetque ab omnibus, & contempti ita viuunt. Hæc Xenophon. Sic Macrobius in Somnio Scipio.

Scipionis cuidam oraculum Delphicum con-
sultanti (quem Croesum fuisse Xenophon me-
morat) quoniam itinere posset ad felicitatem
peruenire: responsum ad hunc modum fuisse
ait: Si te ipsum cognoueris. Oraculi versus
Graecus hic fuit:

σπουδὴν γινώσκων, εὐδ' αἰμῶν κροῖσε περὰ σῆς:

Cognoscens te ipsum, fueris sic Croese beatus.

Quamquam contrarium Narcisso responsum
fuisse ab eodem oraculo refert Ovidius: de
quo ——— consultus, an esset

Tempora matura visurus longa senectæ

Faridicus vates: Si te non noverit, inquit.

Quemadmodum & apud Menandrum Co-
micum sententiam hanc corrigit: quum ait:

καὶ πολλ' αὖ' ἔστιν, ὃ καλῶς εἰρημῶν,

τὸ γινῶθι σπουδὴν: χρησιμώτερον γὰρ ἴω,

τὸ γινῶθι τοὺς ἄλλους: ———

Multis modis dictum videtur perperam,

Cognosce te ipsum: magis enim in rem fuerat hoc,

Cognosce ceteros. ———

Nam, vt Seneca vult, etiam obliuisci inter-
dum, quid sis, expedit: & optimum, rectissi-
mumque est interdum aliquem sese ignorare,
id est, vires suas: vt in metu potius vitam de-
temperatam, quam in superbia insolentē,
aut immoderatā. Quod si Croesus, aut Cyrus
recte

rectè hoc modo intellexissent: & seipso no-
uissent: neque tanti fecissent vires suas, quanti
feri merebantur: neque hunc Persæ, neque il-
lum Massagetæ perdidissent. Sed vtrumque
hoc sanè eodem recidit: quoniam qui se rectè
nouit: ita se nouit, vt non planè se nòrit: nam
& virtutem, & infirmitatem suam æqualiter
nouit: & secum habitat: & intra cutem se co-
git suam: & suo se pede metitur: & *dum suame-
titur pondera, ferre potest*, secundum Poëtam.
Qui enim vult intelligere, qualis est; talem de-
bet aspicere, qualis non est: siquidem cogni-
tio infelicitatis, est summus accessus est feli-
citatem, teste Gregorio. Sic Seneca: Initium
est salutis, cognitio peccati. Et Cassiodorus:
Magnus aditus ad Deum est, cognitio suæ in-
firmitatis. Et Augustinus: Laudabilior est a-
nimus: cui nota est infirmitas propria: quàm
qui, ea non perspecta, mœnia mundi, vias si-
derum, fundamenta terrarum, fastigia celo-
rum scrutatur. Ex quo rectè Philemon:

αὐθροῦν & ἄν, τῶν ἰδι, καὶ μνήμῃ αἰ:

Quum sis homo, memineris hoc, & noueris.

Et Antiphanes: ἦν τὸν ἦν τὰ θανάτων, mortalem
mortalia cogitare: & Pindarus ἦν τὰ θανάτων
θανάτων, mortalia mortales dicere affirmat.
Cuius rei memor olim Philippus Macedo
quoti-

quotidie
ari ad m
quid per
forest A
Tullius a
putare, il
mendand
bona nos

H E M

Colz.
quiti
ammum
MORTE
RE

Qui sapit,
Istud coi

quotidie sub auroram à puero quodam fami-
 lari admoneri voluit: se hominem esse: ne
 quid per factum aut insolentiam ageret: vt au-
 thor est Ælianus. Benè igitur, & sapienter M.
 Tullius ad Q. fratrem libro tertio: Noli (inquit)
 putare, illud γνῶθι σεαυτὸν ad arrogantiam mi-
 nuendam solùm esse dictum: verùm etiam vt
 bona nostra norimus.

Symbolum XIIIX.

HENRICI QVINTI.

[Golz. Miser, qui mortem appetit: miserior,
 qui timer.]

commum nec metuas diem, nec optes:

MORTEM OPTARE, MALVM: TIME-
 RE PEIVS.

*Qui sapit, ille mori nec vult, nec viuere: soli
 istud committit munus vtrumque Deo.*

Ea con.

EA constantia seruanda est in vita: vt mors neque timeatur, neque experatur. Miser enim est, qui mortē expetit: miserior autem, qui timet. Quod Symbolo hoc docemur Henrici V. Caesaris: MORTEM OPTARE MALVM, TIMERE PEIVS. Quod Perandro, qui vnus fuit è septem Sapientib. Graeciae, ascribit Ausonius. Sic Martialis: *Summum nec metuas diem, nec optes*. Vtrumque enim hoc est leuis animi, atq; abiecti: & optare mortem, & metuere. Ac mors quidem idcirco optanda non est: quia per se mala est, & naturae contraria: quae quidem sui conseruatricis est: & vt salua sit, & vt in genere conseruetur suo: quam accusare videtur is, qui mortem appetit: siquidem vt Mimus habet:

Crimen relinquit vitae, qui mortem appetit.

Nam quoniam mortem omnib. natura proposuit: quae & ipsa vitam omnib. dedit: nefas est id, quod natura ligauit, sine ea dissolvere. *ὁ γὰρ ἔδωκεν ἡ φύσις, τὸ τοῦ φύσις λυῖν: καὶ ἔδωκεν ἡ ψυχὴ, τὸ τοῦ αὐτῆς λυῖν. ἔδωκε δὲ φύσις μὲν τὸ σώμα ἐν ψυχῇ: ψυχὴ δὲ αὐτὸ ἐν σώματι: φύσις μὲν ἅρ' αὐτὸ σώμα ἐκ ψυχῆς: ψυχὴ δὲ αὐτὸ λυῖν ἀπὸ σώματος.*

Quod natura colligauit, id dissoluit natura: & quod ligauit anima, id ipsa rursus soluit. Ligauit autē natura corpus in anima: anima

seipsum

a: ut mors
ur. Miser
ior autem,
e docemur
OPTARE
Quod Peri-
nitiis. Gra-
alis: Sum-
umque e-
i: & opta-
quidem id-
mala est, &
conserua-
conserue-
qui mor-
abatur:
appetit.
tura pro-
dit: nefas
iffolnere.
obis datus,
est: ne munus
assignatum à
Deo defugisse
vi-
eamur: ut piè
omnino, & gra-
uiter scribit M.
Tull. Cicero in
Somnio Scipio-
nis. Sed nec
mors villo modo
cuiquam timenda
est, aut cōtem-
nenda: quoniam
nihil est in ea
mali. Quippe,
secundum Tullium,
moriendum est
omnibus:
& finis

seipsam in corpore. Natura igitur corpus ab
anima soluit: anima verò seipsam soluit à cor-
pore: ut est apud Porphyriū. Sic Phocylides:
ἡ γὰρ ἀλὼν, ἀρμονίῳ αἰαλὺν ἐμδρ αἰθρᾶ ποιο:

Harmoniam non est hominis dissolvere pulcrum.

Itaque, secundum Mimū:

Mori necesse est, sed non quoties volueris:

ut mortem scilicet semper ita appetere libeat,
quasi liceat reuiuiscere. Neque enim hoc est
mortem negligere potius, quàm timere. Quo-
iam, ut Naso scribit, *timidi est optare necem:*
& ut Seneca ait in Oedipo, *contemnit mori*
qui non concupiscit. Sic Martialis:

Rebus in aduersis facile est contemnere vitam:

Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

Nam hoc demum est parere Deo, & naturæ:

quæ vera est animi fortitudo, & virtus. Pius

autem omnibus est animus in custodia cor-

poris retinendus: nec iniussu eius, à quo ille est

nobis datus, ex hominum vita migrandum

est: ne munus assignatum à Deo defugisse vi-

eamur: ut piè omnino, & grauiter scribit M.

Tull. Cicero in Somnio Scipionis. Sed nec

mors villo modo cuiquam timenda est, aut

cōtemnenda: sed potius negligenda, aut cōtem-

nenda: quoniam nihil est in ea mali. Quippe,

secundum Tullium, moriendum est omnibus:

& finis

& finis miseræ est in morte: quæ, secundum Euripidem, *κακῶν μέγιστον φάρμακον*, maximum malorum remedium, & secundum Flaccum, *ultima linea rerum est*: ut nihil sit melius morte in malis rebus miseris, teste Plauto. Sic, auctore Publio: *Bona mors est, quæ extinguit vitæ mala*: eoq; minùs ea aut fugienda, aut reformidanda.

τὸ γὰρ φοβέσθαι τὸν θάνατον λήθ' πολὺς:

Metuere mortem magna est herculè ineptia, ut Aristophanes dixit. Et Sophocles:

ὅστις βροτὶ τ' ἄνθρωπον ὀρῶδ' ἰλίου, μωρὸς πέφυκε

Mortem timet quicumque nimis, is stultus est.

Nam, ut Socrates apud Platonem ait, τὸ τ' ἄνθρωπον δεδιέναι, ἔδ' εἰ ἄλλο ὅστιν, ἢ δοκεῖν σοφόν εἶναι, μὴ οὐκ: Mortem timere, nihil est aliud, quàm sapientem eum videri, qui non sit sapiens. Sic Sophocles in Aiace:

αἰσχρὸν μὲν αἰδοῖσθαι μακρὸν γ' ἐν βίῃ:

κακοῖσιν ὅστις μὴδ' εἰ ἐξαλλάσσεται.

πὶ γὰρ παρ' ἡμῶν ἡμέτεροι πέφυ' ἔχ'

τοῦτο θῆσαι, καὶ ἀνθεῖσθαι τὸ γὰρ κατθανεῖν,

Quàm turpè longum postulat se vivere,

Cui nulla detur à malis interquies.

Nam quid habet in se volupe de die dies

Hinc sum mouens vitam, inde mortē promouens?

Et Lucanus: *Mors ultima pœna est,*

Nec metuenda viris. —

Et Ca-

secundum
maximum
Flaccum,
us morte in
ic, auctore
e vita mala:
ormidada.
r πολὺς:
le ineptia,
cles:
coros πέφυκε
stultus est.
ait, τὸ τ' ἴα-
φόν εἶναι, μὴ
i, quàm sa-
piens. Sic

/g:

-θανῶν,

re,

ies

promouens?

,

Et Ca-

SYMBOLA.

145

Et Cato Romanus:

Ne timeas mortem, quæ vita est ultima finis:

Qui mortem metuit, quod vinit, perdit id ipsum.

Et rectè hoc quidē. nam, vt vetus Poëta dixit:

Mors misera non est, si aditus ad mortem miser.

Neq; tantum mali habet mors ipsa hominis,

quàm metus mortis: qui vitam hominis facit

miserrimam: teste Musonio: quum ait: τὸ

ἐκλίστατον ποιουῦ τ' βίον τοῖς ἀνθρώποις, αὐτὸ τὸ τὸ

ἔστι ὃ ἡ γὰρ αὐτὸ φόβος. Quod Epictetus etiam

confirmat: τὰ ἐλάττω (inquit) τοῖς ἀνθρώποις, ἔ

τὰ ἀλάττω: ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τῶν ἀλάττων δόγματα:

ἡ γὰρ αὐτὸ ἔστι δεινόν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτης αὐτὸ ἐφά-

νεν: ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ ἀπὸ γὰρ αὐτὸ, ὅτι δεινόν:

Perturbantur homines non rebus ipsis, sed re-

um opinionibus: veluti mors non est malū:

alioqui & Socrati ita visum esset: sed opinio

de morte, quæ malū eam facit. Et Xenophon:

ὅς τι ἔγω πέφυκε, δουλεύω ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώ-

πων, ὥς ὁ δεινὸς φόβος: Nihil vsque adeò homi-

um animos subigere solet, vt vehemens me-

us: Siquidem, vt Ouidius canit:

— timor ipse malorum

Sæpe supernacuos cogit habere metus:

ideoque, secundum Ennium, paup̄ sapientiam

omni omnem ex animo expectorat. Nam qui

quod vitari non potest, metuit: is profectò

Kkk

animo

animo quieto viuere nullo modo potest: sed qui, non modò, quia necesse est mori, verum etiam quia nihil habet mors mali, quod sit horrendum, mortem non timer: is sibi præsidium ad beatam vitam comparauit: auctore Tullio. Quid igitur timeat homo: si aut non miser post mortem, aut beatus etiam futurus sit? præsertim quum mors sit definita omnibus: neque quisquam sit, quamuis sit adolefcens; cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum. Mors enim, vt Cicero ait, quasi saxum Tantalò semper impendet: *omnesq; vitam differentes mors incerta præuenit*: adeoque secundum Publium:

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci, & mori.
ἡ δὲ ἀνεφελετοῦς, teste Euripide: quæ metit, vt Horatius ait:

Grandia cum paruis, non exorabilis auro.
 Stultum autem est, timere, quod vitare non possis: vt Seneca ait: multoque consultius est, si, vt Mimus vult:

Feras, non culpes, quod mutari non queat.
 Quòd si, vt Poëta canit, nihil aliud est somnus, nisi mortis imago: stultū est profectò hoc ipsum quoq; somno velle delectari, & mortem horrere, auctore Seneca. Sic nullum maius est mortis solatium, vt Philosophis placet, quam ipsa

potest: sed
 ori, verum
 li, quod sit
 sibi præsi-
 nit: auctore
 : si aut non
 am futurus
 inita omni-
 is sit adole-
 sperum esse
 o ait, quasi
 : omnesq; vi-
 t: adeoque
 mori.
 ipide: que
 avro.
 vitare non
 consultus
 queat.
 est somnus,
 hoc ipsum
 rtem hor-
 maius est
 cet, quam
 ipsa
 ipsa mortalitas: neque vllum remedium me-
 us in morte præsentius, quàm mortis ipsius
 meditatio. Vndè præclarè à Platone dictum
 est, τὴν φιλοσοφίαν θανάτου μελέτην εἶναι: καὶ τοὺς
 φιλοσοφούντας ἀποθνήσκειν μελετᾶν: Philo-
 sophiam mortis esse cōmentationem: eosq; ,
 qui rectè philosophari cupiunt, mortem me-
 ditari. Sic mors ipsa, quum ingruit, vincitur:
 prius, quàm ingruat, semper cogitur: te-
 ste Gregorio. Sic & Seneca in Epistolis: In-
 certū est, quo loco mors te expectet: tu illam
 omni in loco expecta. Et alibi: Effice mortē
 tibi cogitatione familiarem: vt si ita fors tulerit,
 possis morti obuiam exire. Et ibidem: Si
 volumus esse felices: si nec deorum, nec ho-
 minum, nec rerum timore vexari: si despiciere
 fortunam, superuacua promittentem, & leuia
 minantem: si denique tranquillè agere, & ipsis
 cōiis felicitate controuersiam agere: anima in-
 expedito est habenda. Item: Tam stultus est,
 qui mortem timet, quàm qui senectutē. Nam
 quemadmodum senectus adolescentiam se-
 quitur: ita mors senectutē. Si timenda mors
 est, semper timenda est. Quod enim tempus
 morti exemplum est? Tutamen mortem, vt
 nunquam timeas, semper cogita. Sic igitur
 sapientis hominis est, & moderati: mortē nec
 Kkk 2 opta-

optare, nec metuere: sed eam, quum aduen-
 rit; fortiter ferre, aut planè potiùs negligere:
 & hoc vnum perpetuò & agere, & cogitare:
 vt rectè viuendo bene mori, & bene morien-
 do beatè viuere possit. Quemadmodum &
 Seneca monet ante senectutem curare, vt be-
 nè homo viuatur: in senectute autem, vt bene
 moriatur. Siquidem, Augustino teste, non
 potest malè mori, qui benè vixerit: & mors
 plerunque consentanea est vitæ benè honeste-
 quæ actæ: vt nō sit mala mors putanda: quam
 bona vita præcessit. Malorum enim mors,
 sola mala; coque deterior est, quò maiore co-
 rum est improbitas: bonorum autem semper
 bona, & optimorum mors optima est. Quò
 maior opera danda est omnibus: vt sic mor-
 tem aliquando obeant: ne & vixisse nolint, &
 diutiùs viuere non licere indignantur. Quod
 qui faciunt, mortem nec optant, nec reformi-
 dant. De quo præclare ita præcipit Seneca in
 Epistolis: Si (inquit) fines bonorum, ac ma-
 lorum cognouerimus: ita demum nec vita
 tædio erit, nec mors timori. Et alibi: Tanta
 est hominum imprudentia, ac imò potiùs de-
 mentia: vt quidam timore mortis cogantur
 ad mortē. Sed confirmandus est eorum ani-
 mus vel ad mortis, vel ad vitæ patientiam: ne
 & ni-

nimis ament vitam, & ne nimis oderint:
 nam quā ratio suadet finire: sed non temere,
 nec cum procursu capiendus est impetus. Vir
 fortis, ac sapiens non fugere debet à vita, sed
 vivere: vt ante omnia vitetur ille affectus, qui
 multos occupauit, libido scilicet moriendi.
 Quo in loco idem Seneca Epicuri quoq; sen-
 tentiam recitat: qui obiurgarit eos non mi-
 nus, qui mortem concupiscunt, quā eos, qui
 mori timeant. Ridiculū est (inquit) currere ad mor-
 tem, tadio vitæ: quum genere vitæ, vt curren-
 dum sit ad mortem, effeceris. Quid enim tam
 ridiculum, quā appetere mortem; quum
 vitam tibi inquietam feceris, metu mortis.
 M. Cicero in Catone Maiore: Hoc medi-
 cum ab adolescentia debet esse: mortem vt
 negligamus: sine qua meditatione tranquillo
 animo nemo esse potest. Et Tusc. Quæst. lib.
 primo: Vetat dominans ille in nobis Deus, in-
 flatu hinc nos suo demigrare. Quum verò
 causam iustam Deus ipse dederit: ne ille me-
 tus fidius vir sapiens lætus ex his tenebris in
 eam illam excesserit: nec tamen illa vincula
 exciderit. (Leges enim vetant) sed tan-
 tam à magistratu, aut ab aliqua potestate le-
 uatima, sic à Deo euocatus, atque emissus ex-
 it. Et paulò post: Si quid tale acciderit, vt à
 Kkk 3 Deo

Deo denunciatum videatur: quò exeamus è vita læti: & agentes gratias nos pareamus: emitti que nos è custodia, & leuari vinculis arbitremur: vt aut in æternam, & planè nostram domum remigremus: aut omni sensu, molestia que careamus. Sin autem nihil denunciabitur: tamen simuseo animo: vt horribilem illum diem alijs, nobis faustum putemus: nihil que in malis ducamus: quod sit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum. Hactenus Cicero. Et Hieronymus: Non est nostrum, mortem arripere: sed ab alijs allatam libenter accipere. Magna autem felicitas est, auctore Seneca, in felicitate mori: quoniam, vt Tullius ait, nihil est miserabilius, quàm ex fortunato miserum fieri: neque tam cumulus bonorum iucundus est, quàm molesta decessio. Sed & peruiulgatum est illud: Tum esse mori optimum, quum sit viuere iucundissimum. Quod & Publilia placet:

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Nam, vt idem Publius monet:

Mori est felix, antequam mortem innocens
&, vt Seneca, optimum est, antequàm mortem optes, mori. Sed hæc quidem hoc modo philosophati sumus hactenus. Cæterum fides, & religio

o exeamus
 reamus: e-
 vinculis ar-
 nē nostram
 ensu, mole-
 l denuncia-
 horribilem
 temus: ni-
 sit vel à dijs
 re omnium
 Et Hierony-
 rripere: sed
 Magna au-
 in felicitate
 nil est mise-
 rum fieri:
 cupendus est,
 vulgatum
 , quum sit
 Publio ita
 optima est.
 et:
 in innocen-
 a mortem
 modophi-
 m fides, &
 religio

religio Christiana minimè vetat, & vitam à
 Deo, & mortem exoptare: illam quidem re-
 gionis, ac gloriæ diuinæ propagandæ studio:
 hanc verò fuga malorum, quibus scatet vita
 humana: tum verò maximè Christi ipsius, &
 sanctorum consuetudine perfruendi gratia:
 templo Pauli Apostoli: qui cupit dissolui, &
 esse cum Christo. Qui enim desiderat dissol-
 ui, & esse cum Christo: non patienter mori-
 tur: sed patienter viuit, & delectabiliter mori-
 tur: teste Augustino. Mortem autem cō mi-
 nus timendam esse persuadet: quo magis con-
 fidit misericordiæ diuinæ: & quò certius ha-
 bet, atq; exploratius: mortem piorum vitam
 potius esse, quàm mortem: eamque beatam,
 & immortalem: Quippe quæ verè est, vt Ber-
 nardus loquitur, finis laborū, & victoriæ con-
 summatio, & vitæ ianua, & perfectæ securita-
 tis aditus. Mors autem peccatorum pessima
 est: quorum & natiuitas mala, & vita peior est.
 Quam in sententiam quoque scribit Lactan-
 tius: Sicut vita bonum est, si cum virtute vi-
 tatur: malum autem, si cum scelere: sic &
 mors ex præteritis vitæ actib. ponderanda est.
 Ita sit, vt si vita in Dei religione transacta sit,
 mors malum nō sit: quia translatio est ad im-
 mortalitatem: sin verò aliter; malum sit, ne-
 cesse

cessit: quoniā ad aeterna supplicia transmittit. Et Chrysostomus: Qui nimium timet mortem: non sperat viuere post mortem, Sic igitur (vt epigrammate, ex insomnijs nostris petito, Symbolum hoc concludam)

Mors optanda bonis, malis timenda est:

Illis vitam aliam, his dat inde mortem:

Illis letitiam, his parat dolorem:

Aeternoq; beat bonos Olympo:

Aeterno cruciat malos vt Orco.

Symbolum XIX.

LOTHARI II.

Dimidium facti loquitur, non omne, vir vnus
Factū: sed PARTEM praestat VTRAMQVE
 LOQVI.

Vetus verbum est: Vnus vir, nullus vir: *as*
anp, & d'els anp. Sic VNIVS ORATIO,
 NVLLA, AVT SALTEM DIMIDIA EST
 ORA-

transmit-
tum time
rem. Sic
niji nostri
)

est:
n:

ORATIO: ITAQUE AUDIATUR PARS
ALTERA. Quod Lotharij Cæsaris, omni iu-
ditiæ, & prudentiæ laude clarissimi, dictum,
ut veluti Symbolum fuisse perhibetur: sum-
ptum ex veteri lege Attica: quæ præcipit, ὁμοί-
ως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι: id est, æqualiter vtramque
partem audire. Quod & Phocylides, vel, ut
alii volunt, Hesiodus monet hoc versu:

μηδὲ δίκην δικάσας, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκέσας:
Iudicium non ante feras, quam audiueris ambos.

Quæ versum Plato citat in Demodoco: & to-
tidē ferē verbis refert Aristophanes in Vespis:

πρὶν αἰ ἀμφοῖν μῦθον ἀκέσας, ὅτε αἰ δικάσας:

Vtramque partem mi audias, ne iudices.

Sic & Solon:

κρῶν ἀκουε καὶ δικάως, καὶ δίκως:

In iusta, quum imperas, & iusta audi simul.

Et Sophocles:

ἴσ' ἀντάκουσον, καὶ τὰ κρῖν αὐτὸς μαθών:

Audi vicissim, & cognitam rem iudica.

nam,
M Q E

SVIR: 68
ATIO,
A EST
ORA-

Nam, ut Plato scribit, πῶς αἰ τις ἢ δίκην καλῶς
δικάσας, ἢ ἀνθρώποις καὶ τέστοπον κρίναι δύναται, μὴ
ἀμφοτέρων τ' ἀντιδίκων ἀκούσας; τοὺς γὰρ λόγους
καὶ βαλλομένους, ὥς περ τιμὴ πορφύρεαν, καὶ τὸ χρυ-
σίου ἀμεινον κρίνεσθαι, ἢ τίν' ὁ εἰκεν ἢ χέρον ἀμφοτέ-
ροις δίδωσθαι τοῖς ἀντιδίκαις, ἢ ὁμνεῖν τοὺς δικαστὰς
ἀκροᾶσθαι ὁμοίως ἀμφοτέρων: εἰ μὴ ὑπελάμβανεν

Kkk s ὁνομα-

ὀνομασθέντες τὰς δίχας διαχρότερον αὐτῶν βέλποιν κρί-
νεσθαι ὑπὸ τῶν δικαστῶν: Quo pacto quispiam
aut ius rectè dicere, aut homines decenter iu-
dicare posset; qui non utrunque litigatorem
audierit? Sermones enim, ut purpura, & au-
rum, meliùs dijudicantur, si inuicem confe-
ras. Nam quam ob causam aliam vel dicendi
tempus utrique conceditur aduersario? aut
cur iudex utrumq; se similiter auditurum iu-
rat: nisi existimaret legislator, causas hoc mo-
do iustius, & meliùs à iudice disceptari posse?
Vnde & Demophoon apud Euripidem in He-
raclidis:

πὺς αὖ (inquit) δίκην κρίνοισιν, ἢ γνώμῃ λόγῳ,
ὅρῳ αὖ παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθη σαφῆς;
*Quis iudicet causam, aut cognoscat ante quàm
Partem audiat index utranque sedulus?*

Etenim, ut Lysias dixit, εἰ μὲν οἷον τ' ὡς ἐκ τῶν
τέρων λόγων τὰ δίχμα γνώσκῃν: ἔσθ' αὖ ἐδ' τοῖς
φύροντας διπολογεῖσθαι, ἀλλ' ἀκριπὲς ἀποδείκναι.
ἐπεὶ δὲ τὰ ψευδῆ λέγειν δυνατόν ἐστι τοῖς κατηγοροῦσι.
δίχμον ἀμφοτέρων τῶν ἀντιδίκων ἀκρίβειαν, τίμι-
χον ταῖς πλὴν τοῦ δικῆς ψήφον φέρειν. Si quidem
fieri posset, ut, quod iustum est, ex priori ora-
tione cognosceretur: nihil opus esset reos cau-
sam suam dicere: sed causa indicta mori, ve-
rùm quia fieri potest, ut accusatores mēdacia
dicant;

quidam
center iu-
gatores
ira, & au-
m confe-
el dicendi
rio? aut
urum iu-
hoc mo-
ari posse!
m in He-

dicant: sanè conuenit, vt audita vtraque parte,
ita demum iustitiæ feramus suffragium. Nam
ad propriè decretū dicitur: quod causa vtrin-
que cognita pronuntiatur à iudice: nec enim
decretum dici potest, nisi vtraque parte vtrò
citroque audita. Hinc Tertullianus in Apo-
logetico: Respondendi (inquit) altercandique
potestas pater; quando nec liceat auditos, &
indefensos omninò damnari. Itaque, secun-
dum Menandrum:

ἰσχυρὰ γινώσκων, πρὶν ἀκοῦσαι παρῶς:

αὐτὸς πομπρὸς ἔστ', πτερόσας χειρῶς:

Quos versus ita conuertit Seneca in Medea:

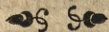
Qui statuit aliquid, parte inaudita altera:

Aequum licet statuerit, haud æquus fuit:

Ex quo Demonax ille apud Lucianum inter-
rogatus, quomodo benè imperare quis pos-
set: Cohibens (inquit) iram, & pauca loquens,
& multa audiens. Et Alexander Magnus, quū
in causis, præsertim capitalibus, sederet iudex,
sinistra manu aurem dexteram occludebat:
significans hoc gestu, se alteram quidem aurē
præbere auctori: alteram verò integram con-
seruare reo. Siquidem vt Publius dixit: Diffi-
cilem oportet aurem habere ad crimina. Nec
planè alienum est ab eo illud, quod Aristote-
lēs dixisse memorat Plutarchus: aures Satyro
cuidam

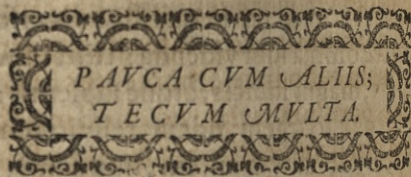
cuidam Samio amicos ipsius cera obstruere solitos fuisse, in causis agendis: ne per iracundiam, quæ in auribus habitat, confunderet omnia: auditis aduersariorum maledictis, aut criminationibus. Quam ego causam quoque esse puto: quod simulacrum Iouis in Creta absque auribus factum fuerit: argumento, ut qui cæteris iura daturus esset, neminem ullum priuatim auscultaret: sed omnibus publice consuleret. Quemadmodum & Plato de Republica magistratum esse vult *τοῦ ὧτι ἀγ. π. θρυλλημένων*, id est, qui aures habeat obtulas, & hebetes ad rumores, & fabulas populares. Quibus omnibus suffragatur veterum illa consuetudo, apud omnes populos passim recepta: qui reos non nisi auditos condemnandos esse putant: quoniam qui auditi non essent, pro indemnatis habebantur, ex Lycurgi legibus: ut tradit Valerius Maximus de sapienter dictis, & factis. Pertinet huc sapientissimum illud præceptum M. Tullij Ciceronis in oratione pro Cluentio: Est sapientis iudicis: meminisse se hominem: cogitare sibi tantum esse permissum, quantum commissum sit, & creditum: & non solum sibi soli potestatem esse datam: verum etiam fidem habitam esse: meminisse posse, quem oderit, absolvere: quem non oderit,

rit, condemnare & semper, nō quæ velit ipse,
sed quid lex, & religio cogat, cogitare: ani-
maduertere, qua lege reus citetur: de quo reo
cognoscat: quæ res in quæstione versetur.
Cum hæc omnia sunt videnda: tūm illud est
hominis, magni iudicis, atque sapientis: ha-
bere in consilio legem, fidem, religionem, æ-
quitatem: libidinem autem, inuidiam, me-
tum, cupiditates omnes amouere: maximæ-
stimare conscientiam mentis suæ: quam à dijs
immortalibus accepimus: quæ à nobis diuelli
non potest. Et pro M. Fonteio: Laborare de-
bent iudices: non modò quid dicant pro testi-
monio: sed etiam quibus verbis vtantur: ne
quod minùs moderatè positum, ne quod ab
aliqua cupiditate prolapsum verbum esse vi-
deatur: vultu autem laborare: ne qua signifi-
cari possit suspicio cupiditatis: vt & quum
prodeunt, existimatio sit quædam tacita de
illis pudoris, ac religionis; & quum disce-
dunt, ea diligenter conseruata, ac re-
renta videantur.

Symbo-

Symbolum XX.
CONRADI III.

[Golz. Pauca cum alijs, multa tecum loquere.]

TECVM MVLTÀ LOQVI, CVM ALIIS

sed PAUCA memento:

Quod latet, in vulgus, quando scit alter, abit.

Seneca in Epistola quadam ad Lucilium:
Nihil (inquit) æquè prodest ad quietem
commodam retinendam: quàm quiescere: &
MINIMVM CVM ALIIS LOQVI, PLV-
RIMVM SECVM. Ex quo Symbolum hoc
suum mutuatus esse videtur Conradus III.
Cæsar: PAUCA CVM ALIIS, MVLTÀ
TECVM LOQVERE. Quo significatur,
non temerè quiduis apud quemuis effutien-
dum esse: ac ne quidem coram familiaribus
omnibus omnia arcana proferenda: Quan-
do quidem, vt Seneca ibidem scribit, est que-
dam dulcedo sermonis: qui irrepit, atq; blan-
ditur: & non aliter, quàm ebrietas, aut amor,

secreta

secreta producit. Nemo enim, quod audierit, tacebit: nemo, quantum audierit, loquetur: qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem: habet unusquisque alium, cui tantum credit, quantum ipsi creditum est: ut garrulitatem suam custodiat; & contentus sit vnius auribus; populum faciet: sic quod modò secretum erat, rumor est. Sic & Augustinus: Secretum si tribus est manifestatum, omnibus est diuulgatum: & Euripides in Ino: καὶ ἀνὰ πᾶσι ποτὲ, πύθοιν' αἰ ἀπὸ πάντες, ἀκρόπειν γένοι. *Nusquam* enim *tuta fides*: & secundum Sophoclem, κλειθρον ἔδεε: *Sera oris nulla est*: neque faciliè quisquam reperitur; cui, secundum Homerum, ἀπὸ πᾶσι ἔπλετο μῦθος: id est, *non volat irrevocabile verbum*: quique arcanum sibi commissum fideliter cōtineat, nec temerè effutiat. Nam, ut Socrates vult, ῥᾶν αὖ τις ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνέσταιναι τῆς γλώττης κατὰ σῆμα, ἢ λόγον ἀπόρητον: faciliùs in lingua carbonem ignitū quis contineat, quàm sermonem arcanum. Res enim omnium difficilima, tacere, & audire, auctore Gellio. Quod & Chiloni ita placuit: qui, percunctanti cuidam, πὶ δύσκολον, ἢ τὸ τὰ ἀπόρητα σιωπῆσαι: Quid difficile? arcana ait reticere. Vel, ut Aristoteles eadem de re interrogatus, respondit: τὸ σιωπᾶν, ἀμὲν δ' εἰλα-

ἄλλῃ λαλεῖν : Tacere, quæ dicenda non sunt.
 Quippe, vt Ouidius canit :

Eximia est virtus, prestare silentiis rebus :

At contrà grauis est culpa, tacenda loqui.

Nam verum est Anaxandridæ illud :

ὅστις λόγους μὴ ὀφείλει ἀθελῶ λαλεῖν,

εἰς ἑπὶ πέν, ἀδίκος ὅστις, ἢ ἀκρατής ἀγασ.

ὁ μὲν ἀφ' ἐκέρδους, ἀδίκος : ὁ δὲ τὸ τοιοῦτον

ἀκρατής : ἴσως δὲ γ' εἰσὶν ἀμφοτέρω κακοί :

Quisquis sibi commissum verbum garrulus

Effudit, est iniustus, aut incontinens.

Si cum lucro, hic iniustus : at incontinens,

Sin absque lucro : uterque sed est improbus.

Cui respondet Horatij istud in Satyris :

Fingere qui non visa potest, commissum tacere

Qui nequit : hic niger est : hunc tu Romanæ caueo.

Et M. Tullij hoc in Tuscul. 2. An collusoria
 poterit ab homine, propter vim doloris enun-
 ciantem commissum, prodente conscio? Vnde
 Appius Cæcus, ob Herculeum sacrum ser-
 uitijs inuulgatum, captus est oculis. Et Nu-
 menius noxam contraxit : quod Eleusinia sa-
 cra retexisset : cui deæ in somnis se prostitutas
 questæ sunt. Et Valerius Soranus ausus enun-
 ciare vrbis Romæ nomen, mox poenas lauit.
 Sed & ob hanc ipsam causam, teste Nasone,

— frustra captatis arbore pomis,

Tanta-

a non sunt.

arebus:

nda loqui

d:

Cov,

ar.

Nre

u quo:

arrulus

is.

inens,

approbus.

yris:

itacere

manecero.

coliusitia

oris enun-

os? Vnde

acrum ser-

is. Et Nu-

leulinia fa-

prostitutus

us enun-

cenas laut.

e Nafone,

is,

Tanta-

Tantalus in media garrulus aret aqua.

Quantò rectiùs Euripides: qui cuidam, oris si-
bi graueolentiam obijcienti: Multa (inquit)
secreta in ore meo computruerunt. Et Pytha-
goras quum secreta quædam ab eo peteretur:
Vrerem (inquit) tunicam: si eam putarem re-
rum mearum consciam. Hinc vetus quoque
disciplina regum silentium vitæ periculo san-
xit: more quodam Persarum, arcana regum
mira celantium fide: à quibus non metus, non
spes elicit, quæ prodantur, occulta, & fidei cõ-
missa. Quò fit: vt & probent eos priùs: quos
in penitiorẽ amicitiam volunt reges asciscere.
Quippe, secundum Flaccum:

*Reges dicuntur multis urgere culullis,**Et torquere mero, quem perspexisse laborent,**An sit amicitia dignus: ———*

apud quos idcircò, teste Q. Curtio, lingua gra-
uiùs castigatur: quàm vllum probum: vt nec
magnam rem magis sustinere possint ab eo,
cui tacere graue sit; quod homini facilimum
voluerit esse natura. Ea siquidem & geminas
aures, atque vnicam linguam homini accom-
modauit: quasi cum (vt ait Comicus) plura
deceat audire, quàm loqui: & prætereà linguã
labijs, ac dentibus quasi vallauit, & conclusit:
quod Homerus dixit ἑρκος ὀδόντων: ne verba, vt

LII

ille no-

ille nominat *πεννὰ*, id est, pennata siue alata, quæ, secundum Flaccum, missa reuerti nesciunt facile, ore prolabeantur. Hinc & Angerona simulacrum ore obligato, atq; obligato: & Tacitæ Silentij Deæ apud Romanos olim religiosè cultum fuit: quemadmodum & apud Ægyptios Harpocratis: quem Sigaleona Græci, Latini Silentiosum nominant: qui, secundum Nasonem:

Spontè premit vocem, digitoq; silentia suadet.
 Quorum in locum postea successisse videntur apud Germanos Hildegartis quædam; os sera occlusum habens: & digito labellum compescens. Quam ego hoc modo effictam esse putato ex dicto illo Siracidæ: Spinis (inquit) aures tuas circumsepito: & linguam malam audire nolito: & ori tuo fores, & auribus seras facito: argentum, aurum quæ tuum conflato: unde verbis tuis trutinam, stateram quæ facias: & ori tuo portam atque claustrum. Quanquam & Pythagoras *ἦρεας ἐπιθέσθαι βέλους*, fores claudere profanos iubet: & Theognis scribit, πολλοῖς ἀνθρώποις γλώσση ἦρεας σὺν ἐπιθέσθαι ἀρμόδιαις, multis hominibus fores linguæ deesse congruas: quos Græcis ἀθυρογλώττιες Iulius Pollux dici vult. Quemadmodum Plato ἀρταλινὰ φόματ'α, & Plutarchus φόμα ἀθύρων dixit: Aristot-

Aristop
 vocabu
 dam de
 πῆς, ἀπὸ
 ῥηγλωσ
 riander
 (inquit
 arcanos

καὶ σ
 μὲν δὲ π
 εἰ λα
 Quæ
 Oculi
 Quod

μὴ πᾶ
 Νεφε
 Et Isocra
 τῶν λόγων
 εἰ γὰρ
 φάμεσθαι
 sita verb
 viri est, i
 gnior, q
 Horatiu

Arca
 Comm

Aristophanes verò in Ranis similia congerit
vocabulary complura: quum blateronē quen-
dam describit αἰθαδότομον, ἔχοντ' ἀχάλιον, ἀκρα-
τῆς, ἀπύλατον φόμα: quem Euripides αἰδρα ἄθυ-
ρόγλωστον in Oreste vocat. Præclarè ergo Pe-
riander ille vnus è septem sapientibus: λόγων
(inquit) ὑποβλήτων ἐκφορὰς μὴ ποιῶ: Sermones
arcanos ne foràs spargito. Et Menander:

καὶν σφόδρα σαφῶς εἰδῆς τι τ' κρύπτοντα σε
μὴδέ ποτ' ἐλέγξης. δύσκολον γὰρ ὡς αἴμ' ἔφην,
ἐλθάνειν τις βέλεια, ταῦτ' εἰδέναι:

*Quæ scis, secreta, quamuis certa, ne tamen
Occulta quæ vult esse, prodas. nam graue est,
Quod quis latere vult, hoc sciri à quopiam.*

Et Sophocles in Aleadis:

μὴ πάντ' ἀρεύναι, πολλὰ καὶ λαλεῖν κακόν:

Nesciscitare: multa nam loqui malum est.

Et Isocrates ad Dæmonicum: μάλλον τῇρ' αἰ-
σῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων ὡς καὶ ἀθήνας.
ἂν γὰρ τὸς ἀγαθοὺς ἀνδρας τὸ ποτὶ ὅρκου πιστότερον
ἢ τὸν νομὸν παρεχόμενους: Diligentiùs tuere depo-
sita verborum, quàm numorum. Nam boni
viri est, ita se gerere: vt eius integritas fide di-
gnior, quàm iusiurandum esse videatur. Sic
Horatius in Epistolis:

*Arcanum neque tu scrutaberis ullius vnquam:
Commissumq; teges, & vino tortus, & ira.*

Et ibidem: *Ne fidos inter amicos*

Sit, qui dicta foras eliminet.

Etenim, ut idem Flaccus testatur, *Quid non e-*
brietas designat? operta recludens. Condita quum
verax aperit praeordia liber: qui nimirum calen-
ris feruidiore mero arcana promouet loco: ut alibi
 idem Poëta dixit: id est, quæ tacenda essent,
 ebrium, ut ea proloquatur, cogit; & è pectore
 in lucem profert, quod in eo absconditū latet.
 Vnde ab eodem Poëta vini haustum largiorē
subsequi dicitur cæcus amor sui, Et tollens vacuum
plus nimio gloria verticem, Arcanig, fides prodi-
ga, perlucidior vitro: id est, fides parum certa,
 & constans in tacendis consilijs occultis, atq;
 arcanis: & in efferendis, prodendisq; rebus
 tacendis. Quam ob causam etiam ab Alcæo
 οἷος αἰθρῶπιος δρότης esse dicitur: quæ ebrio-
 rum mores, non minùs, ac per vitrum cogno-
 scuntur: cui pulcrè admodum ab Horatio vi-
 num comparatur. Ea siquidem natura est vi-
 tri; ut quum perlucida sit, nihil earum rerum,
 quibus imponitur, facillè occultare, aut tegere
 soleat: imò eas magis perspicuas & aspectabi-
 les, omniumq; oculis expositas relinquit.
 Sic ingenia vana, & futilia nihil rerum occul-
 tarum clausum habere possunt: sed eas non
 solum lingua, verum etiam fronte, & vultu a-
 peri-

periur
 μεδύων
 πᾶσι
 ἔτι πο
 berna
 subuer
 ercitur
 comm
 & taci
 ita non
 merè o
 quadam
 dere: &
 perire.
 tacere
 cuius r
 SEC V
 ALIO
 ita ver
 cuius fia
 siquide
 est ling
 Hippo
 Ali
 Cui sin
 Quo
 Maxim

periunt, ac declarant. Rectè etiam Plato:

μεθύων κυβερνήτης, καὶ πᾶς παντὸς ἀρχὸν αἰατέπει-
 πάνα, εἴτε πλοῖον, εἴτε ἄρμα, εἴτε τρατόπεδον, εἴτε
 ὅ,τι ποτὲ εἴη τὸ κυβερνάμενον ὑπ' αὐτῷ: Ebrius gu-
 bernator, & cuius rei præfectus alius, omnia
 subuertit, siue nauigium; siue currum, siue ex-
 ercitus, siue aliam rem quamcunq; fidei suæ
 commissam. Quemadmodum autem fidem
 & taciturnitatem alijs præstari laudabile est:
 ita non minus vtile, ac necessarium est, non tem-
 merè omnibus credere: aut linguæ futilitate
 quadam, & leuitate ingenij, arcana sua pro-
 dere: & suo pte indicio, tanquam soricem, ita
 perire. Magnæ enim stultitiæ est: quod ipse
 tacere non possis; postulare, vt taceat alius:
 cuius non tantum interest: quum satius sit
 SECVM hoc, quod latere vis, NON CVM
 ALIO LOQVI: vt Symbolum monet: atq;
 ita vereri (vt Comicus ait) alteri verba credere,
 cuius fidem antea nulla in re alia perspexeris. Hoc
 siquidem est, quod ille dixit, silere bonis: quod
 est linguam pascere. Pulchrè igitur Seneca in
 Hippolyto:

Alium silere quod voles, primus file.

Cui simile est Poëtæ veteris illud dictum:

Quod esse tacitum vis, id nulli dixeris.

Maximè, verò cauendum est ab eo genere ho-

minum: qui ab alijs sciscitantur, & exquirunt:
quod ad alios continuò perferant & renunciant:
cuiusmodi sunt nugigeruli, & percunctatores;
quos λογιστοις vocat Demosthenes:
rumusculorū captatores, & nouarum rerum,
quas vocant, disseminatores: quib. extremus
linguæ apex, vt Græci loquuntur, perforatus
est: de quibus hoc vtile, & salubre præceptum
dat Horatius in Epistolis:

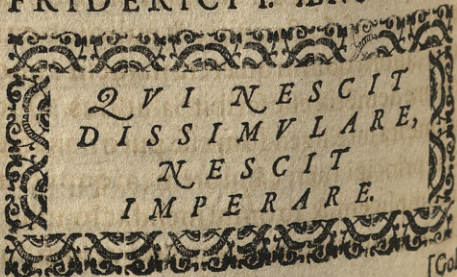
*Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto:
Percunctatorem fugito: nam garrulus idem est:
Nec retinent patula commissa fideliter aures:
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.*

Et Cato Romanus:

*Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi:
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.*

Symbolum XXI.

FRIDERICI I. ÆNOBARBI.

[Golz]

[Golz. Præstat vni probo, quàm mille improbis placere.]

Quisquis DISSIMVLARE NESCIT, ille NESCIT, ceu docet, IMPERARE Princeps.

Multis dissimulet necesse multa est Princeps, si cupit imperare recte.

Communis testatur experientia: quæ causam huic dedit Symbolo: non licere cuiquam omnia pro suo iure agere: sed multa in omni vita dissimulari oportere: maximè autem in imperio: in quo oportet aliquando, secundum Thucydidem, *καρὸν δουλεύειν τοῖς δουλοῦντας ἀρχῇ*: vt verum sit, quod Fridericus Primus Cæsar dixit: **QVI NESCIT DISSIMVLARE, NESCIT IMPERARE.** Fit enim, vt multa plerunque princeps aut simulare inuitus, aut dissimulare cum dolore cogatur: ne aut videat ea, quæ, videt: aut ne audiat ea, quæ audit: sed in multis volens nolens conniueat: nisi frustra niti, & nullo suo cum fructu, aliorum odium querere mavelit: quod extremæ demetriæ esse scribit Sallustius. Quod minimè ita intelligendum esse puto: quasi nō liceat principi tueri candorem, atque veritatem simplicem, & ab omni mendacio, iniuria, fallacia abhorrentem (nam quod verum, sim-

LII 4 plex,

plex, sincerumque est; id naturæ hominis, & imperio est aptissimum) sed potius ne, si multa sibi quandoq; aduersari intelligat in imperio: per vim is multa agat, aut faciat: quorū ipsum fortassis postea vel pigeat, vel pudeat, vel po-
niteat. Nihil enim violentum, diuturnum, te-
ste Demosthene: & regere vi patriam, impor-
tunum est, secundum Sallustium: neque vlla
vis imperij tanta est: quæ premente metu pos-
sit esse diuturna, auctore Tullio. Quò autem
quis potētior; eò æquior esse debet erga alios.
Nam & in regno administrando iustitia, & po-
testas eget æquitate quadam, & patientia: quæ
tanto premi debet interiùs, vt Gregorius vult,
quanto eminet exteriùs: vt, secundum Senecā

Quò plura possit, plura patienter ferat.

Quamquam enim difficile est, vt Poëta canit,
abscondere pectoris æstus: &, vt Pindaro pla-
cet, ἀμύχανον χρύσει το στήθεσ ἦθ' : tamen, se-
cundum Publum :

Etiam obliuisci, quod scis, interdum expedit:
quoties scilicet aut conuiuendum est alijs, aut
ignoscendum. Princeps enim, qui vult omnia
scire, multa ignoscat necesse est, teste Fabio.

σοφοὶ δὲ συλπίπτεσιν οἰκέτας βλάπτας :

Quisquis sapit, domesticum celat malum:
vt Euripideum illud habet: præsertim quum
offici-

officium sit imperare, non regnum, vt Seneca dixit. Sic Publius :

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Et M. Tullius in oratione pro Milone : Nimis multa audire coguntur, sicut nec aliter fieri potest; quibus tota Respublica commissa est. Siquidem in libera ciuitate liberas linguas esse oportet : quod Tiberium Cæsarem amicis ad uitionem suorum calumniatorum se cohortantibus dixisse ferunt. Maximè autem in uitij hominum, aut erratis cohibendis non nimis acrè, aut seuerum se exhibere debet princeps : ne semel æquare omnia, aut ad uiuum rescare velit : ignarus se reuera tanquam hydram secare : vt Plato monet : si omnia vno quasi momento præsecare vitia rectum putet. Seueritate quidem opus est in puniendo : ne in magnis sceleribus conniueatur : sed temperanda ea est plerunq; benignitate : ne veniatur ad deteriora : vt Cyprianus dixit : quemadmodum & apud Deum, cuius imago est quædam animata ipse rex, aut princeps, seueritas quædam est benigna, teste Chrysostomo. Si quidem seueritas sine clementia verè est, vt Augustinus loquitur, sæua veritas : & nisi ea intra congruentes nocentium pœnas se continet, sit sæua crudelitas, secundum Lactantiũ.

Sed alterum horum commendatur ab altero:
 ut altero quidem disciplina seruetur: altero
 innocentia non opprimatur: ut ait Ambrosius.
 Sed &, secundum Isidorum, plerunque prin-
 ceptus iustus malorum errores dissimulare no-
 uit: non quod iniquitati eorum consentiat:
 sed quod aptum correctionis tempus exspe-
 ctet: quando eorum vitia emendare, vel pu-
 nire valeat. Quod enim differtur, non aufer-
 tur. Moderatione itaque animi vel maxime
 opus est in imperio: ut princeps, aut rex prius,
 quam alijs imperet, sibi imperare discat: id est,
 animum regere, & iracundiam cohibere, &
 cupiditatem moderari. Neque enim recte do-
 minatur alijs, qui ipse seruit affectibus: neque
 regere alios potest, nisi quæ ratio rexerit. Pul-
 cre enim Seneca: Nemo regere potest, nisi qui
 & regi. Et Aristoteles in Politicis: *ὅτι ἐστὶν εὖ*
ἀρχεῖν μὴ ἀρρεῖται. Et ibidem: *τὸν μέλλοντα ἀ-*
ρχεῖν χαλῶς, ἀρρεῖται αἰφασὶ δ' εὖ ὁρᾶται. Et Plato:
ὅτι ὅστις ἀρχεῖν μὴ ἀρχομένης: non est imperare
 eius, qui imperio non paruit. Quam laudem
 Agesilao idem tribuit quasi peculiarē: quod
 is venerit *ὅτι τὸ ἀρχεῖν μὴ ἀπ' αὐτοῦ ὅτι ἀρχεῖν*
 ad imperium, non indoctus parere imperio.
 Et notum est Solonis illud dictum: *ἀρχεῖν ὁρᾶται*
μὴ δὲ ἀρχομένης: Imperium gere, sed ubi prius
 impe-

Imper
 taci ho
 rege te

Tu

Te

Si m

Seru

Inter

Qua

Nam v

luis im

secund

Libe

Qua d

ceptum

ταυτῶ

βασιλιν

ἀλλὰ χρ

Impera

que ma

dini: se

as, quæ

non on

& vitio

caq; cū

quæ

Imperium ferre didiceris. Cui respondet Pit-
taci hoc: ἀρχὴν κόσμου σάουτὸν: Quum imperas,
rege te ipsum. Ex quo rectè Claudianus:

*Tu licet extremos latè dominère per Indos;
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent:
Si metuis, si prava cupis, si duceris ira;
Servitij patière iugum: tolerabis iniquas
Interius leges: tunc omnia iure tenebis,
Quum poteris rex esse tui.*

Nam verè is regnat, qui nulli servit libidini, &
suis imperat cupiditatibus: quod qui facit, is
secundum Flaccum:

—— sapiens uno minor est Ioue, dives,
Liber, honoratus, pulcer, rex denique regum.

Qua de re pulcerrimū notetur hoc loco præ-
ceptum Isocratis ad Nicoclem: ἀρχε (inquit)
σαυτὸς μηδ' εἰ ἥττον. ἢ καὶ τῶν ἄλλων: καὶ τὸ τοιοῦτον
βασιλικῶτατον: εἰ μὴδε μὲν δευλεύσης τῶν ἡδονῶν,
ἀλλὰ κρατῆς τῶν βεβηθυμιῶν μάλλον, ἢ τῶν πολιτῶν.
Impera tibi ipse non minus, quàm cæteris: id-
que maximè puta regium: si nulli serviās libi-
dini: sed cupiditates magis in potestate habe-
as, quàm ciues tuos, & subditos. Sic igitur
non omnis simulatio, aut dissimulatio mala,
& vitiosa: sed est quadam bona, & honesta:
καὶ: cū in reliqua vita omni, tūm verò ma-
ximè

ximè in imperio utilis, & necessaria: de qua
Pindarus in Nemeis ita scribit:

ἔτοι ἅπανι κερδίων φάμοισι
πρόσωπον ἀλάθει ἀπεικίς:
καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἔστι
σφώτατον ἀνθρώπων νοῆσαι:

Non omnis utilis est palàm faciē suam ostē-
tans veritas: sed interdum silere, & dissimulare
posse, longè sapientissimum habetur apud ho-
mines. Et Sophocles in Creūsa apud Stobæū:

καλὸν μὲν ὅσα αὖ ἔστι τὰ ψευδῆ λέγειν:
ὅτω δ' ὀλεθρον δεινὸν ἢ ἀλήθει' ἀγχι;
συγνώσων εἰπεῖν ἔστι καὶ τὸ μὴ καλόν:

*Haud equidem honestum est, proloqui mendacium;
Sed cui tamen damnum magnum affert veritas,
Par est dari veniam huic loquenti incongrua.*

Ea verò demum dissimulatio vituperanda, &
vitanda est: quæ turpem ob causam facta est,
animo nocendi: quam Theophrastus vocat
πρεσποίησιν ὅτι χειρὸν παράξων, καὶ λόγων ἑχέ-
ρον ἔστιν εὐρεῖν ἔδει: id est, rerum, ac verborum fi-
ctionem quādam in deteriorem partem: qua
nihil reperiri potest deterius. Qua qui præditi
sunt: eos tanquam viperas fugiendos esse mo-
net. Sic enim ait: τὰ μὴ ἀπλᾶ, ἀλλ' ἐπιβλα-
φυλάττεισθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἑχέας. Cæterum
aliud eiusdem Cæsaris Symbolū à quibusdam
refer-

refertur
QUA M
Quod a
verbis:

Bono
Cum qu
Probi
Et

Unqua
I

Quod
lic & He
Latus su
andato
aus: qua

de vixeru
Princi

Contra a
aliquid n
am ab i
Seneca:

ali. M
alibi

refertur: PRAESTAT VNI PROBO,
 QUAM MILLE IMPROBIS PLACERE.
 Quod apud Aufonium tribuitur Pittaco his
 verbis:

Bono probari malo, quàm multis malis.

Cum quo congruit Accij illud apud Nonium:

Probis probari potius, quàm multis decet.

Et Poëta hoc antiqui, sed incerti:

Nunquam quàm multis placeas, sed quibus, stude.

Item Horatij istud in Satyris:

— magnum hoc ego duco,

Quod placeo tibi, qui turpi secernis honestum.

Et Hæctor ille Nævianus apud M. Tullium:

Lætus sum (inquit) laudari me abs te pater,
 laudato viro. Ea est enim profectò iucunda
 laus: quæ ab his proficiscitur: qui & ipsi in lau-
 de vixerunt. Et Horatius in Epistolis:

Principibus placuisse viris, non ultima laus est.

Contrà autem qui à malis laudatur, timeat, ne

aliquid mali fecerit: vt Lactantius scribit:

nam ab improbis laudari, vituperari est. Hinc

Seneca: Malè opinentur de te homines, sed

mali. Malis enim displicere, est laudari. Et

alibi: Argumentum recti est, malis

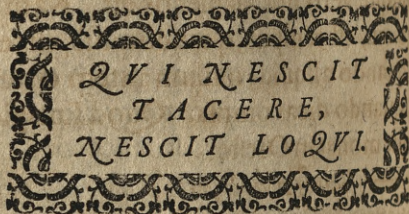
displicere.

Symbo-

Symbolum XXII.

HENRICI SEXTI.

[Golz. Qui tacendi non habet artem, nec loquendi nouit opportunitatem.]

Ille LOQVI NESCIT, QVI NESCIT
spontè TACERE:
Qui tacet, & loquitur, quum decet, ille sapit.

Pltaci Mytilenai antiquum dictum est, ab
Ausonio relatum:

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Quod & apud alium quendam Poëtam Latinum extat his verbis:

HOMO TACERE QVI NESCIT, NESCIT LOQVI.

Cum quo Symbolum hoc conuenit Henrici Sexti Cæsaris: QVI TACENDI NON HABET ARTEM, NEC LOQVENDI NOUIT OPPORTVNITATEM.

Quo

Quo significatur, eiusdem artis esse, & rectè tacere, & rectè loqui. Siquidem, teste Gregorio, rectè scit loqui, qui scit ordinatè tacere: utrumque verò hoc, sapientis est. Nam, ut Hugo ait, est tempus, quando nihil, est tempus, quando aliquid; nullum autem est tempus, quando dicas omnia. Quod Euripides quoque monet in Oreste:

ὅστιν ἔστι γῆ λόγου
κρείσσων γένοιτ' αὖ, ὅστι δ' ἔστι γῆς λόγος:

Sermone præstat interdum silentium:

Sermo sed interdum præstat silentio:

utrumque est, quod Ausonius dixit:

Vt diuersa sibi, vicinaq; culpa est

Multa loquens, & cuncta silens:

quum ne sapienti quidem, si Theognidi credemus, facile sit, semper tacere. Itaque sapientis est, ut Menander vult:

ἔδ' εἰσιωπᾶν, καὶ λαλεῖν, ὅπου χρεῖων:

Et in loco tacere, & in loco loqui.

Quod Ino Euripidea apud Plutarchum de se prædicat: se nimirum nouisse:

σιγᾶν τ' ὅπου δέῃ; καὶ λέγειν, ἵν' ἀσφαλές:

Tacere, ubi necesse est; & ubi tutum est, loqui.

Sapientem enim, non solum quod loquitur: sed et opportunitatē loci, & temporis, & personæ, quum loquitur: studiose inquirat, teste Isidoro.

Magnæ

Magnæ verò stultitiæ est, quouis loco, quibul-
uis de rebus, & apud quosuis quiduis loqui: &
ignotis præsertim de rebus, ac parum cognitis,
aut etiam superuacaneis, ineptè atque intem-
pestiuè garrire: cuiusmodi locutuleios, & bla-
terones venustè admodum Eupolis esse dicit:

λαλεῖν ἀρίστως, καὶ δυνάσταις λέγειν:

Loqui optimos, at eloqui sic peßimos:

seu, vt Epicharmus:

ὃ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδυνάτους:

Et nescios tacere, & nescios loqui:

quos παντοφύεις φλέδωναι, ingeniosos nugato-
res, non inscitè appellat Antisthenes. Siqui-
dem, vt Euripidi placet:

πονηρὸν γλῶσσι ὅτι φθονοισοφῆ:

Malum lingua ingens docta:

&, secundum Menandrum:

ἀσχερὸν βροτῶν ὅταν τις ὅπλῃ γλώσση φύει,

γλώσση ματ' αἴης ἐξακοντίζῃ λόγους:

Turpe est, disertus si dicendo quispiam,

Sermonem inanem lingua ei aculatur sua.

Nam ea demum oratio laudem meretur: quæ
& sapiens est, & brevis, & opportuna. Semper
enim orationis moderatrix esse debet ratio: vt
non tam in ore, quàm in corde nata intelliga-
tur. Quemadmodum & M. Tullius Cicero
sapientiam cum eloquentia coniungendam
esse

esse di
μου
μαι εἰ
rem ef
λόσοφο
λέγειν
tinctan
doleſce
enti ide
is νοῦ
τοῖς λόγ
prius in
pius d
losiden
φίλος
oratio;
βεχ
Μυ
Quippe
finitima
ram, C
πολλὰ:
dit, sed
ſcribit E
πολλὰ
Quangu

esse dicit: & Aristotelem aiunt: πὸν χάλαμον εἰς
 νοῦν ἀποβρέχειν. Et Chrysippus Stoicus: ἀφ'
 νοῦ αἰνὰ λόγου πηγὴν, mentem orationis fon-
 tem esse dixit. Quod & Zeno præcepit: τὸ φι-
 λόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάλλειν δὲν ἀποβρέχει τὴν
 λέξιν: philosophum in mentem oportere in-
 tinctam proferre orationem: siquidem, ut al-
 dolescenti cuidam in Academia ineptè garri-
 enti idem respondit Zeno: εἰ μὴ τὴν γλῶσσαν
 εἰς νοῦν ἀποβρέξας ἀφ' ἑλπίου, πολὺ πλείω ἔπ' ἡμῶν
 πῶς λόγους πλημμυρήσεις: Nisi lingua in mentē
 prius intincta differueris; adhuc multo am-
 plius dicendo delinques: cuiusmodi discipu-
 los idem philosophus non φιλόλογους, sed λογο-
 φίλους nominavit. Quò autem sapientior est
 oratio; eò breuior est; auctore Sophocle:
 βραχὺ λόγῳ παμπολὺ ἀποσκεῖται σοφία:

Multum breui sermoni inest sapientia.

Quippe quæ, ut Lycurgus dixit, ἐστὶν ὅστις σιγᾷ,
 finitima est silentio: quæ, secundum Pythago-
 ram, ὅτι ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγει, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις
 πολλὰ: non multis verbis pauca comprehen-
 dit, sed paucis multa. Quod sapientis esse,
 scribit Euripides in Æolo, quum ait:

— σοφὸς ἀνὴρ ὅστις ἐν βραχέϊ
 πολλοὺς λόγους οἶσ' τε συντέμνει χαλῶς.

Quanquam, ut Antiphani videtur:

M m m

ὅτι

οὐκ ἔστιν ὃ δ' ἐν λεγόμενον μακρὸς, ὅτε
 ὁ λέγων ὑποτάτῃ τοῖς λόγοις τὰ παράμυθα
 &, vt Martialis vult:

Non sunt longa, quibus nihil est, quod demere possit.
 sed ea duntaxat, quæ aut inania sunt, aut super-
 uacanea, aut inepta: & idcirco meritò repu-
 dianda. Quoniam, auctore Pythagora, αἰ-
 τώτερόν ἐστι λίθον εἰκὴ βάλλει, ἢ λόγον ἀρῶν: Opta-
 bilius est, lapidem temerè proijcere, quàm ser-
 monē ociosum. πολυλογία δὲ πολλὰ σφάλματα
 ἔχει: τὸ δὲ σιγᾶν, ἀσφαλές: Loquacitas multos
 habet errores; silentium verò tutum est: teste
 Apollonio: qui alibi optimos homines esse di-
 cit eos, qui in dicendo breuissimi sunt: οἱ μὲν
 (inquit) κράτιστοι τῶν αἰθράπων, βραχυλογίαται.
 Sic & Theocritus Anaximenis orationem in-
 anem vocat λέξεων μὲν ποταμὸν, νοῦ δὲ πηλαγμὸν:
 id est, verborum quidem flumen, mentis au-
 tem guttulam. μωρὰ γὰρ μωρὸς λόγος, secun-
 dum Euripidem: neque multa verba sapien-
 tem arguunt opinionem: vt in Græco illo ver-
 su est Thaletis apud Plutarchum:

ἔτε τὰ πολλὰ ἔπει φρονίμιον ἀπεφάνητο δοῦναι.

Rectè enim Nicofratus:

εἰ τὸ συνεχῶς, καὶ πολλὰ, καὶ παχέως λαλεῖν
 οὐ τὸ φρονεῖν τὸ βέλτιστον, αἰχελιδόνες
 λέγουσι τὰ ἡμέτερα φρονέμεθα πολὺ:

Si min-

*Si multa continuè, & celeriter proloqui
Prudentia signum foret: tum hirundines
Multò sapientiores essent hominibus.*

Ex quo mysterium illud eijciendæ hirundinis
originem suam habet: quòd garruli sint pro-
cule eliminandi: secundum Græcum versiculū:

Ψιθυραν ἀνδρὰ ἐκβαλε σὺς οἰκίαις.

Sit Seneca in Medea:

Suspecta ne sint, longa colloquia amputa.

Sed & quòd breuior est oratio: eò opportunior
est: quoniam, secundum Menandrum:

χρεῖς τότ' εἰπεῖν πολλὰ, καὶ τὰ χρεῖα:

Multa loqui aliud est, quàm loqui, quod expedit.

αὐτὸν γὰρ ὅστις ἠδέσθαι λέγων ἀεὶ

λέλθῃται αὐτὸν τοῖς ξυνῆσιν ὠν βαρεῖς:

Quisquis loqui multum delectatur nimis,

Is non videt, sic se molestum esse omnibus:

ut est apud Euripidem. πᾶν γὰρ ἀχρεὶον, λυπηρὸν,
omne intempestivum, molestū: quod etiam
in exquisita scientia cauendum est. Nam &,
auctore Theognide:

αργάλεον φρονέοντα παρ' ἀφροσι πολλ' ἀχρεεύειν:

Dicere multa, graue est, sapientē apud insipientes.

Vnde Isocrates apud Plutarchum, quum ab
eo in conuiuio oratio flagitaretur, sic respon-
dit: ἃ μὲν δεινὸς, ἔχ' ὁ νῦν χεῖρὸς: οἷς δ' ὁ νῦν χεῖρὸς,
ὅσα κ' ἐγὼ δεινὸς. Sentiens nimirum: permultum

M m m 2 refer.

referre, in dicendo (vt Dionis verbis vtar) το

καιρὸν μέτρα εἰδέναι, occasionis modum nosse.

Qua de re eiusdem ad Demonicum pulcherrimum extat præceptum: δύω (inquit) ποιῶ και-

ρὸς τὸ λέγειν; ἢ τοῖς ὡν οἶομαι σαφῶς; ἢ τοῖς ὡν αἰσ-

χρῶν εἰπεῖν; ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῶ σιγῆς

κρείττων; ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀμεινον σιγᾶν, ἢ λέγειν:

Duo loquendi tempora constitue: alterum de

rebus planè tibi cognitis: alterum deijs, quas

necessariò sunt dicenda: in quibus solis silen-

tio præstat oratio: in alijs verò tacere satius est,

quàm loqui. Sic Solon: σφραγίς τῶς μὲν λόγους

σιγῆς: πλὴν δὲ σιγῶν, καιρῶν: Obsigna sermones

quidem silentio; silentium verò occasione.

Et Pythagoras monet, ἢ σιγῶν χαίρειν, ἢ λόγον ἀ-

φελίμων ἔχειν, aut silentium tempestiuum, aut

orationē vtilem habere. καὶ γὰρ σιγᾶν, ἢ κρείσ-

συνα σιγῆς λέγειν, aut filere oportet, aut proferre

melius aliquid silentio: vt idē ait Pythagoras.

Quod & apud Euripidem hoc modo legitur:

ἢ λέγειν σιγῆς κρείττον, ἢ σιγῶν ἔχει:

Sile, meliora vel loquere silentio.

Et Plautus in Epidico:

Tacere est optimum: plus scire satius est,

Quàm loqui cautum hominem: ea sapientia est.

Sic Epictetus in Enchiridio: σιωπῇ τὸ πολὺ ἔσται,

ἢ λαλεῖν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δὲ ὀλίγων: Silentium

vt plu-

vt plurimum præstetur: aut necessaria dicantur, eaque paucis. Et paulò post: μέτα γε τοῖς λόγοις, ἀλλ' οἷός τε ἦς, ὅτι τὸ ἀρεστοῦτον: εἰ δὲ μὴ, ἀπολειπε σιωπᾶν: Transfer orationem tuam, si fieri potest, ad decorum: sin minus, silentium age. Ita est profectò, quod Menander dixit:

ἔδ' ἐν σιωπῇς ἔστι χρησιμώτερον:

Commodior haud est ulla res silentio.

Nam vt in prouerbio est, σιγῇς ἀκίνδυνον γέρας: Silentij tutum præmium. Quisq; verò tacens sapit: adeò vt stultus quoque, si taceat, sapiens reputetur: de quo est Pythagoræ illud:

πᾶς τις ἀπαίδεωτο φρονιμώτατός ἐστι σιωπῶν:

Quum tacet, haud quicquā differt sapientib. amens.

Quam ob causam idem Pythagoras ante omnem eruditionem voluit discipulos suos loqui dediscere: proposuitque illis statum silentium: quam ἐχέμυθίαν vocauit. Quod secutus Isocrates orator, quum Carcon quidam locutuleius in disciplinam eius se recipi vellet, duplicem ab eo mercedem postulauit: cuius rei causam interroganti: Alterā quidem (inquit) mercedem peto, vt loqui discas: alteram verò, vt tacere discas. Et Æschynes ille Socraticus ob silentium reprehensus à quodam: Atqui (inquit) non loqui solùm didici à Socrate, sed & tacere. Nec aliud voluit Philosophus ille:

qui percunctanti cuidā, quid sibi philosophia profuisset: respondit, vt tacere vellem, ac possem. Vnde & Diogenes philosophum quendam contentiosum, τὸ βέλτερον τῷ ἐν τῷ βίῳ φιλοσόφῳ λυμαινόμενον, τῷ λόγῳ φιλοσοφῆν φάται, id, quod optimum est in vita Philosophi, corrumpere, & verbis tamē se Philosophum profiteri audere dixit. Zeno autem à Ptolemaeo legatis vnā cum alijs Philosophis ad conuiuium vocatus: quum reliquis omnibus inter pocula eruditionem suam iactantibus, solus ipse taceret: hoc vnum regi ab his renunciari voluit, quod viderent legati: senem nimirum Philosophum, qui in conuiuio tacere nouerit: orationem omnium difficilimam moderatu intelligens. Et Xenocrates Philosophus singulas diei partes certis assignans negocijs, silentio quoq; suum tempus constituit: qui & ipse interrogatus, cur taceret: respondit; Quia locutum esse interdum poenituit: tacuisse verò nunquam. Sic Pindarus laudans Epaminondam; non facile se alterum reperisse dixit: qui plura sciret, & pauciora loqueretur. Et Democritus interrogatus; nunquid ob stultitiam, aut verborum inopiam taceret: Aristulatus (inquit) silere non potest. Magnæ enim sapientiae est, auctore Plutarcho, tempestiūm

silere

silentium: quod omni certè est sermone præ-
 stantius: vt non minùs sit interdum oratori-
 um, teste Plinio Secundo, tacere, quàm dicere.
 Nam vt mysteria spectantur cum silentio: ita
 quædam meliùs silentio laudantur, quàm ser-
 mone: secundum Plutarchum. Sic & silenti-
 um est quoddam verbi nutrimentum: vt Gre-
 gorius ait: & silere bonis est linguam pascere.
 Plures enim loquendo in peccatum incidunt:
 vix quisquam tacendo: ideoque tacere nosse,
 quàm loqui, difficilius est; auctore Ambrosio.
 Faciliùs siquidem culpa tacendo refugitur,
 quàm loquendo, teste Cassiodoro. *πλεονεξία*
δὲ ὅτι τὸ πάντα λέγειν, μὴ δὲ εἰς ἀκούειν, αὐαρι-
τία est, omnia velle dicere, & nihil audire, secū-
 dum Democritum. Scitum est itaque Pom-
 ponij illud in Asia: Primùm auscultare disce,
 si nescis loqui. Et Biantis hoc: *ἄκουε πολλὰ, λά-*
λῃ ὀλίγα: Audi multa, loquere pauca. Quod
 & Zeno auditores suos monuit: vt plura audi-
 re vellent, quàm loqui, *ἢ γὰρ φύσις γλῶτται μὴ*
μία, δύο δὲ ὦτα παρέσχε, ἵνα διπλάσιον ὦν λέγο-
μεν, ἀκούωμεν: quoniam natura linguā vnā,
 aures binas dedit: vt duplo plus audiamus,
 quàm loquamur. Idem adolescenti cuidam
 multa garrienti: Aures (inquit) tuæ in linguā
 defluxere. Submonens nimirum, adolescentem

tem in primis decere, vt Aristophanes loquitur, βαρὺ γλῶττιαι, linguam modicam: id est, paucitatem, & modestiam loquendi: ne exburnea vagina, vt Diogenes dixit, plumbeum gladium promat. Quam ego causam esse putato: quod veteres non puerorum ora, sed aures exosculabantur: quasi hac parte magis, quàm illa proficerent: propterea quòd, secundum Aristotelem, ἡ ἀκοή, τὸ παρὰ τοῦ αἰσθητοῦ, auditus doctrine sensus sit: quemadmodum & Isocrates, τὴν φιληκοίαν ἀποδοῦναι λόγον, compendiarium esse viam perueniendi ad sapientiam affirmat. Benè etiam à sapientibus dictum est: homines quidem hominibus dicendi esse magistros: at solum Deum magistrū esse tacendi: quando in sacris, mysterijsque fauere linguis semper iubemur. Sic nimirum vtrumque hoc sapientis est, & silentium opportunum, & sermo tempestiuus: adeoque, secundum Diogenem, τὸ αὐτὸ ὅτι εἰδέναι τε ἀλεκτρίον, καὶ ποτὶ καὶ πνὸς σιωπῆτεον, καὶ πρὸς πάντα, eiusdem est, scire, quæ dicenda sunt, & quando: & quæ tacenda sunt, & quando. Maxima autem sunt fundamenta virtutum, secundum Ambrosium, silendi patientia, & loquendi opportunitas. Quòd sit, vt lingue thesaurus sit optimus: quod Hesiodus ita dixit:

γλῶττιαι

γλώσσης τοιθησαυρὸς ἐν αἰθρώποισιν ἀρίστος:
 φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις ἐν μέτερον ἰσότης:
*Optimus est homini lingua thesaurus, & ingens
 Gratia; quæ parcis mensurat singula verbis:*

si nimirum illud seruetur, μηδ εἰ ἄγαν, Nequid
 nimis: & alterum hoc, πᾶν ὁ χειρὸς; quòd in
 tempore omnia posita sint: ex quo facilè vir
 prudens sermonis, ac silentij vices metietur.
 Atque hinc verum esse illud intelligitur: quod
 Bias Prienæus ab Amaside Ægyptio olim ius-
 sus, vt optimam, atque deterrimam partem è
 victima ad se mitteret, linguam elegit: innu-
 ens nimirum linguæ vsum esse præcipuum:
 siue prodesse cupias, siue obesse. Nam vt, se-
 cundum Satyricum, Lingua mali pars pessi-
 ma serui: ita eadem boni hominis pars est o-
 ptima. Sic Borbonius:

Nobile lingua bonum, quæ fari in tempore nouit:

Nobile lingua malum, quæ fari in tempore nescit.

Vnde Græci dicunt: γλῶττα ποῖ πορεύῃ; πόλιν
 ὑπάσσουσα καὶ πόλιν κατασκάψουσα: Lingua quò
 vadis? erectura ciuitatem, & eandem rursus
 euersura. Sic Salomon in Prouerbijs: Mors
 (inquit) & vita in linguæ potestate est. Et D.
 Iacobus Apostolus linguam clauo nauis assi-
 milat: quæ quum pars sit minima, totam na-
 uem aut seruat, aut euertit. Sic enim ait: Fre-

Mmm s nos

nos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant: quorum ita corpus totum agimus. Item quæ tantæ naues, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocunque vult gubernatoris impetus, aguntur. Sic & lingua, quæ paruum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit? Et lingua ignis est, scelerum mundus, aut Oceanus. Sic se habet in nostris membris lingua: totum corpus contaminans; & cui cursum inflammans: & ipsa ab igne æterno inflammanda. Omnis enim & ferarum natura, & volucrum, serpentumque, & marinorum, humano ingenio domatur, domitaque est: at linguam nemopoteest hominum domare: effrenatum malum: mortifero refertam veneno. Ea Deum & patrem collaudamus: eadem homines execramur, ad Dei similitudinem factos: prodeunte ex eodẽ ore laudatione, & execratione: quod sanè nullo modo ita fieri debet. Num enim fons ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara? Potest ne aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? Sic nullus fons & salisam, & dulcem aquam emittere potest. Sic Chrysostomus: Magis vertice ipso capitis linguam tuam curasti. Regius quidam equus est lingua: si ei frenum

frenum immiseris; & doctrina tua gradarium
feceris: ascendet in eum rex, & in eo quiescet:
sin autem nullo freno domueris: sed huc atq;
illuc infrenem iactari permiseris: Satanæ eam
facies vehiculum. Et Gregorius: Lingua sub
magni moderaminis liberatione frenanda est;
non insolubiliter obliganda: ne aut laxa in vi-
tium defluat: aut restricta etiam ab utilitate
torpescat. Et ibidem: Tempus est tacendi: &
tempus loquendi: discreta vicissitudine pen-
sanda sunt tempora: ne aut quum restringi
lingua debet, per verba se inutiliter soluat: aut
quum loqui utiliter potest; semetipsam pigre
restringat. Et Thriuerus: Vt est infame, multa
vbique effutire: ita est illiberale, vbique triste
agere silentium. Nam qui nouit opportuni-
tatem tacendi: idem nouit: quoque vicissitu-
dinem loquendi. Ceterum linguæ moderan-
dæ optima ratio est: si cursus eius, quod suprà
quoque dixi, habenis rationis, regatur: & effi-
ciatur illud, ne lingua præcurrat mentem.
Quod Chilon ille monet, in sententijs: ἡ γλῶσ-
σά σου μὴ προερχέτω τῷ νῷ. Et Isocrates ad De-
monicum: πᾶν ὃ, πᾶν μέλῃς λέγειν, προέτερον ἔστι
τοῦ πρὸς τῇ γνώμῃ. πολλοῖς γὰρ ἡ γλῶττα προε-
ρχεται τῆς ἀφ' ὧς: Quicquid dicturus es, prius
cum animo tuo reputa. Multi enim sunt, quos

sunt

rum lingua cogitationi anteuertat. Et Gellius libro octauo: Sapiens sermones suos praecogitat; & examinat prius in pectore; quam proferat in ore. Qui autem sunt leues, & futiles, & importuni locutores: quique nullo rerum pondere innixi, verbis humidis, & lapsantibus defluunt: eorum orationem benè existimata est, in ore nasci, non in pectore. Linguam autem debere aiunt non esse liberā, nec vagam: sed vinctis de pectore, imò & de corde apertis moueri, & quasi gubernari. Et ibidem: Nunquam tacet, quem morbus loquendi tenet. Hesiodus poëtarum prudentissimus, linguam non vulgandam, sed recondendam esse dicit: perinde vt thesaurum: cuiusque in promendo gratiam esse plurimam: si modesta, & modica, & modulata sit. Quod etiam Eusebij illa sententia referenda est: Magnum (inquit) homines vallū dentium habent; ad leues sermones cohibendos: sed mentis plerumque in omni re carent iudicio: quæ quidem si verba non direxerit: sapius ea ante consultationem effugiunt: & tanto vallo neglecto, citra iudicium, ante tempus foras ruunt. Item Hieronymi hæc: Diu considera, quid loquendum sit: & adhuc tacens prouide; ne quid dixisse poeniteat. Sed & huc pertinet cōmune illud præce-

præce
rando
do int
sit: re
qui sit
benè se
ris pau
pientia
spond
ne qua
quum
tem ac

[Col
ta

Et Gellius præceptum Pythagoræ de usu linguæ moderando: qui interrogatus à quodam, quomodo inter sapientes discipulos cōnumerari possit: respondit: Si serues silentium, donec loqui sit necessarium: Si nihil dixeris, nisi quod benè sciueris: Si feceris optima, & locutus fueris paucissima. Nam silentium signum est sapientiæ: & loquacitas, stultitiæ: Ne festines respondere: donec finis fuerit interrogandi: ne quæstionem disceptare aut soluere tentes: quum sapientio rem te alium, aut prudentio rem a desse conspexeris, &c.

Symbolum XXIII.

PHILIPPI III.

SATIUS
RECURRERE,
QUAM
MALE CURRERE.

[Golz. Quod malè cceptum est, ne pudeat mutasse.]

PRAE-

PRAESTAT RECVRRERE *hominem,*

QVAM MALE CVRRERE:

Nam sera nunquam est ad bonos mores via.

SEnarius Græcorum est, prouerbio celebratus: & à Luciano citatus in Asino: cuius sententiam hanc non admodum asininam tribuit:

πάλινδρομήσαι μάλλον, ἢ δραμεῖν ἐχθρῶς:

Satius recurrere, atque currere perperam.

A quo non est alienum vulgare illud, & nostrate sermone tritum adagium; non prolius aberrare eum, qui medio è cursu recurat. Cum quo optimè quadrat Symbolum hoc Philippi Imperatoris: QVOD MALE COEPTVM EST, NE PIGEAT MVTASSE: seu, quod idem est, MALE COEPTVM, BENE MVTATVR. Præstat enim, mutare consilium in melius: quàm in malè institutis pergere. Nam errare quidem, & labi humanum est: sed in errore perseverare, ac post lapsum refugere nolle, inhumanum. Sic Tertullianus: Aberrare nunquam (ait) magis diuinum est, quàm humanum. Et Augustinus: Non errare, angelicum est: at errorem defendere, diabolicum. Et Ambrosius: Nihil peccare, solius Dei est: sapientis autem hominis est, emendare, & corrigere.

rigere erratum: & de peccato agere poenitentiam. Etenim malum, vt Cassiodorus scribit, quò diutiùs perseuerat, eò magis augetur: medicabile autem bonum est in peccato, accelerata correctio.

Nam sera nunquam est ad bonos mores via:

Quem poenitet peccasse, penè est innocens.

vt Seneca scribit in Agamemnone. Quædam enim emendatio, poenitentia est: teste Fabio: satisque emendatus videri potest is, qui in odium eorum, in quibus errauerat, ipse conuersus est, eodem auctore. Satis autem poenarum est, poenitentia erroris, secundum Liuium: &, vt Mimushabet:

Gravis animi poena est, quem post factum poenitet.

ἡ δὲ μετὰ τοια ἡ σὺν τῷ αἰσθάνοις τοῖς:

Prudentiores poenitentia efficit:

secundum Menandrum. Quippe errorem suum agnoscit, & in posterum cauet is, quem rectè poenitet. Nam aliàs, vt Lactantius monet, libenter errat, qui se errare nescit: neque sibi tantum errat: sed alieni erroris simul causa est, & auctor. Eamq; ob causam nimis peruersè se ipsum amat: qui & alios vult errare: vterque hoc modo suus lateat, aut pallietur, teste Augustino. Magnum autem est argumentum in melius animi translati: quum vitia sua,

sua, quæ adhuc ignorat, videt, vt Seneca dicit: neque solùm ea videt, sed agnoscit: neque solùm agnoscit, sed corrigit, aut planè potius cauet: & commutatis ad meliora studia moribus, maturè resipiscit à stultitia: & emergit tandem, atque ad frugem bonam, vt dicunt, ferecipit. Nam, vt Flaccus canit:

—— *scelerum si benè pœnitet,*

Eradenda cupidinis prauis sunt alimenta.

Magna verò pars est profectus, velle proficere, vt vult Seneca. Et Plautus:

Is probus est, quem non pœnitet, quàm probus sit, & frugis bonæ.

De hoc pulcrè ita monet Ouidius:

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,

Si piget, in primo limine siste pedem.

Et Horatius in Epistolis:

Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis

Præstent, maturè redeat, repetatq; relicta.

Nam ne in minimis quidem delictis sibi indulgere quenquam oportet, aut ignoscere: multoque minus, si semel in flagitium, aut facinus aliquod prolapsus sit, in eo potius velle periclitari: quàm ad sanam mentem redire: & maturè in viam virtutis reflectere: à qua paululum deflexeris: ne in perpetua prauitate versari necesse sit. Itaq;, dum licet, sua corrigere

vota debet : quoniā sera nimis pœnitentia inutilis est, aut inanis : & , vt apud Claudianū est :

Nil inuat , errores mersa iam puppe fateri :
aut, vt Ouidio placet :

Nil inuat , amisso claudere septa grege .
Quemadmodum Electra Clytæmnestram redarguit apud Euripidem :

ὦ φίλῃ τεναΐζεις , τί τί καὶ ὄχι ἔχῃς ἀχὴ :

Serò gemis , quum spes haud reliqua est remediij .
Sic non est leuis ingenij , si quæ minùs rectè dicta sunt , aut corrigere , aut reuocare : contrà quàm sensit M. Tullius Cicero : qui nullum vnquam verbum se emisisse , se dicit , quòd reuocare vellet . Quæ quidē laus quamuis præclarissima videatur : tamen multò est credibilior (vt cum Augustino loquar) de nimium fatuo , quàm de sapiente perfecto . Sic nec inconstantis est ; etiam benè cogitata consilia mutare : & sententiam , tanquam aliquod nauigium , atque cursum , ex Reipublicæ tempestate moderari : atque ita , secundum Phocylidæ præceptum :

χαρπὴ λατρεύειν , μὴ δ' ἀνπιπνέειν ἀνέμοιοι :

Temporibus seruire , & ventis nolle reslare :
neque , vt Iuuenalis dixit , *dirigere brachia contra torrentem* : sed in tempore , vt monet Flaccus , *retrosum vela dare , atque iterare cursus statim re-*

N n

lietos :

lectos: adeoque, vt Persius loquitur, *funem reducere*. Hinc Seneca: Non est turpe, consilium cum re mutare. Caterum quod demorum emendatione, & consilij mutatione habetenus dictum est: id rectè etiam dicitur de poenitentia, & ad Deum conuersione vera: quam sacrae docent literæ. Nunquam enim est sera conuersio, vt Hieronymus vult: neque vlla est sera poenitentia, vt Cyprianus. Quæ vt medicamentum est, quod peccatum extinguit: ita referat, quod peccatum claudit: teste Chrysostomo. Sic poenitentia præoccupat poenam: fitque mater misericordiarum: eodem Chrysostomo auctore. Nam & poenitentia ex eo sic appellata est, si Hugoni credimus, quasi punientia: eò quod ipse homo in se poenitendo, quasi punit, quod malè admisit. Quò fit, vt homo redactus ad veniam, sub disciplina deinceps viuat melius: vt Gregorius scribit. Quippe egressus malitiæ, secundum Ambrosium, virtutis operatur ingressum: eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur. Semper autem, vt Lactantius vult, maior est ex poenitentia fides: sine qua omnis inutilis est poenitentia: teste Augustino. Neque enim vera, sed inanis est poenitentia; quam sequens culpa coinquinat: neque

neque
ta: n
scere
poen
citati
stinu
iustu
cato
bus,
us: S
vitæ
stitia
vete
ueni
Et ibi
fraus
gam
tiora
dolo
poen
euita
rit.
vult
tum
dici
pecc
In p

neque profunt lamenta, si replicantur peccata: neque valet quicquam à malis veniam poscere, & mala de nouo iterare: Qui verò per poenitentiam peccata diluit, is confors fit felicitatis æternæ: vt præclare docet idem Augustinus. Sic Origenes: Quum ceciderit (inquit) iustus: non prosternitur: nec permanet in peccato: sed exilit citò tanquam damula ex retibus, & tanquam auis ex laqueo. Et Lactantius: Sicut nihil prodest malè viuenti antea actæ vitæ probitas: quia superueniens nequitia, iustitiæ opera deleuit: Ira nihil efficiunt peccata vetera resipiscenti, aut correcto: quia superueniens iustitia labem vitæ prioris aboleuit. Et ibidem: Muta quoque animalia; quum fraude decipiuntur; si aliquo se modo infugam extricauerunt: fiunt postmodum cautiora; vitantque semper ea omnia, in quibus dolos, insidiasque senserint: Sic hominem poenitentia cautum, ac diligentem facit, ad euitanda peccata, in quæ semel fraude deciderit. Et Chrysostomus: Quod sunt in corpore vulnera, & medicinæ: hoc in anima est peccatum, & poenitentia: In vulnere sanies; in medicina saniei purgatio. In peccato, sanies; in peccato, opprobrium; in peccato, derisio. In poenitentia, fiducia; in poenitentia, libertas;

in poenitentia, peccati purgatio. Quamquam
 verò nulla conuersio sera est, secundum Hieronymum: quæ, vt Augustinus ait, semper inuenit Deum paratum: quoniam, teste Bernardo, expectat Deus delinquentes, & benigne suscipit reuertentes: tamen poenitentia, vt Augustinus monet, non est seruanda vsque in senectutem. Quippe, auctore Bernardo, dilatio poenitentia vsque ad mortem, valde periculosa est: quæ verò in alio est seculo, poenitentia cassa est: teste Augustino. Ac Deus quidem etsi poenitenti veniam spondit: peccanti tamen crastinum non promittit: vt sapienter scribit Gregorius. Quò minus negligendum est; quod homines peccantes interdum Deus sustinet: quia quantò diutius expectat, vt se emendent: tantò grauius iudicabit, si neglexerint: eodem Augustino auctore. Præclare ergò Gregorius: Prima vigilia (inquit) est pueritia: secunda adolescentia: tertia senectus. Qui ergo in prima vigilia vigilare noluit: secundam custodiat: vt, qui conuerti à prauitate vitæ in pueritia neglexit, ad viam vitam saltem in iuuentute euigilet: & qui ad vias vitæ in iuuentute non euigilat, saltem in senectute resipiscat: nam quos diu, vt conuertantur, tolerat Deus: eos non conuersos postea durius

durius damnat. Et Isidorus: Pœnitentia est
medicamentum vulneris, & spes salutis: quæ
est, à scelere abstinere: bonum velle: omnes
amare: nullum odisse: æterna persequi: præ-
sentibus non capi: nolle denique inferre alteri,
quod sibi perpeti sit molestum. Et Chryso-
stomus: Nunquam spernit Deus pœnitenti-
am: si ei sincerè, & simpliciter offeratur: & li-
cet quis ad summum perueniat malorum: si
tamen inde reuerti velit, in viam virtutis: li-
benter eum Deus suscipit, atque amplectitur.
Et alibi: Non est graue, cadere luctantem: sed
iacere deiectum. Non est perniciosum, in præ-
lio vulnerari: sed post vulnus acceptum, de-
speratione quadam curâdi, medelam vulneri
denegare. Sæpè etiam athletas vidimus post
frequentes lapsus, & deiectiones, in lucta co-
ronatos: sæpe militem vidimus post multas
fugas virum fortem fuisse: & victorem vicisse.
Et Nazianzenus: Magnum sanè est, aut non
peccare in initio, aut saltem in maximis non de-
linquere: quoniam penitus à peccato liberum
esse, Deus supra humanam naturam ordina-
uit. Sed non minùs est magnum: cum, qui
peccauit, resipiscere: ac resipiscentem postea,
in sensu permanere disciplinæ: & sic fugare se-
cundum ex secunda prauitate flagellum. Sci-

tum est etiam Epigramma illud Græcum, a
Demosthene citatum:

μηδὲν ἀμαρτῆν ὅτι θεῶν, καὶ πάντα καὶ ποιοῦν,
ἐν βίῳ τῇ: ποιεῖν δ' ὅτι φυγεῖν ἔπορε:

Nil peccare Dei est, simul & facere omnia recte,

In vita, fatum vincere nemo potest.

Sed de hoc satis multa hactenus: & fortassis
etiam plura, quàm satis. Nunc, corollarij lo-
co, simile Emblemata nostrum huc subijcere
placet:

Ignarus quandoque via simul, atque locorum,

Si semel à recta regione viator aberrat;

Quo magis ille fugit, magis hoc à tramite fluctu

Deuius; inq, viam nescit iam spontè reuerti:

Nè cursus repetat medios, funemq, reducat.

Sic semel ingressus vitiorum, tramite fissi,

Fortè viam; si non resipiscat; crimine cimen,

Et scelere accumulât scelus. Ergo RECVRRE-

RE præstat,

CVRRERE QVAM MALE, vel male se

currendo perire.

Nam via sera bonos ad mores nulla putanda est.

Symbolum XXIV.
 OTHONIS QVARTI.

*Garrulus argutos inter strepit anser olores:
 At stultus doctis obstrepat ipse viris.*

Similitudo mater est amoris, & beneuolentiae: & consuetudinis. amicitiaeque conciliatrix. ὁμοιον γὰρ ὁμοίῳ φίλον, καὶ ὁμοιον ὁμοίῳ ἐφίλει: Simile amicum simili, & simile simili gaudet: &, secundum Tullium, pares, ut in vetere prouerbio est, cum paribus facillimè congregantur. Quod Plato ex Epicharmo confirmans apud Diogenem Laërtium; canem cani, bouem boui, asinum asino, suem sui pulcherrimum videri dicit. Et Theocritus Idyllio nono:

τῆτιξ (inquit) μὲ τῆτιξί φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ:
Formica grata est formica, cicada cicade.

Et Aristoteles in Rhetoricis Græcum citat Senarium;

αἰὲν κολοῖδὸς πρὸς κολοῖδὸν ἰσχυρῶς:

Et graculus ferè assidet sic graculo:

ὥς αἰὲν τὸν ὅμοιον ἀγχι τοῦ πρὸς τὸν ὅμοιον:

Sic similem Deus ad similem quoque congregat ipse:
vt est apud Homerum in Odyssæa. Nam, secundum Satyricum:

Magna inter molles concordia:

& vt Euripides ait:

κακὸς κακῷ καὶ συντέθηκεν ἡδονῇ:

Vir improbus voluptati est viro improbo.

Sic dignum est (quod aiunt) patella operculum: & similes habent labra lactucas. Contrà autem ἀγαθὸς πρὸς ἀγαθὸν, teste Athenæo: & vt in Græco versu est:

αὐτόματοι ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ὅτι δ' αἰτίας ἴσασιν:

Spontè boni accedunt conuiuia læta bonorum.
ἔοικ' ἄλλ' ἄλλ' φίλ' ὁ ἑοιδὸς ἀνὴρ, χαλεπὸν δ' ἀλεῖται πρὸς:
Probo probus, & improbus improbus amicus est; vt scribit Q. Calaber. Sic Cicero: Nihil est quod tam attrahat, & alliciat ad amicitiam, quàm similitudo: quæ fit vt boni bonos diligant; mali autem malos. Quod si igitur aliquando, vt fit, mali bonis, & stulti sapientibus hominibus congregentur: iniqua profectò est hæc comparatio, & concordia discors. Tunc enim verè est, quod prouerbio dicitur, graculus inter Musas: aut ANSER INTER OLO-

OLORS: aut certè corchorus in olere; aut in lente vnguentum: aut in pipere, vt nostri loquuntur, muris reliquiæ. Quid enim aliud facit stultus, aut improbus homo: quàm vt nugacitate sua, & importunitate obstrepat aliorum silentio: & tanquam alter *Dauus perturbet omnia*, secundum Comicum. Quemadmodum, vt Maro canit, *argutos inter strepere anser olores* gaudet: ne scilicet canendi his locus sit, nisi illis prius tacentibus. Quandoquidem, vt vetus habet verbum, à Gregorio Theologo relatum, τὸ τ' ἀσπονδαὶ κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι: id est, tunc canent cygni, quum tacebunt graculi. Tantisper verò similes, & compares eorum fient: dum paria, & consimilia dicant, atque audiant: auctore Gellio. Quemadmodum igitur, secundum Plautum:

Nihil homini amico opportuno est amicus:
ita contrà, teste Comico:

Homine imperito nunquam quicquam iniustius est;
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Ex quo rectè Theognis difficile esse ait, sapientem apud stultum multa loqui: quum ait:

ἀργάλεον φρονέοντα παρ' ἀφροσι πόλλ' ἀγορεύειν:
& Sophocles apud Stobæum, non benè aut sapienter loqui affirmat eum, qui cum stulto,

Nnn 5

aut

aut imperito, sapienter; aut benè loquitur:

ἄλλ' (inquit) πρὸς ἀμαθεῖ σοφά λέγων, ὅσα ἐν λέξει.

λυωρὸν δὲ τὸ το, συνασφείν τοῖς μὴ σοφοῖς:

Illud molestum, cum stultis stultescere:

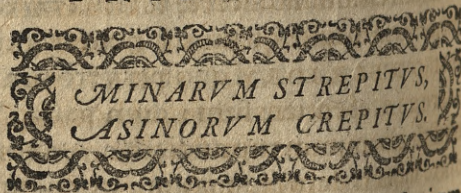
vt Iocasta dixit apud Euripidem in Phoenissis:

Iusta autem ab iniustis petere insipientia est:

vt Plautus voluit in Amphitryone.

Symbolum XXV.

FRIDERICI II

[Golz. Complurium triariorum ego strepitum
audiui.]

*Quisquis vult STREPITV mori MINARVM;
Is dignus, CREPITV, fit, ut rudentium
Infelix ASINORVM humetur inde.*

NEC CREPITVS ASINI, STREPITVS
NEC obesse MINARVM
Possunt: qui moritur, sit miser ille, minis.

FRidericum Secundum Cæsarem, & bello
& pace fuisse præstantissimum, memoriæ
proditum est: de quo præstat filere, quàm
pauca dicere. Is ob eximiam virtutem, atque
felicitatem, cuius perpetuus, & indiuiduus
comes est inuidiâ, a quod Pontifices Romanos
in summo tandem fuit odio: quorum ille di-
ras, atque execrationes magno contemnens
animo: quum verum esse intelligeret illud,
quod Gregorius Papa dixit, eum, qui illicitè
quempiam excommunicet, seipsum magis,
quàm alium excommunicare: nihil aliud fe-
re sermone vsurpauit: quàm SE COMPLU-
RIVM TRIARIORVM STREPITVM
AVDIVISSE. Sentiens nimirum hoc, sapi-
entem Principem, minarum strepitu, non ma-
gnoperè moveri debere: quò minus satisfa-
ciat officio, & muneri suo, in Republica rectè
gubernanda, aut administranda. **Q**ui enim
(inquit idè Imperator) MINIS MORITVR,
IS ASININIS CREPITIBVS SEPELI-
ENDVS EST. Quemadmodum & elegan-
ter Demetrius dicere solebat: auctore Sene-
ca: eodem sibi loco esse voces imperitorum:
quo ventre redditos crepitus. Quid enim (in-
quit) mea refert, sursum isti, an deorsum so-
nent? Quanta dementia est vereri, ne infamê-
ris ab

ris ab infamibus. Miserè igitur moritur, qui
minis moritur, aut occiditur. Ex quo prouer-
bium natum est, quod apud Carinum legitur:

ὁ πρὸς τὸν ἑρμῶν σκιμαζὼν,
ἀποκτίνουσι τὰς ἀπειλάς:

In caelum pugna dimicans umbratili,

Interficit minis: —

nimirum vana interminatione, qualem osten-
tatis, cui Mars est ventosa in lingua, dum caelum
territat armis, vt Maro canit. Sic & Apollo
apud Homerum in Iliade monet Æneam: ne
sæuis verbis, ac minis deterreatur, quò minus
pugnam experiatur: quum ait:

σύδ' ἴδης φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μὴ δέ σε πάμπαν,
λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἄρσεν:

*Tu rigido ferro magis obuius ito: nec a minis
Te sæuis dictis deterreat ille, minusq.*

Sed & Æneas ipse Achillem arguit: ne verbis
potius, quàm re secum pugnet: quum facile
sit, verbis altercari: re autem vincere, difficile:

— ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτὸς
ἢ μὲν κερτομίας, ἢ δ' αἴσιν ἀμύθησασθαι:

— siquidem noui simul ipse

Aut probris petere, aut hostilia dicere verba.
Et rectè hoc quidem. Nam verum est Socra-
ticum illud verbum: αἱ μὲν βρόνται μάλιστα τοῖς
παῖδαις: αἱ δὲ ἀπειλαὶ τοῖς ἀφρονέσιν καὶ πλὴν ἡρώων:

Toni-

Tonit-
ritant.
nocen-
lum in
quod
Fulme-
iracun-
tur, vt
pauv-
modi
prius
admo-
tur to-
cond-
tus a-
plo c-
aus t-

Vt

Sic &
Alex-
dè: f-
dè: f-
cum
iucu-
tam
mà d-

Tonitrua quidē pueros, sed minā stultos ter-
ritant. Magis enim plerunque terrent, quā
nocent, minarum strepitus: perinde vt cœ-
lum interdum sine fulgetris tonare videmus:
quod si minū terrore, at certē periculo vacat.
Fulmen autem est, vbi cum potestate, habitat
iracundia, secundum Sallustium. Tunc igi-
tur, vt prouerbium monet, πόρρω δῖός τε, καὶ κε-
ραυνῶ: Procul à Ioue, & fulmine. Quemad-
modum enim, auctore Plutarcho, in vulnere
prius apparet sanguis, quā plaga: & quem-
admodum prius emicat fulgur, quā audia-
tur tonitru: ita apud tyrannos prius erumpit
condemnatio, quā probatio: & perit dela-
tus antè, quā coarguatur. Quod suo exem-
plo confirmat Ouidius: qui & ipse hoc atta-
cus fulmine, vtile hoc consilium dat:

Viue tibi, quantumq; potes, praelustria vita:

Sæuum praelustri fulmen ab arce venit.

Sic & Callisthenē monet Aristoteles: vt cum
Alexandro aut rarò colloquatur, aut iucun-
dè: secundum præceptum Æsopi fabulatoris:
δὲ ὁμιλεῖν τοῖς βασιλεῦσιν, ἢ ὥς ἡκιστα, ἢ ὥς ἥδιστα:
cum regibus, aut quā minimè, aut quā
iucundissimè colloqui oportet. Quod Solon
tamen in hunc modum retorsisse perhibetur:
μὰ δῖα, ἀλλ' ὥς ἡκιστα, ἢ ὥς ἀρίστα, Νό per Iouem;
imò

imò potiùs aut quàm minimè, aut quàm opti-
mè. Nec malè ille præcipit: qui præcipit ut
est apud Suidam: ἀλευσθὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, id
est, Fuge à maiore. Et Horatius: *Tu cede poten-
tis amici Lemibus imperijs*. Parum enim tutum
est commercium cum eo, cui, quod liber, li-
cet: & ut Græcus ille dixit vir sapiens: μέγας ὁ
κίνδυνος, βέλεσθαι, ἀ μὴ δεῖ τὸν, ἀ βέλεσθαι, ποιῆν
δυναμῖον. Ingens est periculum, velle, quæ non
debet, eum: qui possit, quicquid voluerit, effi-
cere. Sic Publius:

Cui plus licet, quàm par est, plus vult, quàm licet.
Nam ab eorum potentia minus est periculi:
qui nocendi voluntatem nō habent: auctore
Demosthene. Malè autem vim suam potestas
alienis experitur iniurijs: ut scribit C. Plinius
Secundus lib. 8. Itaq; qui utitur potestate; ut
prodesse debeat; posse se nesciat: teste Grego-
rio. Præstat enim, minus posse honestè, quàm
plus turpiter: secundum Ambrosium. Siqui-
dem, ut Augustinus ait, hoc solum possumus,
quod iure possumus. Ex quo rectè Aufonius:

Quod prudentis opus? non velle, & posse nocere.

Quod stulti proprium? non posse, & velle nocere.

Porrò à Symbolo hoc nō planè discrepat Epi-
dicti illa sententia: ὅτι (inquit) μέγας κίνδυνος
ἐστὶν ἀπειλῆς ὅτι χειρὸς: μέμνησο τοῦ βέλους, ὅτι ἡ μένος
αὐτοῦ.

ἐν: καὶ ἐν ἀγρίῳ ἀράσας, ἀμετρὸν ἔσται, καὶ αἰεθύνος
 ἀφ' γενήσε: Si quem cum vehementia, & mi-
 nis inuadis: memento tibi dicere: te mansue-
 tum esse. Ita quum nihil ferociter egeris: nul-
 lius facti re pœnitebit: neque vnquam accusa-
 beris.

Symbolum XXVI.
 RVDOLPHI I.

[Colz. Maioris artis est benè imperare, quàm
 ampliare.

Item: Prudentia gubernantur regiones: qua-
 rum limites tyrannide nunquam extendun-
 tur.]

*Principem BENÈ prestat IMPERARE;
 QVÀM MALE imperium ampliare: regis
 Illud est sapientis: hoc tyranni.*

Princi-

PRincipis boni est, videre illud: **NON**
QUAM LATE, SED QUAM BENE
 imperet. MELIVS enim est, BENE IMPE-
 RARE: QUAM IMPERIVM AMPLIARE.
 Itaque non tam vi, & potestate, quàm pruden-
 tia, & sapientia opus est in imperio. PRU-
 DENTIA siquidem GVBERNANTVR
 REGNA: QVORVM FINES POTEN-
 TIA NON NVNQVAM PROFERVN-
 TVR LATIVS, aut propagantur: quod o-
 ptimum, & sapientissimum principem Ru-
 dolphum I. Cæsare frequenter dixisse ferunt.
 Nam, auctore Tullio, ad Rempublicum plu-
 rima veniunt commoda: si moderatrix o-
 mnium rerum præstò sit sapientia: hinc ad
 ipsos, qui eam adepti sunt, laus, honor, di-
 gnitas confluit. Neque quicquam sanè est
 hominis prudentia dulcius, aut sagaci ac bo-
 na mente melius: qua & perspiciat, quid qua-
 que in re verissimum sit: & acutè celeriterque
 videat, atque explicat rationem: & quid in vi-
 ta expetendum fugiendumque sit, dijudicet.
 Nimirum hæc optima vitæ magistra est: &
 consiliorum præceprix: & actionum guber-
 natrix: & felicitatis procreatrix: omnium de-
 nique virtutum dux quædam, & moderatrix:
 quæ auream illam mediocritatem inuestigat:

quæ

quæ vitam iucundam facit: quæ sibi alijsque
 consulit: quæ cautiorebus semper vititur con-
 silijs: quæ in posterum prouidet: quæ omni
 ratione est protectior. Itaque non sine causa
 Agathon magnum quoddam numen vocat
 prudentiam: ἢ μὲν πρόνοιας ἐστὶ ἀγαθὸν θεὸς μέγας:
 ὁ ὤντων γὰρ ἡμῶν ὁ θεός, secundum Menandrum.
 Quem imitatus esse videtur Satyricus, quā ait:

Nullum numen abest, si sit Prudentia.

Cui astipulatur Plutarchus: qui rem maximè
 diuinam regiamque vocat prudentiam: in
 qua sola Iouis excellentia summa poni possit:
 & quæ comites habeat omnes virtutes. Quò
 fit, vt sine prudentia neque rex, neque prin-
 cept, neque omninò magistratus quisquam
 idoneus esse possit: vt Pythagoricus quidam
 Philosophus censuit. Scitum est enim Plato-
 nis illud: qui tum demum beatas fore dixit re-
 publicas: si aut studiosi sapientiæ eas regerent:
 aut earum rectores studere sapientiæ cœpisse-
 rent. Quod Alexandrum filium in primis mo-
 nuisse fertur pater Philippus, rex Macedonum:
 vt sapientiæ operā daret diligentem: ne multa
 aliquando committat: quæ se fecisse nunc poe-
 niteat. Quemadmodum enim, secundum
 Architam, exercitum regit Imperator, guber-
 nator nauim, mundum Deus, animum mens

O o o

ipsa:

ipsa : sic felicitatem vitæ moderatur sapientia.
 Quæ idcirco ars viuendi sola putanda est: quia
 hominis est custos, & procreatrix: qua præce-
 ptrice, in tranquillitate vini maximè potest.
 Ex quo rectè Plutarchus: ἡ μὲν (inquit) ἀποροδὶς
 ἔσ' ἀλόγου, καὶ παρὰ τὴν εὐκρίνην, καὶ ἀπαθὴν νοῦν συν-
 εταμένη σοφία, καὶ φρόνησις. αὐτὸ τέλος τις ἔστιν ἀνθρώ-
 πους ἔσ' ἀλόγου, καὶ δυνάμεις: ἢ τὸ θεότατον ἐγγίναται
 ὁπισθήμης, καὶ μακροτέρωτατον: Sapientia, & pru-
 dentia sola cupiditatis, quæ rationis experta est,
 minimè indiga; & in pura, constanti; mente
 posita, suapte natura perfecta est; & rationis
 quædam præstantia, & vis: qua summa diui-
 nitas scientiæ, atque beatitudo perficitur. Et
 Iamblichus: Prudentia virtutum princeps est:
 & reliquis omnibus utitur virtutibus: atque
 harum ordinem, & modum, & occasionem
 in præsentia, tanquam oculus quidam mentis
 clarissimus, ostendit. Ea verò primùm oritur
 à sincera, perfecta que mente: & sic orta in
 ipsam mentem intuetur: à qua perficitur:
 modumque, & exemplar inde sibi pulcherrimū
 omnium suarum actionum habet. Quod si
 quæ nobis etiam cum Deo intercedit com-
 munitas: ea maximè virtutis huius gratia
 consistit: quippe per quam Deo in primis af-
 similamur. Siquidem huius beneficio bona,
 & vri-

& vri-
 eta ce
 dam
 star,
 mnif
 cept
 singu
 num
 quan
 lende
 tem i
 Meri
 prud
 γ
 εῷ
 σο
 νι
 Pr
 D
 Et in
 καὶ σ
 litat
 con
 α
 B

& vtilia, honesta & turpia discernimus: & facta conuenientia rectè iudicamus, ac emendamus. Denique, vt paucis omnia completar, gubernatrix est hominum prudentia: omnisq; inter ipsos imperij, aut potestatis princeps: quæ & ciuitates, & domos, & priuatam singulorum vitam regit: & ad exemplar diuinum identidem respiciens, quàm optimè, & quàm maximè ea conformat: modò hæc delendo: modò illa inscribendo: vtrobique autem imitando, quæ optima sunt, & rectissima. Meritò igitur Deo similes facit sui possessores prudentia. Sic Euripides in Antiope:

γνώμη μὲν ἀνδρὸς εὖ κρατοικοῦνται πόλεισι
εὐδ' οἶκος: εἰς τ' αὖ πόλεμον ἰσχυρὰ μέγα,
σοφὸν γὰρ εὐβέλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας
νικᾷ: σὺν ὅχλῳ δ' ἀμαθία πλεονεκκόν:

Prudentia gubernatur benè ciuitas,

Domusq;: Et est in bello semper vtilis,

Multas manus consilium sic vincit bonum:

Magnū at malum cum turba est imprudentia.

Et in Bacchis: ὁ δὲ τὰς ἡσυχίας τὸ φρονεῖν, ἀσάνη,
καὶ συνέχ' βίολ' ὅ, καὶ λεῦτον μεδῶμα: Tranquil-
litatis vita, & sapientia inconcussa manet, &
continet rem domesticam. Et Menander:

αἰτία ἢ σύνεσις αἰτ' ἢ πρὸς τὰ βελτίω σοφῇ:
Boni status prudens intelligentia fit causa.

Et in Imbrijs:

ὅσα ἔστιν ἐν ἄλλ' ἐν ἀνθρώπου φύσιν
 μείζον λογισμῶν; τῷ ἀγέμεναι τὰ ἡμέτερα
 ἔχουσ' ἔστι, καὶ λογισσάτω καὶ πέποι-
 α ῥχων, στρατηγός, ἡγεμὼν δήμου, πάλιν
 σύμβουλος; ὁ ἀγέμεναι λογισμῶν, πάλιν ἔστι

*Natura nil hominum maius prudentia
 Quicquam tenet; nam rectè res disponere
 Rectèq; iudicare qui potest, is est
 Princeps, & imperator, & dux, & bonus
 Senator: omnia habet, qui habet prudentiam.*

Sic Phocylides:

ἀγροί, καὶ πόλεις σοφία, καὶ ἡγεμονία
Agros, namque, urbes sapientia sola gubernat.

Et Pythagoras:

ἰσχὺς, καὶ τεῖχος, καὶ ὁ πλοῖον σοφία ἔστι
Et vis, & telum, & murus prudentia est.

Quò etiam Aristonymi sententia illa referri
 debet: ἐν μὲν τῷ πλεῖν, πείθεσθαι δ' εἰ τῷ κυβερνῶντι.
 ἐν δὲ τῷ ζῆν, τῷ λογίζεσθαι δυναμὶν ἐλπίσιν: ἡ
 nauigando quidem, gubernatori auscultan-
 dum est: in viuendo autem ei, qui plus ratio-
 ne valet, & consilio. Et Platonis hæc in Alci-
 biade secundo: δ' εἰ καὶ πόλιν, καὶ μὲν τῷ κυβερνῶντι
 λαοὺς ὁρθῶς βιάσασθαι, καὶ βέλτερον ὁπλισθῆναι
 τεύχεσθαι ἀτεχνῶς: ὥς τ' ἀδελφεοῦ ταῖα πρὸς
 κυβερνήτης τ' ἀσφαλῶς μέλλοντα πλεῖν. Oportet
 & ciui-

& ciuitatem, & animam, quæ rectè victura sit, scientiam optimi, id est, sapientiam, complecti sine omni dubitatione: quemadmodum qui ægrotat, medicum: & qui prosperè nauigare vult, gubernatorem. Cui similis est Tullij illa lib. 3. de Finibus: vt medicina valetudinis, nauigationis gubernatio: sic viuendi ars est prudentia. Sic & Isocrates ad Nicoclem: φυλακὴν ἀσφαλεστέων τιμῶν αὐτῶν φρόνησιν, optimam custodiam esse dicit regis ipsius prudentiam. Et in Panegyrico: εἰς (inquit) αἰδοῦς εὐφρόνησαν, ὅτι πάντες αὐτῶν ἀπολαύσαν, οἱ βασιλεῖς κοινωνεῖν τῷ ἐκείνου ἀγαθοῦ: Vnius viri prudentia fruuntur omnes, qui eius consilij parère voluerint. Et Plutarchus prudentiam bonam plerunque fortunam donare affirmat: fortunam verò, non vicissim facere prudentiam. φρόνησις (inquit) εὐτυχίαν ὡς τὰ πολλὰ χαίρειν: τύχη δὲ φρόνησιν ἔποιε. Sic igitur verè est, vt Symbolum habet, REGNI PRVDENTIA CVSTOS: sine qua nemo rex, aut princeps rectè imperare: multoq̃ue minùs Rempublicam beare, aut amplificare potest: teste Isocrate. Neque enim cuiusuis est, Rempublicam, vt & nauem gubernare: præsertim si fluctibus, & procellis nauis rapiatur: licet tranquillo mari vtrunque gubernari possit: sed in

perturbato rerum statu etiam atque etiam videndum est, quis ad gubernacula sedeat. Quam ego causam esse puto: quod Aegyptij olim in sceptro regio oculum suis hieroglyphicis designarunt: ut ostenderent, in rege, aut principe maximè requiri prudentiam; tanquam Reipublicæ vigilantem, ac prospicientem oculum. Quod enim acies videndi est in oculo: hoc prudentia est in animo: teste Sophocle:

ὡς ὁ ψῆς ἐν ὀφθαλμῷ, οὕτως ἐν τῇ ψυχῇ.

Quod & Cicero testatur libro primo de legibus: Qui (inquit) exacerit illam ut oculorum, sic ingenij aciem, ad bona deligenda, ac reiicienda: is, prudentia præditus est: quæ virtus ex providendo sic appellata est. Et Lactantius: Illibabilis est tanquam lux, & claritas solis: quia ut Sol oculorum, sic sapientia lumen est cordis humani. Vnde etiam Bion dixit, tantum præstare prudentiam cæteris virtutibus: quantum cæteris sensib. præstet aspectus oculorum. Proinde ut cæci ob incommoda incurrentia indigent duce: ita & qui Reipub. præsumunt, opus habent sapientia. Sic & hanc ipsam ob causam, teste Macrobio, Ianus, qui regis optimi typus est, geminam faciem prætulisse creditur: ut quæ antè, quæque post tergum essent, intueretur. Quod ad prudentiam regis,

regis, solertiamq; referendum est: qui & præterita nosset, & futura prospiceret: sicut Anteuorta, & Postuorta, diuinitatis scilicet aptissimæ comites apud Romanos coluntur. Hinc & Cecropidæ suos reges, non modò dracones, siue fortes: sed in primis homines multo rerum usu præditos esse voluerūt. Melior enim viribus sapientia: & vir prudens, forti præstantior: vt est in Philonis sapientia. Parum enim valent arma, nisi est consilium domi: multoque magis experenda est decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo: quum temerè in acie versari, & cum hoste digladiari, immane quiddam sit, & belluarum simile. Imò prudentium hominum consilio magna sæpè aut non suscepta, aut confecta bella sunt: nonnunquam etiam illata: vt M. Catonis consilio bellum tertium Punicum: in quo etiam mortui valuit auctoritas: vt restis est M. Tullius in Officijs. Ex quo rectè Agamemnon ille Græcorum dux decem Nestoris, quàm Aiæcis similes maluit. Et Timotheus, Cononis filius, non cum ducem optauit Atheniensibus, qui culcitras exercitui deportaret: sed qui veluti Argus Panoptes à fronte pariter, atque tergo esset oculatus. Quemadmodum enim ciuitatem malè sumit is, qui artis illius imperi-

tus est: ita malè præst imperio, qui non sit præditus prudentia, auctore Plutarcho. Plus siquidem Reipublicæ affert vtilitatis sapientia, quàm potentia. Quippe potestas sine prudentia quid aliud est, quàm gladius in manu furentis? aut, vt Flacci verbis vtar, vis expers consilij, mole ruens sua? Sic Phocylides:

βέλτερον ἀλκίην ἢ ἐφυσσοφισμὸν αἰνῶ:

Robusto sapiens, natura iudice, præstat.

ἔγλαροι πλατῆς, ἐδ' εὐρυώτοι φῶτες ἀσφαλέστα-
ἀλλ' οἱ φρονῶντες εὖ, κρατῶσι πάντα χροῖ: (τοι,

Cui corpus est magnum, & humeri latissimi,

Non vincit is, sed qui valet prudentia:

secundum Sophoclem. Sic Aristoteles: νόμος
τῶν εὐδαιμονίων οὐκ ἐν τῷ πολλῷ κεκτημένων γίγνε-
σθαι, ἀλλ' ἐν τῷ τῶν ψυχῶν εὖ διακείμεναι: Sic
existima, felicitatem non in magna possessione,
sed in bono animæ statu positam esse. Et
Plato: τῶν μὲν σοφίαν πάσης ἀρετῆς τὸ μέγιστον μέρος:
τῶν δὲ φρόνησιν, ἡγεμόνα ἔορθως ὁράειν, sapienti-
am virtutis omnis partem maximam: pru-
dentiam verò, ducem rectè agendi appellat.

Et Menander:

ἀγαθὸν μέγιστον ἡ φρόνησις ἐστ' αἰεὶ:

Prudentia bonum semper est quàm maximum.

Item: ἀπαντα δοῦλα τῷ φρονεῖν καθεύδοντα:

Prudentia sibi serua reddit omnia.

Et So-

Et Sophocles

κέρδους

Prudentia

Præclara

tuum p

æquita

alibi:

na cup

est legi

tegrita

propin

ad reg

lus est

puli fi

dixit

firma

rum,

Deo

sciret

si igit

tenti

Siqu

titud

ἐπὶ γ

αἰδρ

δὲ σ

dem

Et Sophocles: *σοφροῖας ἔδει ἀνθρώποις ἔφυ
κέρδος λαβεῖν ἄμεινον, ἔδει νῦν σοφού:*

Prudentia nullum mente lucrum maius est.

Præclarè igitur Salomon: Si inclinaueris cor
tuum prudentiæ: tunc intelliges iustitiam, &
æquitatem, & omnem scientiam bonam. Et
alibi: Sapientiæ initium est verissima discipli-
næ cupiditas: disciplinæ cura, caritas: caritas
est legum eius observatio: legum cura, est in-
tegritatis conformatio: integritas Deo facit
propinquum: ita sapientiæ cupiditas perducit
ad regnum. Item: Sapientum multitudo, sa-
lus est humani generis: & prudens rex est po-
puli firmamentum. Neque verò hoc solum
dixit Salomon: sed etiam exemplo suo con-
firmavit: qui, vt Hieronymus scribit, non au-
rum, non diuitias, non terrenam gloriam à
Deo petijt: sed sapientiam, & prudentiam: vt
sciret populum Dei regere, & iudicare. Quòd
si igitur sapientiæ adminiculo non careat po-
tentia: magnum profectò Dei donum est.
Siquidem, vt Basilus docet, prudentia, & for-
titudo duæ sunt principis virtutes pulcerrime.
*ἐπὶ γὰρ ἀπάσης ἀρετῆς ἀρχὴ μὲν οὖνεσις: πέρας δὲ
αὐθρησία: καὶ τῇ μὲν δοκιμάζεται, τῇ παρακτέον ἐστὶ τῇ
ἀεσώζεται:* Est virtutis omnis principium qui-
dem prudentia, finis autem fortitudo: & illa

Ooo s qui.

quidem exploratur, quid facto sit opus: hac autem conseruatur: vt est apud Demosthenē, *ἐν τῷ ἐπιτερίῳ λόγῳ*. Sed & notum est Ilocratis illud ad Demonicum: *ῥώμη μετὰ μὲν προνήσεως ἀφέλῃσεν: αἶψα δὲ ταύτης, πλεῖον τοῖς ἔχουσιν ἐβλάψεν*: Robur prudentiæ quidem iunctum, iuuare: absque hac autem magis nocere solet. Ex quo Poëtæ Chreunti Tiresiam, Policeidum Minoi, Palamedem Vlyssi, Iouidenique Pro-metheum adiungunt: vt doceant, excellentem sapientiam, potentiamque ad vnā, & eandem quasi metā contendere: & alteram alterius ope, atq; adminiculo indigere. Carterum encomium sapientiæ pulcerrimum extat in Salomonis sapientia: cuius auctore esse perhibetur Philo Iudæus: Nullus rex (inquit Salomon) aliud habuit nascendi primordium: estq; vnus omnium in vitam ingressus, & idem exitus. Propterea optanti mihi, & oranti prudentia data est: & sapientiæ spiritus obuenit: quam ego sceptris, & solijs antepono: & diuitias, si cum ea conferantur, nihili facio: neque preciosas gemmas cum ea comparandas duco. Nam omne aurum cum ea collatum, tenuis arena est: & præ ea argentum pro luto ducendum. Hanc ego supra valetudinem, & formam amo: eamq; habere malo,

malo, quàm lucem : quippe cuius splendor sit
inextinctus. Cum hac omnia mihi bona, &
immensæ diuitiæ obuenerunt : quarum opti-
ma moderatrix est sapientia, sicut & procrea-
trix. Hæc infinitus est thesaurus hominibus :
quò qui vtuntur ; iamici fiunt Dei, ob doctri-
næ dotes commendati. Et paulò pòst : Sapi-
entia, quouis motu mobilior, omnia præpu-
ritate penetrat, obitq̃. Est enim quidam ha-
litus diuinæ potentiæ, & radius lucis omnipo-
tentis : quò fit, vt nihil in eam cadat polluti.
Siquidē ea est lucis æternæ splendor : & intami-
natum virtutis diuinæ speculum ; & imago
bonitatis diuinæ. Et quum sit vna, omnia
poteſt : & in ſeiſa permanens, omnia reno-
uat : & per ſecula in ſanctas animas migrans.
Dei amicos, & vates efficit. Nihil enim amat
Deus, niſi ſapientiæ contubernalem : nam ea
ſole ſplendidior eſt : & omnem ſiderum com-
poſitionem ſuperat : luci quæ comparata, præ-
ſtantior inuenitur : ſiquidem illi ſuccedit nox :
at ſapientiam non vincit improbitas : quin ea
ab extremo ad extremum valentior pertin-
gat, & cuncta probè adminiſtret. Ea genero-
ſitatis eſt glorioſa : Dei conuictu vtens : & om-
nium adamata domino. Eſt enim Dei ſci-
entiæ antiſtes, & eiſdem operū præſes. Quòd
ſi di-

si diuitiæ sunt res in vitâ expetenda; quid sapientia locupletius? quæ efficit omnia. Quòd si efficit prudentia, quis ea in rerum natura magis est artifex? Quòd si quis iustitiâ amat: omnes labores eius sunt virtutes. Temperantiam enim edocet, & prudentiam, & iustitiam, & fortitudinem: quibus nihil est homini in vita vtilius. Sin quis multarum rerum peritiam expetit: hæc & præterita nouit, & futura conijcit: sermonum fallacias, & obscurarum quæstionum solutiones callet: monstra prodigiaque prænoscit; & temporum, ac tempestatum euentus. Hæc vitæ socia optima est: quæ & optima rectrix est consiliorum: & lenimen curarum, ac doloris: per quam & gloriam apud vulgus, & honorem apud seniores consequitur iuuenis. Per hanc ego acutus inueniar in iudicio: & in conspectu potentum admirandus: qui me & tacentem manebunt: & loquentem attendent: pluribusque, differente me, manum ori admovebunt. Per hanc consequar immortalitatem: & æternam posteris memoriam relinquam. Administro populos: & subijciam mihi gentes: me vel auditum horrendi metuent tyranni: & vulgo bonus, & bello fortis extabo: & in ea, domi manens, acquiescam. Nihil enim acerbitatis,
aut

aut doloris habet eius commercium, atque conuictus: sed delectationem, atque lætitiā. Sic nimirum in sapientiæ cognatione est immortalitas: & in eius amicitia iucunda delectatio, in manuum laboribus, diuitiarum copia, in colloctionis exercitatione prudentia, denique in sermonum cōmunicatione, splendor nominis, & famæ claritas. Sed & apud Salomonem in Prouerbijs Sapientia de se ipsa hoc modo loquitur: Meum (inquit) est consilium, & ratio: ego prudentia sum: mea est fortitudo. Per me reges regnant: & iudices iusta decernunt. Per me principes imperant: & omnes orbis præsidēs sunt illustres. Ego diligentes me diligo: meque qui diligenter querunt, inueniunt. Me penes sunt diuitiæ, & gloria, firmæ opes, & iustitia. Melior est meus fructus auro, atque obrizo: meusque prouentus argento lectissimo. Per iustitiæ viam, per medios iuris tramites duco: vt rem meis amatoribus donem possidendam, eorumque cellas referciam. Qui me inuenit, vitam inuenit: & à Domino obtinet fauorem. At qui in me peccat: is vitæ suæ facit iniuriā: qui cunque me oderunt, mortem amant.

Symbolum XXVII.

A D O L P H I.

ANIMVS EST,
QVI
DIVITES FACIT.

PECVNIA
VIR
POTIOR.

[Golz. Præstat vir sine pecunia, quàm pecunia
sine viro.]

Pecunie, vir; inquit ille: nec probus

Quisquam vir est pauper, si fas est credere.

*Atqui VIRVM MALO PECVNIA,
VIRO*

*CARERE QVAM PECVNIAM: nam
diuites*

Non Plutus, est animus facit, vel pauperes.

Sic, imperante animo, bona sit pecunia.

Pindarus in Isthmijs Aristodemi cuiusdam
Spartani dictum recitat: *ἡνίκα ἡνίκα*
ἀνὴρ

αὐτῆρ: ὡς φᾶ κτεάτων θ' ἅμα λειφθεῖς, καὶ φίλων:
 Pecuniæ, pecuniæ inquam, vir: sic nimirum
 ait opibus simul destitutus, & amicis: Quod
 & Alcæo tribuitur hunc in modum: χεῖματ'
 αὐτῆρ, πενιχρὸς δ' ἔδ' εἰς πέλετ' ἐοδλὸς, ἔδ' ἐπ' ἡμῶ:
 Pecunia facit virum; pauper autem nec pro-
 bus, nec honoratus est: teste Suida, & Laër-
 tio. Tanti enim ferè vnusquisque fit, quantum
 habet: vt Flaccus dixit: &, vt Iuuenalis:

*Quantum quisque sua numorum possidet arca,
 Tantum habet & fidei.*

Quippe quum opes, & diuitiæ plerunque vir-
 tutis, & sapientiæ opinionem conciliare; &
 honores gloriamque parere, & amicitiam, be-
 neuolentiamque colligere hominum soleant.
 Nam, vt Vlysses ait apud Horatium:

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est:
 quoniam, vt ex sententia Staberi diuitis idem
 Poëta tradit:

*Virtus, fama, decus, diuina humanaq; pulcris
 Diuitijs parent: quas qui possederit, ille
 Clarus erit, fortis, iustus, sapiens etiam, & rex,
 Et quicquid volet.*

Nam &, vt apud Pollucem est:

τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικᾷν πλεονέχει:
Vilior est virtus auro, & sapientia numo.

πῶς δ'

τίς δ' ὅκ' αὖ εἴη χρηστός, ὅλβιος γερῶς;
Quisnam locuples, idem non fuerit bonus?
 ut est in Palamede Euripidis: siquidem, ut in
 Archelao est:

ὁ πλεῖς ἔχων, σφώτατος:
Sapientia praestat, multum qui possidet.
 οἷδ' εὐδαίμονες ἐν πᾶσι κληροὶ καὶ εὐέλπιοι βρο-
Spectabiles in omnibus sunt diuites: (τοῖς:
 eodem Euripide auctore in Iphigenia Auli-
 dense. Sic est, secundum Nasonem:

In precio precium: dat census honores,
Census amicitias:
 & secundum Plautum in Stichio:
ut cuique homini res parata est,
Firmi amici sunt: si res lassae labant, itidem ami-
ci collabascunt:

Res amicos inuenit:
 seu, ut Sophocles dixit:
 τὰ χεῖμα' ἀνθρώποισιν εὐερίσθ' φίλος:
 ut verum sit Euripideum hoc in Cressis:
 ὡς τ' ἔχοντων πάντες ἀνθρώποι φίλοι:
Omnes amici sunt mortales diuitum.
 Nam, ut vetus habet Comoedia:

τὰργυρίον ἔστιν αἷμα, καὶ ψυχὴ βροτοῖς:
 ὅτις δὲ μὴ ἔχῃ τὸδε, μηδὲ κτήσεται,
 ἔσθ' ἔτι μετὰ ζώντων τεθνηκὼς ὡς πατὴρ.
Argentum, & anima sanguis est mortalibus:
 Quo

*Quo qui caret, nec hoc sibi cautus parat,
Viuos is inter mortuus homo obambulat.*

Quin imò, secundum Comicum:

βίῳ βίῃ δούλῳ οὐκ ἔστι βίῳ:

Vita haud vocanda est vita victus indiga.

Quamquam verò hæc ita se habeant: vt hæc-
tenus dictum est: tamen non tam pecunia facit
virum, quàm animus: qui solus & diuitem fa-
cit, & beatum. Rectè enim Seneca: Nemi-
nem (inquit) diuitem pecunia facit: imò con-
trà nulli non maiorem sui cupiditatem pecu-
nia incussit: quæris, quæ sit huius rei causa?
plus incipit habere posse, qui plus habet. Mul-
tum itaque refert: qualis sit animus cuiusque,
qui pecuniam possidet: *qua qui rectè utiscit, ei
bona est: sin minus, mala:* secundum Comicum.
Nam, vt in Archelao dixit Euripides:

ὁ χρυσὸς ἀμαθίας μέγα
ἀχρηστός, εἰ μὴ κἀρετῇ ἔχῃ τύχη:

Stultum absq; virtute aurum planè inutile est.

Contrà autem Menandri illud verum est:

μακάριος, ὅστις ὅσῳ, καὶ ὅν ἔχῃ:

χρηταὶ γὰρ ὅσος, εἰς δὲ εἰ, πάντῃ χαλῶς:

Felix, opes simul, mentemq; possidens:

Mens opibus, vt decet, rectè tunc utitur.

Sic nimirum, vt in veteri versu est:

Bona imper ante animo fiet pecunia.

P. P. P

Sic-

Si enim animus gubernat modum diuitiarū; malæ esse nullo modo possunt: quæ alioqui, si minùs his imperet animus, aut iniuriam, aut luxuriam pariunt: vt Euripideum illud habet, ἀδίκον ὁ πλεῖστος: vnde etiam τυραννὶς ἀδικία ἐν δαίμων, tyrannis, iniustitia opulenta ab eodem Comico nominatur. Ex quo rectè Pythagoras: πείπεισο μὴ εἶναι σὸν κτήμα, ὅσσον μὴ ἐντὸς ἀγαυοίας ἔχῃς: Persuasum tibi sit, te non esse possessorem eius rei, quam non intra mentē habes. Placet igitur Symbolū istud Adolphi Cæsaris: PRAESTAT VIR SINE PECVNIA, QVAM PECVNIA SINE VIRO: ANIMVS EST, QVI DIVITES FACIT. Quod & Themistocli à quibusdam attribuitur: qui quum ex procis filiæ, virum probum diuiti prætulisset; amicis quibusdam admirantibus: Malo (inquit) virum absque pecunia: quàm pecuniam absque viro. Sentiens nimirum, meliùs virum pecunijs, quàm pecunias viro indigere: vt Maximus Valerius scribit: facileque posse virum strenuum comparare pecuniam: semper autem ignauo pecuniam esse inutilem, aut exitiosam. Prætereà non obscure innuens illud: optimum quemque virum optima vxore dignum esse: quemadmodum & apud Sunnitas, teste Sto-

bæo,
scrib
num
nem
inde
tio, &
curu
non e
Cui c
Nec a
Quo
Is min
Is eni
diuit
si igit
est, q
ditat
est, q
auct
esse d
autē,
Qu
Et in
satis e
qu
Turba
un

bæo, solenne iudicium publicè habitum fuisse scribitur: de moribus adolescentum, & virginum: in quo qui optimus iudicaretur; virginem, quam vellet, duceret adolescens: ac deinde post eum secundo daretur optio, & tertio, & sic deinceps. Honeſta re eſt, inquit Epicurus, paupertas læta. Imò verò paupertas non eſt, ſi eſt læta. Nam, vt Poëta vult:

Cui conuenit cum paupertate, diues eſt:

Nec qui parum habet, ſed qui plura cupit, pauper eſt.

Quod vult, habet, qui velle, quod ſatis eſt, poteſt:

Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.

Is enim maximè diuitijs fruitur; qui minimè diuitijs indiget: ſecundum Senecam. Quòd ſi igitur volueris aliquem diuitē efficere: non eſt, quod augeas opes eius, ſed minuas cupiditates, vt vult Epicurus. Magnus verò ille eſt, qui in diuitijs pauper eſt: eodem Seneca auctore: qui alibi modum diuitiarum primū eſſe dicit, habere, quod neceſſe eſt: proximum autē, quod ſatis eſt. Sic Horatius in Episto-
lis:

Quod ſatis eſt, cui contingit, nihil ampliùs optet.

Et in Odis: *Benè eſt, cui Deus obtulit Parca, quod ſatis eſt, manu.* Nam, vt idem Flaccus canit:

qui tantulo eget, quanto eſt opus, is neque limo Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in vndis. &, vt in Odis ſcribit:

*Desiderantem, quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare:*

*Nec saeuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis hædi:*

Non verberata grandine vinea,

Fundusq; mendax: arbore nunc aquas

Culpante, nunc torrentia agros

Sidera, nunc hyemes iniquas.

Hinc rectè Bias apud Ausonium:

Quis diues? qui nil cupit? at quis pauper? auarus.
Diues enim non est, qui multa possidet: sed
qui sorte sua contentus est. Auarus verò o-
mnis, pauper est: qui, quod habet, non habet:
in quem conuenit Catonis illud:

Quid tibi diuitia profunt, si pauper abundas?
Sic nimirum animus est, qui diuites facit, vel
pauperes: eamque ob causam rectè monet
Seneca, id agendum esse, vt diuitias potius à
te, quàm à fortuna petas. Quod rectè ita (si
Iuuenali credimus)

Sensit Alexander: testa quum vidit in illa

Magnum habitatorem: quanto felicior hic, qui

Nil cuperet: quàm qui totum sibi posceret orbem;

Passurus gestis aquanda pericula rebus.

Et nota sunt exempla Phocionis, & Aristida:
quorum ille ab Alexandro aurum oblatum
respuit: minimè se auro regio egere contesta-
tus:

tus: hic verò multò iustius se paupertate gloriarì posse credidit: quàm Calliam Atheniensium ducem, opum amplitudine, & copia: nemini eam rem indecoram esse dicitās: nisi qui paupertatem inuitus ferret. Quemadmodum enim, secundum Senecam, nihil refert: vtrum agrū in lecto ligneo, aut in aureo colloces: quocunque illum transtuleris; morbum suum secum aufert: ita nihil refert, vtrum æger animus in diuitijs sit, vel paupertate: malum suum semper illum sequitur. Magnæ autem diuitiæ sunt, lege naturæ composita paupertas: paupertas verò voluntaria, est frugalitas. Quiduis necessitati, vt & frugalitati satis est: cui ne fortuna quidem opus est. Sic Claudianus:

*Vivitur exiguo melius: natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.*

Et Horatius in Epistolis:

Si rectè frueris, non est, vt copia maior

Ab Ioue donari possit tibi, tolle querelas:

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus:

Si ventri benè, si lateri est, pedibusq; tuis, nil

Diuitia poterunt regales addere maius.

Quod Theognis hoc modo expressit: ὦ πάτερ, ὅταν παρῇ, γὰρ τί τε, καὶ πλεονέξῃς, καὶ ποῖν ἀβέβη παθεῖν: ταῦτ' ἄρ' ἐστὶν ἡντιοῖσι. Sic & Seneca in

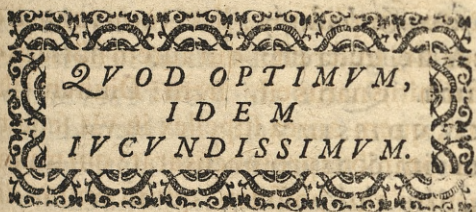
Epistolis: Non pauper est, qui minus habet, sed qui plus cupit: nec qui plus habet, sed qui minus cupit, diues est. Item: Si cui sua non videntur amplissima: licet totius mundi dominus sit, miser est: qui autem sibi satis est, cum diuitijs natus est. Item: Diuitem illum putas, quem aurea supellex in via sequitur: qui in omnibus prouincijs arat: qui multum suburbani agri possidet: quum omnia dixeris, pauper est: quare? quia debet: quantum? inquis: omnia: nisi fortè tu dicas: vtrum ab homine, an à fortuna mutuum sumpserit. Sic Quintilianus: Satis (inquit) diuitiarum est, nihil amplius velle. Et M. Cicero in Paradoxo: Contentum suis rebus esse, maximæ sunt, certissimæque diuitiæ. Et in Officijs: Nihil est tam angusti animi, tamque demissi: quàm amare diuitias: nihil honestius, magnificenti- usque: quàm pecunias contemnere, si non habeas: si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferre. Et Clemens Alexandrinus: *πλεῖστος ἀρίστος ἡ τῷ ὁπθυμίων πενία*: Cupiditatum inopia, optima est diuitiarum copia.

Symbo.

Symbolum XXIIX.

ALBERTI PRIMII

[Colz. Eligenda est optima vitæ ratio: hanc consuetudo reddet suauissimam.]

QVOD OPTIMVM est, IDEM fit IVCVNDISSIMVM.

*Sic optimam vitæ conditionem elige;
Quam reddit assuetudo iucundissimam.*

PYthagoræ est nobilis illa sententia, teste Plutarcho in libro de exilio: ἔλεγε τὸν βίον ἀρίστον: ἡδὺν δὲ αὐτὸν συνήθεια ποιήσῃ: Optimum vitæ genus elige: id iucundum reddet consuetudo. Quam sententiam Basilii in oratione quædam citat his verbis: ἡ εὐαίμων ἡδὺν αὐτῷ τὸν βίον ἐποίησεν: ὅτι δέοι βίον μὲν ἀρίστον αὐτὸν ἔχειν, ὡς ἀρετῆς, ἡδὺν δὲ ὡς εὐδοκίᾳ τῇ συνήθειᾳ γνησθεῖσθαι, εἰς χεῖρεσιν τοῖς βελτίστοις. Et Cornificius ad Herennium: OPTIMA vitæ ratio eligenda est: quam iucundā reddet consuetudo. Quod dicto,

Symboli loco, usus est Albertus primus Romanorum Imperator. Nec multū sanē discrepat ab hac Socratis illa sententia apud Stobæum: ὁδὸν μὲν λειοτάτην ἐκλέγεσθαι δέι: βίον δὲ τὸ ἀλυπότατον: Via eligēda est planissima: sed vita iucundissima. QVOD enim OPTIMUM, IDEM IVCVNDISSIMUM: quod iucundissimum, idem vitæ, & naturæ hominis aptissimum est: ὁ γὰρ βίος ἀμύζων, ἀλυπότερος: vita cuiusq; morib. aptissima, iucundissima est, eodē Socrate auctore. Quod & Musarū illa vetus cantilena testatur: in nuptijs Cadmi Thebani, & Pelei Thessali diuulgata: vt est apud Pausaniam, & Theognidem: ὅτι καλὸν φίλον ἔστι: τὸ δ' ἔχει καλόν, ἔχει φίλον ἔστι: *Quod pulcrū, hoc carum: quod non pulcrum, hoc neq; carum est.* Quam veteri vsurpatā prouerbio, memorat Plato in Lyfide: τὸ καλόν, φίλον: Quod pulcrum, idem amicum. Quem admodum pulcra, & formosa corpora suapte natura diliguntur: vt cœcorum sit percunctatio, secundum Aristotelem: cur fiat, vt libentius cum formosis, quàm cum deformibus, colloquamur, aut conuersemur. Ita etiā pulcrum animū eadem ratione diligi: ac potius diligere virtutem, & sapientiam, quæ pulcrum efficit animū, consentaneum est. Nihil enim est virtute, vt & sapientia, formosius; nihil pulc-
crius:

crius: nihil amabilius: nihil quod magis alliaciat ad diligendū: cuius tanta vis est: vt viros sapientes, & fortes species eius, & pulcritudo etiam in hoste posita delectet: auctore Tullio: quę profectō si oculis cerneretur: quā mirabiles amores (vt in Phædro Plato ait) excitaret sui. ὁψις (inquit) ἡμῖν ὁξυτάτη τῷ διὰ τὸ σόματι ἔρχεται αἰσθησεων: ἢ φρόνησις ἔχουσαται. δεινὸς γὰρ αὐτὸν παρῆγεν ἔρωτας, εἰ τοῖς τοῦ αὐτοῦ εἰς αὐτὸς ἐπαρξὶς εἰδῶλον παρῆγεντο εἰς ὅψιν ἴον. Oculorum in nobis sensus acerrimus est: quibus sapientiā non cernimus: quā illa ardentes amores excitaret sui, si videretur: vt M. Cicero interpretatur 2. de Fin. Sic Seneca: Nihil est virtute præstantius, nihil pulcrius: & bonum est, & optabile: quicquid ex huius geritur imperio. Et Aristoteles: ἐπαινετὰ μὲν ὅτι καλὰ: ψεκτὰ δὲ, κακὰ: καὶ τῶν καλῶν ἡρεμῶνται αἱ ἀρεταί: τῶν δὲ ἀσχηρῶν αἱ κακίαι: ἐπαινετὰ δὲ ὅτι καὶ τὰ αἵτια τῶν ἀρετῶν, καὶ τὰ παρεπόμενα ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὰ γένεσθαι ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν: ψεκτὰ δὲ τὰ ἐναντία: Pulcra quidē, & honesta laudanda: sed turpia vituperanda sunt. Ac inter pulcra quidem virtutes, inter turpia verò vitia primū locum habent. Laudari autē non ipsa virtus solū, sed causę quoque, & comites, fructusq; & opus omne virtutis: contraria verò eius vituperari debent.

Et Euripides in Temeno:

ἀρετὴ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις χαλόν:

In rebus hominum nil virtute pulcrius.

Neque solùm pulcra, & amabilis, sed etiam secura, & tranquilla est virtus: omnis expers metus, ac periculi. Sic enim Iuuenalis:

——— *semita certè*

Tranquilla per virtutem patet unica vite.

μόνος γὰρ ἡμῖν ἥλιος καὶ φέγγος ἰλαρόν ἐστιν: ὅσοι μεμνήμεθ' εὐσεβῆ τε δίκη καὶ πόπον φέει τ' ἐξένοισι, καὶ τὰς ἰδιώτας: id est, Solis his pura lux Solis, & hilaris illucescit: qui pietatis erga omnes homines, & probitatis sibi conscij sunt. Vnde etiam mens bona, & vita bona ab Euripide in Hippolyto æquiparatur:

μόνον (inquit) φάσιν ἔτι τῶν ἀμύλας βίᾳ
γνώμην δικαίαν καὶ γαθὺν, ὅτω παρῇ.

Sic Cicero in Catone Maiore: Conscientia benè actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio incundissima est. Et pro Cluentio: Si optimorum consiliorum, atque factorum restis in omni vita nobis cōscientia fuerit: sine ullo metu, summa cum honestate viuemus. Quanquam verò, secundum Prouerbum, difficilia sunt, quæ pulcra: quemadmodum & Plato dicit: τὴν δ' ἀρετῆς χλῶνας ἰδρῶτι, καὶ πόνοις φέει: ramos virtutis, sudore, & laborib. pro-

ueni
xēs d
ram,
am o
ra pro
ma e
in pri
mole
pulcr
pona
taten
tio fu
cile,
rum p
lio: &
tura
dinet
lia. H
Quo
stas
Nam
&, vt
πό
ὡς
Quer
Su

uenire: & Isocrates τὴν ἀμείβαν πικρὰν, γλυ-
κεῖς δὲ τὰς καρποὺς εἶναι, virtutis radicem ama-
ram, fructus dulces esse scribit: tamen quoni-
am omnib. rebus magnis difficultatem natu-
ra proposuit: ea perpetuò vitæ ratio, quæ opti-
ma est, ac laudatissima, eligenda est: opera quæ
in primis danda; ne vlla aut difficultate, aut
molestia deterreamur; sed virtutis, & sapietiae
pulcritudinem omnibus rebus humanis ante-
ponamus. Quippe facilitatem huic, & suavi-
tatem conciliabit ipsa assuetudo: vt quod ini-
tio fuit difficile, ac molestum, tandem fiat fa-
cile, ac iucundum. Consuetudo enim labo-
rum perpeffionem efficit faciliorem, teste Tul-
lio: & secundum Aristotelem, multa, quæ na-
tura sua non sunt delectabilia, quum assuetu-
dine superata fuerint, tandem fiunt delectabi-
lia. Hinc & Naso Poëta:

*Quod male fers, assuesce: feres benè: multa vetu-
stas Lenit.* Et alibi: *Nihil assuetudine maius.*
Nam, vt in prouerbio est, iucundi acti labores:
& vt Sophocles dixit in Laocoonte:

πόνος μέλας ἀνδρείῳ οἱ πόνοι γλυκεῖς.

Et Euripides:

ὥς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι μεμνησθαι πόνων:

Quem versum M. Cicero ita interpretatus est:
Suavis laborum est præteritorum memoria.

Et Sc.

Et Seneca:

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.
Sed & verum est illud Græci cuiusdam Poëtæ
veteris:

ἀρετὴ ὅσω πρὸς μᾶλλον αὐτὴ γένηται τέλης,
τοσῶδε μᾶλλον αὐξέται τελευτῶν:

Virtutis usus quò tibi frequentior,

Perfectum eò magis euehetur ad gradum.

Quò fit, vt non modò non molesta, sed iucunda sit potiùs virtutis exercitatio: propterea quod ea laboriosa sit quodammodò, & periculosa: vt non sit cuiusuis, secundum Silium:

Nec facilem populis, nec notam inuadere laudem.
quoniam, vt Claudianus ait:

Arcem ad virtutis longis ambagibus itur.

Nam, vt Statius canit:

HILARIS CVM PONDERE VIRTVS.
ἀκίνδυνοι δ' ἀρετῇ ἔτε παρ' ἀνδράσιν, ἔτε εἰ ναυσὶ
κοίλας πῆμαι: virtus periculorum expers, & laborum, neque in terra, neque in mari preciosa est: auctore Pindaro, in Olympijs. Quò igitur laboriosior virtus: eò rarior: quò rarior, eò carior: quò carior, eò preciosior: quò preciosior, eò gloriosior. Nam & omnium rerum cupido languescit: quum facilis occasio est: vt C. Plinius Secundus loquitur: & secundum Nazianzenum, contemnitur facile, quod facile

cilè superatur. Quò pertinet Aristotelis Πᾶν
in virtutem:

ἀρετὰ πολὺ μαρθε
γένε' βροτεῖα, τήθεμα χάλισον βίω:
σᾶς δ' εἰ παρθένη μορφαῖς
χαί' θανεῖν ζήλωτὸν (ἐλλάδι πότμος)
χαί' πόνους τλιῦσαι μαλερῆς,
ἀχέμωντας: τοῖον
ὅτι φρεῖα βάλλης
χερπὸν ἀθανάτων,
λευσοῦ τε κρέσσω, χαί' ἰονέων,
μαλαχευγῇ, τῶ θ' ὕπνῳ:

Virtus laboriosa

Mortalibus; decusq̃

Pulcerrimum omne vita:

Formosa virgo virtus,

Formam ob tuam venustam

Nemo mori recusat

(Hæc Græca mors) sed optat:

Ac perpeti labores

Magnos, & indefessos.

Nam fructus ille menti

Tuus insidet perennis:

Potior metallo, & auro:

Somno, ac parentum amore

Optatior: vel ipso

Aspectu amabilis res.

Quid?

Quid? quod otio ferè nihil negotiosius: contra autem negotio nihil est otiosius: ut est apud Ennium:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet:

Quàm quum est negotium in negotio.

Nam cui, quod agat, institutum est, nullo negotio id agit:

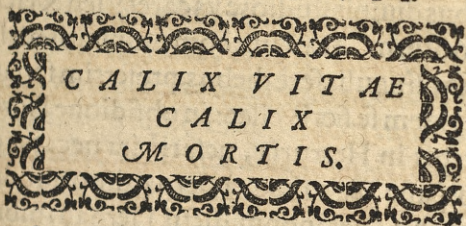
Studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.
Sic & Democritus: ὁ πῶντος (inquit) πάντες οἱ πόνοι ἡδέες: omnes labores sunt otio iucundiores. Et Isocrates: τὰς ἀληθινὰς τῆς πραθυμίας οὐκ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις, καὶ τὰς καρτερίαις εἶναι, verum ocium non in ocio ignauo, sed in negotio honesto, & labore assiduo positum esse dicit. Vnde & in ocio de negotio cogitare, hominis sapientis est: sicut P. Scipionem Africanum dicere solitum fuisse refert M. Cato: quod nunquam minùs otiosus, quàm quū otiosus: nec minùs solus, quàm quum solus fuerit. Rectè igitur Menander:

Τὸν χυλὸν ἐθίξεν ὡς τὰ χερσὶν ἀγαθὰ.
Tuus fac animus rebus assuecat bonis.

Et Socrates: τὸ βίον, καὶ ἀγαθὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ μέρη καλὰ εἶναι δεῖ: vita, ut & imaginis, partes omnes pulcras esse oportet.

Symbo-

Symbolum XXIX.
HENRICI VII.

[Golz. Calicem vitæ dedisti mihi in mortem.]

Qui VITAE solet esse CALIX, fit deniq, MOR-
TIS

Ille CALIX: mortis fit comes alma salus.

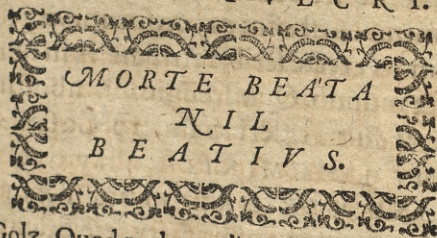
HEnricum Septimum, quem Lucelburgiū nominant, egregiè fortem, ac bonum Imperatorem fuisse memorant historiæ: in quo non solum visingenij, & præstantia quædam, & excelsi animi magnitudo; sed rei quoque bellicæ peritia, & corporis quædam firmitas, ac robur, ad militiæ labores tolerandos: tum verò sapientia, & iustitia, & in omni vita moderatio, cum eximia pietate, & religione erga Deum coniuncta, eminuit: ut verè esset suo seculo princeps orbis terræ, & salutis, mentisque publicæ. Is igitur quum religiosissimus

museffet Imperator: qui omnia, quæ ad cul-
 tum diuinum pertinent, diligenter pertracta-
 ret, & tanquam relegeret: neq; solum sacris,
 & rebus diuinis studiosè vacaret: sed & sacra-
 tissimorum Christianæ communitatis myste-
 riorum, singulis ferè diebus, præsertim feriatis.
 participem se fieri vellet: in obsidione Floren-
 tiæ vrbs in Hetruria, nefariè ita necatus est:
 sacro pane, & calice, à Bernardino quodam
 Monacho (nefandum dictu) lethali imbuto
 veneno: ex quo quum statim ægrotare cœ-
 pisset: neque tunc inualecente morbo Pisas
 reduci vellet: sed in seruitio Dei se esse osten-
 deret: nihil aliud, quàm hoc ipsum, quod in
 Symbolo est, respondit: CALICEM VITAE
 DEDISTI MIHI IN MORTEM.
 Sic nimirum calix ille, vt Apostolus loquitur,
 εὐλογίας, id est, benedictionis, sine laudatio-
 nis, in quo est communitas sanguinis Christi,
 & in quo vita salusque datur mortalibus;
 verè fuit optimo ac religiosissimo Principi
 calix afflictionis, & crucis, vel potius ipsius
 mortis: quem & Apostoli, alijsque martyres
 sancti ebiberunt: in symbolum fidei, ac do-
 ctrinæ: qui tamen postea factus est ijsdem calix
 ille lætitiæ, & salutis, de quo Psalmus loquitur:
 omni bonorū copia exuberans in vitā æternā.
 Sicni-

Sic nimirum omnes in perpetuum cum Deo
 victuros sanguinem Christi bibere oportet, au-
 ctore Ioanne Euangelista: & hoc modo frui be-
 neficijs sanguine ipsius partis: ac propterea ca-
 licem bibere angustia, & mortis: & vel de tor-
 rente in via bibere: ac demum, secundum Psal-
 mum, calicem sumere salutis, cum inuocatio-
 ne nominis diuini: quem calix tandem conse-
 quitur lætitiæ, & liberationis ipsius, & felicitati-
 que perpetuæ: de quo in Psalmis loquitur
 Dauid Propheta regius, Psal. 23. O quam præcla-
 rus est (inquit) calix meus abundans, & Domi-
 nus fors salutis meæ, & calicis mei!

Symbolum XXX.

FRIDERICI AVSTRIA-
 CI COG. PVLCRI.

[Golz. Quod pudeat palam, clàm ne facito.
 Item: Summum hominis bonum, bonus ex
 hac vita exitus.]

Qui credit NIL MORTE BEATIVS esse
BEATA

Ille sapit: mortem vita beata manet.

A L I V D.

QVOD PALAM,
HOC CLAM.

QVOD pudeat fecisse PALAM; fecisse pigebit
HOC CLAM, sic fac clam quod facis ipse
palam.

*Nec clam, nec fac turpe palam: te nempe verè
Ipse; times homines si minus, atq. Deum.*

MAXIMUM bonum, & longè optimum ho-
minibus est, finem, & exitum vitæ sortiri
bonum: vt rectè scribit Aristoteles in libro de
cælo, & mundo. Quod dictum, & nobilius, &
familiarè fuit Friderico Pulcro Cæsari: qui
SVMMVM HOMINIS BONVM esse di-
xit, BONVM EX HAC VITA EXITVM.
Significans nimirum illud, morte beata nihil
esse beatius: quod & sacre literæ testantur. Bea-
ti mortui, qui in Domino moriuntur. Quan-
doqui-

doquidem mors beata non solum quies arum-
 narum est, ut Sallustio placet: & secundum
 Euripidem, κακῶν μέγιστον φάρμακον, malorum
 remedium maximum: aut, ut Sophocles ait,
 λοιῶν ὁ ἰατρὸς νόσων, morborum medicus vlti-
 mus: ut verè miseris fiat mors sine morte, quem-
 admodum Gregorius loquitur: quippe tantis
 malis vita hæc repleta est: ut comparatione sui
 mors remedium esse putetur, non poena, teste
 Ambrosio: Sed & vitæ via mors est, eodem au-
 ctore: & ut Sorades vult, πάντων λιμὴν τῆς μερό-
 πων ὁ θάνατος, *Bonus omnium mortalium mors*
portus est: eamque ob causam non tam mors
 est, quàm vita vel potius ianua vitæ non qui-
 dem mortalis, sed immortalis. Nam dies iste,
 quem tanquam extremum reformidas, æterni
 natalis est: ut pulcrè, & omninò diuinè dixit Se-
 neca. Sic nimirum bona mors est; ut Bernar-
 dus scribit: Quæ vitam non aufert, sed trans-
 fert in melius. Bona inquam iusti & pii homi-
 nis mors est propter requiem: melior propter
 nouitatem: optima propter securitatem, vel
 potiùs salutem æternam. Ex quo rectè Psalmus:
 Preciosa (inquit) mors sanctorum in facie Do-
 mini. Preciosa planè mors, ut Bernardi verbis
 utar, tanquam finis laborum: tanquam victo-
 riæ consummatio: tanquam vitæ ianua, & per-
 fectæ

fecta securitatis ingressus. Sed ut bona sit mors, vita bona opus est: siquidem, teste Augustino, vix benè moritur is, qui malè vixerit: sicut nec potest malè mori is, qui benè vixerit. Neque enim mors mala putanda est; quam bona vita præcesserit. Sic una est rectè benèque viuendi, ac moriendi regula: quæ docet, hominem sic viuere, ut benè moriatur: & sic mori, ut benè uiuat. Hinc rectè Poëta Naso:

Vive pius, mori ère pius.

Et Cael. Calcagninus:

Vt tibi mors felix contingat, viuere disc:

Vt felix possis viuere, disc mori.

Cui congruit alterum hoc Epigramma Vvol-
fianum:

Vna est viuendi, ac moriendi regula rectè:

Vt mori ère pius, viuere disc pe.

Quod & Seneca docet in Epistolis: qui suo exemplo ante senectutem curandum esse monet, ut benè homo uiuat; in senectute verò, ut benè moriatur. Benè autem mori est libenter mori: & sic effugere malè viuendi periculum. Qui hoc modo uiuit, is uiuit, quantum satis est: & mortem plenus expectat: quia sic animum componit: ut quicquid res exigit, id velit: & in primis finem sui sine tristitia cogitet: & ante ad mortem, quàm ad vitā se praeparat. Præclare igitur

tur Cyprianus: Mors (inquit) utilis est fidelibus Dei hominibus: quoniā peccandi periculis eos subtrahit: & in securitatem ampliū peccandi eosdem constituit. Sic mors non tam obest, quā prodest ijs, qui subitō moriuntur: si modo semper se cogitauerint morituros: id est, si vera pietate, & vitæ sanctimonia, atque innocentia, ad mortem, quocunque tempore ita Deo visum fuerit, beatē felicitēque obeundam, maturē se pręparauerint. Sed nulla quidem melior ad mortem pręparatio est: quā mortis meditatio assidua, ac perpetua: quæ regula est vitæ optima: & sapientiæ virtutisque magistra certissima: vt meritō laudetur Platonis sententia: qui omnem sapientum vitam, meditationem esse mortis dixit. Sic enim in Phædone scribit: τῷ ὄντι οἱ ὀρθῶς φιλοσοφῶντες ἀποθνήσκουσιν μελετῶσι: καὶ τεθναίαι ἤκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβέροι: Reuera qui rectē philosophantur, mori commentantur: & mors ijs minimē est terribilis. Quemadmodum & Zaleucus ille legislator peccati obstaculum quoddam & impedimentum esse dicit, τὸ πένθος παρὰ ὁμμάτων τὸν χαρὸν τῶτον: ἐν ᾧ γίνεσθαι τὸ τέλος ἐκείνου τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ζῆν, id est, semper ante oculos habere extremum vitæ diem. Sic Seneca in Epistolis: Nihil æquē (inquit) tibi proficiet ad

temperantiā omnium rerum : quam frequens cogitatio brevis aui huius, & incerti. Quicquid facies, respice ad mortem. Et in lib. de natur. quæst. Effici mortem tibi cogitatione familiarē : ut si ita fors tulerit, possis hinc obuiam exire. Quod etiam pertinet Siracidæ illud : Memor sis, ô homo, finis tui : & nunquam peccabis. Et Augustini hoc : Metus imminētis mortis necessariò mentem concutit : & quasi clavis carnis omnes motus superbiæ ligno crucis affigit : neque quicquam sic reuocat à peccato : quàm frequens mortis meditatio. Sed de hoc quidem satis multa hætenus. Quod ad alterum eiusdem Cæsaris Symbolum attinet : de coactiōis dictum est. Id verò est huiusmodi : QVOD PVDEAT PALAM, CLAM NE FECERIS. Cum quo congruit Philolai illud : qui præcipit : πάντων μάλιστα ἑαυτὸν ἀσχυρόσαι, se ipsū maximè vereri. Quod Aufonius sic interpretatur :

Turpe quid acturus te sine teste time :

Nam secundum Poëtæ veteris versum :

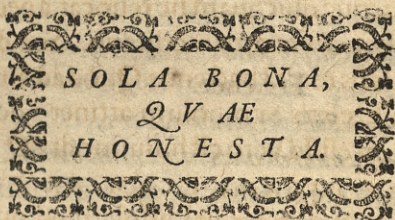
Sine teste nullum esse putaueris locum.

Pulchrè etiam Isocrates : μηδέποτε μηδέν ἀσχερόν ποιήσας ἐλπίζει λήσῃν. καὶ γὰρ αἱ τὰς ἄλλοις λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις : Si quid vnquam turpe admiseris, ne sperato fore clām. Nam vt alios id

celes

celes: at ipse tibi eris conscius. Et Seneca: Si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: sin verò turpia: quid refert neminem scire, quum tu scias. Cætera, quæ huc pertinent: viderelicet in Symbolo Iustini Cæsaris: quod huic per simile, esse videtur.

Symbolum XXXI.
LUDOVICI QVARTI.

[Góiz. Huiusmodi comparandæ opes sunt, quæ simul cum naufrago enatent.]

*Quod non dat Fortuna bonum, non eripit illa:
Ingenio partum sic manet omne bonum.*

PLacuit Ludouico Quarto Cæsari sapientissimo, ac fortissimo, Aristippi Philosophi Cyrenæi sententia illa ab Aristide relata: qui monere solitus fuit adolescentes: τοιαῦτα ἐφόρμαζε δαπάναι αὐτοῖς ἐναναγήσει συγκαλυμένης.

Qqq 4 id est,

id est, eiusmodi viatica comparare: quæ vnâ cum ipsis, si naufragi essent, enatarent. Cui respondet altera illa vox Biantis: qui filio in Ægyptum profecturo, & roganti, quidnam sibi gratum aut acceptum præstare posset: Si (inquit) viaticum ad senectutem comparaueris. Virtutē nimirum, & doctrinam sic appellans ἐφόδιον τοῦς ἡέρας. Nam vt Euripides ait in Supplicibus:

ἂδ' αἰ μάθοις, ταῦτα σὺ ζῶντα φιλεῖς τοῦς ἡέρας:

Perdurat in senectutem eruditio.

Et Seneca:

— *Sola perpetuò manent,*

Subiecta nulli mentis, atq; animi bona.

Ex quo rectè etiam monet Cato Romanus:

Disce aliquid: nam quum subito fortuna recedit,

Ars remanet, vitæ autē hominis non deserit unquam.

Nam verum est, quod scribit Seneca:

Quod non dedit fortuna, non hoc eripit.

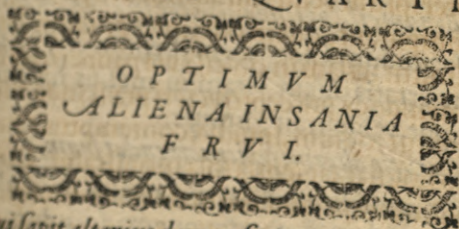
Quin immò, secundum Platonem, πᾶν πλὴν θοῦ, καὶ πᾶς πλὴτος ἀρετῇ ὑπείκει: hoc est, omnis rerum copia, omneque opes, & diuitiæ cedunt virtuti. Quandoquidem, vt Tacito placet, sola bona, quæ honesta: & secundum Musonium, εἷς, καὶ μόνος πλὴσιος, καὶ σφόδρ' ἐστὶν ὁ δυνάμιος κτήσα-

ἡ τῆσδε τοῦ ἀνδρὸς πανταρχὸς, solusis, & vnus
diues est, ac sapiens, qui vbique id comparare
potest, quod quum habet, nullius rei est indi-
gus. Rectè enim Stoici docent: ὅτι ἀνταρχὴς ἡ
ἀρετὴ τοῦς εὐδαιμονίαν: in quo virtus sit, ei nihil
deesse ad beatè viuendum. Nam quum volet
homo veram nominis sui æstimationem inire:
& scire, quale sit: nudum inspiciat: ponat pa-
trimonium: ponat honores, & alia fortunæ
mendacia: corpus ipsum exuat: animum in-
tueatur, qualis quantúque sit: vt Senecæ ver-
bis vtar. Quod Biantis illius, vel, vt alijs videtur,
Stilponis exemplo notum est: qui, vt Seneca
refert, capta patria, amissis liberis, amissa vxore:
quum ex incendio publico solus, & tamen bea-
tus exiret: interroganti Demetrio: nunquid o-
mnia perdidisset: respondit, Nihil (inquit) per-
didi: omnia mecum sunt: iustitia, virtus, pru-
dentia. Nihil bonum putare potuit: quod eripi
posset. De quo pulcrè ita Val. Maximus scribit:
Bias omnibus amissis, Omnia (inquit) mea bo-
na mecum porto. Pectore enim illa gestabat;
non humeris; nec oculis videnda, sed animo
æstimanda: quæ domicilio mentis inclusa,
nec mortalium, nec deorum manibus labefa-
ctari queunt. Sola enim virtus in sua potesta-
te est: omnia præter eam subiecta sunt fortunæ.

dominationi. Præclare igitur Tullius: Quanti (inquit) æstimanda est virtus: quæ non eripi, nec furripi potest vnquam: neque naufragio, neque incendio amittitur: nec tempestatum, nec temporum permutatione mutatur: qui præditi sunt, soli sunt diuites. Soli enim possident res & fructuosas, & sempiternas. Solique, quod est proprium diuitiarum, contenti sunt rebus suis: satis esse putant, quod est: nihil appetunt: nulla re egent: nihil sibi deesse sentiunt: nihil requirunt. Et Seneca in Epistolis: Nihil perdit, qui se habet. Item: Circumspiciendum nobis est, quomodo à vulgo tuti esse possimus. Primum nihil inde concupiscamus: rixa est inter competitores. Deinde nihil habeamus, quod cum magno emolumento insidiantis eripi possit. Quàm minimum sit in corpore tuo spoliolum. Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit: aut admodum pauci: plures computant, quàm oderint. Nudum latro transmittit: etiam in obfessa via pauperi parest. Tria deinde ex præcepto veteri præstanda sunt, vt vitentur: odium, inuidia, contemptus. Quomodo hoc fiat, sapientia sola monstrabit. Difficile enim temperamentum est: verendumque, ne in contemptum nos inuidia, & timor transferant, ne, dum calcari nolumus, videamur posse calcari.

calcarei. Multistimendi causas attulit, timeri
posse. Vndiq; nos reducamus: non minùs con-
temni, quàm suspici nocet. Ad Philosophiã er-
go confugiendum est: hæ literæ, non dico, apud
bonos, sed apud mediocriter malos, infularum
loco sunt. Nam forensis eloquentia, & quæcūq;
alia populum mouent, aduersariū habent: hæc
quieta, & sui negocij, contemni non potest: cui
ab omnibus artibus, etiã apud pessimos honor
est. Nunquam in tantum conualefcet nequitia:
nūquam sic contra virtutes coniurabitur: vt nō
Philosophiæ nomen venerabile, & sacrum ma-
neat. Et Augustinus: Potes aurū perdere, & no-
lens: potes domum: potes honores: potes ipsam
carnis salutem: bonum verò, quo verè bonus
es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis.

Symbolum XXXII.
CAROLI QVARTI.

*Qui sapit alterius damno sapientior ille:
Nam scilicet us damno vix sapit inde suo.*

Magister.

*Magister est stultorum, euentus: optimum,
Insania aliena frui.*

CAROLUS Quartus Imperator Princeps fuit
sapientissimus, & literarum ac linguarum
multarum cognitione instructissimus: sed qui
rei suæ priuatæ, quàm publicæ studiosior esset.
Is admonitus à principibus Imperij: vt expedi-
tionem susciperet in Turcas: respondit, posse
quidem se copias in eos educere: verùm quàm
non fieri hoc possit citra maximam Christiani
sanguinis effusionem: satis ex aurore historijs
se compertum habere. Proinde OPTIMUM
EST (inquit) ALIENA INSANIA FRUI.
Quod vetus verbum extat apud Plinium Se-
cundum Nat. histor. lib. 18. cap. 5. Rectè ille qui-
dem alieno se periculo sapere velle dixit: si qui-
quidem, vt Mimus habet:

Bonum est fugienda aspicere in alieno malo:

Et, secundum Ciceronem, bellum est, ex alio-
rum erratis suam vitam in melius instituire.
Quippe, vt idem ait Mimus:

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Multòque feliciore est is, qui ex alijs periculum
facit, quàm qui ex se ipso; quemadmodum De-
mea Terentianus hoc modo *ex alijs exemplum*
capere

capere monet, quod sibi ex usu fiet. Cum quo congruit Plautinum illud:

Felicitè sapit, qui alieno periculo sapit.

Et Tibulli hoc:

— *Felix quicunq; dolore*

Alterius discit posse carere suo.

Item Iuuenalis illud:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Quod & Ilocrates docet ad Demonicum: βυ-
λεώμεν (inquit) ὅδε δ' εἰς μάλα ποιεῖ τὰ παρ-
εληλυθότα τῶν μελλόντων, τὸ γὰρ ἀφανεῖς ἐκ τῆς φανε-
ρῆς ταχίστην ἔχει τὴν ἀρίστην. Quum deliberas,
è præteritis exempla pete rerum futurarum.
Nam quæ obscura sunt, è manifestis facili-
mè dijudicantur. Et Cato Senior stultos dixit mul-
tum sapientibus prodesse: quòd ab his cautio-
res, ac meliores fierent: contrà autem pruden-
tes nihil conferre stultis: qui illorum rectè fa-
cta non animaduertent. Nam verum est,
quod Fabius apud Liuium ait, euentum stulto-
rum magistrum esse: quorum proprium est, ac-
cepto malo demum sapere: quod facere solent
Phryges: de quibus est in prouerbio: quod ex
vetustissima tragoedia Liuij Andronici sum-
ptum est: quos idcirco Græci nominant ὀψι-
νός, καὶ ὀπτιμηθείας, qui sunt ὅδε τὰ δεινὰ φρο-
νιότεροι, id est, post mala prudentiores. Quæ mi-
sera

fera est illa ex periculis facta prudentia; de qua est apud Plinium in Panegyrico. παθὼν δὲ τὴν πρῶτον, inquit Hesiodus: & , vt alterum adagium habet, piscator ictus sapit, ἢ δὲ μετὰ τοιαῦτα γινέται ἀνθρώποις κρίσις: Tum iudicant homines, ubi iam pœnitet: Vt in Græco est Senario. Quamquam ne hic quidem omninò infelix iudicandus esse videtur: quem vel sua hoc modo pericula tandem faciunt cautum: vt de se verè dicere illud possit, quod est in veteri verbo: ἐξ ὧν ἔπαθον, ἔμαθον: Siquidem, vt vulgo dicitur, παθήματα μαθήματα: Quæ nocent, docent. Nam, secundum Pindarum, τὸ οἰκῆϊον πένθει: τῷ δὲ ἄλλοτερίων ἔμέλει: Sux quippe cuique res maximæ curæ sunt: & magis de proprijs, quàm alienis laboratur. Sic & Isocrates ad Demonicum optimum remedium imprudentiæ esse scribit accepti damni & mali recordationem. Sic enim ait: ἕτως αὖ μάλιστα βεβλῦεσθαι παροξυνθείης: ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ταῖς ἐκ τῆς ἀβελίας ἐπιβλέψας, καὶ γὰρ τῆς ὑψείας πλείων ὅτι μέλει αὐτῷ ἐχθρῶν: ἢ τὰς λύπας ταῖς ἐκ τῆς ἀρρώστιας αὐτοῦ μνησθῶν: Sic ad consilij capiendi prudentiam maximè incitaberis: si quæ damna temeritatem sequantur, cogitâris. Nam & valetudinem diligentissimè curamus: quum ægrotationum molestias recordamur. Sed tamen multò est melior actus

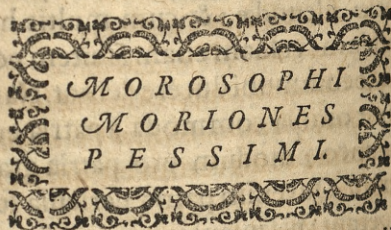
tior felix illa ex alienis, quàm misera hæc ex suis
periculis facta prudentia. Quanquam verò hæc
ita se habeant, vt dixi: tamen, secundum Sene-
cam, semper existimare debet princeps: non
Rempublicam suam esse; sed se Reipublicæ:
pro qua sæpe ei subeundæ sunt tempestates: &
inimicitiaæ adeundæ: & cum multis hostibus
dimicandum: vt suam etiam salutem postero-
rem salute communi ducere debeat. Nam quo-
niam sunt omnia commoda à patria accepta:
nullum incommodum pro patria graue pu-
tandum est. Qui enim patriæ pericula suo peri-
culo expetunt: hi sapientes putandi sunt: quum
& eum, quem debent, honorem Reipub. red-
dunt: & pro multis perire malunt, quàm cum
multis. Etenim vehementer est iniquum: vi-
tam, quam à natura acceptam propter patriam
conseruaueris naturæ, quum cogat, reddere: pa-
triæ, quum roget, non dare: & quum possis:
cum summa virtute, & honore pro patria in-
terire: malle per dedecus, & ignauiam viuere:
& quum pro amicis, & parentibus, & cæteris ne-
cessarijs adire periculum velis; pro Republica,
in qua & hoc, & illud sanctissimum nomen pa-
triæ continetur, nolle in discrimen venire: pro
qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia
nostra ponere, & quasi consecrare debemus:

vt

vt est apud Tullium 2. de Leg. & ad Herennium
lib. 4.

Symbolum XXXIII.

V V E N C E S L A I

[Golz. Morosophi moris omnibus praeclant.

μωρόσοφοι μωρότατοι.

Gelehrte Narren seynd vber alle Narren.]

Stultitia est ubi praua, hic est insania summa:

Quisquis plus nimio non sapit, ille sapit.

Q Vemadmodum nusquam ferè plus est iniuriæ, quàm ubi iuris est plurimum: propterea quod *Summum ius*, *summa iniuria* est, secundum Comicum: ita nusquam plus dementia est, quàm in summa sapientiae persuasione: vt verum sit hoc Symbolum; quo Venceslaus Caesar delectatus est: μωρόσοφοι μωρότατοι, Moriones docti, moriones mali. Nam, secundum Euripi-

Euripidem, τὸ σοφὸν ἔσσοφία, hoc est, vt Flaccus loquitur:

Desipere est nimium sapere.

Quippe, eodem auctore:

——— *vbi praua*

Stultitia, hic est summa insania:

Et, vt Euripides ait:

——— ἔδ' ἂν ζήμιον

γνώμῳ ἐνείναι τοῖς σοφοῖς λίαν ὀφελύ:

Mens quæ sapit nimium, non sine damno sapit.

Quod maximè de his verum est: qui secundum Comicum:

Faciunt intelligendo, vt nihil intelligant:

Quales sunt μαρσόσοφοι καὶ μαρσόγχοι; qui omniũ rerum scientiam sibi arrogat: ipsi nec vero iudicio, nec ratione bona præditi: sed inani quadam sapientiæ persuasione effascinati: aut certè malitia imitantes prudentiam: qui vbi in Re- pub. dominari cœperint: sanè de ea actum esse videtur. Quanquam enim in his cornitur interdum vis quædam ingenij, & celeritas naturalis: tamen quoniam ea cum malitia coniuncta est (quæ vult videri se esse prudentiam, sed ab ea distat plurimum: quippe, quæ est versuta & fallax nocendi ratio) ea calliditas est potius, & fraus, quàm sapientia, & prudentia nominanda: teste Siracide. ὅσω δὲ αἰὶν ὁξύτερον βλέπει, τοσά-

ειον, το σὺ τῷ πλείω καὶ ἐργάζομενον: Quò acutius perpicit ingenium, quod scilicet virtute non excultum est: eò plus mali committit. Quò & Germanico verbo innuitur: Quò doctior, eò corruptior: (Je Gelehrter/je Verfehrter) Siquidem, vt in Platonis Epitaphio legitur, πᾶσαι ἐπισήμη χειρομένη διανοοῦσῃς, καὶ τῆς ἀλλῆς ἀρετῆς, πανουργία, καὶ σοφία φαίνεται: omnis scititia, à iustitia & virtute remota, malitia est, non sapientia. Et M. Cicero in Officijs: Iustitia (inquit) sine prudentia plurimum potest: sine iustitia nihil valet prudentia. Cæterum tanto quis stultior est: quanto plus conatur sapiens videri: vt Gregorius docet in Moralibus. Itaque rectè monet Horatius in Odis:

*Misce stultitiam consilijs breuem:
Dulce est desipere in loco.*

Et Martialis:

*Quisquis plus iusto non sapit, ille sapit.
ὅ γὰρ δὲ φρονεῖν, καὶ ὅ δὲ φρονεῖν:
ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν:*

Vt piè, & grauiter omninò docet D. Paulus Apostolus. Sed & Christus ipse prudentem simplicitatem, & simplicem prudentiā requirit apud Matthæum in Euangelio: Estote (inquit) prudentes, sicut serpentes: & simplices, sicut columbæ. Quandoquidem prudentia absq; simplicitate, malitia

malitia est: & simplicitas absque ratione, stultitia est: vt rectè scribit D. Hieronymus.

Symbolum XXXIV.

R V P E R T I P A L A T I N I

M I S E R I A,
R E S D I G N A
M I S E R I C O R D I A.

M I S E R I C O R D I A
F O R T V N A M, N O N
C A V S A M S P E C T A T.

Golz.

Miseria si vicina misericordia:

Miseria certè digna est misericordia:

Non spectat hæc causam, sed fortunam malam.

SI verum est, quod scribit Herodotus; nihil aliud esse hominem, quàm miseriam, & calamitatem: Quem Aristoteles eam ipsam ob causam quoque nominat exemplum imbecillitatis, spoliū temporis, fortunæ ludibrium, imaginem inconstantia, inuidiæ denique, & calamitatis trutinam: nemo profectò mortalium

Rrr 2 est,

est, qui non vel maximè sit dignus misericordia: siue bonus is fuerit, siue malus: vel ob hoc ipsum, quòd nihil nisi miseria est. Misericordia enim vt vicina est miseria, secundum Senecam: ex qua aliquid habet, trahitque: ita miseria semper digna est misericordia. Quoniam, vt Sym-
MISERICORDIA NON
CAUSAM, SED FORTVNAM spectat: qua etiam iusti indigent, teste Chrysostomo. Nam & qui processit aliquantum ad virtutis auditum: nihilominus in miseria est, auctore Tullio (licet aliàs vbi est virtus, ibi esse miseria, & arumna non possit; si quidem Stoicis credimus) & secundum Fabium, petunt etiam innocentes misericordiae auxilium. Quanquam enim, vt in Mimo legitur:

Mala causa est, quæ requirit misericordiam:

Eamq; ob causam, vt Euripides vult:

ἢ τὸ καὶ ἔργον οἴκτος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον.

Misericordia digni probi, non improbi:

Propterea quòd, secundum Plautum:

— piaculum est, misereri nos hominum.

Rem male gerentium:

Et, vt alter Minus habet:

Aequo animo qui malis miseretur, est malus:

Tamen quoties opus est misericordia, ad eam sufficere videtur vel sola miseria. Quippe, vt Augustinus

gustinus ait, Misericordia est alienæ miseriæ in nostro corde compassio: quæ, auctore Gregorio, à misero corde sic vocata est: eò quòd unusquisque intuetur quempiam miserum: cui quò animus dolore rāgitur per commiserationem: ipse cor miserum facit: vt eum à miseria liberet. Itaq; qui miseratur aliquem etiam flagitiosum; non quidem mores eius, sed hominem miseratur: vt Aristoteles docet. & sic eodem pacto, vt cum Publio loquar:

Homo, qui homine calamitoso est misericors, meminit sui: nimirum intelligens verum esse veteris Poëtæ dictum illud:

Cuius potest accidere, quod cuiquam accidit.
 πᾶν τε γὰρ αὐτοπαῖον ὄντα, auctore Xenophonte. Quò sit, vt nihil magis ad misericordiam inclinet hominem: ac proprię miserię cogitatio: vt scribit Augustinus. Et quia sic misericors est, rursus misericordia dignus est: si quid miseriæ aliquando ei obuenerit: Nam, vt idem scribit Publius:

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis cōmodat:
 Adeoq; eodem auctore:

Bona comparat præsidia misericordia.

Hinc rectè Euripides in Andromacha:

Ἕρως δὲ πᾶσι τοῖς κακοῖς ἄνθρωποις
Miseratione digna est infelicitas.

Rrr 3

Cæte-

Cateròquin vltimum hoc est miseris, miserationem perdere, vt Fabius dixit: vel Maro:

Vna salus miseris, nullam sperare salutem.

Notum enim est Archilochi illud, siue Timoclis apud Stobæum;

τοῖς μὲν πεθεῶσι, ἔλεος ὀφειλόμενος θεός:

τοῖς ζῶσι δ' ἐπεὶ ἀποσιώζων φόβος:

Benigna mortuos Dea Misericordia;

Inuidia viuos sequitur iniustissima.

Caterùm misericordiæ virtus tanta est: vt sine illa ceteræ virtutes tametsi sint, prodesse nihil possint: vt Leo Papa scribit. Sola quippe misericordia est: cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant, teste Cassiodoro: quæ secundum Augustinum, verum est sacrificium: si nimium propter Deum fiat: ob quod & misericordia à Deo promittitur miseranti: auctore Bernardo: quam qui libenter alteri impartitur: is profectò magnus homo, & vir honorabilis est: adeoque, secundum Chrysostomum, misericors vir, verè preciosa res est: misericordia verò ipsa salutis præsidium: fidei ornamentum: peccati propitiatio: quæ iustos probat: sanctos roborat: Dei cultores ostentat. Nam & misericordia largior; vbi fides promptior est: nihilq; tam commendat Christianum, quàm misericordia caritatis, vt Ambrosius scribit in Officijs.

Symbolo

Symbolum XXXV.
SIGISMUNDI.

[Colz. Mala vltro ad sunt. Item: Principum dona non illorum sunt propria, qui ea merentur: Sed quibus sunt fato destinata.]

Non semper meritis, sed CEDUNT MVNERA FATIS:

Fata premunt, virtus quem super orbe leuat.

Symbolum hoc Sigismundi Cæsaris ex historia natum est: quam Casparus Peucerus refert in Chronicis. Nam quum quodam tempore equuseius, quo vehebatur, flumen transiens, vrinam mitteret: propè equitans vnus ex aulicis ministris, probatæ fidei homo, & emeritus Domini (inquit) similis est hic equus. Quo audito, causam sciscitatur Imperator. Tunc ille: Equus (inquit) in flumen proijcit vrinam, quod antè abundat aquis: at Imperator effundit beneficentiam in eos, qui affluunt opibus: cæteris ferè

neglectis, qui egent. Imperator intelligens, se festiuè accusari: quod ministri benè meriti rationem habuerit nullam: Atqui (inquit) voluntas benefaciendi mihi nunquam defuit: sed ita fit plerunque: vt fructus beneficentiæ publicæ regum, ac principum redeat, non tam ad eos, quibus ex merito, quàm quibus ex destinato quodâ fato debeatur. Quod sanè re ipsa declaraturus; paulò pòst ocium nactus, duas pixides magnitudine pares, implet: vnā quidem auro: alteram verò plumbo: vt & pondere ita fierent æquales: eas igitur ministro tunc proponit: & vtram vellet, optionem ei dat, vt eligat. Minister arripit plumbeam. Quo viso: Viden' igitur (inquit Imperator) non voluntatem mihi, sed tibi fortunā defuisse: Sapienter monens: bona non sola, vel prudentia, vel industria humana acquiri: sed ea potissimum conferri, ac distribui diuinitus: & ad ea consequenda similiter flecti, duciq; homines diuinitus: eaque à Deo, tanquam auctore præcipuo, petenda, atque expectanda esse. Nam, vt Homerus ait in Odyssæa:

Ζεὺς αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπῳ αἰθρόποισιν
ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἐλάττω:

Iupiter emetit ur opes mortalibus ipse,

Sic visum ut fuerit, sine lege, bonisve, malisve.

Et Pindarus in Nemeis: εἴ τις ἐσλὰ πέπαλει μή τι μὲν

μακρῷ πόνῳ, πολλοῖς σφόδρ' δοκεῖ πεδαφρόνων βίον κο-
 ρυσέμεν ὀρθοβέλοισι μηχαναῖς: τὰ δ' ὅσ' αὐτὸς δράσι
 κεῖται, δαίμων δὲ παρίσχει, ἄλλοτ' ἄλλον ὑπερθε
 βάλλων, ἄλλον δὲ ὑπὸ χειρῶν μέτεω κατεβαίνει: id
 est, Si quis opes possidet, non magno partas la-
 bore: is multis equidem videtur, sed stultis, sa-
 pientissimus: & consilio ac sapientia sua opes
 has acquisivisse. Atqui hæ non sunt in viribus
 humanis: Quippe quas Deus largitur: qui aliàs
 alium extollit, alium deijcit potentia sua, ut de-
 cet, pro merito suo. Sic verum est, quod præcla-
 rè Xenophon dixit; sapientiam humanam ni-
 hilo certius eligere, quod sit optimum: quàm si
 forte aliquid eligatur: ἢ γε ἀνθρώπινη σοφία (in-
 quit) ἔδεν μᾶλλον οἶδε τὸ ἀρίστον αἰρεῖσθαι: ἢ εἰ κλη-
 ρέμεν ὅτι λάχοι, τὸ τοῦ πρῶτου. Sed operæ-
 precium esse puto ascribere hoc loco Io. Sam-
 buci viri, & Poëtæ optimi de hoc Symbolo pul-
 crè admodum, & affabrè effictum Emblemata:
 quod his continetur versibus:

Sunt binæ hinc cistæ: quarum tenet altera plumbum;

Auro sed gravis est altera: neutra patet.

Optio si fallat, plumbum ut pro diuite cæcus

Arripias auro: quis tibi causâ mali est?

Hinc quibus ingenium est, multos fortuna retar-

dat:

Indignisq; refert præmia iniqua viris.

Rrr s

In do-

In domino non est semper ditare fideles

Culpa: nec immeritos tot cumulasse bonis.

Nam quos fata premunt, metas contingere fixas,

Et misera nequeunt se releuare mora.

Neque verò multum alienum est ab hoc emblemate, figmentum illud Homericum de duobus dolijs: ex quibus Iupiter variè miscet res mortalium: quod exat in libro Iliados ultimo:

δοιοι μὲν τεπίθοι καὶ ταχέαια ἐν διὸς ὕδῃ

δώρων, οἷα δίδωσι, χαλκῶν ἔτερ' & δὲ ἑάων:

ὡς μὲν χαμμήξας δῶν Ζεὺς τερπικέρανθ' :

ἄλλοτε μὲν τε χαλκῶν ἄγαυ' ἔχεται, ἄλλοτε δ' ἐοδλῶ:

Dolia nempe Iouis duo stant in limine, plena

Muneribus, quæ donat: in hoc mala sunt, bona
in illo.

Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens:

Nunc mala distribuens, cui vult, & nunc bona
rursus.

Cum quo sanè figmento alterum eiusdem Cæsaris Symbolum ferè congruit: MALA VLTRO ADSUNT: &, vt Poëta canit vrenda filix in nascitur agris. Nam, secundum Hesiodum:

τὴν μὲν τοι κακὴ τέχνη καὶ ἰλαδὸν ἐστὶν ἐλέσθαι:

Omnino vitium facile est contingere cuius:

Et, vt Pindarus scribit in Pythijs εἰ παρ' ἐσλὸν πῆμα τὰ σὺν δύο δ' αἰὸν ται βροτοῖς ἀθάνατοι: ad vnum bonum duo mala sortiuntur mortalibus hominibus

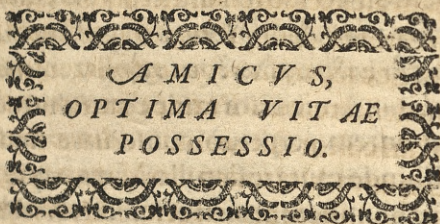
minibus dii immortales. Cæterùm alia ciu-
dem Cæsaris illustria dicta, festiuis condita io-
cis, & salibus, enumerare hoc loco super-
uacuum esse puto : sed pauca huc annotare lu-
bet. Qui quum princeps esset liberalissimus,
& literarum, ac literatorum hominum aman-
tissimus : in magno precio eos, & honore
semper habuit : ob quam causam reprehen-
sus aliquando à suis familiaribus, & purpuratis
aulicis : Ego (inquit) libenter obseruo eos,
quos natura alios antestare sapientia, & doctri-
na intelligo. Idem in ore frequenter habuit
hoc dictum : Nescit imperare, qui nescit dissi-
mulare : non oportere se omnia pro suo iure a-
gere significans. Sed & assentatorem se tanquã
pestem odisse sæpius dixit : quod quum familia-
ribus aliquando redarguisset : & Imperatorem,
assentatorum nutu, regi ostendisset : Ita fit (in-
quit) in aulis : vt quos oderimus maximè, & vi-
tare cupimus : ijs maximè parère cogamur.
*τοράτῃ γὰρ τὰ τοῦτα ὁ κόλαξ, ὁ δὲ συκοφάντης τὰ
 δέωτα.* Sed quum à quodam supra modum
laudaretur in faciem : & Dijs similis prædicare-
tur : colaphum ei impegit : ac dicenti huic, Cur
me cædis ? respondit : Cur me mordes ? Porro
de gubernatione solitus est dicere : mirum esse,
quum omnes recusent exercere artes, quas non
didi-

didicerint: cur imperare nemo recuset: quæ sit
ars omnium difficilima: Beatos verò in terris
fore reges; si exclusis à gubernatione fastuosis,
in curiam asciscerent mansuetudinis, grauita-
tisque cultores: denique regno aptissimos tales
esse; qui nec secundis rebus extollerentur, nec
aduersis deiicerentur. Præter alias virtutes ma-
gnus etiam cultor fuit mansuetudinis: sentiens
nimium cum Alexandro illo Magno: regium
esse malè audire, & benè facere. Quare quum
apud eum accusarent aliquando purpurati ma-
ledicentiâ Germanicæ multitudinis: quæ suo
principi passim obloqueretur: subridens ille:
An vobis (inquit) graue videtur illos malè lo-
qui: quum nos malè agamus. Et expositulanti
cuidam cum eo, quod victis hostibus nō solū
vitam, & opes relinqueret: sed & inter amicos
eosdem reciperet, atque extolleret: Tibi (inquit)
videtur vtile, occidere inimicum: quia à mor-
tuo nihil est periculi: at ego inimicum occido,
dum parco: & amicum facio, dum extollo.

Sed de hoc Symbolo satis multa ha-
ctenus: ad alia nunc progre-
diamur.

Symbo-

Symbolum XXXVI.
ALBERTI II.

[Golz. Amicum ne temerè asciueris: ascitum me
leuiter reieceris.]

AMICVS OPTIMA *est* VITAE POSSES-
SIO:

Quæ quò vetustior, hoc est exploratior.

Vt diligas amicum semper, delige:

Nec, quem semel sic deligis, max. desere.

Magnifica, & sapiens vox est illa Darij regis
Persarum: quam ad Histiaum scribit apud
Herodotum: κτημώτων πάντων εἶναι τιμωτέων
αἰδρα φίλον ξυετόν τε, καὶ εὐνεν: hoc est, omni-
bus thesauris preciosiorem esse amicum pru-
dentem, ac beneuolum. Cum qua congruit
vox illa Alberti Cæsaris: AMICVS, OPTIMA
VITAE POSSESSIO. Quem præterea ve-
hementer fuisse delectatum perhibent Solonis
illa

illa sententia : φίλος μὴ ταχὺ κτῶ : ὅς δ' αὖ κτήσει,
 μὴ σποδοκίμαζε : Amicos ne temerè asciueris : a-
 scitos ne leuiter reieceris. Quod & Isocrates præ-
 cipit Demonico suo in Parænesi : βραδέως μὲν
 φίλον γίνε : γένοντο δὲ πειρῶ ἀγαθύνειν : ὁμοίως
 γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν, καὶ πολλοὺς εἰσάγειν
 μετὰ μάτην : Amicitiam tardè contrahito : con-
 tractam autem perpetuò conseruare studeto.
 Nam subinde mutare familiaritates, æquè tur-
 pe est ; ac neminem amicum habere. Rectè igitur,
 & sapienter docent : qui volunt, diligendos
 esse prius, quos diligamus : sed delectos iam, &
 dilectos amicos non esse temerè deserendos,
 aut despiciendos. Nā veteres amicos sic despice-
 re ; & nouos subinde quærere ; inconstantia, &
 leuitatis argumentum est : qua nihil est turpius.
 Qua eadem ratione etiam Lælius apud Cicero-
 nem monet, ad extremum vitæ diem amicitias
 permanere debere : quemadmodum & Lilius
 vult, amicitias immortales inimicitias morta-
 les esse oportere. Sed hoc quidem quò melius
 fiat, multos modios salis simul edendos esse iu-
 bet Lælius : vt amicitia munus ita expletum sit.
 Qua de re etiam prælarè docet Aristoteles in
 Nicomachicis lib. 8. *περὶ δεῖλαι* (inquit) *λέγονται*
καὶ συνηθείας ἢ φιλίας. καὶ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐ
ὅστιν εἰδήσας ἀλλήλους ὥρην λεγόμενοις ἀλλας σκευά-
να λῶσαι :

ταλῶσαι : Ad amicitiam contrahendam opus
est spacio temporis, & consuetudine. Siquidem,
ut in prouerbio est, mutuo nos pernoscere non
possumus: antè quàm salis modium, quem vo-
cant, vnà absumpserimus. Et Moraliū Eude-
miorum libro septimo refert idem veteris cu-
iusdam poëtae Hemistichium : ἔδεν αἶψα χρόνῳ
φίλον : Non est amicus, absque temporis mo-
ra. Nec malè Pittacus apud Ausonium :

Plures amicos res secunda compares :

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Sic & Seneca in Epist. Post amicitiam creden-
dum est, antè iudicandum. Illi verò praposterè
officia permiscet: qui, quum amauerint, iudi-
cant; & non amant, quum iudicauerint. Diu co-
gita, antè tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit:
quum placuerit fieri: toto illum pectore admit-
te: tam audacter cum illo loquere, quàm te-
cum. Cum amico omnes tuas cogitationes mi-
sce: fidelem, si putaueris, facies. Sed de hoc qui-
dem aliàs copiosè dictum est, in Symbolo Va-
lentiniani Iunioris. Itaque nihil de eo addo
amplius: quàm insigne illud dictum Siracidæ,
in cap. sexto: Noli (inquit) ex amico fieri inimi-
cus. Nomen enim malum, probum, & dede-
cus feret talis, improbus bilinguis. Si amicum
paras; periclitatione parato. & nec citò cre-
dideris.

dideris. Est enim aliquis amicus, dum ei opportunum est : qui in tuis rebus aduersis non perferet. Est amicus, qui ad inimicitias, & bellum transferatur; & tuum probrū detegat. Est & amicus mensarū socius; qui in tuis difficultatib. maneat. Rebus quidē secūdis alter tu erit: & in tuos domesticos vtetur libertate. Quod si fueris deiectus: erit tibi cōtrarius seq; tuo subtrahet conspectui. Ab inimicis tuis te ipsum separa, & ab amicis caue. Fidus amicus, firmū præsidiū: eum qui inuenit; thesaurum inuenit. Amicū fidelē nulla res exaquat: nec vllum aurum, argētiue pondus, eius fidei dignitatem æquiparat. Fidus amicus, salutaris medicina est, & immortalitas: quem quidem inueniunt, qui Dominum metuunt. Qui Dominum metuit: is recta vitatur amicitia: adeo vt ille sit tanquam alter idem. Haecenus ille. Cæterū de laude amicitiae multæ extant Græcorum, & Latinorum scriptorum sententiæ illustres: cuiusmodi est Xenophontis hæc: κτημάτων πάντων κρατίστη φιλοσοφία, καὶ ἀγαθός. Possessionum omnium præstātissima est verus, & bonus amicus. Et Menandri illa: μακάριος ὅστις ἔτυχε γενέσθαι φίλον. *Generosum amicum possidens beatus est.*

Et Euripidis in Oreste:

Ὁ κ' ἐστὶν ἑδὲν κρείσσον, ἢ φίλος σοφός. ἔπλε-

ὃ πλεῖστος, ὃ τυραννίς: ἀλόγιον δὲ π
 τὸ πλεῖστον ἀντάλλαγμα γενναίῃ φίλῃ:
Nil melius est amico, quod sciam, bono:
Non regna, non opes, sic permutatio
Stulta est amici, quem delegeris, boni.

Sic Manilius:

— *Nil ex semet nutura creauit*
Pectore amicitiae maius, nec rarius unquam.

Et Plautus in Bacchide:

Multis modis meditatus egomet mecum sum,
& ita esse arbitror:

Homini amico, qui est amicus, ita uti nomen pos-
Nisi deos, nihil prestare. (fidel,

Et Cicero in Lælio: Nihil est tam naturæ aptū,
 tam conueniens ad secundas, & aduersas res,
 quàm amicitia. Item: Amicitia res plurimas
 continet: quocunque te verteris, præsidium est:
 nullo loco excluditur: nunquam in tempesti-
 ua: nunquam molesta est. Itaque non aqua,
 non igne locis pluribus indigemus, quàm ami-
 citia. Nam & secundas res splendidiore facit
 amicitia: & aduersas partiens, communicans-
 que leuiore. Et Nazianzenus: Fidelis amico
 nulla res comparari, aut anteponi debet. Fi-
 delis amicus est firmum propugnaculum: &
 arx regia, fossis & vallo munita. Fidelis ami-
 cus est thesaurus animatus. Fidelis amicus est

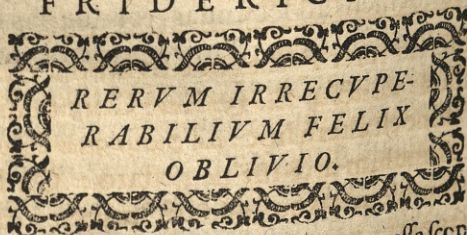
Sss

magna

magna vir auri, & gemmarum præstantior. Fidelis amicus est hortus conclusus, & fons obli-
gnatus. Fidelis amicus est portus quietis, &
tranquillitatis. Et Cassiodorus in Epist. Sine
amicis omnis cogitatio est tædium: omnis o-
peratio, labor, omnis terra, peregrinatio: o-
mnis vita, tormentum: sine quorum solatio
quid est vivere, nisi mori? Amicitia autem
tantò certior est: quantò vetustior: quia faci-
lè mutari non potest, quod per secula longa
custoditur.

Symbolum XXXVII.

FRIDERICI III.

[Colz. Nescis, principes iaculatorum esse scapos?
Alta fulmen ferit: nō casus humiles. Pulcrè no-
biscum agitur, si quādo verbis oppugnamur.]

IRREPARABILIVM *felix obliuio rerum.*

RERVM IRRECUPERABILIVM est OB-
FELIX, *dolorem dedolere, non suum* (LIVIO
Frustra

*Frustra dolendo macerare cor decet:
Factum quod est, infectum fieri non potest.*

A L I V D.

*Si ritè lectus, aut datus sit à Deo
Princeps: Dei legatus, aut alter Deus
Terrenus, inuictus verè hic, & sanctus est:
Victor, triumphatorq; felix, ac pius.
Sic AQUILA ELECTA IVSTE VIN-
CIT OMNIA.*

Refertur inter Pythagoræ Symbola etiam
illud: *μη ἐοδῆεν τὸν καρδίαν*: Cor ne edito.
Cui affine est alterū hoc: *μη φορεῖν στερόν δακτύ-
λιον*: Annulum arcum ne gestato: Quibus
veluti emblematis quibusdam monere voluit
Pythagoras: non viuendum esse homini ni-
mis anxie, aut sollicitè: neque animum nimia
cura, aut molestia frangendum esse: in his
præsertim rebus, in quibus nihil prodest, vt
Nonius loquitur, *anxietudo illa prona ad luctum,*
& mærens semperq; ipsa se sollicitans. Frustra enim
angianimo, quum nihil efficere possis, stulti-

tia est: sapientia autem, mala sua, & incommoda, quæ accidunt, pulcrè ferre, & quasi in trò vertere, ac dissimulare: vt Pindarus monet: neque angoribus frustra se dedere: quibus animus conficitur, nisi his resistatur. Quamquam enim sapiens homo etiam ab humanis affectibus oppugnatur: tamen pro virili cauere debet, ne expugnetur: aut netemerè faciat deditionem: sed cogitare illud, quod Symbolum hoc optimi & sapientissimi Caesaris Friderici III. nobis subijcit: RERVM IRRECUPERABILIVM SVMMA FELICITAS EST OBLIVIO. Quorsum enim attingit, cum dolore meminisse earum rerum, quæ recuperari, aut emendari nullo modo possunt? Cuius generis sunt errata, peccata, calamitates: quarum profectò rerum molestissima est memoria: licet aliàs rerum bonarum, & in primis virtutum recordatio sit iucundissima, teste Tullio. Quin potius id agendum est nobis; si Senecæ obtemperare volumus: vt iucunda nobis amissarum rerum fiat recordatio. Nam, vt Publius Syrus monet:

*Dimissum, quod nescitur, non amittitur:
eamque ob causam potius, eodem auctore:*

Aspicere oportet, quod iam possis perdere.
Magna

Magna autem consolatio est, secundum Gregorium: in rerum amissione, ad mentem reducere illa tempora: quibus nos contigit res, quas perdidimus, non habuisse: ut dum unusquisque intuetur, quod aliquando ea non habuit; dolorem temperet, quod amisit. Quoniam sine dolore amittitur: quicquid sine amore possidetur. Contra autem, ut est apud Isidorum, cum graui dolore amittuntur ea, quæ cū magno amore habentur: minùs verò carendo dolemus, quæ minùs possidendo diligimus. Quemadmodum igitur, secundum Publum:

Iniuriarum remedium est obliuio.

ita, auctore Euripide:

τῷ μὲν ἀτόπων ἡ λήθη τῶ ὀντί σοφή:

Ineptiarum sapiens est obliuio:

& ut Sophocles ait in Myfis:

ὡς τοῖς χακῶς πράσσουσιν ἡδὺ καὶ βραχύν
χρόνον λαθέσθαι τῷ παρεσόντων χακῶν:

Quàm dulcis est miseris, malorum obliuio.

Hinc pulchrè, & omninò verè exclamat Orcestes apud Euripidem:

ὦ πότνια λήθη τῷ χακῶν, ὡς εἰ σοφή,

καὶ τοῖσι δυσχερῶσιν εὐκταῖα θεός:

O Diua sancta, quàm malorum obliuio

Prudens es, & miseris optabilis dea!

Hinc & Naso in Tristibus:

Carminibus querit miserarum obliuia rerum.
Et Sophocles in Thyeste inesse dicit verbis amabilem quandam voluptatem, quibus malorum inducatur felix obliuio. Sicenim ait:

ἔστι μὲν τις καὶ λόγῳ σιν ἡδονή,
λήθλιον ὅταν ποιῶσι τῶν ὄντων κακῶν.

Ex quo rectè etiam tempus, malorum omnium medicus appellatur à Menandro:

χρόνος δ' ἀμαυροῖ πάντας καὶ εἰς λήθλιον ἄγει:

Obluionem tempus affert omnium:

eodem Comico auctore:

μὲν γὰρ εἰς τὴν παρελθόντα λόγῳ,
secundum Sophoclem: qui nullam rationem haberi affirmat laboris, aut doloris præteriti. Præclarè igitur, & sapienter Themistocles, cui quum Simonides memoriæ artē polliceretur: Atqui (inquit) malo obliuionis, quàm memoriæ artē. Memini enim eorum, quæ volo: obliuisci non possum, quæ nolo: vt M. Tul. Cicero scribit lib. i. de Fin. Ac rectè illud quidem, nam obliuio non omnis mala, sed quædam bona est, teste Bernardo: nimirum vitiorum, & malorum obliuio, omniumq; eorum, quæ facta semel fieri infecta non possunt, vt Plautinum illud habet. πὸ γὰρ φανθεὶ τίς αἰὶ δύναιτο ἀγένητον ποιεῖν, vt Sophocles ait: &, vt Pindarus:

τῶν μὲν

ἡ δὲ μὴ περὶ αἰδύων

εἰδέναι δὲ καὶ ὡς δίδειν

ὑποκρίνοντες ἑδ' αὖ

χρόνον ὅτι πάντων πατήρ

δύναται γένει ἔργων τέλει:

Quam sententiam paucis quibusdam verbis
immutatis sic extulit Horatius in Odis:

————— Cras vel atra

Nube polum pater occupato,

Vel Sole puro: non tamen irritum,

Quodcunque retrò est, efficiet: neque

Diffinget, infectumq; reddet,

Quod fugiens semel hora vexit.

Sic igitur vtrumque hoc in nobis situm est,
auctore Tullio: vt & aduersa quasi perpetua
obliuione obruamus: & secunda iucundè,
ac suauiter meminerimus: quum nihil præ-
standum sit homini sapienti, præter culpam:
qua certè vacare, magnum est solatium: vt
idem scribit Cicero. Stultum verò est, eorum
meminisse: propter quæ tui obliuisceris: vt
pulchrè dixit Q. Curtius lib. 4. Porro, quod
ad alterum Symbolum attinet, opus esse vide-
tur Oedipo, qui hoc nobis interpretetur. Ne-
que enim placet illa nimis arrogans, licet vera
alioquin, ab euentu nata interpretatio: A V-
STRIA EXTENDETUR IN ORBEM

UNIVERSVM: sed multò est concinnior, ac
 verisimilior altera illa: AQUILA ELECTA
 IVSTE OMNIA VINCIT: quo modo o-
 ptimum, ac prudentissimum hunc Cæsarem
 literas has v'surpassè testis est Matthesius. Si-
 gnificare nimirum voluit: magistratu legiti-
 mo (id est, legitimè electo) nihil esse sanctius:
 nihil magnificentius: nihil denique ad victo-
 riam, & felicitatem in bello, & pace conse-
 quendam præstantius. Nam insigne imperij
 est Aquila: auium regina, & ministra fulmi-
 nis, vt Flaccus loquitur: à quo ea tamen sem-
 per est tuta, ac secura: tanquam Iouis ales:
 quæ omnium gentium consensu, cùm impe-
 rij, & regni, tùm etiam felicitatis, ac victoriæ
 diuinitus quasi de cœlo missæ, manifestum
 dedisse augurium quam plurimis existimatur:
 quod Midæ, Ægonis, Hieronis, Tarquinij,
 Marij, Octauiani, Claudij, Aureliani, Maximi
 & aliorum regum ac principum exem-
 plis notissimum est.

Symbo-

Symbolum XXXIIX.

MAXIMILIANI I

[Golz. Caritas non expectat egentis petitionem:
vbi necessitatem videt, priusquam petitur, o-
pitulatur, & auxilium offert.]

MENSURAM sapiens TENE, ET una
RESPICE FINEM:

Finis ut in rebus, sic modus esse solet.

A L I V D:

[* Pro verbo extremo, pileum appingere solitus
fuit Cæsar.]

*Quicquid facis, prudenter hoc fac: & bona
CVM CAUTIONE TEMPVS OMNE
transige.*

S s s s

Cauere

*Cauere qui nescit, gerere is nescit bene:
Frustra omne sumit tempus, ac negotium.*

Cleobuli vox illa est, inter praecepta veterum sapientum Græciæ relata: ἀριστον μέ-
τεον: id est, Mediocritas optimum. De qua
ita Aufonius:

*Mensura optimum, ait Cleobulus Lyndius, in re.
Quam, Symboli instar, propriam sibi, & quasi
peculiarem fecit Opt. & Max. ille Cæsar Maxi-
milianus Primus: qui in ore semper habuit
hoc dictum: TENE MENSURAM, ET
RESPICE FINEM. Moderationem nimi-
rum, & prudentiā in regno rectè administran-
do in primis vtilem, & necessariam esse subin-
dicans: quippe quæ duæ præcipuæ causæ sunt
felicis, & fortunati imperij. Nec sanè discre-
pat ab hoc alterum eiusdem Cæsaris Symbo-
lum Germanicū: ALLE ZEIT MIT HUT:
Quasi dicas, SEMPER CVM CAUTIONE:
vel, vt apud Comicū est, Nunquam satis caueris.
Quod apud Publium Syrum ita legitur:*

*Cauendi nulla est dimittenda occasio.
Cui responder Plautinum illud in Stichō:
Pridiē caueas, ne facias hodiē, quod pigeat po-
stridiē.*

Quoniam, vt in Phœnissis est Euripidis:
ἡ ἐὺλὰ

ἡ εὐλάβεια χρησιμώτατη θεῶν σώζει πόλιν: id est:

Conseruat urbem Cautio Dearum optima.

Etenim verū est, quod Seneca scribit: omnia aliena esse: tempus solum esse nostrum: quod tamen nemini tam benignum, ac liberale dedit natura: vt ex eo aliquid vacet perdere. Semper itaque in omnibus, quid tempus petat, & quid cuiusque persona dignum sit, considerandum est: quoniam omnis actio, teste Tullio, vacare debet temeritate, & negligentia: quæ res fallax est, & cum sapientia non cōmiscetur. Solus enim in rebus illicitis non cadit: vt Gregorius vult: qui se aliquando & àlicitis cautē retraxit. Siquidem, vt in Mimis Publiani legitur:

Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi.

Sed, vt ad prius Symbolum reuertar, Cleobuli hoc insigne dictum, à multis scriptoribus Græcis, & Latinis passim celebratum est. Nam & apud Phocylidem ita ad verbum legitur:

πάντων μέτρον ἄριστον: ὑπερβασία δ' ἀλεγεινή:

Quod nimium est, miserum est, MODVS EST

PVL CERRIMA VIRTVS.

Et apud Pythagoram in aureis carminibus:

πάντα μέσοισιν ἄριστα: μέσοι γέλε ἐν πολλοῖσιν:

Multa insunt medijs bona: sis mediocris in urbe.

Tale

Tale est Palladæ illud:

ἡ μεσότης μὲν ἀρίστη: ἐπεὶ τὰ μὲν ἄλλα πέφικε
κινδύνους ἐπαΐειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχειν:

*Optima sunt homini mediocria: summa periculis
Obuia: contemptum sordida vita parit.*

Et Plauti hoc:

*Modus omnibus in rebus est optimum habitus;
Qui querit alta, is malum videtur querere.*

Sic M. Cicero in Officijs: Mediocritas (inquit)
ad omnem cultum vsumque vitæ referenda:
adeoque in omnibus rebus mediocritas est o-
ptima. Et Valerius Maximus lib. 3. Nihil est
tam præclarum, tamque magnificum: quod
non moderatione temperari desideret. Et A.
Gellius lib. 4. In omnibus adhibendus est mo-
dus necessarius: nam & gratia, si nimia est, &
immodica, & mores, si multi, ac varij: & ver-
ba, si perpetua, & infinita, & obtundentia: &
fama, si magna, & inquieta, & inuidiosa sit:
hæc inquam omnia si sint immoderata, nec
laudabilia, nec utilia sunt. Sic & Bernardus
commendat auream hanc mediocritatem:
Tene (inquit) medium: si non vis perdere mo-
dum: locus medijs tutus est: sedes medij, &
modus, virtus. Et Ambrosius: Moderatio
virtutum pulcerrima: de qua Horatius:

Est mo-

Est modus in rebus: sunt certi denique fines:

Quos ultra citrag^{us} nequit consistere rectum.

Et Chrysostomus: Mediocritas amabilis est: qua seclusa, ubique malum est. Caterum nullum est moderationis ipsius, ut & prudentiæ, præceptum melius, aut efficacius: quam finis ipsius frequens, & assidua cogitatio: iuxta verbum vulgatum:

*Quicquid agis, prudenter agas, & RESPICE
FINEM.*

Quod & Seneca in Epistolis testatur his verbis: Nihil (inquit) tam æquè tibi proderit ad temperantiam rerum omnium: quam frequens cogitatio brevis æui huius, & incerti. Quicquid facies: respice ad mortem. Nam & à fine, ut vulgò dicitur, res ipsa denominatur: ergo finis inspiciendus est, non principium: qui quidem si bonus est, ipsa quoque res bona est. Siquidem, teste Augustino, finis opus laudabile reddit: adeoque, secundum Poëtam:

Quum bonus est finis, totum laudabile tunc est.

Quamquam enim non semper consilia euentis ponderanda sunt: ut cui benè quid processerit, multum illum præuidisse: cui secus, nihil sensisse dicamus: tamen quoniam euentus rerum voluntati nostræ se non accommodant;

nos

nos voluntatem euentib. accommodare merito debemus: vt rectè docet Aristoteles. Pulcrè igitur, & omninò sapienter Bernardus: Principia (inquit) recolenda: media attendenda: nouissima memoranda sunt. Pertinet huc etiam Solonis illa sententia:

γνώμοσύνης ἀφανὲς χαλεπώτατον ἐστὶ νοῆσαι
μέτρον: ὃ δὴ πάντων πλεονέτα μοῦνον ἔχει:

Mensuram haud facile est obscura mente videre:

Extrema ex rebus qua omnia sola tenet.

Postremò celebratur eiusdem Caesaris aliud quoddā apophthegma de liberalitate: quod esteiuscemodi: CARITAS NON EXPECTAT PRECES HOMINIS EGENTIS: SED, VBI NECESSITATEM VIDET, ANTE PRECES OPITVLATVR, ET AUXILIUM FERT. Nam, secundum Mimium:

Benignus etiam dandi causam cogitat.

ξενίων δὲ τε θυμὸς ἀρίστος:

vt est apud Phurnutum: &, vt Pacuius ait apud Nonium:

Munificus nemo putatur, nisi volens.

Neque enim decet, vt Isocrates loquitur:

τὰς χαίτας ἀχαιῶς χεῖρ' ἔχειν:

vt satis hoc declarat pictura Charitum, Gratiarum.

Hinc

Hinc scitè Euripides:

τὰς χεῖρας ὅστις εὐγενὴς χεῖρ ἔσται
ἡδίστον ἐν βροτοῖσιν: οἱ δὲ δρῶσι μὲν
χρόνῳ δὲ δρῶσι, πολλῶ δυσγενέστεροι:

Si quis beneficium vult alteri dare

Id gratius fit, spontè quum dat: nam datum

Lentè, moroseq., haud habet iam gratiam.

Et Seneca: Nihil carius emitur, quàm quod precibus emitur. Vnde Fabius Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum, panem lapidosum vocabat: quem esurienti accipere, necesse sit esse acerbum. Et Cicero in Verr. 4.

Malo (inquit) emere, quàm rogare.

Quò etiam non ineptè accommodantur Lucilij versus à Lactantiò citati, lib. 6. cap. 5.

Virtus, id dare, quod re ipsa debetur honori:

Hostem esse, atq. inimicum hominum, morumq. malorum:

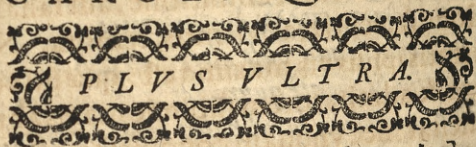
Contrà defensorem hominũ, morumq. bonorum

Magnificare hos, his benè velle, his viuere amicũ:

Commoda prætereà patriæ sibi prima putare:

Deinde parentum, tertia iam, postremaq. nostra.

Symbolum XXXIX.
CAROLI QVINTI.

[Golz. Nulla victoria sine clementia.]

*Qui vult iter virtutis ingredi; decet
Hunc progredi, non regredi:
Nam melius est, quod est VLTERRIVS: in dies
Meliora sic fas est sequi.*

Plutarchus in libro de profectu morum eleganter ad modum, & sapienter monet: *ἐν τῷ φιλοσοφῆν οὐκ εἶναι δεῖν ληρούσης ἀλέγμενα παροπτήs, ὅδ' ἐστὶν ἁμὸν*, id est, in philosophando nullam esse debere cessationem, aut perpetui quasi progressus intermissionem. Quo in loco etiam aliquot enumerat boni profectus indicia, & testimonia: quæ discipulis diligenter obseruanda sunt. Sic eodem modo progredi in via virtutis decet: non autem regredi. Quam ad rem plurimum affert momenti, cum amor, & studium ipsius virtutis: quæ verè est, vt Orpheus dixit, *μήτηρ ἡρώων*, mater heroum: in qua sola omnis laus, & perfecta felicitas consistit.

fita est: tùm verò laudis, & gloriæ cupiditas:
 & bona illa æmulatio, ab Hesiodo celebrata:
 sed ea tamē ab omni ambitione, aut falsa per-
 suasione sapientiæ, ac virtutis, remota. Nam
 & virtutis ipsius vis maxima est: quæ sui ama-
 torem, & admiratorem subinde magis ac ma-
 gis incitat: nec vnquam conquiescere finit: &
 honor, vt in prouerbio est, alit artes: omnesq;
 incendimur ad studia, laude, & gloria: quæ a-
 nimos generosos ad præclaras actiones exusci-
 tat: vnde etiam scitè MusarumATRIX vocatur
 Euphemia. Tùm verò nullus stimulus acrius
 vrget currentem, quàm æmulatio, & conten-
 tio bona: sine qua nescio quomodo friget o-
 mnis præclara actio: si non adsit æmulus stu-
 diorum, & quasi rivalis; qui cedere nolit in-
 genio, & virtuti alterius: cuius tamen laudi
 minimè idcirco inuidendum est: siquidem
 vt Cicero ait, nemo qui suæ confidit virtuti,
 inuidet alienæ: ne & nimis arroganter de se
 ipse sentiat, aut loquatur: quo nihil esse potest
 turpius, vel odiosius: & ne falsa quadam opi-
 nione inflatus, seipsum quodammodò in via
 virtutis remoretur, aut retardet: quoniam, se-
 cundum Biantis illud dictū, οἷνός ἐστιν ὁ ἀγ-
 γότης, id est, opinio est impedimentum profe-
 ctus: vnde & Seneca dicit, multos potuisse ad
 T t t sapi-

sapientiā peruenire: nisi putassent se iam peruenisse. Sic igitur pergendum, & sic in cursu virtutis progrediendum est: vt per desidiā, aut ocium nunquam conquiescat, neque stationem faciat: sed memor veteris illius oraculi, quod Cyrrhæis datum accepimus, die noctuq; sibi esse depugnandum statuat: adeoque serio iocūne quicquid agat, idem semper benè ac generosè agendi propositum teneat. Nam & vita hæc perpetua quasi palæstra est: in qua aduersus omnes fortunę impetus, & naturæ ipsius inclementiam, pancratium exercetur: & virtus ipsa habitus est, secundum Aristotelem, crebra actione, & consuetudine longa comparatus: ex qua propemodum in naturam coahuit: & sapientiæ studiū, auctore Socrate, continua est quasi venatio quædam: in qua percipienda multiplex, & magna adhibenda est exercitatio. Quemadmodum enim venatores in niue pernoctant; & in montibus vri se patiuntur: ita etiam quasi venator sapientiæ studiosus, aut virtutis: neque somniculosus, neque desidiosus se esse parietur: neque crederet noctem somno, & diem ludis comparatum esse: sed noctem, sapientiæ esse hospitium, & diem, eiusdem castra. Semper igitur agendum est aliquid: neque quicquam omni-

ominino in vita negligendum: aut à præclaræ
cogitationis statione vnquam decedendum:
sed omni ex re præsidium ad mores rectè, ac
laudabiliter informandos, quærendum: ne si
per incuriam, aut ignauiam è præsidio ceda-
mus, aut è custodia longiùs abeamus: etiam
sine voluntate nostra, aliquando transuersi ra-
piamur: & à via virtutis in viam viriorum de-
flectamus. Perinde vt vires remittentib. nau-
tis, ac remos inhibentibus, remigium cessim-
abit: & aquarum, ventorumque impetu rapi-
tur: contra quem rectus clauus semper tenen-
dus est: quatenus vires nostræ ferre possunt:
donec ad certum portum, quem semel animo
concepimus, perueniamus. Quod sanè qui
assiduè facit: neque vllam temporis particu-
lam finit effluere: quod non pertineat ad pro-
gressum aliquè virtutis, aut rei meliùs gerende
occasionem: is profectò in dies seipso euadit
melior: & seipsum tandem hoc pacto vincit:
quæ omnium victoriarum pulcherrima, atq; ho-
nestissima meritò habetur: auctore Platone.
Contrà autem, qui in via virtutis regreditur
potiùs, quàm progreditur: is seipso quotidie
fit deterior: & se hoc modo à seipso ignauè ad-
modum, & malitiosè vinci patitur: quo nihil
esse potest turpius, aut abiectius: teste eodem

Platone : qui sic ait lib. i. de Leg. αὐτὸν ὅφ' αὐτῇ
 ἡτῶσθαι, πάντων αἰσχρόν τε ἄμα, καὶ χέλευσον. Sic
 nimirum, tot rebus maximis, ac maxima lau-
 de dignis feliciter tam bello, quàm pace gestis;
 nullo vnquam tempore regressus, sed progres-
 sus semper vltcriùs:

PLVS VLTRA *Herculeas, Calpen Abilamq; co-
 lumnas*

CAROLE, *victoris nobile nomen habes:*
 quum his ipsis, quas dixi, columnis Herculeis
 superatis: quibus Hercules ille NON PLVS
 VLTRA contendendum esse inscripserat: vn-
 de etiam limes orbis hic vulgo dictus fuit: no-
 uas Indias, & fortunatas Insulas orbi aperuisti:
 monumentum certè laudis, & virtutis tuæ per-
 petuum futurum. De quo nescio quis Poëta
 sic cecinit:

Struxit in extremo quas aquoris orbe columnas,

Qui satus Alcmena de genitrice fuit:

Has virtute tua superasti CAROLE Caesar:

PLVS VLTRA *rebus sorte fauente tuis.*
 Quò etiam referendum esse puto eiusdem Cæ-
 saris Epitaphium, ab altero quodam positum:
Carolus ut victo discessit victor ab orbe;

VLTERIVS *tendens regna beata tenet.*
 Porrò memoratur eiusdē præclara illa, & sanè
 heroica vox: qui principi cuidā, familiari suo,
Qua-

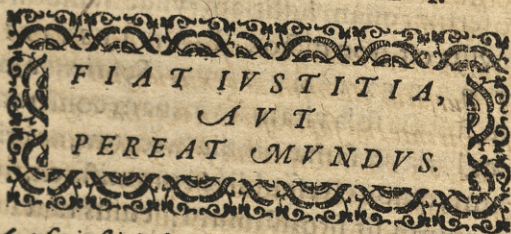
Querenti, hostilem cur nollet perdere terram,

Rettulit: ut victis parcere sepe queam.

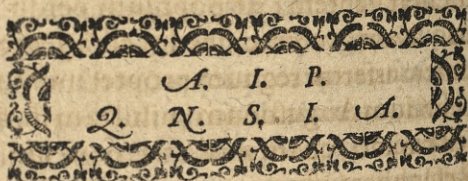
Cum qua congruit vox illa regia Maximiliani
Primi Cæsaris: qui & ipse percunctanti cuidā,
cur Morinos malè de se meritos non ocyus
malè deperderet: respondisse fertur: Quoniā
(inquit) parcendum his est: ut rursus victis sa-
pius quēā ignoscere. Rectè meherculè illud,
& omninò diuinè. Siquidem nulla victoria
illustrior esse potest: quàm quū victus vincit,
vincitur victor. Tam generosum certamen
si tecum ipse depugnaueris: te felicem putato.

Symbolum XL.

F E R D I N A N D I.

*Aut sit iustitia locus; aut sit certa ruina
Mundo: iustitiā quippe carere nequit.*

*Accidit in puncto, quod non speratur in anno:
 Temporis in puncto qui sapit, ille sapit.*

SVMmum in principe bonum est, iustitiam
 colere: quæ omnium bonorum causa est:
 teste Gregorio: & vnicum regnorū columen,
 secundum Augustinum: qua remota, nihil
 aliud sunt regna, nisi magna latrocinia, eō-
 dem auctore? Sic optimus, & laudatissimus
 Cæsar Ferdinandus nihil in ore sæpius habu-
 isse fertur, quàm iustitiam: vnde Symboli lo-
 co vsus est hoc dicto: FIAT IUSTITIA,
 ET PEREAT MVNDVS. Sentiens nimi-
 rum, iustitia sola vitam humanam conseruari:
 quæ gloriæ, & famæ omnium regum, ac prin-
 cipum, quibus Respublica commissa est, fun-
 damentum sit firmissimum: cuius tanta vis
 est: vt sine ea nec hominum vniuersum genus
 stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mun-
 dus possit. Ex quo rectè Salomon in Prouer-
 bijs: Abominabilis (inquit) regi est impietas:
 nam

nam iustitia stabilitur theonius. Et ibidē: Iustitia exaltat gentem: at populum perdit iniustitia. Nam, vt Siracides docet, à gente ad gentem transfertur regnum propter iniustitiā. Et, secundum Augustinum, nihil tam inimicum est ciuitati, quàm iniustitia, nam iustitia sola Respublica sustentatur. Sic & M. Tullius Cicero in Officijs: Fundamentum (inquit) perpetuæ commendationis, & famæ est iustitia: sine qua nihil esse potest laudabile. Et lib. i. de leg. Iustitia omnium virtutum causa atque sentina est: ex qua virtute viri boni appellantur. Quomodo & Iamblichus iustitiā vocat: τὸ ἀρετῆς τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν: & Aristoteles Theognidis versum citat:

ἐν δὲ διαχορύνῃ συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ βεβήκει:

Iustitia in sese virtutem continet omnem:

Quippe quæ vsu se fundit in cæteras virtutes: & præter cæteras totam se ad alienas vtilitates porrigit, atque explicat, teste Tullio. Vnde etiam κοινὸν, καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν ab eodem vocatur: quod nimirum, vt Seneca loquitur, alienum bonum spectet: nihil ex se petens, nisi vsum sui: quæ idcirco omni ratione colenda, & retinenda est: quum, secundum Tullium, nullū sit tempus, quod iustitia vacare debeat. Quod & Plato docet in Protagora: Deus (in-

quit) metuens: ne vniuersa hominum communitas interiret; pudorem ijs dedit, & iustitiam: vt essent ciuitatum vincula, atque ornamenta: sine quibus ciuilem societatem, conjunctionemq; dissipari necesse fuisset. Et Cicero lib. 2. Offic. Etiam homini, solitario, atque in agro vitam degenti, opinio iustitiæ necessaria est: Atque ijs etiam, qui vendunt, eunt, locant, conducunt, contrahendisq; negocijs implicantur, iustitia ad rem gerendam necessaria est: cuius tanta vis est, vt ne illi quidem, qui maleficio, & scelere pascuntur, possint sine vlla particula iustitiæ viuere. Hinc pulchrè Aristophanes:

Βέλγαρον ἔξῃς τὸν βίον, δίχμοι ὦν:

Si iustus es, tranquilla vitæ manet.

Et Euripides in Helena:

Ὡς τῷ δίχμῳ ἐλπίδες σωτηρίας:

Qui iustus est, salutis hic spem possidet.

Nam, vt Plato vult, nunquam homo negligitur à Deo: qui iustè viuendi bonum habet positum: quique Deo, quantum fieri potest, ita similis esse cupit, iustè viuendo. θεὸς γὰρ ἑδάμῃ ἑδάμῳς ἀδίκος, ἀλλ' ὡς οἷον τε δίχμοι τῶν: καὶ ὅτι ἔστιν αὐτῶ ὁμοίωτον ἑδέν, ἢ ὅς αὖ ἡμῶν αὖ γὰρ νῆλαι ὅτι δίχμοι τῶν, vt idem ait Plato. Et Democritus: μοῦνοι θεοφιλεῖς, ὅσοις ἐχθρὸν τὸ ἀδικεῖν. Soli

Soli hi Deum amicū habent, qui iniuriæ sunt inimici. Sic igitur, vt in Græco est Senario:

βίη δικαίη γίνεσθαι τέλει καλόν:

Iusta esse prosper exitus vite solet.

τὸ γὰρ δίκαιον, καὶ βροτοῖσι, καὶ θεοῖς

ἀθάνατον αἰεὶ δόξα λατρεῖ μόνον:

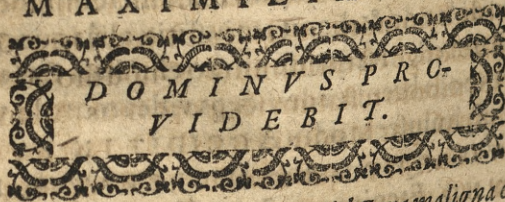
secundum Philemonem: qui iusti hominis gloriam immortalē esse affirmat, apud deos, & homines. Sic Philo in libro Sapientiæ: Iustitia (inquit) immortalis est: iniustitia autem, mortis conciliatio. Et Lycurgus in Legibus: Preciosa res, & admirabilis est iustitia: eaque cum honore, & cōmodo maximo coniuncta. Sed de laude, & dignitate iustitiæ aliās quoque dictum est. Itaque de altero eiusdem Cæsaris Symbolo breuiter deinceps videamus. Id verò est huiuscemodi: ACCIDIT IN PUNCTO, QVOD NON SPERATUR IN ANNO. Etenim punctum est, quod viuimus: & adhuc puncto minus, teste Seneca. Quod & Plutarchus testatur: τὸ μὴ χρόνος πᾶς ὁ βίος: Punctum temporis est omnis vita. Sed in hoc ipso tamen puncto vitæ, qui cogitationem circumspecti, ac prouidi hominis ad temporis punctum suscipit: & in eo nullam occasionē rei benè gerendæ prætermittit: is profectò omne fert punctum. Per magni enim momenti

T t t s

est in

est in Republica, ratio atque inclinatio temporum: quorum momenta omnia obseruare, & nosse, sapientis est: siquidem minimis momentis, maximæ plerunq; inclinationes temporum fiunt, auctore Tullio. Itaque rectè etiam inter vetera præcepta sapientum celebratur illud: γινώθι χρόνον, id est, Nosce tempus: quippe quod, secundum Pindarum, omni in re pariter obtinet fastigium.

Symbolum XLI.
MAXIMILIANI II.

*Quid tecum Fortuna mihi, quid Cura maligna est?
Si rebus DOMINVS PROVIDET ipse meus:
Providet ipse mea vitæ Deus, atque salutis:
Ille meus Dominus, sit Deus ille meus.*

PROuidentia Dei omnia gubernantur: quæ, secundum Tullium, & mundus administratur: & consulitur rebus humanis: nec solum vniuersis, verum etiam singulis, Maxime verò

verò ea in mundo imperia constituuntur, atq;
conseruantur: in quibus, teste Sophocle:

γένοιτο μὲν τὸ πᾶν θεὸς τεχνῶν μὲν:

Fit omne, quicquid fit, curante sic Deo.

Nam, vt Hippodamus ait: ὁ θεὸς τὸ ἅνθρωπων
γένος ἐπιλέπει, καὶ φροντίζει: Deus respicit, &
curat genus hominum vniuersum: ex quo et-
iam φιλαῖνθρωπος rectè nominatur à Plutarcho
in vita Numæ. Et Plato in Legibus, propriam,
& quasi familiarem Dei virtutem vocat pro-
uidentiam: cuius vi, natura, ratione, potesta-
te, mente, numine, totus hic mundus regitur,
& gubernatur: in cuius etiam manu cor regis
est, teste Salomone: cui idcirco confidere, &
obedire longè est tutissimum. Quod suo quo-
dam Symbolo testatum fecit optimus, & san-
ctissimus Cæsar Maximilianus II. DOMINVS
PROVIDEBIT: quod ex sacra historia sum-
ptum esse apparet. De quo equidē Symbolo
operæ precium esse puto audire hoc loco præ-
clare luculenteq; differentem, virum, clarissi-
mum, & eruditissimum, Ioannem Cratonem,
Archiatrum, & Consiliarium Imperatorium:
qui in oratione funebri Maximiliani Cæsaris
inter alia scribit in hunc modum: Caput (in-
quit) omnis virtutis, pietas, Apostolo teste, ad
omnia utilis, meritò perhibetur. Ea in æterni
Dei

Dei vera cognitione, atq; veneratione sancta
cōsistit: à qua nisi homo, deprecatore Christo
vnico, in quo aeternus Pater omnia numerat
& ponderat, fultus, Deo commendetur: infi-
gnēs virtutes vsque adeò à vitio non absunt:
vt etiam iustissimo Dei iudicio, in vitio ponā-
tur. Quid enim sunt virtutes sine Deo? Cer-
tissimum autem in Principe virtutis argumē-
tum est, firma atque stabilis de diuina prou-
dentia animi persuasio: hæc si absit; quæ in
bonis rebus moderatio, quæ in aduersis con-
solatio existere potest? Ea re vt Diuus Maxi-
milianus aduersus omnes humanos casus se
diuinæ prouidentiae firmissimo præsidio mu-
nitum ostenderet: Symbolo isto, DOMINVS
PROVIDEBIT [Gen. 22.] vtebatur. Est qui-
dem hoc dictum anxij patris; & ijs miserijs,
quæ ipsa morte acerbiores, & grauiores sunt,
cooperti. Nam quum fidei probatissimum
exemplum Abrahamus, filium vnicum Isaa-
cum, de quo amplissimas promissiones diui-
nas habebat, ab ipso Deo mactari iussus esset:
incredibili luctu oppressus; & toto corpore
vacillans, montem Moriae ascendens: & à dul-
cissimo filio iam iam immolando, cuius in li-
gnis ferendis opera tanquam baiuli vtebatur,
interrogatus de victima; illud DOMINVS
PRO-

PROVIDEBIT, respondit. Ad filij autem necem obfirmatus, & voce cælitus audita à cæde retractus; locum illum, in quo suæ inexplicabili miseriæ Deum subuenire: doloremque optatissimo euentu mitigari, perspectum re habebat; repetito quasi oraculo, quo paulò antè filio responsum dederat, DOMINVS PROVIDEBIT, nominabat. In eo verò loco, quū æternus, iustus, & misericors Deus vniuerso generi hominum; misso filio coæterno Domino nostro Iesu Christo, Messia vnico; quem sacrificium pro peccatis nostris oblatum voluit; omnibus seruandis prouiderit: pij scriptores Adamum, Abelum, Seth, Nohe, sua quoque sacrificia obtulisse: & prope hunc Hierosolymam conditam fuisse, referunt. Sed hæc exquirere non est nostri instituti. Qua verò occasione Symbolo isto primùm Diuus Maximilianus vti coeperit; affirmare nequeo. Quin istas cogitationes, quas Christianum hominem, veræ pietatis fundamento insistentem, de diuina prouidentia habere par est, sæpè suscepit, persuasissimum habeo: Magnam consiliorum, atque actionum in vita humana infirmitatem, & varietatem esse: neque vllius sapientiam, aut prudentiam, aut potentiam, consiliorum vel actionum susceptarum euentum

tum præstare posse. Itaque hoc illi ratum, fir-
mum, & fixum fuit: nihil vnquam euenisse:
nihil vnquam euenturum: quod Dominus
ille cœli, & terrę non prouiderit: imperia Deo
auctore cōstitui: & eodem custode sustentari.
Hac sententia, qui ad gubernacula sedent, ni-
hil de sua diligentia, quam Dei mandato ad-
hibere, iubemur; neq; cum diuina prouiden-
tia, vt Stoica pietas arbitratur, pugnat; remit-
tunt: sed omnes animi, & ingenij neruos in-
tendunt: vt ad diuinam voluntatem omnia
sua consilia conuertant, & conforment: euen-
tum verò felicem pijs votis, vt Christianos de-
cet, exoptant. Hac mente fuisse optimum
imperatorem, qui omnem illius vitam intue-
tur, qui in singula dicta, & facta rectè inquirat,
animaduertet. Nunquid enim, quum Domi-
num prouisorū diceret, aliū se longè superio-
rem esse, qui res humanas gubernaret, & in eu-
ius manu vniuersa essent, qui sibi has in Chri-
stiana Repub. partes dedisset, non affirmabat?
Huius igitur imperio & voluntati, non suę,
obsequendum: hunc auctorem hereditaria-
rum virtutum, eminentiæ inter homines, de-
nique felicitatis omnis agnoscendum: & ab
eo rectum consilium, & auxilium efflagitan-
dum statuebat. Hac inquam sententia quum
opti-

optimus Imperator esset: haud dubiè nobis
oscitantibus, cum Deo assiduis precibus, eti-
am si eas ex præscripto nō recitaret, egit. Men-
tem enim æternam esse Deum: & mentis no-
stræ officio coli: atque omnibus in locis, omni
tempore præsentē, res & corda nostra intueri
statuebat. Itaq; diuinæ Maiestatis cultor esse,
quàm videri maluit. Quis igitur tam impro-
bus, & peruersus rerum æstimator est: vt Di-
num Maximilianū illud, DOMINVS PRO-
VIDEBIT, temerè vsurpasse; ac non potius
toto pectore isto modo pietatē sinceram pro-
fessum esse, affirmare auit? Quum verò ij,
quibus omnia in diuina prouidentia sunt re-
posita, vbique sibi constent: nullius euentus
solicitudine & cura, de suo gradu dei ciantur:
qua mente & Deum coluerit, & inuocauerit:
facile est existimare. Quid enim diuina pro-
uidentia est, nisi & liberrimum, & sapientissi-
mum, & iustissimum Dei decretum: secundū
quod, quicquid fuit, quicquid est, quicquid
futurum est, gubernatur? Quid præces nostrę
aliud, quàm supplicationes: vt quicquid co-
gitamus, vel consultamus, vel agimus, benè
felicitèrque, hoc est, ad diuinam voluntatem
eueniat? Quid homine, ac in primis Principe,
absque imploratione, absque spe diuini auxilij
viuen-

viuente, miserius? Itaque Diuum Maximilia-
 num ea firmitate, & præsentia animi fuisse;
 quum lux diuinæ prouidentiae ei affluisset: ita
 Deum in sua vota vocasse: & non alienæ men-
 tis cogitatis, sed propriæ, quæ veri necessitatē
 præsenti, & diuinam in præstando bonitatem
 intueretur, vsum non est mirum. In ista autem
 luce dum humana mens versatur: nihil nisi
 quod iustissimum, & rectissimum, & diuinæ
 voluntati congruens sit, velle Deum agnoscat:
 nihilque, nisi quod cœlestis prouidentia nobis
 ex vfu, & salutare esse statuatur, vera animi obe-
 dientia, & summissione expetendū prospicit.
 Non igitur, dum se ad Deum conuertit, eiusq;
 opem implorat, formulas exquisitas recitat:
 & Deum sibi obligatum, atq; obstrictum pro-
 pter tot tantaque verba existimat. Ac si opti-
 mus Cæsar in errorem, quo vniuersa Philoso-
 phia imbuta est; quæ existimat Deum tanquā
 principem res magnas gubernare; sed in sin-
 gularum administratione, vicaria opera vti;
 nō est raptus: latemur eum hac in parte scho-
 lam Platoniceam & Aristotelicam, qui sordi-
 dari diuinam Maiestatem vilium rerum cura
 arbitrantur, repudiasse. Sed de his ne plura:
 Hoc ex Diuo Maximiliano sapius auditum:
 meritò eos fatuos censerī: qui opinione sua
 falsi,

falsi, ad fatum & fortunā confugiunt: & excusationem suā oscitantia & negligentia, ac fatuitatis potius parant. Itaque ut seipsum de diuina prouidentia confirmaret: ordinem mirificum in vniuersa natura rerum eiusque conservationem inspexisse: & in exiguis etiam animalibus Prouidentia diuinā notas studiosissime obseruasse scimus. Nunquam verò Deum, id quod eximia pietatis est, ad facti sui rationem quasi reddendam traxisse: nunquam in illius diuinam voluntatem, etiamsi euentus minimè esset optatus, inquisiuisse: iustissimum atque rectissimum, quod Deo visum fuerat, semper duxisse: & æquissimo animo (licet graue, & aduersum videretur) quod euenit, tulisse in capiendis consilijs nihil suæ prudentia, nihil intelligentia, qua diuinitus summa ornatus erat, nihil ingenij perspicacitati tribuisse: nullis externis præsidijs confisum, ut ea adessent, spem in illis reposuisse; neque illis destitutum, corde suo trepidasse: non præsentium rerum explorata facultate animum à diuina gubernatione abduxisse: itaque in aduersis firmiter, in secundis moderatum semper se præstitisse, perspectum est. Hac quidem animi de æterna Prouidentia persuasionem, in ista difficultate imperiorum, quæ nunc maxima est,

Vuu nullum

nullum praesentius praesidium: nullū ad iram,
indignationem, deniq; affectiones omnes mo-
derandas, remedium efficacius. Hæc in secun-
dis rebus veram suauitatem affert: in aduersis
solatium praestat: dum non casu, non ioscio
Deo, nos in ordinem quasi redigi; & paternam
ferulam interdum pati ostendit: hæc cautos
reddit; ne in lubrica ista vita, neglecto Deo, la-
bamur, vel oscitantes periculis obruamur. De-
niq; omnium cogitationum, omnium actio-
num, etiam quæ sine vlllo teste suscipiuntur, te-
stem Deum grauissimum, & incorruptissimū
statuit. Hæc Crato. Cæterum quoniam histā
pulerè, & religiosè disputatis plura adijcere de
meo, superuacuum esse arbitror: concludam
hoc Symbolum Epigrammate quodam meo,
in Comitijis Augustæ celebratis ad eundem
Cæsarem scripto. Id vero est eiuscemodi:

Quod fides Domino; Patriæ Pater, optime Cæsare.

Auxilio fretus. praesidioq; Dei:

Quam nihil humana vires, & robora praesent,

Scis benè; si supera destituantur ope.

Nemo Deum vano confidens inuocat ore:

Et benè cælestes dextera sancta colit.

Sic Abraham. fidei subnixus robore, quondam

Præsentis sensit numina magna Dei.

Iussus erat natum sacras mactare per aras:

Matriæ

Matris delicias, deliciasq; patris:
Quas non concepit tristi subpectore curas?
Turbauit magnus territa corda dolor.
Magnus amor sobolis, reuerentia magna deorum,
Ambiguum mentis tunc habuere senem.
Heu quid agat genitor? Sobolis num pluris amorem,
Quàm summi faciat iussa verenda Dei?
Non ita: diuina mandata capeffere vocis.
Mentis opus sancta credidit esse pium.
Surgit, & auriti succingens corpus a selli,
Lustraper, obscurum, de via carpit iter.
Mons erat, insigni florum vestitus amictu:
Campus in aërio vertice planus erat.
Quò simul ac ventum est: fundamina collocat aræ:
Ponit & arsuris arida ligna focis.
Victima quum desit, Pater optime, filius insit.
Quis gladij, tibi quis fomitis usus erit?
Excipit hic genitor: DOMINO PRAEVISA potentis,
Concidet, & laudem victima grata feret,
Dixit, & impositum nodis ligat insuper aræ;
Armag, clam trepida stringit acuta manu.
Quid censes animi tunc fortè fuisse parenti?
Iam spes in puero parua salutis erat.
Intonat excelsò quum magnus ab aethere clamor:
Parce, Pater, soboli, sic volo, parce tua.
Nec mora: veruecem nudo Deus obijcit ensi:
Mac'tato peragit quo pia sacra senex.

*Tam nunquam Domini fidentes gratia linquit:
Fluctibus in medijs auxiliator adest.*

*Sic quum nota Deo tua sit fiducia, Caesar
MAXIME; quæ certam numinis orat opem,*

*Quantumvis magnis truculentius viribus hostis
Irruat, ac ferro teq; tuosq; petat:*

*Mille ferant acies licet arma ferociter: ultro
Magnus opem Dominus suppetiasq; feret.*

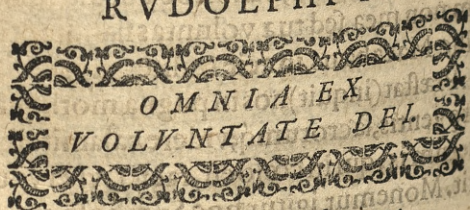
*Non omnis consumpta salus: victoria restat:
Exiguo vincit milite saepe Deus.*

*Quum spes nulla fuga, nec erit spes ulla salutis:
Ut mala vix aliqua parte lenanda putes:*

*Subsidio veniet DOMINVS, PRO teq; VIDEBIT
Impius excubias numen habere Getes.*

*Perge Deo mentem, Rex magne, probare fidelem:
Quo duce vim Thracum despice, tutus eris.*

Symbolum XLII. RVDOLPHI II.

*Quæ sunt, fieri OMNIA EX benigna
VOLVNTATE DEI, pium, atq; fas est:*

Qui,

*Qui, quod vult, facit omne, prosperatq;
Rex ceu Maximus, Optimusq; regum.*

RARA virtus est humilitas honorata, auctore Bernardo: cuius perfectio, verè est, vt Gregorius loquitur, iustitiæ consummatio. Sed humilitatis quidem summa in eo consistit, eodem teste Gregorio: Si voluntas nostra per omnia voluntati diuinæ subiecta fuerit. Quod Symbolum istud docet sacratissimi, & inuictissimi principis Rudolphi II. Cæsaris: OMNIA EX VOLUNTATE DEI. De quo & ipso nos monet precandi illa formula à Christo præscripta: cuius particula est vna: FIAT VOLUNTAS TUA, DOMINE, VT IN COELO, SIC ET IN TERRA. Qua precandi forma ipse quoque vsus fuit Christus in maxima sua afflictione: quâdo cum morte, & ira Dei conflictatus in horto Cedreno: Pater (inquit) auerte, si vis, à me hoc poculū: quamquam non mea, sed tua voluntas fiat. Sic & Iudas ille Macabæus in acie milites suos confirmas: Præstat (inquit) nos in pugna mori, quàm nostrę gentis, sacrorumq; videre calamitatem. Cæterum is, qui in coelo est, faciet, vt ei visum fuerit. Monemur igitur hoc Symbolo, voluntatem humanam semper voluntati diuinæ

subiectam esse debere. Nam se ipsum quidem decipere, omnium facillimum est, auctore Demetrio. Itaque rectè facit is, qui non tam suæ, quàm diuinæ obtemperat voluntati, Quippe voluntas humana, quæ nō tam ad bene, quàm ad malè agendum libera est, nūquam permitenda est suæ libertati, aut libidini, secundum Augustinum: eaque de causa multò maioris est meriti (vt cum Gregorio loquar) voluntatem propriam alienæ subijcere voluntati. Semper autem Dei voluntas optima est: quippe quæ nihil est aliud, quàm lex ipsa Dei, vel potius ipse Deus, teste Augustino: quæ idcirco in omnibus operibus nostris meritò attendenda est: vt idem monet Gregorius. Enimuerò magni profectò est animi: voluntatem suam diuinæ accommodare voluntati: & ad hanc omnia consilia, omnesque actiones, & cogitationes suas conformare: & in ea omnem spem fiduciæ, & salutis suæ collocare. Siquidem, vt Bernardus ait, nihil nisi à Deo sperare, & nihil querere, nisi Deum, singularis perfectionis est, cōtrā autem spem in creatura ponere, de creatore desperare est, secundū Gregorium. Quod sanè qui facit: hoc est, qui voluntati obsequitur diuinæ: is semper sui similis est in omni virtute: & firmam in omni re seruat constantiam: vno

vno & eodem ferè vultu, ac animo præditus
perpetuò: quem de suscepta semel bona cau-
sa, proposita quæ sententia, nulla contumelia,
nulla vis, nullum periculum possit depellere.
Neque enim latatur vnquam, nec moeret ni-
mis: qui semper in seipso, secundum Deum,
spem reponit sui: neque aut fatum incusat:
aut fortuna inuocat: sed & in aduersis rebus
firmum, & in secundis moderatum se præstat:
vt, quicquid ei vel boni accidat, vel mali, id o-
mnino acceptum ferat voluntati, ac prouiden-
tiæ diuinæ: à qua vna pendet perpetuò: adeo-
que totum se bonitati & clementiæ diuinæ
committit: vt quicquid cogitet, aut agat, be-
nè feliciterque, hoc est, voluntati diuinæ con-
gruenter eueniat: quo quid esse potest beatius,
aut fortunatius. Sed hoc quidē symbolo olim
usus fuit Cæsar Rudolphus, ante susceptum
imperium Romanum: postea verò, quàm
adeptus est imperium, alio quodam vti cœpit
Symbolo mystico, A. D. S. I. T: cuius veram,
& germanam interpretationem adhuc igno-
ro. De quo tamen varios variè ariolari, vel po-
tius ominari video: ex quo genere est illud:

*Auxilium Domini Sit Iniquis Terror: id alta
Symbola portendant Cæsaris, ADSIT ait.*

Vuu 4 Item

Item & hoc: AVSTRIAE DOMVS SECV-
RA IOVIS TELORVM.

Sunt & alia, quæ consultò omitto. Quam
sanè domum Augustissimam, tot summo-
rum, & maximorum regum, ac principum
matrem, & tot Caesarum, ac Imperatorum al-
tricem, Deus Opti. Maxi. vt perpetuò floren-
tem, & incolumem ad Reipublicæ Chri-
stianæ salutem, & dignitatem, confer-
uet, ac tueatur, ex animo pre-
cor & opto.

TERTIAE CLASSIS SYM-
bolorum Imperatoriorum

FINIS.

INDEX

INDEX TERTIAE CLASSIS.
INDEX SYMBOLORVM
IMPERATORIORVM, QVÆ IN
TERTIA CLASSE LE-
guntur.

A. D.S.I.T. folio 311	Miseria, res digna miseri-
A.E.I.O.V. 275	cordia. 259
A.I.P.Q.N.S.I. A. 294	Mortem optare, malum;
Allezeit mit Huc. 281	timere, peris. 141
Amicus optima vite pos-	Morte beata nil beatius.
sessio. 269	fol. 241
Animus est, qui diuites fa-	Multi multa sciunt, se au-
cit. 222	tem nemo. 123
Audi alteram partem. 152	Multorum manus, pauco-
Aut mors, aut vita deco-	rum consilium. 54
ra. 75	Nequid nimis. 99
Calix vite, calix mortis. 239	Omnia est voluntate Dei.
Christus regnat, vincit, tri-	fol. 308
umphat. 1	Omnium rerum vicissitu-
Dominus providebit. 298	do. 10
Facilis descensus Auerni. 49	Omnium mores, tuos in pri-
Fiat iustitia, aut pereat mū-	mis observato. 108
dius. 293	Optimū, aliena in sania frui.
Fortuna, quum blanditur,	fol. 251
fallit. 59	Osgarrulum intricat omnia
Iustitiam iniustitia parit. 31	fol. 43
Melius, bene imperare,	Pacem cum hominibus, cū
quā imperium am-	vitis bellum. 80
pliare. 207	Par sit fortuna labori. 23
Minarum strepitus, Asi-	Pauca cum alijs, tecum mul-
norum crepitus. 202	ta. 158
	V u n s Pecu-

INDEX

<i>Pecuniâ vir potior.</i>	222	<i>Rerum irrecuperabiliâ fe-</i>	
<i>Plus ultra.</i>	288	<i>lix obliuio.</i>	274
<i>Qui liem aufert, execratio-</i>		<i>Satiùs recurrere, quam ma-</i>	
<i>nem in benedictione mu-</i>		<i>lè currere.</i>	189
<i>lat.</i>	117	<i>Sic cedunt munera fati.</i>	263
<i>Qui nescit dissimulare, ne-</i>		<i>Sola bona, quæ honesta.</i>	247
<i>scit imperare.</i>	166	<i>Sirepit anser inter olores.</i>	199
<i>Qui nescit tacere, nescit lo-</i>		<i>Tardus ad vindictâ, ad be-</i>	
<i>qui.</i>	274	<i>neuolentiam velox.</i>	67
<i>Quod pastori, hoc ouibus.</i>	31	<i>Tene mensuram, & respice</i>	
<i>Quod optimum, idem incû-</i>		<i>sinem.</i>	281
<i>dissimul.</i>	231	<i>Ubi meli, ibi fil.</i>	17
<i>Quod palàm, hoc clam.</i>	242	<i>Unita virtus valet.</i>	89

INDEX IMPERATORVM TERTIÆ HVIVS CLASSIS.

A DOLPHVS. fol. 222	Fridericus III.	274
Albertus I.	Fridericus Austriacus, co-	
Albertus II.	gnomento Pulcer.	241
Arnulphus.	Henricus I. Auceps.	67
Carolus Magnus.	Henricus II. Claudus.	99
Carolus II. Caluus.	Henricus III. Niger.	117
Carolus III. Craffus.	Henricus IIII.	123
Carolus IV.	Henricus V.	141
Carolus V.	Henricus VI.	174
Conradus I.	Henricus VII.	239
Conradus II.	Lotharius I.	17
Conradus III.	Lotharius II.	152
Ferdinandus.	Ludouicus Pius.	10
Frideric ^{us} I. Ænobarb ^{us} .	Ludouicus II.	23
Fridericus II.	Ludouicus III.	54
	Ludo-	

TERTIAE CLASSIS.

Ludouicus IV.	247	Otho IV.	199
Maximilianus I.	281	Philippus III.	189
Maximilianus II.	298	Rudolphus I.	207
Otho Magnus.	75	Rudolphus II.	308
Otho II.	80	Rupertus Palatinus.	259
Otho III.	89	Sigismundus.	263

INDEX RERVM ET VERBORVM, TVM QVOQVE MATERIA RV M ET SENTENTIA RV M, quæ in hac tertia Symbolorum Imperatorum Classe maximè memorabiles habentur, longè copiosissimus.

A

A BRAHAMVS fidei exemplum, immolaturus filium. fol. 300. 306	<i>Egyptij cur sceptro regio oculi in scripserint.</i> 214
<i>Accidit in puncto, quod nō speratur in anno.</i> 294. 297	<i>Emulatio, acerrimus stimulus.</i> 289
<i>Acerbitas natura.</i> 69	<i>Etatis humana tres vigilia.</i> 196
<i>Actio omnis vacare debet temeritate.</i> 283	<i>Agamemnon decem optas Nestores.</i> 215
<i>Adolescentum natura.</i> 101	<i>Agefilans aduersus inimicos nimis seuerus.</i> 73
<i>Ager, utrum in ligneo, an aureo lecto collocetur, nihil refert.</i> 229	<i>Agefilai laus.</i> 170
<i>Agineta legum latores penitiā mulctabant.</i> 38	<i>Alcibiades iudiciū fugiens.</i> 117
	<i>Alexander Magnus pro tribunali sedens, actorem una</i>

INDEX

- vna aure audiuit.* 155
Allegeit mit. Dut. 281. 282
Amara & dulcia non empa
nant ex eodem fonte. 186
Amicus optima vita pos-
fessio. 269. 272. *thesauris*
omnibus preciosior. ibi. nō
est absq; temporis mora.
271. firmum presidium. 272
273. thesaurus animatus.
ibid.
Amici mores noueris, non
oderis. 82
Amici vitia si feras, facis
tua. 84
Amicum ne temerè ascue-
ris, ascitum ne leuiter re-
ieceris 269. 271
Amicum errantē corrige. 84
Amici quomodo regib. pro-
bandi. 161
Amicorum vitis ignoscen-
dum. 82. & quatenus. 83
Amicos veteres despicere,
leuitatis est. 270
Amicitia quo vetustior, eo
certior. 274
Amicitia encomium. 272.
 273
Amicitia nimia fugienda.
fol. 106
Amicitia immortalis, ini-
micitia mortales. 270
Amicitiam tardē contra-
hito. 270
Amicitia aquare inducta. 95
Anaxarchus, se hoc nescire
dixit, q; nihil sciret. 127
Anaxilaus rex. 72
Angelicum est, non errare.
fol. 190
Angeronia & Voluptas si-
mulacra apud Romanos,
fol. 23. 162
Animus vereri sciens, scit
tuto aggredi. 283
Animus in utraq; sorte mo-
deratus, optimus. 61
Animus est, qui diuites fa-
cit. 30. 222. 225. 226. 228.
 225
facit virum.
Animo imperante bona si-
et pecunia. 225
Annulum arctum, ne ge-
stato. 275
Anser inter olores. 199. 200
 215
Anteuorta.
Anxie nimis nemo vinat,
fol. 275. 276
Apologus de fasciculo vir-
garū. 91. de membris ven-
tri seruitia abnegatib. 96
 Appius

TERTIAE CLASSIS.

Appius quare cæcus factus. fol. 160	Aristotelis pæan in virtutem. 237. consilium Callistheni datum. 205
Apum rex aculeo suo ad ulciscendum non utitur. 74	ἀδύπο γλωσσολ. 162
Aqua & igne non in pluribus utimur locis, quam amicitiâ. 273	Asinus a sino, sus sui pulcerimus. 199
Aquila Romani Imperij insigne. 280	Assentatorem tanquam pestem odi. 267
Aquila electa iuste vincit omnia. 275. 280	Assuetudinis vis. 235
Aquila ministra fulminis. 280. Jovis ales. ibid. victoria sepe dedit augurium. ibid.	Ates & litis figmentum Homericum. 51
Arcana reticere omnium difficilimum. 159. 160. non sunt propalanda. 163.	Anarus, pauper. 227. 228
Arcem ad virtutis longis ambagibus itur. 236	Anaritia est, omnia velle dicere, & nihil audire. fol. 183
Arcefilaus Scythæ. 38	Audiatur & altera pars. fol. 152. 153
ἀρχὴ ἀρχῶν πρῶτον ἀρχὴ Ἰσθμίου. 170	Audi multa, loquere pauca. 183
ἀρχὴν λόγων αὐτῶν. 171	Augustus indigeta. 70
Areopagiticus Senatus. 37	Aures ad crimina sint obtruse. 155. 156
Arma sine consilio nihil proficiunt. 215	Aures in linguam. 183
Ars memoria & oblivionis. fol. 278	Aures puerorum cur veteres sint osculati. 184
Aristoteles, cur improbo bene fecisset. 88	Austria extendetur in orbem universum. 279. 280
	Austria domus secunda Jovis telorum. 312
	Aut quam minimè, aut invidiosissimè cum regibus loqui

2122 INDEX

- loqui oportet. 205
 αὐτοῦ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ
 εὐδαιμονία. 249
 Auxilium Domini sit ini-
 quis terror. 311
- B**
- BEATI mortui, qui in Do-
 mino moriuntur. 242
 Beatitudo virtutis in felici-
 tate usus. 25
 Belli gerendi duo capita. 54
 Bene mori, est libenter mo-
 ri. 244
 Beneficium asperè datū, pa-
 nis lapidosus. 287
 Bene facere, difficile. 51
 Benefacere quid sit. 86
 Bene imperare, melius est,
 quam imperium amplia-
 re. 207. 208
 Bernardinus monachus, ho-
 stia venenata necat Imp.
 Henricum VII. 240
 Bernhardi locus de garruli-
 tate. 45
 Bias Prienans. 185. omnia
 sua portans secum. 249
 Bibere de terrē in via. 241
 Bonum est simplex, malum
 multiplex. 50
 Bonorum conuersatio, exer-
 citium virtutis. 109
 Boni quid semper facienda
 sol. 115
 Boni bonos, mali diligunt,
 malos. 200
 Bona à Deo expetenda. 264
 βραχυλογία τοι, κρῆπι-
 σθι. 178
 Breuitas in dicendo, valde
 commendatur. 177. 179
 Brutorum prudentia. 195
- C**
- CALAMITATES volun-
 taria cauenda, & ne-
 cessaria ferenda. 53
 Calix vita, calix mortis. 238.
 240
 Calicem salutis sumere. 241
 Callimachus virtutē & for-
 tunam simul à Ioue optat,
 sol. 25
 Calpe & Abila, Herculis la-
 borum meta. 292
 Cannensis victoria. 63
 Capite laborante, totum cor-
 pus laborat. 43
 Caritas vincit omnia 121. o-
 mnia peccata regit. 123. nō
 expectat preces hominis
 egentis. 281. 286
 Caritatis elogiū & effectus. 121
 Carius

TERTIAE CLASSIS.

- Carius nihil emittitur, quam
precibus. 287
Carolus IV. Imp. sapientiss.
& multarum linguarum
cognitione instructiss. 252.
expeditione contra Tur-
cas abnuat. ibid.
Carolus Magnus Imp. Chri-
stianissimus. 2
Caroli V. Epitaphium. 292
Cauendi est nulla dimittenti-
da occasio. 282
Cautio Dearum optima. 283
Cecropidarum reges. 215
Cedunt Iouis omnia regno. 3
Charitum pictura. 286
Christus regnat, vincit, im-
perat. 1. & 2. omnia nobis
est. ibid.
Christi providentiâ omnia
regna constituuntur. ibid.
Christianum nil magis com-
mendat, quam misericor-
dia. 262
Ciceronis praecepta eleganti-
sima de bono indice. 156.
157. locus de non appeten-
da morte. 149. 150. gloria-
tio fatua. 193
Circulus, res mortalium. 11
Clementia in principe mag-
na virtus. 68. 72. separa-
nos a grege brutorum. ibid.
aquat nobis superos. 69.
maximè commendat Rom.
Imp. gentibus. 70. omni-
bus necessaria. 72
Cogitatio incerti huius an-
utilis. 285
Cognitio peccati, initium sa-
lutis. 140
Cognitionis sui quadruplex
fructus & utilitas. 136
Cognosce te ipsum, perperam
dictum. 139
Commisat tacere, qui nequit,
hic niger est. 160
Commodus Imperator, incō-
modus. 77
Complurimum triariorum stre-
pitum audiui. 202. 203
Concordia vinculum pacis.
89. pulcritudo civitatis.
93. maximum bonum. ibid.
praesidium Rerump. 94.
seges quietis publicae. ibid.
parvis rebus dives. 98. ci-
vitatibus harmonia suavis-
sima. ibid.
Concordia civium quovis mi-
ro firmitus munimentum.
fol.

INDEX

Concordia discors.	200	xime sunt diuitia.	30
Concordia vis.	89. & 91	Conuersando bonis bona di-	109
Concordia in veteribus nu-		sces.	109
mis matris effectio.	97	Conuersationis bonorū vtili-	113
Concordia templum à Ca-		tas.	201
nillo dedicatum.	ibid.	Corchorus in olera.	275
Concordia cinitates constru-		Cor ne edito.	133
untur, discordia destru-		Corpus animi receptacu-	299
untur.	92	lum.	193
Concordia parue res crescūt,		Cor regis in manu Dei.	94
discordia magne dilabun-		Corrigere aut reuocare fini-	261
tur.	ibid.	stre dicta, nō est leuitas.	279
Conscientia bene acta vita		Cretenſes capitalibus odijs	72-73
incundissima.	234	diffidentes.	116
Conſilium vnum bonū mul-		Crudelitas hominum natu-	201
tas manus vincit.	55	ra inimica. 69. inhumana-	24
Conſilium vincit malum.	54	num malum.	207
Conſilium cum re mutare,		Cuius potest accidere, quod	24
non est turpe.	194	cuiquam accidit.	201
Conſilio omnia prius expe-		Culpā vacare, magnum ſola-	279
riri decet.	55	tium est.	74
Conſilio melius, quàm ira-		Cunctis esto benignus.	104
cundia vincitur.	ibid.	Cupiditatis dolor comes.	116
Conſilia que meliora.	57	Curiosus nemo est, quin ſit	207
Conſilia in bellis maxime		malenolus.	24
occultanda.	57-58	Cur me cadis? cur me mor-	201
Conſultato diu, multum ut		des?	201
pracellere poſſis.	58	Cyrus beatus.	201
Contemptum ſordida vita		D.	201
parit.	284	Davvs perturbat.	201
Contentū eſſe ſuis rebus, ma-		omnia.	201
		Deci-	201

TERTIAE CLASSIS.

Decipere se ipsum, res omni- um facilima. 310	Difficile est, hominem in voluptatibus se noscere. fol. 129
Decretum propriè quid. 155	Difficilia, quæ pulcra. 22. 51. 234
Deligendi prius, quos dili- gamus. 270	Diotogenis locus de regno. 6
Democritus taciturnus. 182	Discere id, quod nescias, sa- pientia est. 124
Demonax rogatus, quando cœpisset philosophari. 135	Discordia. 90. 92. atrox. Dea. fol. 122
Demonacis responsum, quo- modo bene quis imperet. fol. 155	Dis simulatione in bellis opus est. 57
Dentes lingue vallum. 188	Dis simulatione qui nescit, ne- scit imperare. 166. 167
Desipere est, nimium sapere. fol. 105. 257	Dissonantiâ sonus redditur ingratus. 98
Desipere in loco, dulce est. fol. 258	Ditior est, qui diuitias sper- nit, quam qui eas possidet. fol. 30
Deus victoria causa in bello. 3. cui vult, dispensat reg- num. ibid. homines quasi pilas habet. 14. expectat delinquentes. 196. pœnitē- tiam nunquam spernit. 197. magister tacendi. 184.	Dives est, qui nil cupit. 227. 228.
Φιλαθροπος. 299. ex- tollit & deicit. 265	Dives & pauper, in eodem sunt mortis tumulo. 77
Dei providentiâ omnia gu- bernantur. 298	Diuitia tibi quid profunt, si pauper abundas. 228
Dicenda prius animo deli- beranda. 47. 48. 187. 188	Diuitiarum satis est, nihil amplius velle. 230
Difficile est, abscondere pe- ctoris astus. 168	Diuitiarum primus & se- cundus

INDEX

cundus modus. 227 Equus Domini similis. 263
 Diuitiarum proprium. 250 ἑπὶ τοὺς ὁδοῦν. 161
 Diuitijs omnia parent. 223 Errare humanum est. 190
 Diuitias amare, angustia- Errorum defendere, diaboli-
 nima est. 230 cum. ibid.
 Diuinitas in animo, quid. 132 Eudistio in senectutem per-
 Doctrinarum radices ama- durat. 248
 ra, fructus dulcissimi. 23 Euentus stultorum magister. 253
 Dolia Iouis. 14. 20. 266 fol.
 Dolor voluptatis, & volup- Euphemia, Musarum al-
 tas doloris comes fatalis. trix. 289
 fol. 18. 22. 23 Euripidis graecolentia oris. 161
 Dominus providebit. 298. fol.
 299. 300. 301. 303 ἐξ οὐδίας. 181
 Δόξα βιάζεται ἀλὴνθεῖαν. Ex ocio negocium, ex negocio
 fol. 126 ocium. 16

E

EBRITATIS effecta. 164
 Ebriorum mores. 164. 165
 Ecphantis locus de regno. 7
 Eleusinia sacra. 160
 Emblemata Ioan. Sambuci de
 duab. cistis auro & plum-
 bo plenis. 265
 Emere malo, quam rogare. 287
 fol.
 Epaminondas multa sciens,
 & pauca loquens. 182
 Epigramma auctoris de Sym-
 bolo Maximiliani II. 306
 Imp.

F

FABULA de Saturno à
 Ioue caelis expulso. 18
 Facile vocaueris Cacodama-
 na: sed vocatum non fa-
 cile repuleris. 49. 51
 Facile contemnitur, quod
 facile superatur. 236. 237
 Facilius in lingua ignitum
 carbonem quis continet,
 quam sermonem arcantem. 159
 fol.
 Facilis descensus avari. 49.
 so.
 306 Facilitate atque clementia
 nihil

TERTIAE CLASSIS.

- nihil homini melius. 119
 Factum infectum. 278
 Faustina. 70
 Felix, quem faciunt aliena pericula cantum. 253
 Felix opes simul, mentemq. possidens. 225
 Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. 253
 Felicibus omni sunt dubia. 63
 Feras non culpes, quod mutari non potest. 146
 Festucam ex alterius oculo eruiturus, irabem in suo non aduerit. 116
 Fiat iustitia, aut pereat mundus. 293. 294
 Figmentum de duabus capris. 118 119
 Finis opus laudabile reddit. 285
 Finis inspicendus est, non principium. ibid.
 Florentia obessa. 240
 Formice grata est formica, cicada cicade. 199
 Fortiter ille facit, qui miser esse potest. 143
 Fortitudo animi. ibid.
 Fortuna diurna. 11
 Fortuna quid. 59. 60. non er- ca. 61. quem nimium fo-
 net stultum facit. 59. 62.
 caeca est. ibi. vitrea est. 64
 homines quasi pias ha-
 ber. ibid. lenis Dea. 66
 Fortuna obesse nulli conten-
 tenta est semel. 21. quod
 non dedit, non eripit. 248.
 prospera suspecta. 53. labo-
 ribus indaganda. 27
 Fortuna, non sapientia, vi-
 tam regit. 28
 Fortuna labori par sit. 23.
 24. 27.
 Fortuna cum blanditur, fal-
 lit. 59. 66. captatum ve-
 nit. 64
 Fortuna ibi est multum, ubi
 mentis parum. 28
 Fortuna magnavis in utra-
 que partem. 29. 59. effi-
 cio. ibid. De initio. 60. in-
 constantia. 61. comites,
 stultitia & arrogantia. 62
 Frates sumus omnes, ab uno
 parente oriundi. 86.
 Fridericus II. Impe. bello &
 pace praestantissimus. 283.
 magno animo despexit
 Pontificum fulmina. ibid.
 Fuge a maiore. 206
 Xxx 2 Ful-

INDEX

Fulgur prius emicat, quàm tonitruum audiatur. 205
Guttula fortuna dolio sapientia potior. 28

H.

Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia. ibi.
Fulmen alta ferit, non casus humiles. 274
Funiculus triplex non rum- pitur. 90
HANNIBAL ex principe humano factus tyrannus. 63
Harpocrates, Sigaleon, siue silentij Deus. 162
Henricus Lucelburgius fortis imp. 239. à monacho hostia venenata necatur. 240

G.

Γαῖα πλείη κακῶν, πλείη καὶ γάλαος. 53
Garrulitas. 43. Deo iniussa. 48
Garrulitatis incòmoda. 44.
45. ferreum iugum. ibid.
Garrulitate plures occubuerunt, quàm acie gladij. 45
Gelehrte Narren sind vber alle Narren. 256
Geryonis tricorporis cū Euryto. & Creato còcordia. 97
Γηρόσκω αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. 124
Gladius plumbeus è vagina eburnea. 184
Γνωθὶ σεαυτὸν. 130. 141
Graculus affidet graculo. 200
Graculus inter Musas. ibid.
Grammaticorum stultitia. 115
Hilaris cum pondere virtus. 236
Hildegardis apud Germanos. 95
Himera.
Hirundinis eicienda mysterium. 179
Historia de Sigismundo imper. & amico quodam emérito. 263. 264
Hoc solum possumus, quod inire possumus. 206
Homeri

TERTIAE CLASSIS.

Homeri figmentum de duobus dolys Iouis. 142.266	Humanitas, virtus iustorum propria. 85. donec inter homines sumus, colenda. 88
Homo Dei ludibrium. 64. 65	Humilitas honorata, rara virtus. 309
Homo homini Deus. 68. nunquam negligitur à Deo. 296. animal sociale. 86. hominem tueatur. 85	Humilitatis summa. ibid.
	I.
Homo, cum quo quis versaturus est, trifariam considerandus. 111	IACOBI Apostoli collatio lingua cum clauo navis fol. 185
Homo cum sis, memineris hoc, & noueris. 140	Ianus bifrons, regis typus. fol. 214
Homo nihil aliud, quam miser. 259. fortuna ludibrium. ibi. exemplum imbecillitatis. ibi.	De Gelehrter / se Berthert. 258
Homini nocere, contra naturam est. 87	Ignorare se, interdum utile. fol. 139
Homine imperito nihil iniustius. 201	Imbecillitati humana ignoscendum. 82
Homines humani nihil alienum à se putent. 81	Imperare nescit, qui imperio non paruit. 170
Honesta si qua facis, omnes sciant. 247	Imperare, ars omnium difficilima. 268
Honor alit artes. 289	Imperij vis nulla tanta, quam premente metu, sit diuturna. 168
Hostes non vincuntur verbis. 56. multis aggrediendi, pauci consulendi. ibid.	Imperia Deo auctore constituntur. 302
Hugonis locus, de lingua derivatione, elegantissimus. fol.	Improbis nemo conuersetur, ne similis reputetur illis. fol. 113
	45 Improbitas res cōpediaria. 50
	Xxx 3 Impru-

INDEX

Imprudencia magnum ma- lum.	211	us Comes.	203
Incommodum nullum pro patria grave.	255	Ioannis Cratonis oratio su- nebris Max. Imp. 299-300	
Inconstancia rotat res huma- nas.	14	Ionis simulacrum cur ab auribus in Creta fuerit effectum.	156
Injucitas miseratione digna fol.	261	Ipsa aies quandoque parens, quandoq; non erca.	12
Infelicitatis cognitio, ad fel- citatem accessus.	140	Ira res gravis.	120
Inimicitia mortalis, amici- tia immortales esse debet. fol.	118	Iracundia in auribus habi- tat.	156
Iniuria remittenda.	122	Irusus est subito, qui modo Craesus erat.	6
In iussu Dei nemo moritur. fol.	143. 149	Isocrates, duplicem merce- dem a Carconte ascan- do polens.	181
Injustitia causa mutationis regnorum.	295	Isocratis duo loci de Persi- fol.	36. 38
Innocens semel morte mul- ctatus, no potest in vitam revocari.	74	Iteer ad felicitatem.	139
Innocentem punire, scelus est.	73	Incundi acti labores.	235
In pretio pretium.	224	Index se homines memine- rit. 156. semper venit, quod lex vult. 157. omni capi- laris suspensione caret.	
Inscitia mala.	53	ibid.	
Instituta praeclara, civita- tis felicitas.	38	Ina. cis sapientis & boni qua- litates.	158. 157. 71
Insula fortunata.	292	Iulij Caesaris avaritia clementia.	
Intempestivum omne, mo- lestum.	179	Iupiter ex duobus dolis va- rie miscet res humanas.	14. 20. 266
Invidia felicitatis insidua- fol.		Iuliani	

TERTIAE CLASSIS.

Juliani cupiditas discendi. Laborum prateritorū sua-
fol. 125 uis memoria. 235

Iustus salutis spem possidet. Lactantij locus de Humani-
fol. 296 tate. 85

Iusto lex non est posita. 33. 34 Lamenta non prosunt, si re-

Iustitia unicum regnorum plicantur peccata. 195
columen. 294. omnium vir-

tutum sentina. 295. omni-

bus necessaria. 296. im-

mortalis. 297 Landari ab improbis, virtu-

Iustitia in sese virtutes cō-

tinere omnes. 295 Laus incunda, qua. ibid.

Iustitia iniustitia priuatio. Leges bona ex malis moribus

fol. 33 orta. 32

Iustitia mater iniustitia. 31. Leges multa, vitia multa. 39

32. Leges sine possibiles & factus

Iustitia praecepta malis ama-

ra. 39 proclines. 40. quoniam Pla-

Iustitiam facere, quid sit. 34. toni maxime probentur.

Iustitia stabilitur thronus. ibid.

295. respublica sustenta-

tur. ibid. Leges, quas optimas Solon

condiderit. 41. sine morib.

40. 41 nihil proficiunt. ibid.

Legum qualitas. 40. 41

LABOR, auersante for-

tuna, nihil prodest. 24

27. Legum volumen cum gla-

Labori ei incumbendū, ubi Legum inuentarum necessi-

effectus promittitur. 9 tas & finis. 33-34-39.

Labores otio incundiores. Legibus maxime opus est.

folio 238 ibid.

Xxx 4

Lo

INDEX

- Legibus paucis, veluti tessaris, bonis opus est. 38
 Legibus non esset opus, si omnes essent iusti. 33. malis, boni probantur. 35. bonis, mali emendantur. ibi.
 Lex iusto non posita. 33. 34. hostis est malitia, & vite radix. ibid.
 Libidinibus non servire, maxime regium est. 171
 Lingua unica, aures gemina. 161. 183. sepe circumvallata. ibid.
 Lingua non praecurrat mentem. 187
 Lingua, quò vadis? 185
 Lingua perforata. 166
 Lingua petulans, morbus turpissimus. 43
 Lingua docta ingens malum fol. 176
 Lingua paruum membrum maximas habet vires. 186
 regius equus. ibid. Satana vehiculum. 187
 Lingua mali pars pessima serui. 185
 Lingua denominatio. 45
 Linguae moderanda ratio. folio 187
 Lingua commoda & incommoda. 186. 187
 Lingua garrula incommoda innumera. 45. 46
 Lingua thesaurus optimus. 184. 185
 Lingua fores multis desunt. fol. 162
 Linguam nemo hominum potest domare. 186
 Lingua libera in libera civitate. 169
 Lis festinata incendit ignem fol. 123
 Litens auferens, execrationem in benedictionem conuertit. 117. 120
 Litem parit lis, noxa noxam fol. 118
 Locri legum latores stragulabant. 33
 Locutuley. 176
 Locutum esse, poenituit: tacuisse non. 182. 183
 Locus nullus sine teste. 246
 λογισμοὶ τῆς. 166
 Loquacitas. 43. odiosa & danosa. 44. 45. orcus ea est conducibilior. ibid. Deo est iniusta. 48. multos habet errores.

TERTIAE CLASSIS.

errores. 178.	stultitia si-	<i>Malum nunquam, bonū</i>	
	gnum. 189	<i>semper faciendum.</i>	86
Loquacitatis incōmoda. 44.		<i>Mala αὐτοματὰ & infini-</i>	
45. vincula ærea. ibid.		<i>ta, plura ἐκὼς αὐτὰ.</i>	53
Loquendi tempora duo con-		<i>Mala ultro adsunt. 50. 51.</i>	
stituenda. 180		263. 266	
Loqui multa, malum. 163		<i>Mala duo ad unum bonū.</i>	
Loqui ignorabit, qui tacere		fol. 20	
nescit. 174		<i>Male qui vixit, vix benè</i>	
Luxuriant animi rebus ple-		<i>moritur. 244</i>	
rung, secundis. 63		<i>Male geritur, quicquid ge-</i>	
Lysander, Lacedæmoniorū		<i>ritur fortuna fide. 66</i>	
dux, ad Cyrū legatus. 24		<i>Male cœptum mutare, ne</i>	
	M	<i>pigeat. 189. 190</i>	
M AGISTRATUS sit		<i>Malitia sua quisq; autor.</i>	
& ὁ αὐτὸς ἀρχὴ τε & πρῶ-		52. comes miseria. ibid.	
τον ἀρχὴ. 156		<i>Manus multa onus reddunt</i>	
Malus fies, si malo conui-		<i>lenius. 57</i>	
xeris. 110		<i>M. Aurelij Antonini Re-</i>	
Male faciendi opportuni-		<i>scriptum, de Auidij con-</i>	
tas ubiq; obuia. 51		<i>scijs non inclementius pu-</i>	
Malis displicere, est lauda-		<i>niendis. 70</i>	
ri. 173		<i>Medicorū multitudo, mor-</i>	
Malum facile, bonum dif-		<i>borum multitudo. 39</i>	
ficile. 49		<i>Medio tutissimus ibis. 102</i>	
Malum adeo nihil est, cui		<i>Mediocritas in omnib. rebus</i>	
non boni quippiam adha-		<i>optima. 281. 284. aurea. ibi.</i>	
reat. 18		<i>amabilis. 285. (99</i>	
Malum infinitum, bonum		<i>Mediocritas ubiq; optima</i>	
finitum. 49		<i>Mediocritas fortuna opti-</i>	
		<i>ma. 63. 67. 282</i>	
		X x x s	
		Me-	

INDEX

- Mediocris* vis. 105
Mediocritate quavis in
 re nihil opportunius. 103
Mel ubi, ibi fel. 17. 18
Mens orationis fons. 177
Mens bona & vita bona
 ab Euripide equiparan-
 tur. 234
Menenius Agrippa Ro-
 mam dissidentem compo-
 nit. 96
Mensuram tene, & respice
 finem. 281. 382
Μετὰ τὸν πόλεμον 102
Metus malorum causa. 145
Miles in praelio casus, pul-
 crior, quam in fuga saluus.
 fol. 77
Minis qui moritur, asini-
 nis crepitibus sepeliendus
 est. 202. 203
Minis moriens, misere mo-
 ritur. 204
Miseria res digna miseri-
 cordia. 259. 260
Miseria finis in morte. 144
Misericordia Dea. 262
Misericordia vicina mi-
 seria. 260. non causam, sed
 fortunam spectat. 759. 260.
 verum est sacrificium. 262.
salutis praesidium. ibid. fi.
dei ornamentum. ibi. (261)
Misericordia denominatio.
Misericordia omnes virtu-
 tes honorabiliter cedunt.
 fol. 262
Misericordia digni probi,
 non improbi. 260
Misericors misericordia di-
 gnus. 261
Misericors vir, preciosa res
 est. 262
Moderatio & prudentia in
 regno in primis necessa-
 ria. 282
Moderatione in Imperio
 maxime opus est. 170
Modus est pulcherrima vir-
 tus. 103. 283
Modus quavis in re optimus.
 102. 103. est pulcherrima
 virtus. ibid.
Modus ubique servandus. 102.
 103. 106.
Moly, herba radice nigra,
 flore vero lacteo. 23
Momenta temporum obser-
 uare, per magni refert. 298
Monere & moneri, amici-
 ria est. 83
Moria, mons. 300
Mortis

TERTIAE CLASSIS.

- Morbifaciunt, ut medicina* *Mori necesse est, sed nō quo-*
egcamus. 33 *ries volueris.* 143. 146
Mores sibi quisq. dar. 109 *Mori, aut honeste vivere*
Mores seculi dissimulādi. 116 *nobilem decet.* 76
Mores boni peculium pre- *Mori tunc optimum, cum*
ciosissimum. 35. 108 *vivere est incutissimum.*
Mores ex aliorum moribus *fol.* 150
recte conformādi. 109. 114 *Moriendi libido vitāda.* 149
Mores bonos corrumpunt *Moriendum omnib.* 75. 78
prava commercia. 110 *Mors & vita in potestate*
Mores omnium, tuos in pri- *lingue.* 44. 185
mis noneris. 108. 114. *bono-* *Mors optanda bonis, malis*
rum tantū effingendi. 109 *timenda.* 152. *honestatur-*
Mores boni pulcherrimum *pi vita potior.* 75. 76. 78.
peculium. 108. *turpes, pul-* *maximum malorum re-*
crum ornatum peius coe- *medium.* 144. *non est mi-*
no collinunt. 109 *sera.* 145. *non est timenda.*
Moribus seculi non est vi- *fol.* 147
uendum. 116 *Mors piorum vita.* 151. *nis*
μωρε μωρος λέγει. 178 *laborū & vita ianua.* *ibi.*
μωροσφοι, μωρογχοι. *neque timenda, nec expe-*
fol. 256. 257 *tenda.* 142. 148. 149. *ulti-*
Morosophi moriones pessi- *ma poena est.* 144
mi. 256 *Mors malorum mala.* 148.
Mori commentantur, qui *bonorum bona.* *ibid.*
recte philosophantur. 245 *Mors pro patria abnuenda.*
Mori pro patria, decorum 255. *de, nita omnium.* 146
est. 78 *quomodo vincenda.* 147
Mori non est turpe, sed tur- *Mors erumnarū quies.* 243.
piet mori. 79 *malorum remedium.* *ibi.*
morborum medicatio. *ibid.*
intra

INDEX

- ianua vita. ibid. laborum* nisi volens. 286
finis. ibid. utilis est fide- Musarum cantilena in nu-
bis. 245 *pijs Cadmi.* 232
Mortis assidua meditatio, Mysteria cum silentio spe-
ad mortē preparatio est. ctanda. 183. 184
245. à peccato reuocat. N.
fol. 246 **N**ABUCHODONOSOR
Mortis fuga turpis, omni rex Babylonius. 3
morte peior. 75 *Natura quod ligauit, idem*
Mortem metuere, ineptia dissoluit. 142
est. 144 *Nequid nimis. 99. 100. 102.*
Mortem optare, malum, ti- 185.
mere peius. 141. 142 *Nemo audita tacet.* 159
Morte beata nil beatius. ibi. Nescis quid optes, aut fugias,
Mortalia instabilia. 16 *ita ludit dies.* 12
Mortui non mordent. 268 *Nescit imperare, qui nescit*
Mulos fricās, cōsul factus. 65 dissimulare. 267
Multa simul agens, pauca recte facit. 125 *Nihil statuendū, nisi utraq;*
Multa in omni vita dissi- parte audita. 153. 155
mulanda. 167 *Nihil boni est in vita, in quo*
Multi multa sciunt, se verò non aliquid sit mali. 19
nemo. 124. 129. *Nihil peccare Dei est.* 190.
concedenda. 118 *Nihil scire, multis prodest.*
Multorum manus, pauco- fol. 126
rum consilium. 54 *Nihil in tota rerum vniuer-*
Munus assignatum à Deo sitate sine iustitiā durabi-
non effugiendum. 143 *le.* 294
Munera cedunt fatis. 203 *Nil firum manet in rebus*
Munificus nemo putatur, mortalibus vsquam. 16
Nil iuuat, amisso clau-
re se-

TERTIAE CLASSIS.

re septa grege.	193	Numus regnat, numus vin-	
Nil durat humanum in eo-		cit, numus imperat, uni-	
dem semper statu.	13	uersis.	2
Nilnimum.	99.101	Nunc pluit, & claro nunc	
Nimum omne natura ini-		Jupiter aethere fulget	15
micum.	106	Nusquam tuta fides.	159
Nimietas plus semper obest,		O.	
quàm prodest.	105	OB LIVIO, Dea. 277. in-	
Nobile lingua bonum, qua		inuriarū remediū. ibid.	
fari in tempore nouit, &		malorum, dulcis. ibid.	
contra.	185	Ociari bene satius est, quam	
Nocere nolle, & posse, pru-		male negociari.	27
dentis est.	206	Ocium verum, in quo consi-	
Non omnia possumus o-		stat.	238
mnes.	57	Oderunt peccare mali fir-	
Non quàm latè, sed quàm		midine poena, & cōtra. 36	
benè.	208	Odiū perfectum.	80
Non videmus mātica, quod		Odiū, inuidia, cōtemptus,	
in tergo est.	115	vitandi.	250
Noscetempus.	298	Odiorū semper honestus oc-	
Nosce te ipsum. 103. & seq.		casus.	117
Noscete, id est, animum tu-		Odisse sine causa perpetua res	
um.	133	est.	117
Nosse se ipsum, omnium dif-		Officiū sponte faciendum.	
ficilimum. 128. 129. pru-		fol.	36
dentia est.	132	οἷν & αὐτοπάτοις διόπλεγ.	
Nox sapientia hospitii. 290		fol.	164
Nucleum qui vult, nucem		Ollares amici.	272
frangat oportet.	22	Ombri.	78 (124
Nugigeruli & percuncta-		Omnia scire, nihil dulcius.	
tores.	166	Omne	

INDEX

Omne sub regno graviore regnum est.	233	ὅτι χαλόν, ὅτι φίλον. 691.
Omnia aliena prater tem- pus.	283 (153)	fol. 8. 08. 232
ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροῖα δέτῃ		Παῖδες τῶν ἀνδρῶν
Opes huiusmodi comparan- da, qua simul cū naufrago enitent.	247. 248	PACEM amantes, Deum amantes. 1007. 1008. 120
Optimo impedimentum pro- fectus.	289	Pacem cum hominibus, cū vitis bellum. 80. 81
Opinione cruditionis & sa- pientia nihil odiosius. 126		Pacifici beati. 120
Optabilius est, lapidem teme- re proycere, quam sermo- nem otiosum.	178	Palam fecisse quod pater, clam ne feceris. 241. 242
Optima vita ratio eligenda	231. 235.	246. 1009. 1010. 1011
Optimum est, aliena in sania frui.	251. 252	πᾶν ὅτι χαλόν. 251. 252. 185
Optimum quod, idem iucun- dissimum.	231. 232 (290)	Pandora pitis. 1007. 1008. 1009
Oraculum Cyrrheis datum.		Pares cum paribus facillime congregantur. 1009
Oratio in ore nata.	188	Pastoris & regis boni opera consimilia. 1011. 1012
Oratio quo breuior, eò oppor- tunior.	179	Patella diu nū operculū. 200
Orationi breui multum in- est sapientia.	177	παθήματα & μαθήματα. 254
Osgarrulū intricat omnia.	43. 44	Pauca cum alijs, tecum mul- ta loquere. 158
Oris non est sera.	159	Paucis fidendum. 57
ὅτι χαλόν, φίλον. 691. τὸ δ'		Paulus cupit dissolui, & esse cum Christo. 151
		Pauper non est, paucā possi- dens. 228. 230. 227
		Pauertas leta, honesta res.
		Pauertas voluntaria, fru- galitas est. 229
		Peccasse quem prenitet, pe- nē est innocens. 191
		Pecca-

TERTIAE CLASSIS.

Peccata, non homines, odio habenda. 80. 81 (195)	Platonis Epitaphium. 258
Peccata resipiscenti nō nocēt	Plura decet audire, quam loqui. 161
Peccatorū mors pessima. 151	Plus ultra. 288 292
Pecunia facit virū. 223. 225	πλεῖστος ἀειστος ἢ τῷ
Periculum est, vera & falsa dicere. 47 (161)	ἑπιθυμιῶν περὶ αὐτοῦ. 230
Per sarum fidum silentium. 194. effecta. 197	Pœnitentia denominatio. 197
Persica leges. 36	Pœnitentia nunquā est se- ra. 194. 196. mater miseri- cordia. ibid. sine s de inu- tilis. ibid. hominem facit cautum. 195. semper inue- nit Deum paratum. 196. non est differenda in se- nectutem. ibid. sera inu- tilis. 193
Philippus Macedo, quoti- die moneri voluit, se ho- minem esse. 140. 141	πολυπρόσμουσὺν φιλο- μάθεια ἀλλοτρίων κακῶν. fol. 115
Philosophia summa, cognitio sui. 129. 145. (tio. 147)	Pomponij J. C. discendi cu- piditas. 124
Philosophia moris cōmēta- Philosophia fructus, 36	Pondera metitur qui sua, firre potest. 149
Philosophia nomen semper sacrum & venerabile. 251	πόνος ἀποκρίνεται τῷ χῳ. fol. 27
Philosophorum error de pro- videntia diuina. 304	Postuorta. 215
Phocion aurum oblatum ab Alexandro respuit. 228	Potestas sine prudentia, gla- dius in manu furentis. 216
Phryges sero sapiunt. 253	Precana formula à Christo prescripta. 309
Pietas ad omnia utilis. 299	Preces
Piscator ictus sapit. 254	
Plato cines suos voluit esse εὐοτέχνους. 125	
Plato de legibus. 40	
Platonis & Ciceronis loci de oraculo Delphico, ἢ ὡς δι- στωτὸν. 131. 132. 133. 134	

INDEX

- Preces nostra supplicationes.* *Providētia diuina quid.* 303
fol. 303 *Providētia diuina nota in*
Princeps est reip. non respu. *animalibus.* 305
principis. 255 *Prudens eris, prudēti si con-*
Princeps nullis indigeat con- *miseris.* 110. 113
filarijs. 56 *Prudens simplicitas, & sim-*
Princeps ad poenas piger *plex prudentia a Christo*
esto, ad premia velox. *requiritur.* 258
fol. 68. 72 *Prudentia vita magistra o-*
Principi unus sit consilia- *prima. 208. magnū quod-*
rius. 56 *dam numen. 209. virtutū*
Principem in multis conui- *princeps. 210. hominū gu-*
uere oportet. 167. 168 *bernatrix. 211. possesores*
Principes Dei administri. 9. *suos Deo assimilar. 211. vi-*
pastoribus aequiparati. 42 *uendi ars. 210. 213. optima*
Principibus placuisse viris, *custodia principis. 213. re-*
non ultima laus est. 173 *gni custos. ibi. lumen cor-*
Probo probus amicus, & *dis humani. 214. sibi serua*
contra. 200 *reddit omnia. 216. habitus*
Probo uni placere praestat, *diuina potentia. 219. sine*
quam mille improbris. *iustitia nihil valet.* 258
fol. 167. 173 *Prudentia ex prouidentia.*
Procul à Jone & fulmine. *fol.* 134
fol. 205 *Prudentia origo. 210. deno-*
Profectus boni indicia, re- *minatio.* 214
missiue. 288 *Prudentia omnes virtutes*
Proficere velle, profectus ma- *comites.* 209
gna pars. 192 *Prudentiā gubernantur re-*
Pronitas ad vitia. 50 *gna.* 208
Prouidentia, virtus Dei pro- *Pudor & iustitia ciuitatum*
pria. 299 *vincula.* 296
Pulchra

TERTIAE CLASSIS.

Pulcra & honesta laudan- da.	233	Recurrere melius, quam currere perperam.	180.
Pulcra & formosa per se di- liguntur.	232	Reddendum unicuique, quod est suum.	111
Punctū temporis est omnis vita.	297	Regere nemo potest, nisi quē & regi.	170
Puniri potuisse, satis est pœ- narum.	73	Regium est, malè audire, & benè facere.	268
Pythagora taciturnitas.	161	Regna sine iustitiā magna latrocinia.	294
Pythagora praeceptum de si- lentio.	189	Regnare verè, qd sit.	170. 171
Q		Regnū sine Deo tyrannis est.	
QVæ nocent, docent.	254	3. officium divinum.	5
Quicquid agis, pruden- ter agas.	258	Regnum est, nolle regnare, quum possis.	104
Quisquis plus iusto nō sapit, ille sapit.	258 (258)	Regum pietas Deo grata.	8. 9
Quo doctior, eò corruptior		Rei non, nisi auditi, conde- mnandi.	156
Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.	84	Remedia optima ex pessi- mis morbis nata.	32
Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.	227	Res amicos inuenit.	224
Quod differtur, non aufer- tur.	170	Res, nō verbis pugnandū.	204
Quod pulcrum, idem ami- cum.	232	Res secundas decent super- bia.	63
Quod pastori, hoc omnib.	31. 41	Res Deus nostras celeri ci- tas turbine versat.	11
R.		Rerum optimarum princi- pia difficilima.	23
RATIO sit lingua & o- rationis moderatrix.	47. 176	Rerum irrecuperabilium, felix oblitio.	274. 276
fol.		Y Y	Refpice

INDEX

- Respice finem. 85. 281. 282. Sapiens vel stultus, unde ho-
mo nominetur. 62
Respub. iustitia sustentatur. 32
quando beata. 209 Sapiens vir non nisi recta se-
quitur. 35. ex vitio alterum
Rex bonus bonus amicis be-
ne, inimicis contra faciat. 72 emendat suum. 252
Rex animata imago Dei. Sapiens est, paucis multa
dicere. 177
5. 7. 169. lex animata in
terris. 32. non seruiat affe-
ctibus. 170 Sapiens fortuna serui. 28. 30
Reges diui & Dei filij. 4. mul-
ti ob clementiam in Deo-
rum numerum relati. 70. 71 li diuites. 30
ποικίλος λαός. 41. 42 Sapientum multitudo, salus
est humani generis. 217
Regum potestas à Deo. 3 Sapientia felicitatis moderat-
rix. 210. omnia gover-
nat. 212. cum eloquentia
coniungenda. 176
Rheginorum discordia. 95 Sapientia insigne elogium.
Rumesculorum captatores
fugiendi. 166 fol. 218. 219. 220
S. 217. 218 Satietas omnium rerum. 107
SANCTORVM mors in
Domini conspectu pre-
tiosa. 243 Scientia inflat.
Salomonis duo loci, de sapien-
tia & prudentia, elegan-
tissimi. 218. 219. 220. 221. Scientia sine iustitia & vir-
tute, malitia est. 258
εύχ. 217. 218 Scitellam si affles, exarde-
bit. 123
Salubria sanitatem, in salu-
bria morbi procreant. 34 Scipio Africanus, nunquam
minus ociosus, quam cum
ociosus esset. 25
Sanguis in vulnere prius,
quam plaga appareat. 205 Scipionis laudabilis virtus. 73
Sapiens domesticum celat.
malum. 168 Scopae dissolutae. 92
Sententia actus tribices facit. 45

TERTIAE CLASSIS.

Scyllurus Scythia, octoginta liberorum pater. 91	Silentij tutum premium. 181
Secretum si tribus, omnibus est manifestatum. 159	Silentiosus, Deus. 162
Secum habitare & in suum sinum inspuere. 116. 140	Silendum, vel meliora silen- tio proferenda. 180
Seipsum noscens, Deum no- uit. 135. 136	Silendi patientia, & loquen- di opportunitas, virtutum fundamenta. 184
Seipsum cognoscere, & sape- re, idem sunt. 131	Silere, bonis est linguam pa- scere. 165. 183
Semper aliquid agendum. 290	Similem Deus ad similem congregat. 200
Semper cum cautione. 281. 282	Simile simili amicum. 199
Seneca locus de conuersatio- ne malorum. 110. 111	Similitudo mater amoris. ib.
Sermones arcanos ne foras spargito. 153	Simulatio non omnis vitio- sa. 171
Seneritas sine clementia est sana veritas. 169	Singula hastilia facile fran- guntur, coniuncta non ita. 89. 91
Seneritate inprimi opus est. ibi. 277	Sine dolore amittitur, quic- quid sine amore posside- tur. 277
Si fortuna volet, fies de Rhe- tore consul. 65	Societas mala res est conta- giosa. 110
Sigismundus Imperator er- ganturatos liberalissimus. 267.	Socrates ab improbo in pu- blico calce percussus. 119.
assentatori infringit alapam. ibi. cultor man- suetudinis. 268	hoc solum, scire se dixit, quod nihil sciret. 127
Silentium. 161. sermone pre- stat. 175. sapientia signum. 189. tempestiuum, magna sapientia est. 182	Sola bona, qua honesta. 248
	Solon, Atheniensium Legis- lator, cur nullum in pa- tricidam constituerit sup- plicium. 33

INDEX

- Somnus est mortis imago. 146
 Sors fortuna filia. 60. Dea. 64
 Sorte sua contentus, solus est
 diues. 228. 230
 Speculum ad videndum
 Deum. 136
 Sthenida locus de regno. 8
 Stultescere cum stultis, mole-
 stum. 110. 202
 Stultus filere nescit. 182
 Stultus sapiens, malum into-
 lerabile. 127
 Stultum est, alium prohibe-
 re id dicere, quod ipse ta-
 cere non possis. 165
 Stultum est, timere, quod vi-
 tare non possis. 146
 Stultitia semper est temera-
 ria. 127
 Sublimia instabilia. 100
 Summa periculis obuia.
 fol. 63. 284
 Summum hominis bonum,
 bonus ex hac vita exitus.
 fol. 241. 242
 Summum ius, summa iuri-
 tia. 105. 256
 Summorum nos, in deligen-
 diis virginibus. 227
 Syracidis elegans locus de fal-
 sis & veris amicis. 211. 27
 de garrulitate. 44. 45
 Syracidis ad mansuetudi-
 nem hortatio. 122
 T.
 TACENDI & loquendi
 est tempus. 178
 Tacere & loqui in loco sa-
 pientis est. 175
 Tacere, quam dicere, sapien-
 tia prestat. 182
 Tacere qui nescit, nescit lo-
 qui. 174. 175
 Tacere & audire, res omni-
 um difficilima. 179
 Tacita, silentij Dea. 162
 Taciturnum esse quod vis, nulli
 dixeris. 165
 Tanti poena ob garrulita-
 tem. 46. 161
 Tanti quisque sit, quantum
 habet. 223
 Temere non omnibus creden-
 dum. 165
 Tempus malorum medicum.
 278. omnium rerum as-
 fert oblivionem. 164
 Tarentos a Tarento.
 fol. 146

TERTIAE CLASSIS.

scire & discere multa.	129
Varietas delectat.	107
Ubi tuber, ibi tuber.	17.19
Venatorum labores.	290
Venia praestat vindicta.	72
Verbum semel emissum est irrevocabile.	166
Vetustas multa lenit.	235
Via ad aeternā gloriā.	68.70
Via compendiaria ad divi- tias.	30
Victoria omnis pendet à pri- dentia.	54
Victoria nulla sine clemen- tia.	288 (291.293
Victoriarū pulcherrima, qua Victus quum vincit, vinci- tur Victor.	293
Vicissitudo omnium rerum. fol.	10.12.13
Vicissitudo rerū incūda.	197
Vilior est auro virtus, sapi- entia numo.	223
Vinum ubi, ibi sex.	19
Vinum bibens, fecem unā e- bitat oportet.	22
Vinum vitro collatum.	164
Violenti nihil diuturnū.	168
Vi patriam regere importu- num.	162
Virtus laboriosa rara. Gra- tū	3
Valeo	
scire & discere multa.	129
Varietas delectat.	107
Ubi tuber, ibi tuber.	17.19
Venatorum labores.	290
Venia praestat vindicta.	72
Verbum semel emissum est irrevocabile.	166
Vetustas multa lenit.	235
Via ad aeternā gloriā.	68.70
Via compendiaria ad divi- tias.	30
Victoria omnis pendet à pri- dentia.	54
Victoria nulla sine clemen- tia.	288 (291.293
Victoriarū pulcherrima, qua Victus quum vincit, vinci- tur Victor.	293
Vicissitudo omnium rerum. fol.	10.12.13
Vicissitudo rerū incūda.	197
Vilior est auro virtus, sapi- entia numo.	223
Vinum ubi, ibi sex.	19
Vinum bibens, fecem unā e- bitat oportet.	22
Vinum vitro collatum.	164
Violenti nihil diuturnū.	168
Vi patriam regere importu- num.	162
Virtus laboriosa rara. Gra- tū	3

INDEX

- racara.* 236. formosa vir-
 go. 237
Virtus, atq; genus, nisi cum
re, vilior alga est. 223
Virtus unita valentior,
quam dispersa. 89
Virtus etiam in hoste grata.
fol. 233
Virtus & fortuna ad solidam
felicitatem necessarie. 24
Virtus & doctrina eod. d. 109
de 9. m. 9. 5. 248. nec eri-
pi, nec surripi potest. 250
Virtus mater heroum. 288
Virtus sibi ipsa merces pul-
cerrima. 26
Virtutis iter arduum. 52
Virtutis diffinitio. 290
Virtutis exercitatio incun-
da. 236
Virtutis radices amara, fru-
ctus dulces. 23
Virtutis maxima vis. 29
Virtuti fortuna comes. 21. 25
Virtuti omnia cedunt. 248
Virtute duce, comit fortu-
na. 26
Virtute & sapientia nihil
præstantius. 32. 233. 234
Virtute præditi, soli sunt di-
uites. 250
Vitum malo pecunia, quam
pecuniam viro carere.
fol. 222. 226
Vis consilij expers, moleruit
sua. 216
Vita humana est, quasi cum
ludis tesseri. 13
Vita humana plus aloës, quam
mellis huius. 21
Vita beata in virtute posita.
fol. 25
Vita quomodo placide transi-
gend. 112
Vita victus indiga, non est
vit. 225
Vita, perpetua palastra est.
pl. 290
Vitam & mortem a Deo o-
ptare, religione Christia-
na non prohibemur. 151
Vitia animum occupant
hanc faciliè deserunt. 51
ex homine faciunt diabo-
lum. 52
Vitia, donec homines, erunt.
fol. 81. 82
Vitia non ad vinum refe-
canda. 109
Vitiorum osor, hominum
osor. 81
Vitius sine nemo nascitur. 81
Vitri

TERTIAE CLASSIS.

Vitri natura.	164	matina copulatio.	18.19.22
Vine pius, moriere pius.	244	Votum auctoris pro augusta	
Vine tibi, & pralustria vita.		domo Austriaca.	312
fol.	205	Vrenda filix innascitur a-	
Vinendum, ut bene moria-		gris.	266
rit.	244	Vi moriare pius, vinere di-	
Vinitur exiguo melius.	229	scepius.	244
Vltorem ulciscitur vltor.	122	Vulpinari cu vulpibus.	110
Ulysses consilio bonus & bo-			
nus armis.	57		
Ulyssis mala inquirere, ig-			
norare sua.	115		
Vnguentum in lente.	201		
Vnus vir, nullus vir.	152		
Vnius oratio, nulla, aut sal			
tem dimidia.	152		
Vno modo boni, cunctimo-			
dus mali.	50		
Voluntas Dei semper opti-			
ma.	310		
Voluntas euentibus accom-			
modanda.	286.		
diuina subyicenda.	309. 310		
Voluptatis & doloris ada-			

X

XENOCRATES silen-
tio suum constituit
tempus. 182

Xenophontis locus, de cogni-
tione sui. 136. 137. 138

ἡσίομαι εἰδώς, ὃ ὁ πολ-
λὰ εἰδώς, σφοδρός. 125

ἑυμοροῖ ἡήλατοι. 52

Z

ZENO Ptolemai conui-
ua taciturnus. 182

Zenonis praeceptum de
παυρολογία. 183.

FINIS INDICIS

CLASSIS TERTIAE.

SPHALMATA TYPO-
GRAPHICA, QUÆ CLANCVLVM
IRREPSERVNT, CANDIDVS
LECTOR SIC COR-
RIGAT.

Fol. 15. v. 14. momento. fol. 38. v. 1. accuratiorem. fol. 53. v. 15. & 16. πδ εἰν. fol. 55. v. 17. sed consilio, & auctoritate, & sententia. fol. 56. v. 23. iudicio. fol. 82. v. 17. odisse. fol. 124. v. 3. cetera qui vult. fol. 127. v. 1. Παρὸν γὰρ. fol. 139. v. 13. si te non noveris. fol. 140. vers. pen. mortales decere. fol. 145. v. 5. sed aditus. fol. 147. v. antepen. excerptum. fol. 155. v. 23. actori. fol. 168. v. 21. quod sis. fol. 197. v. pen. fugere. fol. 208. v. 13. Rump publicam. v. 21. explicet. fol. 222. v. 17. ast animus. fol. 227. v. 56. sic nimirum honestas est. fol. 240. v. 18. suo laudationis. fol. 241. v. 9. dele. Et alterum. fol. 246. v. 4. Effice mortem. & v. 5. huic obuiam. fol. 262. v. 2. vel. ut Ma- ro. fol. 274. v. 1. magna vi auri.

FRANCOFVRTI AD MOE-
NVM IMPRIMEBAT IOAN-
nes Spies, Anno nouissi-
mi seculi.

M. D. LXXXIIX.

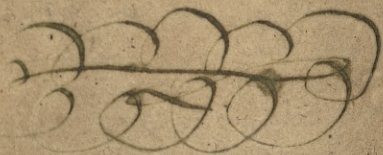
Q.
VM
VS

l. 53. v.
ate. &
ol. 124.
v. 13. f.
ol. 145.
155. v.
ol. 208.
v. 11. f.
v. 4.
Ma.

DE-

3
Nicolai Knigand

Amo 1682

$\frac{12}{10}$ 15

8600, —

6835/

17

OPERA ANTONII MICHIELI
ONTOLOGIAE DILECTISSIMAE
MORIAE VOLVENDI IN V. V.

Sancti Augustini

Epistolae
ad Romanos
ad Galatas
ad Ephesios
ad Colossenses
ad Thimotheum
ad Titum
ad Philemonem
ad Hebraeos

527